מוסף לשבת

ראיון: ראש־הממשלה, יצחק שמיר, ערב נסיעתו לארה"ב

צוחק מי שצוחק אחרון

מאת יוסף שביט

- אתנגד חד־משמעית לכינוס ועידה בינלאומית
- לאמירותיו של עזר ויצמן אין מישקל רב
- על פרישה נדבר בעוד חמש שנים
- דוד לוי ואני מנסים להידבר
- אין להפריז בזכאות של הקיבוצים
- פרס ואני משתדלים לשתף פעולה

אדוני ראש־הממשלה, בתחילת השבוע הקרוב אתה עומד לצאת למסע מדיני בארה"ב. דבריך, השבוע בכנסת, בגנות ועידה בינלאומית לשלום עוררו תגובות נזעמות אצל שותפיך לממשלה. האם למרות זאת מנוי וגמור עימך להביע בשיחותיך בוושינגטון התנגדות חד־משמעית לכינונה של ועידה כזאת?

יצחק שמיר: אין כל ספק בכך. זאת עמדתי. ממשלת ארה"ב ואנשי המימשל האמריקני יודעים על כך. ועידה בינלאומית לא תשרת את עניין השלום, אלא להיפך: היא מהווה סיכון גדול לישראל ועלולה להחמיר את היחסים בינינו לבין ארה"ב. באיגרת שקיבלתי השבוע ממזכיר־המדינה, מר שולץ, הוא כותב שצריך לבחון כל דרך כדי להגיע למשא־ומתן עם ירדן. הוא אומנם מזכיר את האפשרות של כינוס ועידה בינלאומית לשם השגת המטרה של משא־ומתן ישיר – אך זאת משום שירדן רוצה בכך.

● שר החוץ, שמעון פרס, גילה השבוע, כי קיימת הסכמה בין ישראל לבין ירדן ומצרים שוועידה בינלאומית אינה תחליף למשא־ומתן ישיר, אלא באה לפתוח אותו ולעודדו. אם זוהי הדרך להגיע למשא־ומתן ישיר עם ירדן, מדוע אתה כה איתן בהתנגדותך?

משא־ומתן ישיר אינו תלוי בכינוס בינלאומי כלשהו.

● שמעון פרס הבהיר באחרונה בבמה הזדמנויות שאם הליכוד לא יסכים לגישושים רציניים בעניין ועידה בינלאומית, לא יהיה טעם בהמשך השותפות בממשלה. האם אי ההסכמה לוועידה כזו היא אצלך בבחינת „ייהרג ואל יעבור"?

זאת עמדתי. המערך יצטרך להחליט באיזו מידה הנושא הזה יכול לשמש להם עילה לפירוק ממשלת האחדות הלאומית. בקווי היסוד של הממשלה אין אף מלה על ועידת שלום כזאת. אין לזה גם זכר בהסכמי קמפ־דייוויד, שלפי קווי היסוד צריכים לשמש קו מנחה למדיניות הממשלה בתחום הזה.

פירסום בטרם עת

● בשיחותיך עם המימשל האמריקני בוודאי יעלה עניין ה„לביא". איזו עמדה תציג בנושא זה?

אציג לפניהם את עמדת הממשלה, לא את עמדתי האישית. בממשלה הרי עוד לא היה דיון חדש בנושא הזה. על כן תקיפה ההחלטה שיש להמשיך ולקדם את פיתוח ה„לביא".

● האם אתה צופה חיכוכים על רקע פרשת פולארד?

איני צופה חיכוכים כלשהם בנושא הזה. ממשלת ישראל הרי שיתפה פעולה בחיסול הפרשה הכאובה הזאת.

● האינך חושש, כי אחד הלקחים שהפיק המימשל האמריקני מהתסבוכת האמריקנית הוא שעליו להיזהר בעתיד משיתוף פעולה עם ישראל בנושאים רגישים שהשתיקה יפה להם?

לא. איני רואה שום סימן לכך. אומנם נכון שזו היתה פעולה שבה נטלנו חלק ברוח שיתוף הפעולה האסטרטגי הקיים בינינו לבין ארה"ב. אבל לאף אחד אין חוזה עם ריבונו של עולם שבכל מיבצע שלו יצליחו. יש שמצליחים ויש שאינם מצליחים. אני סבור שהעניין הזה לא הצליח בגלל פירסומו. הפירסום בטרם עת לא היה באשמתנו.

● האם אתה רואה סיכוי לכך שבשיחותיך ... „לנקות את השולחן" מנושא ...

אין בינינו כיום שום חיכוכים ושום חילוקי דעות בנושא הזה, ובוודאי שלא עם ראשי המימשל. אני ... שום אין חילוקי דעות כאלה עם הקונגרס. יש ... מסויימת עם דעת הקהל – וכל עוד ... התקירות ונחשפים פרטים חדשים, קשה ... אני בטוח שבסיום כל החקירות ... ישראל פעלה בהגינות, מתוך סולידאריות ... ומתוך נאמנות ליעדים המשותפים.

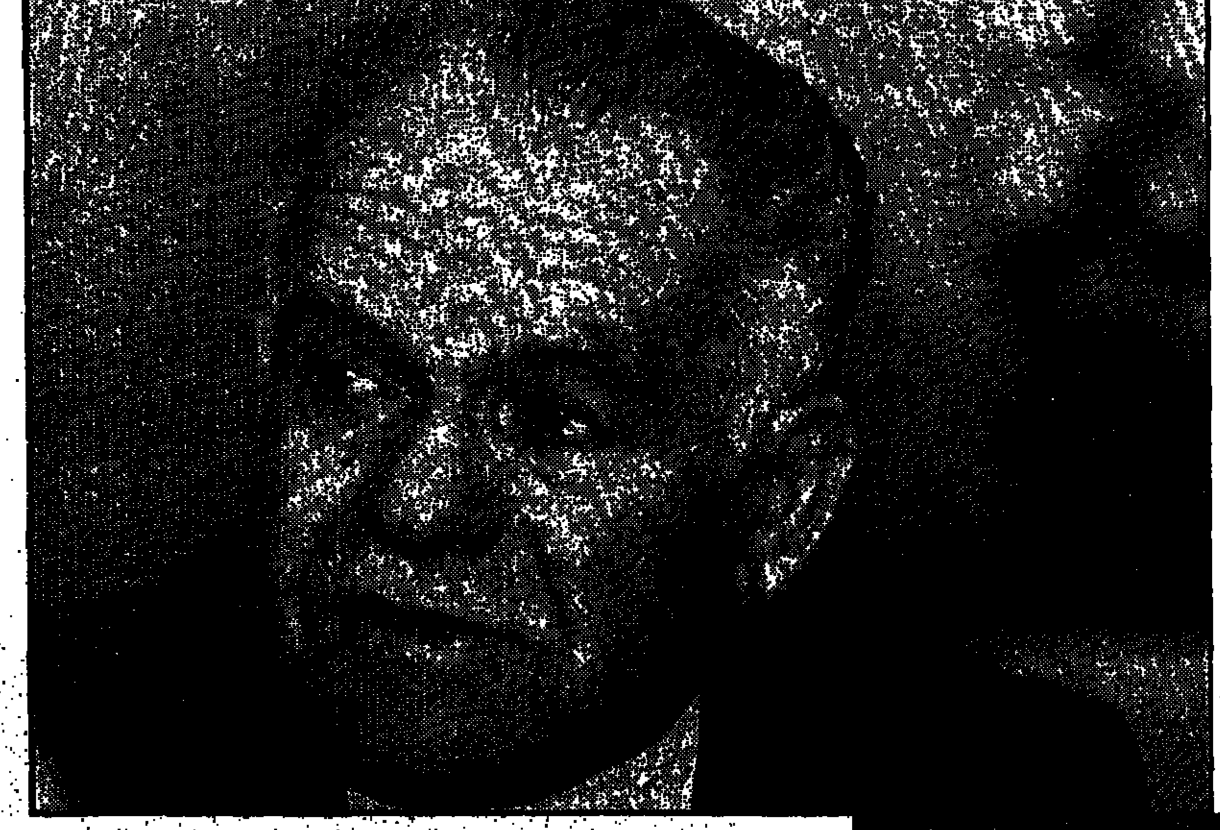

■ יצחק שמיר: „אין לי מאומה נגד התנועה הקיבוצית בתור שכזאת"

● כיצד תסביר למארחיך את ההתנגדות הנמרצת לאפשר את חקירתם של פקידים ישראלים המעורבים בפרשה?

אין זה נהוג בין מדינות ריבוניות שמדינה אחת תחקור את אזרחיה של מדינה אחרת, כאשר הללו ייצגו את ממשלתם. הם לא פעלו שם על דעת עצמם, או למען אינטרסים פרטיים שלהם. הם היו נציגי המדינה, כפי שהיו האמריקנים שהשתתפו בפעולה הזאת.

שום שינוי מהותי

● בארה"ב תישאל בוודאי לשמו של שגרירנו החדש, היש כבר מועמד מוסכם?

איני חושב שאשאל על כך. מכל מקום, אין עדיין מועמד המקובל על הממשלה.

● במערך הועלתה מועמדותו של חשר גד יעקבי לתפקיד זה. האם אתה מתנגד למינויו?

הוא אינו המועמד היחיד, ואני עוד לא נתתי את תשובתי.

● בימים האחרונים מתרבים הפירסומים כאילו מסתמנים סיכויים לפתיחת השערים בברית־המועצות. האם יש לפירסומים אלה בסיס של ממש?

יש בזה הרבה ממשאלות הלב. סימוכין יש לכך במגמה הכללית לשינויים, המסתמנת במימשל הסובייטי החדש בתחומים שונים. אבל אני חייב לומר, שמבחינה עובדתית איננו רואים בכל הנוגע לנו – לישראל ולעם היהודי – שום שינוי מהותי ביחסה של ברית־המועצות לעליית יהודים ממנה או בהתייחסותה לעמדותיה של ממשלת ישראל בשאלות המזרח־התיכון.

● האם יש איתותים כלשהם מצידם?

איני יכול לומר שיש איזשהו סימן, שממנו אפשר ללמוד כי הם הולכים לשנות את מדיניותם. מה שיש זה יותר נכונות לדבר איתנו, לשוחח. אולי הכוונה היא לעשות רושם על המערב שיש יותר פתיחות מצידם. אבל איני יכול להצביע על שום התפתחות חיובית ממשית. על כן, יש להיזהר מגלישה לאשליות שאכן אנו עומדים בפתח תקופה חדשה, וצריך להמשיך במאבק.

● האם היו ניסיונות מצד ברית"מ לכרוך את פתיחת השערים ליהודים בשיתופם בתהליך השלום במזרח־התיכון?

אין משהו ממשי. יש רמזים פה ושם, שעוד אי אפשר אפילו לדון בהם. בשיחות אפשר להבין שהם היו רוצים להיות שותפים בתהליכים במזרח־התיכון.

● והם מזכירים בהקשר זה את שאלת היהודים?

וזו. הם אינם מציעים ששינוי כזה ישנה את המצב בעניין יהודי ברית־המועצות.

● ... מעריך, כי משבר התקציב נבע ... במידה רבה מכך שאינך מצליח לרסן את חבריך. ... עזר ויצמן התבטא השבוע, כי „שמיר איננו ... מתאים ... לראשות ... הוא ... בכדי שקיים ...

בדי להוכיח שהוא קיים". גם בליכוד מדברים על כך שאתה לוקה בהיעדר כושר־מנהיגות. מה אתה אומר על כך?

איני חייב לומר על כך שום דבר. אני רק יכול להגיד שבנוגע לתקציב יש בליכוד דעה אחידה, המקובלת על כל אנשינו בממשלה ובכנסת. היינו מלוכדים סביב ההצעה שהביא שר האוצר לראשי המערך. הם הסכימו להצעה, ואחר־כך נסוגו ממנה. איני יודע מאילו סיבות. עכשיו אני מקווה שהבעיה סוף־סוף נפתרה

● ומהי תגובתך על הטענות בדבר היעדר כושר־מנהיגות?

טוב, איך אומרים: צוחק מי שצוחק אחרון. זה יוכח בעתיד.

● הרשה לשוב ולהתייחס להתבטאותו של עזר ויצמן: על אמירה פוגעת פחות שיצר בזמנו קודמך בתפקיד, שמעון פרס, את יצחק מודעי. מדוע עברת בשתיקה על דבריו של ויצמן?

לא שמעתי אותו אומר זאת.

● גם פרס לא שמע את מודעי.

נכון. אבל הוא שמע את ההקלטה. אלה היו דברים שנאמרו בארוע ציבורי. ועוד משהו: לאמירותיו של עזר ויצמן אין מישקל רב.

לא ממליך מלכים

● מתקבל הרושם שמאז שובך לתפקיד ראש־הממשלה אתה מנסה לשנות את הדימוי העצמי שלך כמהווה של מתינות וניטרליות. אתה גם מגלה עניין רב יותר בנושאים כלכליים. האם זוהי תוצאת עבודתם של ברבי־דימוי מקצועיים?

אין לזה שום קשר עם בוני־דימוי. אף אחד אינו יכול ליצור דימוי לאישהו דבר שאינו קיים. שאל במשרדי־המכירות השונים – ויאמרו לך שאם ...

(המשך בעמוד 28)

המוסף לתרבות, ספרות ואמנות - מעמוד 20

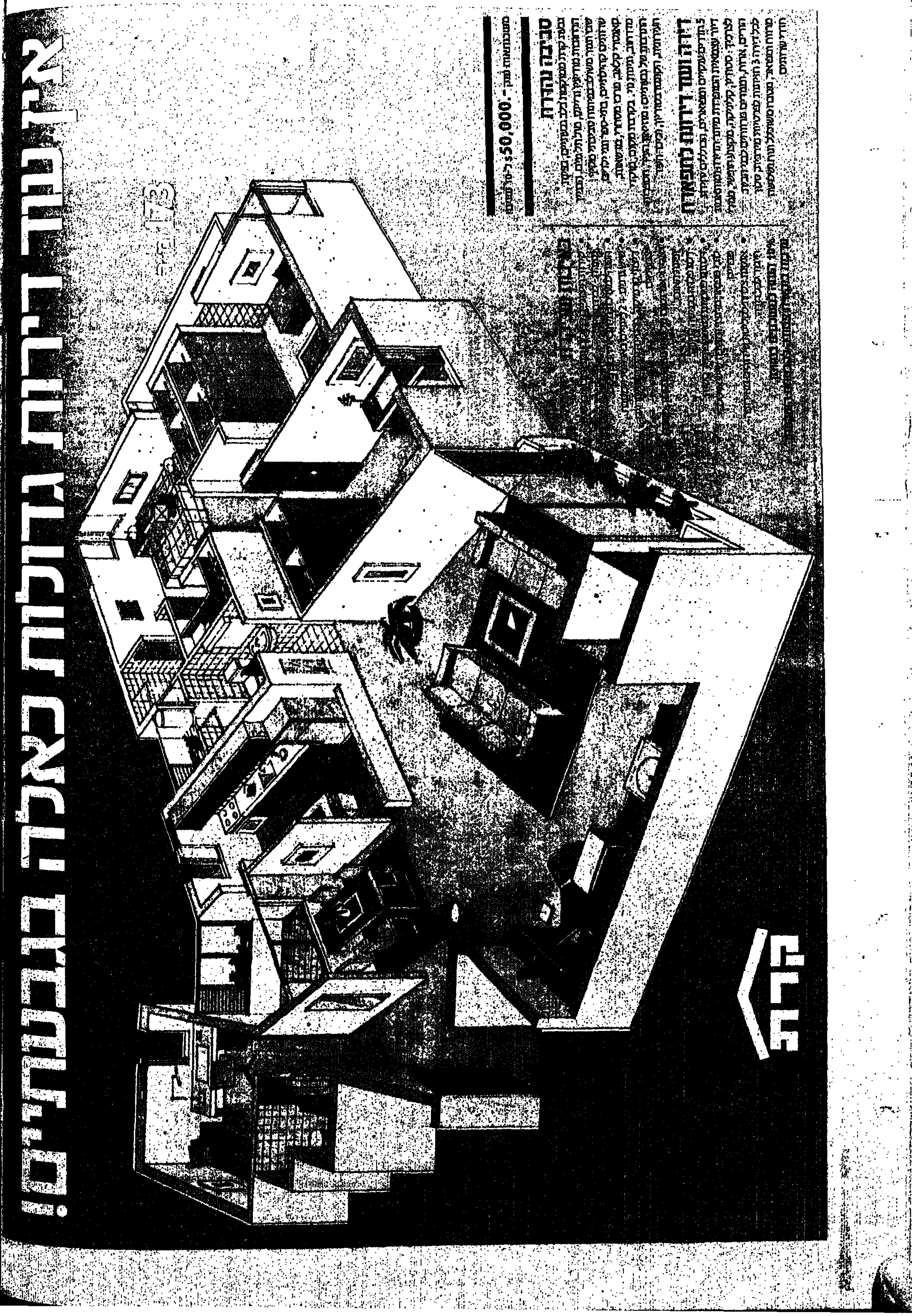

לא שחור ולבן

מאת רוני שקד

הנתונים הרשמיים על היקף הסחר עם מדינת האפרטהייד ממקמים אותנו בתחתית הרשימה

„בעולם בוחנים את יחסינו עם דרום אפריקה בזכוכית מגדלת", התלוננו דיפלומטים במשרד החוץ וכמעט באותה נשימה אמרו, כי „פוליטיקה, מוסר וצביעות הפכו למילים נרדפות כאשר מדובר על דרא"פ".

השבוע בשיחותיו בוושינגטון, יידרש ראש הממשלה להסביר את יחסיה של ישראל עם מדינה זו. הדו"ח הנשיאותי שפורסם ביום שלישי בוושינגטון אינו מחמיא לישראל. בדו"ח נאמר, כי נתוני הסחר הבין לאומי של דרום אפריקה אינם מפורסמים באורח רשמי ולכן קשה לאשר את הדעה הרווחת, כי ישראל היא שותף הסחר העיקרי שלה.

בשיחותיו בוושינגטון ינסה שמיר לנתב את ישראל אל מחוץ ל„רשימה השחורה", אותה יגיש הנשיא לקונגרס בראשית אפריל. הרשימה תכלול את המדינות המספקות נשק לדרום אפריקה ותאיים בהפסקת הסיוע האמריקני אליהן.

הנתונים הרשמיים על היקף הסחר ההדדי של מדינות המערב עם דרום אפריקה לשנת 1986 עדיין לא פורסמו. אך נתוני שנת 1985 ממקמים את ישראל בתחתית הרשימה.

הסחר ההדדי של ארצות הברית עם דרום אפריקה הסתכם באותה שנה בשלושה מיליארד ו־380 מיליון דולר. גרמניה: שני מיליארד ו־775 מיליון דולר. בריטניה: שני מיליארד ו־560 מיליון דולר. איטליה: שני מילארד. צרפת: מיליארד דולר. בלגיה: 350 מיליון דולר. דנמרק: 270 מיליון דולר. וישראל: 230 מיליון דולר בסה"כ – 0.7 אחוז מהיקף הסחר הבינ"ל של דרום אפריקה.

ארצות ערב המשוות את ישראל למדינת אפרטהייד, כדוגמת דרום אפריקה, מצניעות את ייצוא הנפט שלהן למשטר זה. בין השנים 1980־1986 ייצאו ערב הסעודית, עומאן, כווית, בחריין ואיראן נפט לדרום אפריקה בשווי של 10 מיליארד דולר.

על ישראל נאמר, בפירסומים בחו"ל, כי היא ספקית הנשק הגדולה של דרום אפריקה. לפני מספר ימים נמסר, כי ז'אק מיטראן, אחיו של נשיא צרפת, שיכנע את הנשיא להתיר לו לייצא נשק לחיל האויר הדרום אפריקאי, שלא לדבר על מדינות כמו מרוקו, זאיר עיראק ומדינות אחרות■

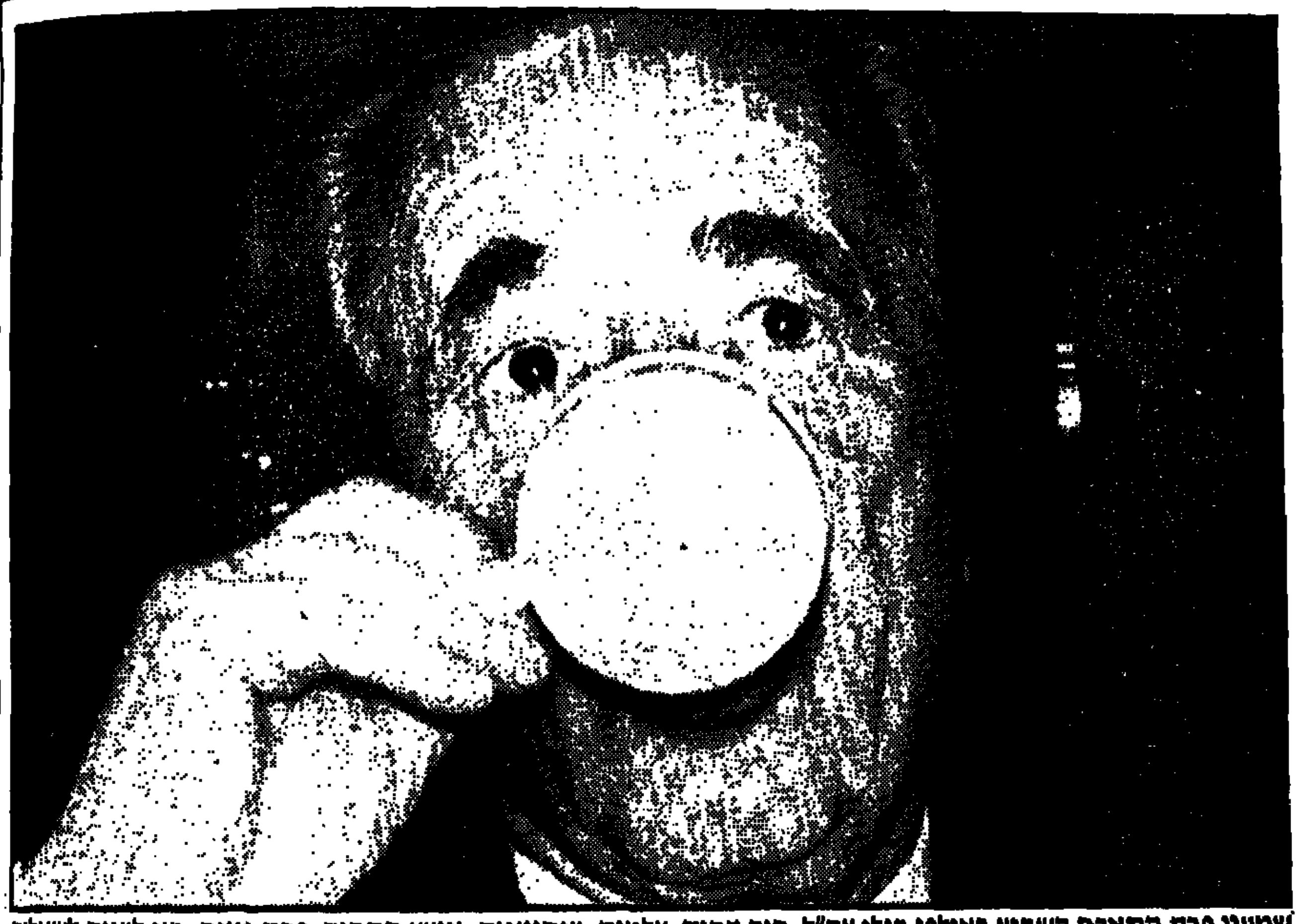

שמעון פרס התארח השבוע באולפן „גלי צה"ל". היה דחוס. צלמים, עיתונאים, אנשי התחנה. פרס נינוח, בא לענות לשאלות מאזינים, לידו צוות עוזריו. הטלפון מצלצל. שואלים אותו, למה לא יתפטר בעקבות חשיפת התרומות. פרס עונה, שמותר לקבל תרומות מאנשים בודדים. אחר־כך הוא מקווה שפרויקט הלביא יימשך, הוא נגד ירידה, העם צריך להאמין, צריך סבלנות, בשורה התחתונה: יהיה טוב. (תצלום: שלום ברטל)

כיסאות מוסיקאליים

מאת אורלי אזולאי־כץ

והיה אם יעקבי יתמנה לשגריר, תתפנה משרת שר. ויצמן מועמד. יתפנה סגן שר. אדרי וברעם מועמדים. תתפנה משרת...וכו'

בפגישתם השבוע דנו פרס ושמיר בשאלת מינויו של השגריר בארה"ב. פרס אמר, כי השגריר הנבחר מצידו הוא שר הכלכלה והתכנון גד יעקבי. שמיר טרם השיב, אולם במפלגת העבודה כבר החלה התרוצצות סביב הכסאות המתפנים.

השר עזר ויצמן אמר לפרס, כי הוא מעוניין בתפקידו של יעקבי. ויצמן המסתובב מחוסר עבודה במשרד החוץ, רוצה להגשים שאיפה ישנה ולהתעסק בענייני כלכלה. אולם, כדי לשמור על איזון בין מספר השרים של הליכוד לזה של המערך, יצטרכו למנות שר נוסף. שני המועמדים הבולטים לתפקיד שר בלי תיק, הם רפי אדרי ועוזי ברעם.

כאשר פרס מינה את ארבלי אלמוזלינו לשרת הבריאות, הוא הבטיח לנציגי המרוקאים, כי בהזדמנות הבאה ימנה שר מרוקאי. זאת הסיבה שאדרי וחבריו סבורים, כי הוא בעל סיכויים טובים. עוזי ברעם מצידו אמר השבוע בלשכתו, כי אם התפקיד יוצע לו הוא לא יסרב. אם בסופו של דבר יבחר רפי אדרי, הרי תתפנה משרת יו"ר סיעת המערך, אליה לוטש עיניים סגן שר החקלאות, אברהם כץ עוז. אם הוא יקבל את המשרה, תתבקש מפלגת העבודה למנות סגן שר אחר.

שמחה דיניץ העלה השבוע רעיון, לפיו הוא יתמנה לסגן שר חוץ, דבר שיביא להתרת הפלונטר במשרד זה. שכן אם ויצמן ילך למשרד הכלכלה והתיכנון, יוכל אברשה טמיר ללכת בעקבותיו, להקים גוף לתכנון כלכלי, ביילין יהיה מנכ"ל במשרה מלאה, ואילו הוא, דיניץ, ימלא תפקיד של סגן שר ויוכל לתרום מנסיונו בתחום יחסי החוץ.

אבל שמיר עדיין לא אמר כן ליעקבי וכל המשחק סביב הכסאות הוא תאורטי בלבד■

יחי ההבדל הקטן

באגף התיקשורת של שר החוץ שמעון פרס, יושבים בהנאה וחוככים ידיים למראה התגיגה התקשורתית שעורכים שמיר ואנשיו בתקופה הקצרה שמאז הרוטציה.

אנשיו של פרס טופחים לעצמם על השכם ומרגישים, כי אנשי שמיר בעצם מחקים אותם ומצביעים על קווי דמיון בין העבודה התקשורתית של אנשי שמיר ובין זו שלהם כאשר עדיין היו בלשכת ראש הממשלה: שמיר עושה סיור בכל יום שלישי, ממש כמו פרס. נפגש עם סופרים, מרבה לדבר על אחדות ובארוחת הערב הרשמית שערך לבוב הוק הוא הזמין את הגבעתרון להופיע, ממש כפי שהזמין פרס את ריטה לארוחת הערב עם ג'ורג' בוש.

במשרד החוץ, אף מצביעים על השגיאות ששמיר עשה בתחום התקשורת בתקופה האחרונה: הלך להתראיין באולפן „מבט" בטרם שהאולפן יבוא אליו.

אולם, למרות קווי הדמיון שבמדיניות התקשורת, יש הבדל מהותי: כאשר יצא פרס למסעו בארצות הברית, הוא איפשר לעיתונאים להתלוות למסעו (תמורת תשלום למשרד הבטחון עבור הטיסה). שמיר היוצא אף הוא במטוס של חיל האויר, אסר על עיתונאים להתלוות אליו למטוס. הוא מעדיף לקחת עמו מזכירות מהארץ, ואף איש תחזוקה שיטפל בצרכי המשלחת הגדולה. ועוד הבדל: שמיר לוקח עמו למסע את רעייתו שולמית. כאשר פרס נסע, סוניה העדיפה להשאר בבית■

ח"כ דנינו ומלחמתו ברשעים

מאת גדעון רייכר

חודשים רבים התהלך ח"כ, דוד דנינו כסהרורי במסדרונות הכנסת. מאז נבחר מטעם מצביעי המפד"ל כנציגם בכנסת, ביקש לעצמו אפיק התבטאות ייחודי. מעל הדוכן נפקד מקומו כנואם (גם באולם המליאה נותרה כורסתו מיותמת). דנינו החליט להפנות את מרצו לעבר מסדרונות המשכן. בעוד עמיתיו מרבים להופיע מעל המסך ולקשור לעצמם כותרות בתיקשורת נאלץ דנינו להסתפק בסידורי תחילה.

תחילה ניסה כוחו במלאכה האסורה של הגבירה בשולי הדרכים. כך למשל, ביקש לדעת משר הפנים בשאילתא חמורת ניסוח:

„נמסר לי, כי אשתו של ראש מועצת שדרות, הגברת אחלמה פרץ נשלחה מטעם המועצה לקורס טלוויזיה. האם אכן אירע כדבר הזה?"

דנינו איננו מרפה: „חבר המועצה, מרדכי אלבז, נודע לי, איננו מתגורר בשדרות אלא באשקלון."

עוד קושיה בפיו לשר הפנים: „האם נכון שהמועצה רכשה מוצרי ניקוי מחברה בה שותף החבר אלבז המתגורר באשקלון?"

עד אשר יספיק שר הפנים להתעשת, מיהר דנינו ופירסם קול קורא לנשות ישראל: „אוי להן לנשים שאינן מיטהרות במקווה טהרה. התינוקות שלכם יוצאים נגועים", קבע הח"כ ולא פירש את טיב הנגעים הפוקדים את העוללים.

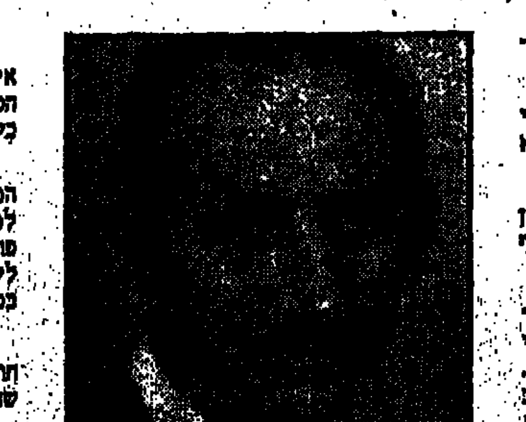

ח"כ דנינו: התינוקות יוצאים נגועים

דנינו גילה ומצא, כי התבטאות המפורסמת איננה כובשת לעצמה תהילת עולם. ועל כן הכריז באמצעות מינשר שהופץ בכנסת: „עבודה בשבת בכל מפעל היא בזיון ורשע".

עוד מתריס דנינו כנגד: ריקודים ושחיינות המתבצעים במקומות „כשרים", כמו מלונות למשל. שערוריה היא, זועק הח"כ, שהרי זה פתח לסטיות ועוולות והוא כמורה לשעבר ואב לשמונה ילדים לא יסכים „להתערטלות הזו בכל אורחות חיינו".

והשבוע הצהיר דנינו בחומרה: „הערבים חולבים את המדינה, הם מנצלים את היהודים שהבריחו על שנת שמיטה ומפקיעים מחירים".

ועל מנת שתובן כראוי סמכותו הוא חותם M.K DAVID DANINO■

מדברים בחירות

מאת שלמה נקדימון

המונח „בחירות" היה השבוע מאד פופולרי בלשכת ממלא מקום ראש הממשלה, שמעון פרס. אצל ראש הממשלה, יצחק שמיר, אהדו אותו פחות. גם במערך וגם הליכוד היתה התחושה משותפת: „ממשלת האחדות הלאומית לא תוציא את מלוא 25 חודשי כהונתה".

אבל גם פרס לא יכול היה לקבוע מועד מדויק בו תודיע מפלגת העבודה על הפסקת שותפותה בממשלת האחדות הלאומית.

מכל מקום, האפשרות של הקדמת הבחירות עלתה השבוע בדיוני שרי מפלגת העבודה. השר

גם במערך וגם בליכוד אמרו השבוע שממשלת האחדות לא תוציא את ימיה. אבל בינתיים אין בכנסת רוב לבחירות

עזר ויצמן הציע השבוע בפורום זה „לחתור לקרבות מגע עם הליכוד". בעצמו „פתח את המנוע", כלשונו, והטיח: ראש הממשלה הוא „אפס מאופס...פשוט איננו מתפקד".

למרות שאף חבר אחר לא הצטרף להתבטאויותיו, מצא ויצמן, המצדד בהקדמת הבחירות, עידוד בעמדתו של פרס, שאמר כמה פעמים: „לא צריך לפחד מבחירות...המצב הזה מוביל למשבר". ויצמן, מרוצה מהדברים, עודד אותו בקריאות, „לא צריך לפחד...".

רוב שרי מפלגת העבודה לא התלהבו יותר מדי מהמשבר הממשלתי ומהקדמת הבחירות. אותם שרים שברגעי משבר, לפני הרוטציה, דחקו בפרס לנקוט בצעדים חריפים נגד הליכוד, אפילו יובילו להקדמת הבחירות – טענו השבוע: משבר התקציב והוועידה הבינלאומית אינו מהווה עילה מספיק טובה להקדמת בחירות. ובכלל, נאמר, האווירה הציבורית לא מתאימה להליכה לבחירות.

■■■

הם לא שיכנעו את פרס, אבל הוא גם לא ניסה לכפות, בשלב זה, את דעתו. יצחק רבין וגד יעקבי הם בין המתנגדים לבחירות עכשיו. ובכלל, בשלב זה גם אין רוב בכנסת להקדמת הבחירות.

אצל פרס התחולל, ללא ספק, מהפך בשלבים, שתחילתו מיד עם ביצוע הרוטציה. מיד לאחריה „ראינו לפנינו פרס אחר, לא מרוצה, ירוד במצב רוחו ומתקשה להשלים עם מצב שאינו עוד כל יכול", אמרו עליו חברים. עתה התחולל אצלו מהפך נוסף: שלא כמו לפני הרוטציה, אינו מגן עוד על המשך קיומה של הממשלה. אדרבא, הוא אף נוזף בח"כ רפי אדרי על שהשיג הסכם („ההסכם היה משגה") עם שר האוצר, בעניין התקציב.

שרי העבודה התרשמו, מהתבטאויות פרס, כי הוא „מושך למשבר ולבחירות". לדבריהם, הוא חושש שככל שהזמן חולף השגיו נשכחים, הפופולריות שלו פוחתת וקיים חשש שמעמדו בתוך מפלגת העבודה יחלש. פרס עצמו דוחה גישושים אלה, ומסביר את ביקורתו החריפה על שמיר („ראש סיעה") והליכוד בהנמקות ענייניות ואידיאולוגיות.

■■■

למשבר התקציב היו כמה גלגולים באשמת גורמים בשתי המפלגות. החלה בכך העבודה, על רקע התביעות הכספיות לקופת חולים. ובשבוע שעבר הרגיזו, דוד לוי ואריאל שרון, את שמיר כשהעלו נושאים חדשים במסגרת התקציב, בתגובה להסדר עם התק"ם. שמיר זעם. הוא סבר שחותרים תחתיו. הוא הרי מופקד על מימוש מצע הליכוד.

בעבודה קיבלו את הערכתו של ויצמן, כי לוי ושרון מנצלים את המצב – „מי משניהם יהיה יותר 'גאבר'" – כדי לשפר עמדות במסגרת המאבקים הפנימיים בחרות. על כך אמר דוד לוי: „הליכוד העלה נושא עקרוני, סיוע לישובי יו"ש ועיירות הפיתוח – ואילו העבודה תיארה את זה כמלחמת מתנות בחרות, מעין הפרד ומשול".

כך או כך, הכוונת הוויכוח לצד האידיאולוגי עשתה את שלה. מסביר ח"כ שבח וייס, המתמחה בתהליכים משבריים: „כאשר משבר מתחיל להתמקד בפרופיל אידיאולוגי נגרמת הקצנה בבעיות בכל המחנות, המביאה להכרח ליצירת אוירת בחירות".

אין ספק, שמעון פרס עוד לא אמר את המילה האחרונה במפלגתו. אם יחליט שיש להקדים את הבחירות, מפלגתו תאמר לו הן.

אבל בכל מקום, שלשום בלילה נעתר לעמיתיו השרים שלא להביא להצבעה כיום ראשון את עניין הוועידה הבינלאומית, דבר שהיה מחריף את היחסים■

אגוז קשה – נסים

השבוע דחה שר האוצר, משה נסים, את התביעות והלחצים להוציא מקופת האוצר, במקביל לפרישת חובות התק"ם, מאה מיליון שקל עבור ישובי יו"ש. ונסים, כידוע, נימנה על מחנה ארץ ישראל השלמה בתוך הליכוד.

„אותם ח"כים ופעילים שתבעו ממני להצהיר כבר עתה, שאקצה את הכסף, פשוט טיפסו על עץ גבוה מתוך שיקולים לא עניניים", אמר נסים. „הם באו אלי ביום שלישי שעבר ואמרו: 'תן מייד סכום נכבד לישובי יו"ש ועיירי הפיתוח'. סירבתי. לא אקצה סכומים לעניין שטרם נבדק".

דווקא סיפור חובות התק"ם, אליבא ד'נסים, הוא דוגמא טובה לבדיקה אמיתית. כבר לפני שבעה חודשים הגיש התק"ם בקשת סיוע בגובה 320 מיליון דולר. במשך כל התקופה הזו בדק האוצר את החומר ובסופו של דבר, העמיד את סכום החובות על 264 מיליון דולר, שיוחזרו במשך 15 שנים. אוצר המדינה לא ייפגע. הפרשי הרבית יעשירו אומנם את קופת התק"ם בכ־24 מיליון דולר, אך פריסת חובות זו הותנתה בתנאים קשים שהתק"ם נטל על עצמו.

נסים מתרשם שהתנגדותם של חלק מחברי הליכוד בוועדת הכספים להסדר, נובעת ממלחמת המחנות בתנועת החרות. „אותי", הוא אומר, „לא צריך ללמד מהי חשיבותם של יהודה ושומרון".

מכל מקום, רק ביום שני בערב קיבל נסים לידיו תיק עב כרס, הכולל פירוט מלא של הבעיות התקציביות בישובי יו"ש. כמו במקרה התק"ם, מסר את התיק למומחי האוצר כדי שינתחוהו, לפני שתתקבל החלטה על סיוע.

ומה יהיה אם מפלגת העבודה תשים וטו ותימנע מנסים לאפשר הסדר חובות כלשהו

נסים: „כשם שעצרתי את התנגדות ליו"ש בליכוד לסייע לתק"ם, כך אדחה כל מעצור פוליטי מצד העבודה בכיוון הנגדי"■

דוד לוי ביקר השבוע וחברון והצטופף תחת מטריה אחת יחד עם זאב פרידמן (זמביש), מאסירי המחתרת היהודית (תצלום: זום 77)

את דוד לוי לא יקפלו

מאת בינה ברזל

אבל את שמיר, כועס סגן ראש הממשלה, הצליח המערך לקפל והוא ויתר על עקרונות המפלגה. „למה הוא לא משיב מלחמה?"

סגן ראש הממשלה, דוד לוי אומר שמצפים משמיר להשיב מלחמה על התקפות המערך. „המערך וראשיו", הוא טוען, „משמיצים יום יום את הליכוד ושריו ואתה מחכה שראש הממשלה יגיד: 'עד כאן, על מי אתם מאיימים?'"

אבל שמיר הבליג. המערך הבין זאת כחולשה והמשיך לתקוף. תקפו גם את תביעותיו של דוד לוי להקצות משאבים כספיים לעירי פיתוח ולהתנחלויות. אמרו שזה עוד תכסיס במסגרת המלחמה על הנהגת חרות. מלישכת שמיר לא הגיבו. כאילו נתנו אישור בשתיקה לגירסה זו.

לוי כועס. מדובר, הוא אומר, בהחלטה פה אחד שקיבלו כל שרי הליכוד וראש הממשלה בישיבתם האחרונה. „הצגת העניין כאילו הוא, שמיר, לא בעניין הינה פשוט סילוף". נסיגה מעמדה זו, חושב לוי, פוגעת בעקרונות הליכוד ומעמדו.

שמיר, מודע למשבר המנהיגות בתנועה, חושש מפגיעה באחדות. ובמעמד הליכוד בציבור. השבוע, התברר ללא ספק, כי בין שמיר וסגנו יש חילוקי דיעות גם בעניין הטקטיקה של הטיפול במשבר התקציב.

עד אמצע השבוע היו ראשי הליכוד די שאננים. ודחו אפשרות שהמשבר אמיתי. לקראת סוף השבוע אמרו, כי ייתכן ושגו ואולי, באמת, חותר המערך לבחירות עכשיו. זאת כדי לכפות על הליכוד, התמודדות וקביעת המועמד הבא לראשות הממשלה, לפני שהוכרעו יחסי הכוחות בתנועה.

במהלך השבוע כפה שמיר על חברי הליכוד בוועדת הכספים לקבל את הצעות נסים לפתרון משבר התקציב. הייתה זו מעין פשרה. בשלב זה דחה המערך גם זאת. לוי: „עובדה גם הפשרה לא מתקבלת. זוהי דוגמה למה מגיעים כשמתקפלים. התקפלות גוררת התקפלות. אם נוותר יהיה הכל בסדר. אבל אז תישאל השאלה את מי ואת מה אנחנו מייצגים".

לוי מסתמך על תקדים הוועידה הבינלאומית. כזכור, היא נולדה מחדש כשפרס חזר ממצרים ומהשיחות עם מובארק על כינוסה. לוי התנגד אז שהנושא יכלל בתוך נאומו המדיני של פרס בכנסת. גם אז הוצגה התנגדותו כחלק מהמאבק הפנימי בחרות. הליכוד ויתר. השבוע, אומר לוי, כבר היו צריכים להפיק לקחים■

סבידור לא שולח

מנחם סבידור מודה כי רצה מאוד בתפקיד מבקר המדינה. דווקא המעשה בגללו גורש מרשימת מפלגתו לכנסת היה עומד לזכותו בתפקיד הזה ממלכתיות. זוכרים אותו כשנבחר ביו"ר הכנסת הרימו גבה. האיש היה יו"ר האופוזיציה בעיריית ת"א, מנהל רכבת ישראל, עסקן לא מהשורה הראשונה בליברלים.

כשנכנס לכנסת הכניס איתו את המיקטורן כלבוש חובה. בכנסת נהג בגינוני מלכות. אבל להיסטוריה נכנס רק בגלל אותה החלטה מפורסמת שלו על הצבעה גלויה, החלטה שהביאה לנפילת ממשלת הליכוד ב־84.

אחר־כך הופתע כשחבריו לא כללו אותו ברשימה לכנסת הנוכחית. מי שהיה גיבור התיקשורת ליום אחד, גילה עד כמה מהר חולפת לה תהילת־עולם.

מאז לא מצא לעצמו תפקיד הולם. נשאר בדירתו החדשה בתל־אביב, וחלם על תפקידים חשובים, כמו שגריר, למשל, אבל אפילו ליו"ר מועצת מנהלים לא התמנה.

אחר־כך באו פרופ' אמנון רובינשטיין, מיכה רייסר ושבח וייס והמליצו עליו לתפקיד מבקר המדינה. האיש, אמרו, בעל עבר בביצוע וניהול, איש ישר, מתאים. שמיר הסכים, פרס סירב.

כשמלץ נבחר, צילצלו אליו דן מרידור, פת ונסים. מהעבודה לא שמע דבר.

„צריך", אומר סבידור, „להתייחס לעניינים בהומור". אבל לפרס אינו סולח: „לפני חודש פנה אליו שמיר ושאל, האם אתה מסכים לבחור בסבידור כמועמד מוסכם? פרס אמר שיתן תשובה. ב־16 לחודש באתי אל פרס, הוא ביקש זמן לחשוב. עניתי: אתה מדבר על ממלכתיות ולא הוכחת אותה באף אקט. אני הוכחתי. גלה גדלות רוח ועשה זאת.

„ביום הבחירה כשראו שניצן, מועמדו של פרס, נופל, צילצלו אליו למקום חופשתו בערד והציעו אותי. פרס אמר: 'בשום אופן לא'.

„כתבתי לו מכתב ובו סיפור על מפקד הכוחות הבריטים שביקר במוסקבה בשנת 41, כשרוסיה הפכה לבת בריתה של אנגליה במלחמה נגד גרמניה. 'תביט קומרד', אמר לו המלווה, 'זו כיכר צ'רצ'יל, לשעבר נקראה כיכר היטלר. וזו, חבר קומרד, אנדרטת אידן, לשעבר גבלס'. עכשיו הציע הגנרל למלווהו סיגריה. אחז בה המלווה בין אצבעותיו ואמר: 'תודה רבה חבר קומרד, לשעבר נוכל'.

„וכך כתבתי לו: מצאתי את הקטע המצורף בסיפרו של צ'רצ'יל כהולם את יחסך כפוי הטובה. הנני משרתך הבלתי מציית – 'דיסאובידיינט' – וזה ביטוי לאי אמינות.

„אחרי מה שקרה במפלגה הוא צלצל אלי, אמר שהוא עומד לרשותי והציע לי הצעות מפתות. 'יש לי חוב מוסרי כלפיך', אמר לי בפגישה. מתברר שלא השתנה. הוא מעמיד פנים של איש תרבות וסמרן.

„עכשיו סבידור", הוא אומר על עצמו, „הפך לקח לכל פוליטיקאי ואיש ציבור. אסור להיות ישר עם המצפון, צריך להשמע למפלגה. המפלגה מעל העם"■

יגאל סרנה / קו ישיר למוסקבה

בתוך חנתה ניידת משטרה. ירד גשם כבד מלווה רוחות עזות, וכל זה בתחילת רחוב אבן גבירול, תל־אביב. יום שני השבוע. בגלל הסערה לא נראתה ההפגנה שעליה דיווח הרדיו. רק בכניסה לחדר המדרגות מצופה השיש של „בית אליהו" נתקלתי בגבר אחד וכמה נשים שהחזיקו תמונות של גבר מזוקן, צלובות על מוטות עץ. שומר הכניסה האזין לטרנזיסטור, לא התעניין.

היתה התייעצות קצרה בין הנשים איך למסור לשגריר פינלנד את מכתבן, בעניין שיחרור אסיר־ציון יוסף ביגון. החבר בן־צבי עלה עם צלם לקומה שמינית, שם השגרירות. אתר הפגנות לא נוח בשל הגובה והרחוב הצר למטה. השגרירות פתוחה עד שתיים עשרה, אולם כניסה נעים, ריהוט פיני, נוף על גגות תל־אביב ועד לים הסוער. המזכירה אמרה, שהשגריר כנראה יצא. היא, בכל אופן, לא מוצאת אותו. התעורר חשד בקרב המפגינים, כי אולי הוא מסתתר מפניהם בחדרו, אבל הם מסרו את מכתבם לגבר אחר שהורהה כנספח עיתונות.

בצילום ששלחה סוכנות אי. פי. מווינה, נראים ארבעה מקבוצת 25 העולים היהודים שחוזרים לבריה"מ: קנייבה, קוגן, שור וקנייב. קוגן קפוץ שפתיים. בן־צבי זוכר אותו מהארץ, אולי לפני עשר שנים, ממורמר, מתלונן על הרמה התרבותית הנמוכה פה. הקבוצה הזאת עשתה השבוע כותרות במערב, עמודים ראשונים. הנה חוזרים לאמא רוסיה הגורבצ'ובית. משהו משתנה.

מחלה של געגועים

אבל, יגידו הפעילים, מדובר בטיפה בים. טיפה מרירה. מ־270 אלף יהודים שיצאו מרוסיה מאז 72' והתיישבו בארה"ב, קנדה וישראל, שבים עשרות ספורות. יורי שטרן, ממרכז המידע, אומר: עניין טבעי שקיים בכל תהליך הגירה או נדודים, תמיד יש מי שנשארה לו משפחה שם, או מי שהגעגועים לנוף הם מחלה אצלו. אפילו שגרירות בריה"מ בארה"ב מדברת על אלף שרוצים לחזור, ולו זה היה נכון גם אז זה „שיא של אי חזרה למולדת."

הגשם המשיך לרדת, המפגינים חיכו לחדשות השעה אחת בחדר המדרגות, אולי ידווח על הפגנתם. „ברגע זה ממש", היה כתוב על דף שחילקה הדוברת גיתית לשני צלמים וכתב, „מפגינים במוסקבה, מול המועצה לקשרי חוץ, ברחוב ארבט, תשעה פעילי עליה הקוראים לשיחרורו של יוסף ביגון מכלא צ'יסטופול". כמה יותר הירואי נראה הכל ברחוב ארבט. אשתו ובנו של האסיר, השלג המוסקבאי הככר. כוחות הבטחון העוקבים אחר המפגינים, תכורת הכתבים המערביים הדרוכה.

מההפגנה חזרו לבסיס הקרוב, בניין „המועצה הציבורית למען יהודי בריה"מ" ברחוב המסגר. צומת סואנת, חדרים מרווחים, מחסן קטן עם ערימת תמונות של אסירים, גלויות מזמרות עם שירי א"י, פלקטים קבוצתיים ותקליט של אילנה גולמן השרה על אידה נודל: „כסיביר הקטואה שוכן כפר אסירים נידח/ וכו כששים פושעים מן הגרועים במדינה/ וכיניהם יונה אחת צחורה."

המועצה בנויה היטב להפגנות, כמו אפסנאות קרבית של קרטון, ורק הסיסמה „די בדיבורים והבטחות" נראית סותרת־משהו את טיבו של המקום. כשנכנסו ששת המפגינים למשרדם קידמה את פניהם שמחה כללית. זה עתה דיברו בטלפון עם אלק וליצ'ונוק ששוחרר לפני זמנו ממחנה כפייה. כמה מהאנשים כבר התקשרו אליו, לביתו בלנינגרד, ווריטה מהמשרד סיפרה, במיבטא רוסי כבד, כי כאשר שמע וליצ'ונוק שהיא מדברת מתל־אביב צחק ואמר „שוב תל־אביב." כולם דיברו בהתרגשות ובמיבטא רוסי חזק על וליצ'ונוק, כמו על ניצחון נוסף בקרב השלטים ורצו לטלפן שוב ושוב, לשמוע קולו מרוסיה בקו הברור.

– איזה חשבון טלפון אתם מקבלים פה?

– ענק. אבל השיחות האלה מגיעות ומשולמות על ידי גוף אחר, מלמעלה.

הקרב על רכבת החופש

באמצע דצמבר האחרון שם קץ לחייו המהנדס הרוסי לנגר. רווק בן חמישים. קפץ מחדרו בקומה חמישית במעון העולים בבאר־שבע. השוטרים מצאוהו בחצר אחורית, ברחוב מינץ. הכתבת המקומית דיווחה, כי עלה בגפו מבריה"מ לפני כארבע שנים, חיפש עבודה ולא מצא. צבר מרירות, אכזבה ובדידות. לנגר אינו משל לעולים הרוסים, הוא איש פרטי עם הסיפור האישי שלו. תהא נשמתו המיוסרת צרורה בצרור החיים. נולד ברוסיה, נטמן בבאר־שבע.

אבל קטע האכזבה של חיי לנגר נוגע בעניין רחב יותר. הדברים הורקים, האנרגיה הולכת על כבוד, לא עזרה. המלחמה הקדושה של גאולה כהן בכנסת, הנפת השלט לפני המצלמות וכו', לא עצרו את קפיצתו של לנגר גם לא ריככו את הנפילה. עשרים אירגונים, לא פחות, מטפלים בעניינם של העולים הרוסים ואסירי־ציון. כולם נוסדו למען אחינו לא נחשה.

עשרות פוליטיקאים, מאות עסקנים, פקידי סוכנות וממשלה הפכו במשך השנים את נושא העליה מרוסיה לעניין מעורר פיהוק, שחוק מאין־ספור נאומים ריקים, משימוש תכוף מדי. בתוך המהומה המסוקרת היטב, תמיד צלם ליד כל אירוע, בתוך כל זה, נותרו עולים בני חמישים חסרי עבודה, דיירים בודדים של מעונות עולים, מהנדסים שומרי לילה, מקבלי קיצבת ביטוח לאומי. ושמואל בן־צבי, מהמועצה למען... איש נעים ואינטליגנטי, ידבר במישרדו, אחרי ההפגנה הקטנה, גם על קשייהם של אסירי־ציון בבואם לכאן. שם, ברוסיה, היו במרכזה של פעילות גדולה, בתוך מערכת חיים מרגשת מאוד, בבואם יתקשו לפעמים להסתגל לחייהם הרגילים.

– מה עושה אדם כזה?

– ממשיך לפעול פה באותו נושא או שמתנתק לגמרי. מתחיל חיים חדשים. מגלה את השיגרה ואפור האנונים.

המלחמה הקשה ברוסיה נפרטת, איפוא, לעניינים של כבוד, לעשרים ארגונים. אפילו ברכבת החופש שנסעה לפני כמה חודשים בין ירושלים לתל־אביב, לאות הזדהות עם יהודי בריה"מ, רבו שני עסקנים על הרעיון. כל אחד בא עם הצלם שלו, הציבור שלטים שונים.

גרישה פייגין שטופל בזמנו אישית ע"י גולדה, יושב עקשני במיפגש המוזיקה, מחכה לצלם. הוסף המטוס הנוען קרונייצוב עובר במערב־גרמניה כרדיו. ושצ'רנסקי, אנטולי שצ'רנסקי, מעורר כעס. מצטברות קובלנות נגדו.

– על מה כועסים עליו?

– תשאל את מנהל מדור אסירי־ציון בסוכנות. מתרגזים שהוא מדבר על יציאה ולא על עליה בלבד, מערבב דיסידנטים ופעילי עליה. לא מקבל את הגישה שלנו, של עליה בלבד. כך שגם אנטולי כבר בתוך הקלחת הרטובה הזאת.

את סיפור הגעגועים לתרבות רוסית יפטור שטרן כמיתוס. לא אמת, והבעיה היא בקשיי היום־יום, לא בגעגועים. משפחה מגיעה מרוסיה עם 120 דולר לאיש ומיטען מתוצרת רוסית, שאם תישאר איתו תיראה מיסכנה כל החיים. שטרן חושש כי גם פה תתארגן קבוצת חוזרים לרוסיה. לא בעיה למצוא אירנקלטים, והרוסים כבר יארגנו קבוצה.

– איך יארגנו

– דרך רק"ח, או הליגה לידידות ישראל־בריה"מ, דרך שגרירות פינלנד, או דרך הסוכנים שלהם. הרי יש להם.

שטרן יודע, לדבריו, על ארבעים פניות לשוב לרוסיה ששוכבות בשגרירות פינלנד בתל־אביב.

אבל בשגרירות פינלנד מכחישים את המידע שלו. גברת סלומון, מהמחלקה הרוסית, לא עונה בתחילה על שאלתי בדבר ארבעים הפניות. „האם זאת חקירה פרטית?" היא שואלת אותי, מבקשת להתייעץ עם השגריר. כעבור רבע שעה כבר יש בידה תשובה. המידע אינו נכון. השגרירות ממונה רק על פניות אורחים סובייטים בישראל. העולים הרי אורחים ישראלים כך שהפניות כלל לא יכולות להיות מוגשות אצלנו.

ברק"ח בתל־אביב, אומר הדובר עוזי בורשטיין, כי יש פניות אבל לא באים ישר למפלגה אלא ניגשים בדרך כלל לתנועת הידידות או למשלחות שמגיעות. „אנחנו אומרים לפונים שאנחנו לא קונסוליה ושיבה לבריה"מ לא שייכת לנו."

היו"ר של תנועת הידידות, החבר גוז'נסקי, יושב בקומה של בורשטיין, ברק"ח. התנועה נפגשת באחד־העם 70, בית ישן, רואים סרטים סובייטים דוברי רוסית, מנגבים דמעה. גוז'נסקי אומר שבאים אנשים וחושבים שאנחנו שגרירות רוסיה. עשרות פונים. אנחנו לא מטפלים באיש אלא מציעים להם לפנות למי שיכול לעזור.

– לאן?

– לשגרירות סובייטית באירופה או משהו כזה. כשבאה משלחת מרוסיה תמיד יש מי שמנסה להתקרב, לתת פתק, לבקש פגישה.

קבוצת 25 החוזרים מורכבת מאנשים שעזבו את ישראל מזמן. ישבו בווינה. שטרן אומר שעכשיו בשובם לרוסיה יפיצו שם את הגעגועים למערב, ייכנסו לכל־בו במוסקבה ויגידו: ברמת־גן החנויות מלאות. יתמרמרו על „פראבדה". אולי יחלמו בלילה רוסי קר על ערב חמים באשדוד. הרי שינוי מקום, גם שוב ושוב, לא פותר געגועים כשהם מחלה.

אפילוג

עניין כמו העליה מבריה"מ חייבים לסיים בצורה אופטימית. מדובר בקטע מחזון הציוני המשתבש, לא פחות ולא יותר. בסך הכל, יגיד העסקן בן־צבי, בכל בית־חולים תמצא רופא רוסי, רוב הנגנים בפילהרמונית הם רוסים ומובן מהטה כבר אמר על זה מה שאמר ושיבח. בן־צבי נותן שורה ארוכה של שמות חצוצרנים וכנרים וצ'לנים, הרוסים בהחלט הכניסו פה את הצליל שלהם. גם בפוליטיקה. שכן, אליבא ד'בן־צבי, הם שעשו את המהפך, הצביעו כמעט כולם בעד הליכוד ויחד עם עדות המזרח הפכו את הקערה על פיה.

ובאותה העת, בן־צבי מהמועצה למען יהדות ברית־המועצות, גם מודע לכך שאצל עדות המזרח הצטברה איבה לכל ענייני העליה מרוסיה, לטיפול האינטנסיבי בכל אסיר־ציון רוסי, כאילו היה אתרוג. וגם שצ'רנסקי עיצבן רבים ביניהם, אבל בן־צבי מרגיע, אומר לכל הנרגנים, כי רבים מיהודי רוסיה הם ספרדים: טטים ואוזבקיסטנים וכו' ואין מה לדאוג.

בשורה טובה לו, לסיום שיחתנו, כי ראיסה גורבצ'וב, בדרכה האנושית, לוחצת פה ושם לטובת העליה וכבר ראה, במו עיניו, בעצרות, איך היא מתכופפת ולוחשת דבר מה לאוזנו של בעלה השליט הקשוח. פעיל אחר יגיד, כי ברייקיאוויק, היא, ראיסה הנעימה, לוחצה על המזכיר הכללי ללכת לקראת משפחת שטרן.

ובכלל העניין כולו מסובך, לא רק מפאת ריבוי העסקנים כי אם גם בשל העובדה שמדובר בעקירה מארץ כמו רוסיה על מעמקיה ותרבותה הטוטליטריות שלה. ומדובר גם בחציית מסך־הברזל, בנטישת אמא רוסיה למען החלום הציוני, בהיטלטלות בין ביורוקרטים סובייטים לביורוקרטים ישראלים, בין געגועים לחרות, וגם ברוח הרעה שהחלה לנשוב ולבלבל עוד יותר את כולם.

צדיק, וטוב לו

צדיק בינו, אומרים, מכור לבנק. נכון יותר, לבנקאות. בגיל 19 התחיל לעבוד בתור קופאי בסניף של בנק בקרית אונו. אתמול אושר מינויו למנכ"ל בנק לאומי. צדיק בינו על השקפת העולם שלו: „יש מדינה ויש בנק, ואני מנהל בנק"

■ צדיק בינו: המינוי החדש לא נפל עליו במפתיע

מאת אריאלה רינגל־הופמן

צדיק בינו, במשהו כמו ראיון־מיסתורין. אני תופסת אותו בין לבין, בקומה השישית, בבניין כל בו שלום. מי שיושב בחדר שלו יוצא, מי שאמור להיכנס כבר עומד ליד הדלת, מדליק סיגריה.

בקומה הזו, אגב, היה פעם בית מלון. מלון „שלום". אחר כך, כשבתי־מלון, חנויות קטנות וצרכניות שכונתיות הפכו לבנקים, עברו הפועלים גם במקום הזה. מתחו את השטיחים מקיר לקיר, הוציאו מיטות, הכניסו שולחנות פורמייקה, ארונות משרדיים, תלו תמונות, כמה גוטמנים, שניים שלושה וכסלרים, איזה לובין אחד, באק אחד, מה שהולך, איפה שצריך.

כשנים האלו, פחות או יותר, צדיק בינו חדל להיות עוד פקיד בכיר בבנק הבינלאומי והפך ל„אשף פיננסי".

עוד אחזור לראיון. לפני כן, סיפור קטן. עד שניתמנה לתפקיד יו"ר מועצת המנהלים של הבנק הבינלאומי, נהג בינו 'לרפוק שעון'. בשמונה בבוקר כשהיה מגיע לעבודה, בשעות הערב המאוחרות כשיצא מהבניין. לא שזה ריגרג למנהלי החשבונות של הבנק, כמו שחשב שמה שהוא דורש מעובדיו, ראוי שיקיים בעצמו.

כשהיתמנה לתפקיד היו"ר, נשאל אם הוא מתכוון להמשיך. „לא", אמר אז, „ואני גם מתכוון לבוא רק בתשע בבוקר".

בשבוע האחרון, עם מינוין למנכ"ל בנק לאומי, הוא בוודאי לא חזר 'לרפוק שעון'. אבל גם על תשע בבוקר כבר אין מה לדבר.

כשתצא מהבנק הלאומי, עם כמה תצא?

אני לא יודע. אבל בנסיבות הקיימות צריך להיזהר שלא יווצר מצב שבו מחפשים מנהלים ולים לאירגונים כלכליים גדולים, וצריך להיזהר מתופעה נוספת, המושרשת במקומות מסויימים, שלא חשוב כמה יעלה, העיקר שייראה זול.

מה אתה מביא איתך לבנק לאומי?

אני מודע להבדל בסידרי הגודל. מודע לצורך בחשיבה אחרת, בשל כך, ובשל השוני במצב הבעלויות. והבעיה הקשה תהיה איך להסביר לציבור העובדים כי ויתור על ההווה, יביא עתיד טוב.

כלומר הדרך להבראה עוברת דרך יחסי אנוש נבונים?

הייתי אומר יש אירגון, יש ועדי עובדים, יש מנהיגות. כל אחד צריך לייצג את הצד שלו, ואם ישמר האיזון, נצליח.

■■■

הביוגרפיה האישית של צדיק בינו מזכירה את סיפור סינדרלה. רק שאת הפיה הטובה, במקרה שלו, מחליפים, כנראה, כוח רצון, אמביציה ויכולת.

צדיק בינו, 44, נולד בבצרה, עיראק, למשפחת סוחרים. ב־1950, עלה עם משפחתו לארץ, עבר את המסלול שהוליד לא מעט תיסכולים אצל אחרים, מעברת פרדס כץ, עשרה איש באוהל, בוץ

עד שהחליט שהוא הולך להיות בנקאי, היה כדורגלן. בנימין פורטיס הביא אותו ל„שמשון" תל אביב. פורטיס: הוא היה מגיע לנבחרת הלאומית

בחורף, אבק בקיץ. כשהגיעו, כעבור שנה, לצריף שוודי בקרית אונו, חשבו שבאו אל המנוחה והנחלה.

פעמיים 'קפץ' כיתה. סיים את הלימודים בגיל 17, התגייס לצבא. שירת בחיל האוויר, אחראי על מכונאי מטוסים, סיים בגיל 19, הלך לחפש עבודה.

באותם ימים בנק הפועלים פתח סניף חדש בקרית אונו. בשכונה, מקום קטן שכולם בו יודעים הכל על הכל, אמרו שהבנק מחפש קופאי. בינו חשב שהוא יכול להתאים. הציע את עצמו והתקבל לעבודה. אחרי ארבע שנים כבר היה מורשה חתימה. שנה אחר כך התמנה לסגן מנהל סניף הבנק לסחר חוץ.

עד שהחליט שהוא הולך להיות בנקאי, היה כדורגלן, התחיל ב„הפועל" קרית אונו, הובא על ידי בנימין פורטיס ל„שמשון" תל אביב. פורטיס היה אז יו"ד הנהלת הקבוצה.

פורטיס היום: „אם הוא היה נשאר בכדורגל, הוא היה מגיע לנבחרת הלאומית. היה שחקן מצליח כמו שהוא בנקאי מעולה".

אז מה, בינו הוא אבידה לספורט הישראלי? לא, רווח לבנקאות הישראלית.

פורטיס אומר, שכבר אז חשב ש„שמשון" זו לא התחנה האחרונה של בינו. גם דוד גולן, שב־1969 התמנה מנכ"ל הבנק לסחר חוץ, חשב שהסניף בקריית אונו לא יכול להיות התחנה האחרונה של בינו.

גולן חיפש מנהל למחלקת ההדרכה של הבנק. שאל מי מתנדב, בינו התנדב. השתגעת, אמרו לבינו החברים הטובים שלו, מה אתה הולך להדרכה, מי ישמע עליך שם. ועוד אמרו, בא מנהל חדש שקרא בספרים שצריך מחלקת הדרכה, שיהיה לו לבריאות, אבל למה לך. חבל.

אבל בינו החליט והלך. וכעבור שנתיים כשגולן הציע שבינו יהיה החשב של הבנק, באו רואי החשבון של הבנק ואמרו לו, אתה עושה טעות חמורה. חשב של בנק חייב להיות רואה חשבון מוסמך, או לפחות חשבונאי מנוסה, ואתה לוקח מישהו שכל הידע שלו בהנהלת חשבונות מסתכם במה שלמד פעם וכבר הספיק לשכוח על זכות וחובה.

שנתיים אחר כך, כשבינו היה אמור להחליף תפקיד בבנק, חזרו אותם רואי חשבון ואמרו לגולן, אל תיתן לו ללכת, כי חשב כזה לא תמצא.

הבנק לסחר חוץ, הספיק בינתיים להתמזג עם מוסדות פיננסיים נוספים, להפוך לבנק הבינלאומי הראשון, ולתפוס מקום רביעי ברשימת הבנקים בישראל.

ב־80, עם רכישת הבנק על ידי המופלאים של דנות, דוד גולן התמנה יו"ר מועצת המנהלים של הבנק, וצדיק בינו הפך למנכ"ל.

ב־84', מול סוללת עיתונאים, הציג נתונים של הבנק הריווחי ביותר במדינת ישראל. תשואה נטו של 14 אחוז על ההון המתואם בשנה החולפת. רווח לפני מס – 42 מיליון דולר.

הבנק הנפיק המצאות מתוחכמות, פחות או יותר, בקצב שהבנקים האחרים הנפיקו מניות מווסתות. הבינלאומי היה הראשון שמיחשב את כל סניפיו, העמיד מחשבים אוטומטיים חיצוניים לרשות הלקוחות, והאריך את שעות קבלת הקהל עד שבע בערב.

וחשוב מכל, הבינלאומי היה הבנק היחיד שלא הסתבך בפרשת ויסות המניות. בבנקים אחרים אמרו או שהם ניסו ולא הצליחו. בבינלאומי טענו שבינו הקפיד תמיד ללכת 'ישר', שחזה את התמוטטות, כך או אחרת, הבינלאומי לא היה בעסק, ובמקום שצריכה היתה להירשם נקודה לטובת צדיק בינו, היא נרשמה.

במאי 86', מינה ז'אק נאסר, הבעלים החדש של הבנק, את צדיק בינו כיו"ר מועצת המנהלים. שלום זינגר התמנה אז מנכ"ל.

העיתונות אז הרימה גבה. בינו נבעט למעלה, כתבו.

העיתונות, אגב, החמיאה לבינו. מרבית הכותרות עשו שימוש בשמו הפרטי: צדיק על כס המנכ"ל, צדיק ורע לו, ילד הפלא של הבנקאות הישראלית.

המינוי החדש לא נפל עליו במפתיע. המגעים החלו לפני כחודש, ובינו סירב. חשב להתמסר לתפקידו החדש כיו"ר, להרחיב את הפעילות בסניפים שמחוץ למדינת ישראל – הבינלאומי, למרות שמו, מחזיק רק שלושה סניפים בחו"ל, בלונדון, בציריך ובניו־יורק – וחשב, כאמור, להתחיל את יום העבודה שלו בתשע.

אלא שביום שישי שעבר, עם שובו לארץ, חזרו ופנו אליו. ביום ראשון השיב בחיוב. „הוא רואה זאת כשליחות", אומרים בבינלאומי.

■■■

צדיק בינו, אומרים, מכור לבנק. נכון יותר, לבנקאות. לבנק ולמשפחה. דוד גולן, היום יו"ר מועצת המנהלים של הבנק לספנות, הוא אחד האנשים היותר מקורבים אליו.

מה מעניין אותו חוץ מבנקאות?

ספורט.

תחומים אחרים?

לא שאני יודע עליהם.

אספן אמנות?

לא חושב.

אוריינטציה פוליטית?

לא חושב שהוא חבר באיזו מפלגה. בודאי לא פעיל.

הוא מדבר אנגלית טובה?

לא מתחרה לאבא אבן.

היית אומר שהוא מאפיין בנקאים?

אני לא חושב שאני יכול לומר מה מאפיין בנקאים.

איך הוא באירוחות ערב חגיגיות, קוקטיילים, פרמיירות?

הוא מוכרח לעשות את זה. הוא לא משוגע על העניין.

במאי 86', מינה ז'אק נאסר, הבעלים החדש של הבנק הבינלאומי, את צדיק בינו כיו"ר מועצת המנהלים. העיתונות הרימה גבה

בשעתו הוא אמר שיורם ארידור הוא אולי שר האוצר הטוב ביותר שהיה לנו?

היו לנו חילוקי דעות בעניין כבר אז. אני לא יודע אם הוא ממשיך לחשוב כך גם היום. נכון יהיה לומר, שהם היו ביחסים מאוד קרובים.

מה דעתך על המינוי שהוצע לו?

זו הצעה שאי אפשר לסרב לה, אתגר מאוד גדול, מאוד מעניין, ואני מאמין ביכולת שלו. עם זאת, בבנק גדול, הרבה פעמים ההצלחה תלויה גם בגורמים שלבנק אין שליטה עליהם.

אם היו שואלים אותי הייתי אומר שצדיק בינו זו בחירה טובה.

בתקשורת הוא מוצג כאיש צנוע...

אני לא יודע מה זאת אומרת צנוע. זה יחסי. הייתי אומר שהוא ער ליכולתו.

צריך לצפות שגם הוא ייצא מהבנק עם כמה מיליוני דולרים פיצויים ועוד סכום יפה בפנסיה?

יש לו רגישות ציבורית גבוהה, והוא בוודאי לא יגיע לאבסורדים האלו.

רגישות ציבורית גבוהה, אומרים מקורבים אליו, פירושה שהוא טס במחלקת נוסעים באל על, למרות שהוא חבר הנהלה. שהוא לא מחפש את המלונות היקרים ביותר להתאכסן בהם, שהוא שומר על קשריו עם חברים ותיקים, לא תופס פוזה, לא מתחכם, לא חי בשביל השואו.

צדיק בינו עצמו, בתשובה לשאלתי על השקפת העולם שלו, יאמר: „יש מדינה ויש בנק, ואני מנהל בנק".

ומי שעוקב אחריו יאמר, מנהל בנק מעולה.

לאמא זוגלובק שלנו
יקירת התעשיה, יקירת העובדים,
במלאת 50 שנה
לעלותך ארצה
שנים של ציונות, בניה ויצירה,
מברכים אותך
כל העובדים
בתעשיית מפעלי זוגלובק

האיראנים הם חשדנים, בעלי כבוד עצמי ואוהבים ללכת צעד־צעד

■ אוגוסט 67': רב־אלוף טופאניאן, יד ימינו של השאה, אצל הרמטכ"ל יצחק רבין. מימין: נמרודי.

„אילו מקפרליין ושותפיו היו מבינים במנטאליות איראנית־שיעית, היו כל בני הערובה משוחררים היום ★ המדינה קובעת מדיניות, אבל בגלל האופי הרגיש של היחסים עם מדינות מסוימות, נכנסים לתמונה אנשי ביניים, הפועלים על אחריותם הם; המדינה משאירה לעצמה את האופציה להתנער במיקרה של תקלה או הסתבכות"

שיחות עם יעקב נמרודי ③

מאת ישעיהו בן־פורת

איך ומדוע השתבשו היחסים ביניכם לבין עמירם ניר?
מרגע שעמירם יצא לפגישות בוושינגטון ולא לקח את שווימר איתו, ואחר־כך לא דיווח לנו על שיחותיו.

● אולי לא היה חייב לדווח לכם, ואולי קיבל הוראות לא לדווח? בין כה וכה, מה היתה מסקנתך באותו הרגע?
שמישהו עשה „הסדרים" עם גורבניפאר ללא ידיעתנו. זאת שמענו מפי מייק לדין, שלדבריו נמסר להם ששווימר, קמחי ואני מיותרים וכי עמירם ניר מונה כקצין הקשר.

● אני יכול להבין שנעלבת. אבל מבחינה ממלכתית, מה הפסדנו מזה שראש־הממשלה אמר לך: שב בשקט, והטיל את הטיפול על יועצו?
סלח לי, ראש הממשלה לא אמר: שב בשקט. הוא אמר רק שיועצו מונה לעזור לנו.

● אז אולי צריך להפנות את טענותיך כלפי פרס ולא כלפי היועץ? מקדימה זכות ראש־הממשלה וחובתו למנות את מי שהוא רוצה.
אמת ויציב. זכותו וחובתו. אך אילו ראש הממשלה היה אומר: פנו את השטח לעמירם והעבירו אליו את העניין בצורה מסודרת, הייתי מקבל את דבריו.

● מה, לדעתך, הניע את ראש הממשלה פרס להטיל על היועץ לענייני טרור, עמירם ניר, להחליף את צוות ה„מיוסרים" נמרודי את שווימר?
יש אומרים שעשה כן בהמלצת שר הביטחון רבין, שלא ראה בעין יפה שגם אנשים פרטיים מטפלים בנושא. אולי רצה שהכל יטופל בידיים ממלכתיות בלבד.

● אז מה רע בזה?
ראה, אנשי מקצוע עובדים שנה שלמה עם תוצאות טובות. לפי דעתי, לא עשינו טעויות. שלחנו מיספר מישלוחים במיבצעי תובלה רבי סיכון. שוחרר בן־ערובה אמריקני ראשון, בנימין וייר. פעלנו בקרב המתונים האיראניים והנחנו תשתית בהיקף רחב באיראן, שמקפרליין ייחס לה חשיבות ממדרגה ראשונה. לולא התקלה של מישלוח ההאוקים הישנים, קרוב לוודאי שארבעת החטופים הנותרים היו משתחררים עד חג המולד 85', כפי שציפו רייגן ופרס. ישבתי ולא הבנתי מה קורה, ושאלתי את דייב ואת אל: מה שמעתם? אמרו ששמעו רק מה ששמעתי אני: שהאמריקנים כביכול לא רוצים ישראלים בסיפור הזה, אלא רוצים לפעול לבד, ולפיכך שלושתנו גמרנו את תפקידנו. עם שווימר האמריקנים כביכול לא מסתדרים, אני, נמרודי, כביכול רק סוחר, ודייב כביכול גמר, מאחר שמקפרליין התפטר. בקיצור, אנו „אאוט", האמריקנים „אין". מה שאיש לא אמר לנו הוא שבלי ידיעתנו הטיפול בפרשה האיראנית נמשך, ומי במקומות שונים, בפרנקפורט ובלונדון ובוושינגטון, קויימו פגישות עם אנשי הקשר האיראנים והאמריקנים שלנו.

● אם הרגשתם כך, מדוע לא פניתם מייד לראש־הממשלה?
שווימר פנה, ואחר־כך אמר לי: נוגסנם, להר"ם. פרס אמר לו שב בשקט, הכל יחזור לקדמותו. ואני רוצה להזכיר לך שהיינו אז בעיצומה של פעילותנו עם מנהיגי המתונים, האמריקנים איימו על גורבניפאר שלא לקיים איתנו כל קשר ו־18 האוקים ישנים עדיין מונחים בשדה התעופה בטהראן, ובחשבונו עדיין מופקדים כמה מיליונים.

● לפי הסיפור שלך, אם מישהו לא היה בסוד אותם, זה ראש־הממשלה.
לא נכון. אינני מאמין שהוצאנו מן התמונה ביוזמת ראש־הממשלה.

● אף־על־פי־כן עלי להניח שישנה גם גירסה שונה. לפי שעה עובר ציבור מנועים מלדבר. ראש־הממשלה דאז פרס יודע את הגירסה שלך?

יש אומרים ששר הביטחון רבין לא ראה בעין יפה שגם אנשים פרטיים מטפלים בנושא האיראני

בשתי פגישות סיפרתי לו הכל.

● מה בזהותך?
ב־23 בינואר 86', גורבניפאר צילצל אלי ואמר לי שהוא רוצה להיפגש בשבת, ה־25 בחודש, עם אישיות ישראלית, עם נורית ונמל סיקורד, ואולי גם עם מקפרליין. אבל אתם מחוץ לתמונה, אמר גורבניפאר, והוסיף: לא הגעתי כך ולא בשווימר. אבל נאמר לי שאסור לי להתקשר אתכם. כעבור כמה ימים גם שלח לי מיכתב כדי לבקש סליחה.

● איך הגבת?
הייתי המום. אמרתי לשווימר: משהו קרה. אני רוצה לדעת אם באמת נערכה פגישה כזו בלעדינו. שווימר לא הסס, הוא מצא כי בשבת בבוקר לטוס ללונדון, שם שהה פרס, נפגש איתו ושמע ממנו שאינו יודע דבר על הפגישה. שווימר צילצל לי במוצ"ש: לא היתה פגישה. כשפרס ישוב ארצה, אמר, נדון בענין ביסודיות.

● ואז?
צילצלתי לגורבניפאר. אישר לי שהיתה פגישה בהשתתפות נציגו של ראש־הממשלה. מי הנציג? שאלתי. אחד עם זקן שרומה לי, ענה גורבה. זה היה השליש עוריאל נבו. וכדי להוכיח שהוא אומנם נציג ראש הממשלה, נשלף בפגישה גיליון של ה„הרלד טריביון" עם תצלום של נבו לצידו של פרס. גורבניפאר הוסיף שיש לו הרושם שהטיפול עבר לידיו של רבין. מדוע? שאלתי. מפני שבמהלך הפגישה שמע את הצד הישראלי מצלצל מדי פעם ארצה ופונה אל בן שיחו בשם יצחק! ואת זה, שייקה ידידי, אני צריך לשמוע מגורבניפאר, המאיר את עיני לגבי היחסים בין ראש־הממשלה לשר־הביטחון.

● פנית אל נבו?
לא. שווימר, קמחי ואני הלכנו אל ראש־הממשלה, שזימן את כל

אני צריך לשמוע את גורבניפאר המאיר את עיני לגבי היחסים בין ראש־הממשלה לשר־הביטחון!

הנוגעים לעניין. חזרתי על מה ששמעתי מפי גורבניפאר. אמרתי דברים קשים ביותר, שמסיבות מובנות אינני יכול לפרט כאן.

● כמה נגמרה הישיבה?
פרס סיכם: אודיע לאמריקנים שהעניין הזה מבחינתנו נגמר, ואיש מכל הנוכחים לא יטפל יותר בפרשה האיראנית.

● נראית אחרי זה?
כבה כבה. לאחר מעשה, כעבור כמה ימים, נודע לי ממקור מהימן שנציג של ראש־הממשלה אכן השתתף באותה פגישה שהזכרתי, והיה שם במעמד של נציג ראש־הממשלה. אם כי לדעתו של האיש, כך נודע לי, הוא לא

● איך הגבת?
קיבלתי את זה כמות שזה. הבנתי שהנושא האיראני פשוט נלקח מידינו ולאיש לא היתה בנידון נקיפת מצפון כלפינו.

● תוצאה אחרת, היתה ניתוק הקשרים במשך כחצי שנה בין שווימר ופרס.
שווימר כעס מאוד, אבל על זה תשאל אותו. מה שאינך יודע הוא שאז גם נותקו קשרים אחרים של ראשי הממשלה. מי שנכנס אז למלוא התמונה היה, כנראה, שר־הביטחון.

● מדוע הגישה המפורסמת לטהראן, של מקפרליין ועמירם ניר ואחרים, גרמה לדעתך לשיבוש כל הענין?
זו, לדעתי, אחת הטעויות הטראגיות במיבצע. נסעו לשם בלי הכנה משונה. לדעתי, איך ישראלי בימים כאלה נוסע לטהראן לשם מה? תאר לך מה היה קורה אילו האיראנים היו מגלים שיש בין חברי המשלחת גם אזרח ישראלי. אילו מקפרליין ושותפיו היו מבינים קצת במנטאליות איראנית־שיעית, לפי הערכתי כל בני־הערובה היו משוחררים כיום. האיראנים הם חשדנים ובעלי כבוד עצמי ואוהבים ללכת צעד־צעד. בפרסית אומרים: „יאוואש יאוואש". יש אגדה פרסית על אדם שעובר ליד שוטר טובע ואומר לו: תן לי את ידך ואצילך. השוטר החשדן ענה: אטבע, ולא אתן לך את ידי. אילו הזר היה מושיט את ידו לשוטר ואומר לו קח את ידי, השוטר היה מסכים וניצל. זו כל התורה על רגל אחת.

● למיטב ידיעתי, גוללת את תולדות המיבצע במיסמך שנשלח בידי שעבר לראש־הממשלה דאז פרס.
לא אגלה ברבים מיסמך שנועד לראש־הממשלה. אבל דע לך, שבכל הדיווחים שלי לדרג המדיני הבכיר לא מסרתי דבר שונה ממה שסיפרתי לך בשיחותינו.

● לאור מה ששמעתי ממך, יש לי הרושם שמר ראש־הממשלה דאז לא קיבלת תשובה.
הרשה לי לא להגיב.

● שאלה כמעט אחרונה, שלא תנעם לך: למה אנשי עסקים פרטיים בכלל צריכים לעסוק בנושאים כאלה, שמטבע הדברים צריכים להתנהל בצינורות ממלכתיים?
מדינות קובעות מדיניות. לעתים המדיניות רגישה ומוגבלת, בגלל אופי היחסים עם ארצות מסוימות. כאן נכנסים לתמונה אנשי ביניים. הם צריכים להיות בעלי עבר ביטחוני, ולפעול על אחריותם. הממשלה משאירה לעצמה את האופציה להתנער מאחריותה במיקרה של תקלה או הסתבכויות. מכאן ההשלכה על הפרשה הנדונה. רק חשוב לרגע מה היו פני הדברים היום, לו הממשלות לא היו מעורבות. יותר אין לי מה להוסיף.

● שאלה אחרונה באמת: יש עדיין סימני שאלה בקשר לכספי העיסקה, והרווחים העתידיים?
אני חוזר ומדגיש שלא הפקתי תועלת כספית מכל העסק. אין לי מה להסתיר בנדון, אך מאחר שזה נושא רגיש, אינני רואה את עצמי מוסמך לגלות את הדברים ברבים. יש בידי הממשלה פירוט מלא של התשלומים וההעברות. הממשלה היא שצריכה להחליט אם יש לה ענין בחשיפתו.

זוהי הכתבה השלישית והאחרונה בסידרה. אני רואה לעצמי חובה להשיב תשומת־לב הקורא לעובדה שמלבד גירסתו של יעקב נמרודי, המתועדת ונסמכת על פרוטוקולים ומסמכים חסויים שהובאו לידיעתי, קיימת למותר גירסה אחת של גלגולי הפרשה האיראנית: זו של יועץ ראש הממשלה עמירם ניר. אך בגלל תפקידו, עמירם ניר מנוע לפי שעה מלפרסם את גירסתו ולהשיב על טענות שהועלו נגדו. י.ב.פ.

■ מאי 68': תרגיל מרגמות מתוצרת ישראל, בטהראן. נמרודי (במרכז) במדי צה"ל ולשמאלו במדים: רמטכ"ל צבא איראן גנרל ג'אם ורב־אלוף טופאניאן. לימינו הנספח הצבאי הפקיסטאני.

אין לי כעת הכנסות בארץ

● סופר שגם אחרי נפילת השאה, חזרת וביקרת באיראן?
הבל ורעות רוח. מאז נפילת השאה מעולם לא ביקרתי באיראן.

● גם אתה חבר ב„קומנדו 181", כלומר אזרחי ישראל שאינם שוהים בארץ יותר ממיספר זה של ימים, ולפיכך פטורים כאן מתשלום מס הכנסה?
טוב שאתה שואל, כי צריך אחת ולתמיד להסביר את זה. אחרי שיחרורי מצה"ל, נגד רצוני, ייצגתי חברות ישראליות באיראן, גיליתי את עולם העסקים והלך לי טוב, ברוך השם. הרווחתי ושילמתי מס הכנסה על כל פרוטה שהרווחתי, בשנתיים שלפני נפילת השאה עבדתי צמוד עם אחד מבני משפחת השאה וייצגתי שתי חברות אירופיות רציניות, שדרכן הרווחתי יותר מאשר כשייצגתי חברות ישראליות בטהראן. גם זה לא עשה אותי מולטימיליונר, כפי שאתם אוהבים לכתוב בעיתונים.

● זה לא מסביר את החברות שלך ב„קומנדו".
אחרי נפילת השאה הייתי צריך לגבות חובות בסך מיליון דולר, שאיראן חייבת לי. לשם כך עברתי לגור בלונדון, שם גם פיתחתי עסקים שהיה בהם אתגר עסקי ולאומי. לא עשיתי יותר עסקות בארץ, וגם סגרתי את משרדי כאן ואין לי כעת הכנסות בארץ.

● מדוע, בעצם, זכית בשעתו במינוי כנספח צבאי באיראן?
לפני כן הייתי בטהראן מיספר שנים. אחרי שובי, ראש אמ"ן דאז, חיים הרצוג, המליץ עלי לפני בן־גוריון.

● מה הדבר החשוב ביותר שעשית כנספח בטהראן?
בחר לך בעצמך: הקמת חיל המודיעין של צבא איראן, הבאת עשרות קצינים איראניים לקורסים בארץ, פתיחת השערים לייצוא ביטחוני ישראלי לאיראן, ואפשר להוסיף על כך כהונה וכהונה.

● האגדה מספרת שדלתו של השאה היתה פתוחה לפניך.
מוגזם מאוד. הדלת לא היתה פתוחה, אבל היו לי קשרים טובים. בצבא שלהם הייתי יותר בן־בית מאשר אצלו. לימים השאה התפאר בטכנולוגיה של המיתקנים להתפלת מי־ים, שייבאתי לאיראן מישראל. השאה אישית הביא את חוסיין להראות לו את המיתקנים שבנו לו הישראלים.

● אתה ושכמותך לא חששתם את נפילתו על־ידי עירוד בזבזנותו הראוותנית?
הבל הבלים. השאה היה חכם ונבון, אבל דחס יותר מדי בזמן קצר מדי. רצה להפוך את ארצו יותר מדי מהר למדינה אירופית. הקים מיפעלים כשלא היו לו פועלים מיומנים, סלל כבישים במכונות מיובאות שאיש לא ידע להפעיל, רכש וייצר מטוסים בלי שיהיו לו די טייסים. הקים אפילו מיפעל לייצור טנקים, שעלה לו שני מיליארד מרקים גרמנים ומעולם לא הופעל. אחרים מבני משפחתו ו„אלף המשפחות המיוחסות", שהיו מעורבים בשחיתויות, הם אלה שגרמו לנפילתו. הוא ידע את זה, אך לא היה לאל ידו להושיע.

● מי מראשי מנהיגי ישראל ביקרו באיראן בזמנך?
יותר קל להגיד מי לא ביקר. מבן־גוריון עד גולדה, אלון ודיין, ורבים וטובים אחרים. אגב, באחת הפעמים גולדה נפגשה עם השאה בחדר המיטות שלו. אינני זוכר מה מנע מהם לקיים את השיחה בסלון. גולדה שוחחה איתו אז על אספקת נפט לישראל.

● מה אתה עושה היום ומה תוכניותיך?
לא עושה יותר שום עסקים. חברה בבעלותי רכשה את „הבית הלבן" הזה בסביון לשם השקעה, ויש בדעתי להפוך אותו, אחרי שאשוב אל ביתי שנמצא בשיפוצים, למוזיאון לתולדות עם ישראל – רעיון של ידידי, שר החינוך יצחק נבון, או לבית־אבות משוכלל שינוהל על־ידי רופאים ומומחים ידועי שם.

● אתה איש־עסקים קשוח?
דע לך שאיש־עסקים קשוח לא יעשה אלא כסף קטן. איש עסקים צריך להיות רחב־לב.

אריק שרון עושה דברים „בגדול"

למרות כל הניגודים ביניהם, יצחק נבון ואריק שרון הם ידידיך הטובים ביותר?
שלושה אנשים קבעו את מהלך חיי. הראשון יצחק נבון, שבמידה רבה קבע את גורלי. הוא היה מורה של אחותי והכיר אותי כשבא לבקר אצלנו. מאז התיידדנו. הייתי כבן 16 ועבדתי כמחסנאי ב„משביר המרכזי". תפקידי היה, בין היתר, לקנות תבואה אצל ערבים בחברון וסביבתה. הייתי אז במצוקה נוראית. אבי מת, היינו עשרה ילדים במשפחה, ויצחק היה לי לא רק אח ורע, אלא כמעט אב. טיפח אותי, גייס אותי לש"י, ביחד הלכנו כ„מסתערבים" לכל מיני „מהאראג'אנים" – הפגנות. היום אני מתפלא על התעוזה שהיתה לנו להסתובב עם עתון ערבי ביד וברילנטינה מרוחה על הראש בכל מיני מקומות כאלה.

● מה משך אותך באישיותו של נבון?
יצחק היה בשבילי סמל ודוגמה של חכמה, תבונה, יושר ואצילות. בעיני היה האציל הספרדי הטהור. רציתי להידמות אליו ויהי מה. למדתי ממנו המון. ניסיתי אפילו לחקות אותו.

● לימים גם שמריהו גוטמן, מפקדך ב„מסתערבים", השפיע עליך.
שמריהו בעצם כלל לא התאים למיסגרת ההיא. היה טיפוס של מנהיג מלידה. קראתי הרבה תנ"ך, ובעיני הוא היה מעין נביא. אהבתי לשמוע אותו מספר על מצדה ומידבר יהודה. הוא הכניס בי את אהבת הארץ ואהבת המידבר. מבחינה זו גם הוא הטביע בי את חותמו.

● ואריק?
זה האיש שנתן לי את הסטנדרטים לעשות הכל בגדול.
הכרתי אותו כשהייתי קמ"ן בפיקוד דרום. אריק היה בראשית פעולות התגמול, ואני רק סרן, אבל מלך ומפעיל סוכנים באזור המשתרע מרחובות עד אילת. אריק לא יצא לפעולה בעזה או קוסיימה מבלי להתייעץ עם הקמ"ן. ישב אתי על הפרטים הקטנים ביותר, וקיבל ממני מודיעין עדכני שעה לפני היציאה לפעולה. אריק היה בעיני סמל הגבורה והלוחם היהודי ומצביא אמיתי. נתקנאתי בו קינאה גדולה. רציתי להיות כמוהו.

● מה פירוש לימד אותך „לעשות בגדול"?
האיש ביצע פעולות תגמול שהייתי חולם עליהן בלילות. ראיתי תוצאות לעמלי: מסרתי לו מודיעין, ובאיזו חכמה ועוז הוא הפיק מזה תועלת. הודות לאריק שאלתי את עצמי מה אני יכול לעשות בחיל המודיעין שיהיה לא שיגרתי? מה אני עושה בשביל להיות יחידה 101 של המודיעין? ואכן, עשיתי זאת. לא דברים שלומדים בקורסים ובבתי־ספר.

● אריק נשאר ידידך כל השנים?
עד עצם היום הזה. מעולם לא עשה לי מה שרבים הזהירו אותי מפניו. מעולם לא איכזב. כשהייתי צריך להחזיק לו את היד ולתת כתף, עשיתי זאת באהבה ובלי היסוס.

● קרה לך לומר לו: אתה טועה?
המון פעמים, בהרבה נושאים.

● על מלחמת לבנון אמרת לו משהו?
הרבה. והיתה לי ביקורת. אמרתי לו אז שהוא רץ מהר מדי. שיעצור באיזשהו מקום. כתבתי לו את זה גם במכתב. אבל אריק ידיד אמת, כאז כן עכשיו.

GOD BLESS YOU

יומן אמריקני

מאת אהרון בכר, ניו־יורק

במוצאי שבת, מייד אחרי הקרנה מוקדמת של הסרט "HOOSIERS"*) במרכז קנדי, אכלנו ארוחת ערב עם שחקן הקולנוע ג'ין האקמן ועם רעייתו, בגווזטרה הקיטשית של מסעדה בשם „פוטומק", במרכז וושינגטון.

היה משעשע לראות את עיני הסביבה המעונבת בולעות בחשאי את השולחן שלנו ואיך חבורת מלצרצרים חגה סביבו ונמרחת עליו כמו חמאה. בארץ הזאת, אין לתהילה מחיר.

מר האקמן, במקטורן כחול ובמכנסי ג'ינס, עם נטיה ברורה להקריח קלות, נראה בחיים קצת יותר מבוגר מכפי שהצטייר לנו תמיד בסרטים. בחוץ, אומנם, המתינה לו כל העת לימוזינה שחורה (מצויידת כבר עשיר, במכשיר טלוויזיה ובסוללת טלפונים), עם נהג צמוד במדים, אבל ליד השולחן לא מצאנו אצלו גינונים מופרזים של כוכב מפונק. הוא התנהג, פחות או יותר, כמו בן תמותה – אם כי תפסנו אותו, פה ושם, מחייך בסתר לעבר שולחנות סמוכים בנסיון אלגנטי לקושש בהם מעט תשומת לב. אשתו, אסיאתית קטנה עם פני חרסינה חיוורים, שלחה בו מידי פעם מבט מלוכסן, מעריץ, ועיניה זרחו. בעלה נהג בה בעדינות פרנטית, מלאה תשומת לב, כאילו היתה הגברת עשויה באמת מפורצלן שביר. היא, אגב, ישבה רוב הזמן בשקט, מצועפת בתוככי חיוך קפוא, וכמעט ולא התערבה בשיחה.

מר האקמן מופיע בסרט שזה עתה ראינו בתפקיד הראשי, בדמות מאמן כדורסל מזדקן ועריריי של נבחרת בית ספר תיכון בעיירה קטנה ונידחת במדינת אינדיאנה, בראשית שנות החמישים. הוא אומר שאהב את התפקיד ממבט ראשון.

„יש בו איזו עוצמה אנושית", הוא אומר. „זה, בעצם, סיפור של איש בודד, מזדקן, שהופך את מגרש הספורט לזירת התמודדות עם בדידותו, עם זיקנתו הקרבה, עם תהילתו שחלפה. בזמן הצילומים היתה לי לפעמים הרגשה שאני מזדקן יחד איתו ושהמאבק הזה פשוט מתיש אותי פיסית ונפשית".

המאמן חוזר אל זירת הספורט אחרי הפסקה של 15 שנה. הוא עושה את ה COME BACK שלו בבית ספר תיכון בעיירה קטנה, מכורה לכדורסל, עם צוות עלוב, בלתי ממושמע, חסר סיכוי להגיע אי פעם אל צמרת הליגה. מעת לעת, על רקע מריבות מקומיות, תוקעים לו גם אוהדי קבוצתו העלובה מקלות בגלגלים.

„יש בסיפור הזה את רוב מרכיבי היסוד שמהם עשויה אמריקה הישנה והטובה", אומר מר האקמן, בהזכירו אגב כך במרומז גם את סיכויי ההצלחה ליד הקופות. „על מגרש הספורט מטיל המאמן, לצד הקבוצה שלו, את הערכים הישנים של אמריקה. באמריקה הכל אפשרי: קבוצה קטנה, עלובה, מעיר־שדה נידחת במדינת אינדיאנה, לוקחת פתאום אליפות. זה קורה הודות לאמונה ולרוח תחרותית שמחדיר בה המאמן. שני אלה, אמונה ותחרותיות, הם מפתח חשוב אל נפשה של אמריקה. אני בהחלט רואה בתפקיד הזה תפקיד אופי".

*) בסלנגנו כינוי לבני מדינת אינדיאנה.

■ וודי אלן: יצא מן השכונה הנידחת בקצה ברוקלין

מן התפקיד שלו באמת מבצבצים כמה מקווי האופי של הארץ הזאת.

הממשל של רייגן, בדיוק כמו המאמן, אומנם אינו מביא בחשבון את אלוהים במערכת השיקולים שלו – אבל בדיוק כמו המאמן, המאפשר לכומר מקומי לשאת תפילה קצרה לפני כל משחק חשוב, אלוהים איכשהו מרחף באווירה הנושבת מפרוזדורי הממשל בוושינגטון. הנשיא עצמו, המקפיד לסיים כל נאום במלים יברך אתכם האל, הגדיר לא מכבר את הארץ הזאת כ„ארץ גדולה תחת שמי האלוהים". בדיוק כמו המאמן, בסרט, מפיח הממשל הזה אמונה שורשית בצדק הבסיסי הטמון בתחרות חופשית: הטובים זוכים – והפחות טובים יכולים לרעוב ללחם.

בזירת הספורט נושרים המפסידים אל תהום הנשיה.

הצעת התקציב האחרונה של הבית הלבן עלולה, להבדיל, להטיל אל הרחוב עוד מיליון וחצי חסרי קורת גג. הדבר, כמובן, יעלה את פיריון העבודה, יקפיא את השכר, וישפר במידה ניכרת גם את רמת הרווחים של הקונצרנים הרווחיים. מי שהרוויח, ירוויח עוד יותר.

אמריקה משגשגת הודות לתחרות חופשית. רק החלשים נופלים.

„אינני מוצא בזה כל פסול", אומר ג'ין האקמן (בהבהירו אגב כך שהוא מדבר כרגע רק בשמו של המאמן). „אינני רואה שום דרך אחרת לדרבן בה את האדם להישגים – אלא לאפשר לו להתמודד כשווה בין שווים בתחרות חופשית. על מגרש הספורט, ממש כמו בחיים, אין סיכוי תיאורטי: אם אתה טוב – יש לך סיכוי סביר לנצח. עליך להאמין בעצמך, בסיכוי שלך, עליך להאבק עליו עד הסוף. החיים, כמו ספורט, הם מאבק מתמיד. הטובים מנצחים. לא כן, יקירתי?"

„אכן, כן, יקירי", אמרה האסיאתית הקטנה ונעצה בנו חיוך צחור, קפוא.

בחוץ ירד שלג קל.

מר האקמן ורעייתו קפצו אל תוך המושב האחורי בלימוזינה שהמתינה להם בקירבת מקום ונופפו לנו משם. הטובים הלכו ברגל, מלאי תקווה, אל תחנת התחתית הסמוכה.

□□□

וודי אלן, למשל

בניו־יורק מזדנב תור ארוך ליד הקופות בבתי הקולנוע שבהם משחק סרט חדש של וודי אלן.

הסרט הזה, „ימי הקולנוע", הוא התשובה של חברת המהגרים לערכים של אמריקה הישנה והטובה.

וודי אלן כתב וביים. הפעם הוא לא משחק. הפעם, נער ג'ינג'י כבן 13, משחק בסרט את וודי אלן, אם כי מבלי להכריז על כך. בערך בתקופה שג'ין האקמן, בתפקיד המאמן, לוקח אליפות במדינת אינדיאנה – גדל הג'ינג'י הקטן במשפחה יהודית, בשכונת מהגרים צפופה, בפרבר אפרורי של ברוקלין.

העולם סביבו מתפורר.

מן הבית הסמוך, אצל השכנים, בוקעים צלילי מוסיקה קלה בעיצומו של יום כיפור.

הדודה מחליפה מחזרים בתדירות שבה מחליפים גרביים.

ברקע קמה מדינת היהודים.

הבית צפוף, מלא מועקות, מלא תסביכים. בחוץ, ניו־יורק. אמריקה.

ב„ימי הקולנוע", הסיפור של אמריקה הוא סיפור של חברת המהגרים: צפיפות, קשיי הסתגלות, קשיי פרנסה, פער דורות שאינו ניתן לגישור בין הורים מהגרים לבין נער ג'ינג'י, שנולד בעולם החדש, התוודע בו, ומכניס אותו הביתה דרך הרדיו.

ניו־יורק היא המגרש הביתי של וודי אלן. בקולנוע, בחושך, הקהל מלווה בצחוקים צמקוקים כל אסוציאציה יהודית. הסיפור נשמע לו מוכר.

מן הג'ינג'י הקטן, בשכונה הנידחת בקצה ברוקלין, יצא מה שיצא. יצא ממנו וודי אלן, למשל.

■ ג'ין האקמן: החיים, כמו ספורט, הם מאבק מתמיד

חץ מסילבי קשת

במיקלט

אינני עוצרת את נשימתי בציפיה דרוכה לתוצאות הקרב העונתי עבודה־ליכוד, סביב התקציב. אפילו לא לשפן ששלף שמעון פרס ברגע האחרון: הוועידה הבינלאומית.

או שהמשחק המכור הזה יסתיים בפשרה כלשהי או שנתבדה ותפורק הממשלה, ונלך לבחירות.

ועד שתיפול הנעל השנייה, אני במיקלט. מסתתרת אחרי המראות של דוד לוי בהפגנת שרירים בחצר היהודים בלב השוק בחברון, חונך שכונה נוספת. כשאת הבטון מערבלים ערבים. שום ציוץ על עצם המעשה לא נשמע מהעבודה. רק דיבורים על „תקציבים".

מתחבאה, אחרי שברור לי שיש רפואה פרטית למי שיש לו, ובקרוב אולי גם חינוך פרטי, ומשטרה פרטית. בעיקר, אחרי הסיפור על השוטר שסירב לצאת למקום שוד, והודיע כי עם המשכורת שלו, לא איכפת לו שהשודדים ימשיכו בשלהם.

ולמה שלא אחשוד, כי אולי בנוסף לחישובי משכורת, היו גם חישובים לאומניים, בעובדה שהמשטרה לא מיהרה להיחלץ לעזרת שופטי בית המשפט העליון, שהותקפו על ידי משפחות נרצחי הטרור, בהנהגתם של בריוני כהנא וגוש אמונים?

●

איפה הייתם?

אברהם (כצל'ה) כץ־עוז, השתלח, בישיבת מרכז התק"ם, על אברהם שפירא וקרא לו רב־סחטן. הוא יצא נגד הכפשה של הקיבוצים, ואף היכה על חזה עצמו והודה, כי „שנים לוקחים את כל כספי ההתנחלויות... וסתמנו את הפה."

בכלל, היתה שם הילולה של התבטאויות חריפות, משחררות קיטור. הכל טוב ויפה, אבל איפה היה התק"ם וכצל'ה, שהוא חבר בוועדה הכספים, עד עכשיו בעניין הכפייה הדתית? רק כאשר מדובר בכסף, הם נזכרים.

וההתנחלויות? לא זכור לנו שהתק"ם יצא פעם נגדם. זכור לנו שגלילי היה האבא שלהן. אז מה קרה? הכל בגלל הכסף? ואיך יסביר התק"ם כאשר גם הם וגם ההתנחלויות יקבלו כתוצאה מאיזושהי נוסחה גואלת?

התק"ם בצרות, בגלל מדיניות הממשלה, זה נכון. והוא לא מבקש מענקים, רק פריסת חובות. אך מותר גם לשאול איפה היה כאשר דפקו את השכירים.

■ אברהם שפירא: אחד הידידים הגדולים של התק"ם

שפירא הגביר הודיע שהוא נפגע, ולא יכנס את ועדת הכספים, „בדרכים דמוקרטיות". ולפני שנסע שוב לחו"ל בענייני עסקיו הפרטיים, כבר מיהרו מהמערך והתק"ם לחלות את פניו ולהכריז שהוא אחד מידידיה הגדולים של התנועה הקיבוצית.

אז מה עוד חדש?

●

יוסף הצדיק

איזה איש רחום וחנון הוא היועץ המשפטי לממשלה, הלא הוא יוסף חריש. הוא החליט שלא להעמיד לדין את שמונת הרבנים הדיינים, שהצטרפו לעצומה של רבנים אחרים, לא לציית לפסק הדין של בג"ץ בעניין שושנה מילר. מי שמתפלא, שיקומו

לא רק הם ביזו את בית המשפט העליון. גם הוא. אחרי שהשופט ברק קבע שמעמדם של דיינים הוא כשל שופטים, ועל כן אסור להם להתבטא בעניינים שנויים במחלוקת.

ראינו אותו כבר בכל הדרו, בעניין השב"כ, ועוד נראה כיצד יפעל בעניין פרקליטי הצמרת ב„פגישה הלילית", בקשר לשלמה עמר.

על מי הוא גיבור? הוא העמיד לדין את עובדי המינהל והמשק בבתי החולים, והורה להעמיד למשפט את חברי משלחת השמאל לרומניה.

■ אברהם כץ־עוז: רק כשמדובר בכסף הם נזכרים

●

לחתוך בבשר החי

יותר ויותר אנו מבינים את האזהרה האלוהית „ונשמרתם לנפשותיכם", למראה הרפואה הציבורית הממשלתית.

בשבוע שעבר התבשרנו כי הרופאים המרדימים רוצחים יותר ממחבלים. שרמת האישפוז בישראל היא בין אלג'יריה וספרד, שבבתי חולים ממשלתיים מפרקים מחולים שמתו – לשימוש חוזר – פרקי ירך, קוצבי לב, עדשות עיניים וברכיים תותבות.

סיפור המחשה מצמרר: אשה שכבה ב„איכילוב", בגלל חסימה בעורק ראשי של כלי הדם ברגל. היא נזקקה לבדיקת דם פולשנית לצילום העורק, כדי לדעת איפה מקום החסימה, האלטרנטיבה היתה גמק (גנגרנה). מכונת הצילום מקולקלת. יש רק פילמים. הרופא אמר, בלי רגשות אין ברירה, צריך לקטוע את הרגל.

בנה של החולה, קצין בכיר בצה"ל, בעל תושיה, החליט ששום אמא שלו לא תהיה קטועת רגל, בגלל שאיזושהי מכונה מקולקלת, ואין תקציב לתקנה, הוא התקשר לבתי חולים אחרים. התברר לו שב„אסף הרופא", יש מכונה פועלת, אבל אין פילמים. בגלל קשריו והתעקשותו הצליח לארגן מבצע קח־תן. קיבל את הפילמים מ„איכילוב", והעביר את אמו ל„אסף הרופא". החסימה נפתחה, ורגלה ניצלה. מה עושה אדם שאין לו קשרים?

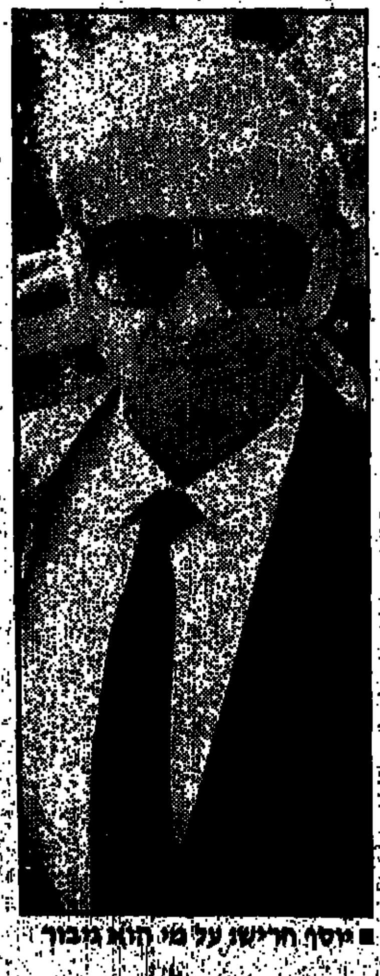

■ יוסף חריש: על מי הוא גיבור

●

שושנה שלחה אותי

ובינתיים, בין ויכוח עם שר האוצר על תקציבים לרפואה החולה, ודיבורים רמים על רפואה שיוויונית, ותמיכה מילולית במאבק הרופאים, האחיות ואנשי המינהל והמשק בבתי החולים – התפנתה שרת הבריאות, שושנה ארבלי־אלמוזלינו, להודיע על כוונתה להרחיב את החוק האוסר על העישון במקומות הציבוריים.

גם במקומות העבודה. גם במסעדות. וכך, אנו החוטאים האומללים, הופכים גם בארץ, למיעוט נרדף ומאוויים, שזכויות הפרט שלו להתאבד, נרמסות ברגל גסה.

מילא, שעתיים בקולנוע, אפשר להתאפק. גם בנסיעה באוטובוס או במונית. גם בחנות. אבל בעבודה, שמונה שעות?

אני כבר רואה מה זה יעשה למשק. עובדים מתרוצצים בפראות לחדרי השירותים. מסי העירייה יעלו עוד יותר, כדי לממן פקחים שירדפו אותנו.

שלא לדבר על כך, שאנו מפסידים יותר ויותר ידידים, מומרים, שעושים לנו הבעות של סיאוב, ומטיפים לנו ומנפנפים בידיהם לגרש את העשן הקטלני, כאילו שהם אינם מעשנים את רדינג. ואנו חושבים פעמיים, לפני שנלך לבתיהם, או נזמינם אלינו, בגלל המחשבה שנצא לחדר המדרגות, להפסקת עישון.

לא נותר אלא להקים מחתרת של מכורים, כמו בתקופת היובש בארצות־הברית. להתכנס במאורות אפלות רוויות עשן, לא לפני שנדפוק על הדלת הכבדה, ושוער יפתח את הצוהר וישמע את הסיסמה: שושנה שלחה אותנו.

מהיום מחלקת ספרי ארץ־ישראל ברשת חנויות "מודן"

פסטיבל ספרי ארץ ישראל

ברשת חנויות
מודן
בשבוע שמירת הטבע
13.2 – 27.2

מודן - הוצאה לאור בע"מ בשיתוף משרד הבטחון - ההוצאה לאור
מאות ספרי ארץ ישראל בהוצאת משרד הבטחון, יד יצחק בן־צבי, עם־עובד, מסדה, מודן - ועוד בהזדמנות שלא תחזור!

30% הנחה ממשית על כל הספרים וכל הקודם זוכה

פרס לכל קונה
(ב־60 ש"ח לפחות)
"מבצע יכין"
או "הנדיב הבלתי ידוע"

להשיג בכל חנויות מודן:
מודן 1 – רח' חומה ומגדל 26, ת"א
חנות הספרים של עלינה – רח' ה' באייר 20, ת"א
פרוזה – לב דיזנגוף, ת"א
ליברמן – מודן – רח' הרברט סמואל 56, חדרה
עידית – מודן – המרכז הנפתי בנין העיריה, אשקלון
א.ת. – מודן – רח' ההסתדרות 37, באר־שבע
העתיד – מודן – רח' יפו 38, ירושלים
מסדה – שולמן – רח' הרצל 78, ראשון לציון
אשר – רח' ויצמן 106, כפר־סבא
גולדן – שד' הנשיא 125 מרכז הכרמל, חיפה
זמן פנוי – רח' קרן היסוד 64, קרית ביאליק
ליברמן – רח' סירקין 5, חיפה

רשימת ספרים לדוגמה:

		מחיר מבצע
אנציקלופדיה לתולדות ארץ ישראל / יואל רפל, אוריאל רפפורט	98.– ש"ח	69.– ש"ח
ארץ חמדת / יואל רפל	27.60 ש"ח	19.– ש"ח
נקודת חן – מתחת לאף / אורי דביר	24.20 ש"ח	16.– ש"ח
דרך ארץ – אדם בטבע / עידית זהרוני	34.30 ש"ח	24.– ש"ח
דרך ארץ – עם חי בנופיו / עידית זהרוני	19.50 ש"ח	13.50 ש"ח
תולדות ארץ ישראל / יואל רפל	34.30 ש"ח	24.– ש"ח
נקודת חן / אורי דביר	23.30 ש"ח	16.– ש"ח
הכותל / מאיר בן־דב, מרדכי נאור, זאב ענר	13.– ש"ח	9.– ש"ח
ארץ הצבי והיעל / עוזי פז	74.90 ש"ח	52.– ש"ח
בירושלים וארץ ישראל – בעקבות צלמים ראשונים / ישעיהו ניר	40.– ש"ח	28.– ש"ח
קום התהלך בארץ / עמנואל הראובני	59.90 ש"ח	42.– ש"ח
תשעה קבין / יצחק לוי	48.70 ש"ח	34.– ש"ח

פלש לקרקע ציבורית, הקים „מרכז שירותים" – והמינהל סייע

שערוריה נוספת במינהל המקרקעין ● הפעם מעורבים בה שר חקלאות לשעבר, מנהל המינהל כיום, מנהל מחוז, סגנו והמשטרה ● השופט: „לא האמנתי למשמע אוזני"

(צילם: שאול גולן)

■ מסעדת „מפגש שמשון": כאן היה צריך להיות שטח ציבורי לנופש וספורט לתושבי העיירה

מאת מרדכי גילת ומרסל זוהר

„שערוריה", כך הגיב שופט השלום בפתח־תקווה, שלי טימן, כאשר גילה שבפרשת שחיתות שותפים כמה מראשי מינהל מקרקעי ישראל, ראש מועצה מקומית לשעבר ומשטרת ישראל. הפרשה נחשפה באקראי בבית־משפט, והשופט טימן התקשה להסתיר תדהמתו ממנה. „נוכח מה שנתגלה לעיני תוך כדי טיפולי בתיק", כתב, „איני יכול למצוא מלה הולמת יותר או מתונה יותר, מאשר שערוריה! אורח שלא האמנתי למראה עיני ולמשמע אוזני במהלך הדיון בתיק".

על מה יצא קיצפו של השופט?

ב־1981 החליט תושב ראש־העין, שמשון מגורי, לבנות מסעדה ובית־מלאכה לתיקון תקרים (פנצ'ריה). הוא אף תיכנן להקים בעתיד, בסמוך למיבנים אלה, תחנת דלק. לצורך מימוש תוכניתו השתלט מגורי על שניים וחצי דונם אדמות מדינה בכניסה לראש־העין; התעלם מהעובדה שמדובר בשטח ציבורי פתוח, המיועד לנופש וספורט לתושבי העיירה, ויצר בשטח עובדה ראשונה: בנה לעצמו קיוסק קטן.

הרעיון היה פשוט: קודם יבנה קיוסק; אחר־כך יהפוך את הקיוסק למסעדה; ליד המסעדה יוקם צריף או מבנה לתיקון תקרים ובסופו של התהליך – תוקם בשטח גם תחנת הדלק. בעלי רכב יוכלו ליהנות אצל מגורי משירותים מגוונים.

בקשה צנועה

העובדה ששמשון מגורי לא חתם על חוזה כלשהו עם מינהל מקרקעי ישראל לחכירת השטח, לא שילם דמי חכירה וכדברי השופט טימן, אפילו לא קיבל רשות לעלות על השטח – לא הפריעה לראש המועצה המקומית באותה תקופה, יוסף מלמד, לסייע לו בפיתוח עסקיו.

מלמד ממש יצא מכליו כדי לפתור את בעיות „פרוייקט מגורי": תחילה דאג שהוועדה המקומית לתיכנון ולבנייה, „אפיקי הירקון", שהוא היה חבר בה, תעניק היתר בנייה לקיוסק; אחר־כך הציג את מגורי כמקרה סעד הזקוק לשיקום; ולבסוף פנה אל מינהל מקרקעי ישראל בבקשה צנועה: להחכיר למגורי 12 מטר מרובע קרקע, שעליהם הוקם כבר למעשה הקיוסק.

שופט השלום מציין בהזדמנות חגיגית זו אל המתרחש בוועדה המקומית לתיכנון ולבנייה ומביע פליאה על התנהגותה: „ועדת התיכנון אינה טורחת לברר מיהו בעל הקרקע, אינה שמה לב (האומנם?) לכך שמדובר בשטח ציבורי המיועד לספורט; איננה מתחשבת בתוכנית המיתאר; אינה דורשת את חתימת בעל הקרקע; אינה מתפעלת מגודלו של הקיוסק – ומאשרת אותו. האומנם שלומאליות, מחדל נורא או קנונייה?"

סימני השאלה המרחפים מעל לחלקם של חברי ועדת התיכנון בעניין השחיתות שנתגלתה, הולכים ונעלמים בפסק הדין, כאשר השופט פונה לברר את חלקם של אנשי מינהל המקרקעין בעניין זה. מפסק־הדין ומהמסמכים הנלווים אליו, מתברר, כי לראש מינהל המקרקעין במחוז המרכז, באותה תקופה, יעקב קפלן (כיום מנהל מחוז חיפה) ולסגנו, יצחק עורבי, היה ידוע היטב כי מגורי השתלט על אדמת המדינה ובנה עליה קיוסק.

השופט מצטט פרוטוקול של ישיבה שהתקיימה במשרדי מחוז המרכז ואשר ממנה מתברר, כי קפלן ועורבי נתנו הסכמתם בעל־פה – ללא שום סיבה הגיונית, ללא בדיקה ולא על סמך תוכנית שהוגשה להם – להקמת הקיוסק. ה„קיוסק" גדל והתרחב עד שהפך למסעדה המשתרעת על שטח של 45 מ"ר. גם אז לא נקפו אצבע כדי להציל את אדמת המדינה. הדבר היחידי שבכל זאת עשה סגן מנהל המחוז, יצחק עורבי, היה „הסתפקות בהבטחת ראש המועצה המקומית, יוסף מלמד, כי יפעל למניעת התרחבות נוספת של הקיוסק".

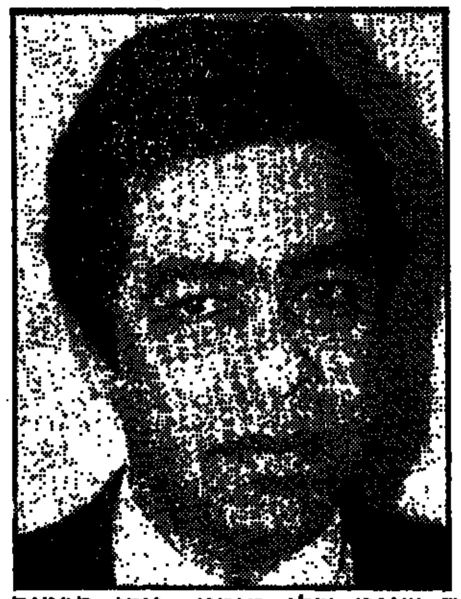
■ שופט שלי טימן: „זוהי תרמית והונאה, שרירות לב וחוצפה"

השועל והתרנגולות

כותב על כך השופט טימן: „כיצד זה ממנה יצחק עורבי את השועל (יוסף מלמד) לשמור על התרנגולות? כיצד הוא סומך על המועצה המקומית שתדאג למנוע התרחבות בלי לבדוק (במקרה הטוב) שהיוזמה להפרת החוק באה מצד המועצה המקומית עצמה?"

ליעקב קפלן וליצחק עורבי היה ידוע היטב, כי „את השטח העצום" – כדברי השופט – „תפס לעצמו (בעל המיסעדה) בשרירות לב ובחוצפה". למרות זאת הוסיפו השניים לסייע לטולש ליצור עובדות מוגמרות בשטח ולתדהמת השופט אף הגדילו לעשות: „הסכימו, משום מה, ליוזמת המועצה לשינוי יעוד השטח בגלל המסעדה כדי לאפשר המשך קיומה. זאת במקום לפעול לסילוקה ולסגירתה המיידיים".

שואל השופט: „האם יתכן, שזרוע המדינה, המנהלת את קרקעותיה, תיתן ידה לשינוי יעוד השטח מ'ספורט' ל'מסחרי' משום שבריון כלשהו, במשותף עם המועצה המקומית, הקים ללא רשות בעל הקרקע מתוך תרמית והונאה של המינהל, מסעדה? עומד לו סגן מנהל המחוז, מר עורבי" – ממשיך וכותב השופט, תוך הבעת סלידה מהתנהגות עובד ציבור זה – „ומתנצל על דוכן העדים בפני מקים המסעדה ומסביר לו, כי גמל לו רעה תחת טובה. הוא מספר לו שהמסעדה נבנתה בניגוד למה שנמסר לו וראה זאת בחומרה רבה. וכשנודע לו גם על קיום פנצ'ריה ותחנת דלק – ראה את העניין בחומרה גדולה עוד יותר. ומה הוא עושה? ממתין לשינוי היעוד של השטח כדי שאפשר יהיה לבצע התקשרות חוקית להחכרתו".

שינוי היעוד

כיצד קרה, שבכל זאת תבע המינהל להרוס את המיבנים ולסלק את ה„מסעדן" מהשטח? מה קרה לאחר הגשת התביעה? האם מינהל המקרקעין ניסה לקיים את המשפט או שאולי דווקא למנוע אותו?

מהעדויות שנשמעו בבית־המשפט מתברר, כי מי שהביא לחשיפת הפרשה היה פקח במינהל המקרקעין, אהוד אבנרי. פקח זה, שהשופט מעלה על נס את יושרו ותרומתו למינהל התקין, הבין מה עומד להתרחש וכבר בשנת 82' התריע על כך. בשלהי שנת 83' ביקר הפקח שוב בראש־העין וכדברי פסק־הדין „נרעש ממראה עיניו", הוא גילה, כי „נבנו תוספות רבות למיבנה (מסעדה), הוכשר המגרש ואף הונחה תשתית לתחנת הדלק". המפקח כתב תזכירים דחופים על „העבודות האינטנסיביות המתבצעות בשטח" ואילץ בדרך זו את יצחק עורבי להורות על פתיחת הליכים משפטיים.

לכאורה, בשלב זה היתה צריכה פרשת השחיתות להגיע לקיצה. למעשה, מרגע הגשת התביעה לבית־המשפט – היא הלכה והחמירה. להלן דוגמאות אחרות:

● „בשנת 1984", כותב השופט, „כשנה אחרי הגשת התביעה, מוסיף המינהל את חתימתו לחתימת המועצה על תוכנית מפורטת, ביוזמתו של הנתבע, לשינוי יעוד השטח למסחרי. זאת אחרי שלמינהל התבררו כבר כל מעלליו של הנתבע וכאשר ברור שמטרת התכנית היתה לאשרר ולעשות חוקיות את כל פעולותיו העבריינות של מגורי כלפי המדינה וחוקיה".

● כדי לסייע לשמשון מגורי להשיג את שינוי יעוד הקרקע – משמע, לסייע לו לקבל למעשה במתנה למעלה משניים וחצי דונם אדמה יקרת ערך – פעל המינהל לדחיית הוזרות ונישנות של המשפט. „בין היתר", קובע השופט, „הוא קיים דיונים עם שני עורכי דין שאחד מהם מושעה מעיסוק במקצוע..."

● לא רק מנהל מחוז המרכז, יעקב קפלן; סגנו, יצחק עורבי וראש המועצה המקומית באותה תקופה, יוסף מלמד, היו שותפים לשערוריה. במהלך שמיעת המשפט נגדו טען שמשון מגורי, כי עם אלה שפעלו לטובתו נימנו גם שר החקלאות דאז, פסח גרופר, ומנהל מינהל מקרקעי ישראל, עו"ד משה ליפקה. השופט מוצא לציין זאת אחרי שיצחק עורבי, סגן מנהל המחוז, „לא טרח להכחיש זאת בצורה נחרצת".

● במהלך המשפט התברר, כי אחרי הגשת התביעה נעלמו – „באחת ובאורח פלא" – שני תיקים הנוגעים לפרשה. אחד שנמצא בוועדה לתיכנון ובנייה „אפיקי הירקון" ושני שהיה במינהל מקרקעי ישראל. ו„שני המוסדות האלה", כותב השופט, „אינם מתרגשים מכך". הוועדה המקומית טוענת, כי בגלל העלמות מיסתורית זו של התיק היא הגישה תלונה למשטרה, אך אינה מוצאת את מספר התלונה וגם לא ידועות לה תוצאות החקירה. מינהל מקרקעי ישראל לא טרח אפילו להתלונן במשטרה.

● „הנתבע", כותב השופט, „מגיש בתיק זה צילומי מסמכים פנימיים שהיו בתיק המינהל ואיש אינו עושה מאומה כדי לברר כיצד הגיעו אליו, מלבד תמיהה באולם הדיונים".

מעללי המשטרה

כיצד מתקשרת המשטרה לסיפור זה?

כמו בפרשת פקח המינהל, אלי עמר – שסירב ליטול חלק במעשי שחיתות, נענש בפיטורין (שבוטלו על ידי מבקר המדינה) והמשטרה התאמצה לטייח תלונותיו – כך גם הפעם: שומריו האמיצים של החוק לא עשו בעצם דבר. כותב השופט: „בין אם התבקשה המשטרה לבדוק את אלה, ובין אם בדקה רק מעורבות מר מלמד בפרשה (התיק הועמד לרשותה לשם כך) היא איננה מגיעה לתוצאות. אתה עומד נפעם ופעור פה נוכח אוזלת היד הזאת!"

המשטרה, המורגלת כבר בכסיות חקירות רגישות, לא פתחה עדיין בחקירה של ממש. גם לא אחרי שפסק דין זה – אשר ניתן לפני שלושה חודשים – הועבר בהוראת השופט ליחידה הארצית לחקירת הונאות ביפו.

לשופט טימן, ייאמר מיד, היו כנראה סיבות טובות שלא לבטוח יתר על המידה במשטרה. על כן, בהעדר אמצעי חקירה אחר, החליט השופט להעביר את פסק דינו גם לעיונו ולחקירתו האפשרית של מבקר המדינה. זאת נוכח העובדה, שהמשטרה עצמה נמנית עם הגופים שעליהם כותב השופט, כי „התמיהות והמחדלים שבפעולותיהם חייבים להיבדק".

מה בכל זאת קרה אחרי מתן פסק הדין?

שום דבר מיוחד. צו ההריסה שהוציא השופט לא בוצע עדיין ולפי כל הסימנים יחלוף זמן, אם בכלל, עד שיבוצע. מנהל מחוז המרכז לשעבר, יעקב קפלן, (כיום מנהל מחוז חיפה), לא פוטר עדיין, לא התפטר וגם לא התבקש לעשות זאת. סגן מנהל מחוז המרכז, יצחק עורבי, מוסיף עדיין גם הוא למלא תפקידו כאילו לא אירע דבר. וזהו גם מה שקרה עם מנהל המינהל, עו"ד משה ליפקה.

הוא לא נושא כנראה בשום אחריות. מה זה בכלל נוגע לו?

גרופר נתן את ההוראה

להלן תגובת מינהל מקרקעי ישראל כפי שהועברה לנו על־ידי דובר המינהל, עמיקם שפירא:

א. על־פי הנחיית שר החקלאות לשעבר, פסח גרופר, מאוגוסט 1984, הורה מנהל המינהל למחוז המרכז לעמוד בהצעה המקורית שהוצעה למועצת ראש־העין בשנת 1982 – היינו, שנתיים לפני מינויו של המנהל הנוכחי, משה ליפקה, לתפקידו.

ב. מר מגורי לא פינה את השטח שתפס וההליכים המשפטיים נגדו נמשכו עד למתן פסק־דין ביום 6.11.86.

ג. גם לאחר מתן פסק־הדין, פנה מגורי לשר החקלאות ולפרקליטות בבקשה להתערב בעניינו, וכך עשה גם ראש מועצת ראש־העין הנוכחי. ערעורו של מגורי עומד ותלוי בבית־המשפט וישיבה בעניינו נקבעה ל־18.2.87.

ד. מנהל מינהל המקרקעין החליט כי יש לבצע את פסק הדין כלשונו, אלא אם יחליט בית המשפט אחרת.

ה. בקשר להעלמות התיק של מגורי ממשרדי מינהל מחוז המרכז, הוגשה תלונה למשטרה והיא נבדקת.

ו. לאחר מתן פסק־דין סופי בתיק זה, יתייחס המינהל לאופן טיפולו של המחוז בנושא זה.

גאולה כהן / לקרוא לדברים בשמם

כן, אני מפחדת

מי שרוצה לשקר – אמרו חז"ל – ירחיק עדותו עד... מונגוליה.

לא, לא ארד לרמת הויכוח של אבא אבן, שאמר השבוע שגם אם תבוא מחר משלחת ממונגוליה – גם אז אתנגד לשלום.

ולא אשיב לו באותה מטבע זולה, שגם אם תבוא מחר משלחת מהונולולו – גם אז יציע לה אבא אבן ויתור על יהודה ושומרון.

★

אבל על האשמה אחת שלו – אני רוצה להודות:
כן, אני מפחדת.
לא, לא מן השלום רק מ„מלאכי השלום", דמויי אבא אבן וחבריו.

כן, אני מפחדת מאלה, שבעיניים עצומות ובמוח קודח הזיות ממשיכים לצבוע את האורות האדומים שנדלקים במציאות, בוורוד; מאלה שבמצח נחושה ממשיכים לבפנף בהסכם השלום עם מצרים, כשהם מסתירים את התשלום ששילמנו בשבילו, ושסאדאת לא היה בא לירושלים לולא היו כיסיו מלאים בכל סיני על כל אשר בו. (כשם שחוסיין, אם יואיל לבוא לירושלים, לא יבוא בכיסים ריקים מיהודה ושומרון.)

כן, אני מפחדת מאלה שממשיכים להתעלם מן ההפרות – בכתב, בעל־פה ובשטח – של המצרים להתחייבויותיהם להסכם השלום, ולהעלים מאתנו ש„הנורמליזציה" הזאת היא כבר מזמן לא נורמלית; מאלה שלא נזעקו היום לדבריו החד־משמעיים של שר ההגנה המצרי – שלא חזר בו מהם, גם לאחר שנאלץ ל„הבהיר" אותם – לאמור:

שישראל היא האוייב המרכזי היום של מצרים; שעל מצרים לנצל את תקופת השלום לחימושם של כוחותיה הצבאיים; שיש לקיים תיאום בין המפקדות הצבאיות של מצרים וסוריה, כדי להגשים נצחון מוחץ על ישראל.

★

אנחנו, חברי ואני, לא היינו צריכים לחכות לדברי שר־ההגנה המצרי היום כדי לצטט אותם, כמעט מלה במלה, כבר לפני שבע־שמונה שנים; וזאת – לא מפני שאנחנו „מתנבאים במחנה", וגם לא מפני שיש לנו „מין טבע שכזה" לראות רק שחורות – לא, אנחנו היטבנו לראות מפני שהעיניים שלנו היו פשוט פקוחות אל המציאות כשאחרים – ראשיהם ורגליהם היו אז בשמים, ועיניהם – בעננים.

בעיניים פקוחות אלה אנחנו רואים גם היום: את המשך הבניה של ה„ערים הצבאיות" בסיני; את חפירת המנהרות – „בקוטר שיתאים למעבר טנקים" – מתחת לתעלת סואץ; את המשך אחזקת צבא ענק, כאשר אין שום איום ממשי על מצרים משום מדינה קרובה או רחוקה; את המשך היעדר קשרים ממשיים איתנו מכל סוג שהוא, עליהם התחייבו בהסכם הנורמליזציה ואת כניסתה של מצרים יותר ויותר למעגל העוינות והסירוב הערבי.

★

כן, אני מפחדת מאוד מאותו לילה, שבמקום שיר ערש ישמיע לנו קול־ישראל את סיסמאות הגיוס של צה"ל, והמנהיגות שתתעורר מחלום מתוק – תשאל כשהיא מופתעת:

איך זה קורה בלי „הודעה מוקדמת"?... איך זה קורה כשרק אתמול חזר פרס ממובארק שהבטיח לו נאמנה שהוא מחוייב לנצח נצחים להסכם השלום?

זה, חלילה, יכול להיות תסריט מציאותי – אם מנהיגינו ימשיכו לשגות בדימיונות שווא בחלומות; זה יכול להיות תסריט דמיוני – אם מנהיגינו יתפקחו אל המציאות של היום ולא יהיו חכמים רק בלילה...

★

ולכן, מפני שאני מפחדת מן המלחמה שעלולים להביא עלינו מלאכי השלום האלה – אני לא מפחדת להכריז מלחמה על המדיניות שלהם.

עכשיו, אתה הבנת את זה, מר אבא אבן?

מתכוננים לפורים...

עם שושי זוהר

יצרן התחפושות מס' 1 בישראל

מכירה לבעלי חנויות
חנות המפעל: כפר גלעדי 31, ת"א טל' 838043
המפעל: מטלון 17 (קומה ג') ת"א טל': 821050

רובוטריק

70 דגמים מקוריים בלעדיים לשושי זוהר עומדים בתקן ישראלי 562

מכירה ליחידים: במוקדי המכירה הגדולים בארץ לתחפושות של שושי זוהר בלבד

ת"א – „אליקה", כפר גלעדי 25; „מאמא ווקרה", דיזנגוף סנטר, קניון איילון; „לה פאם", וחלה בנימין 6; „ג'מבו", כיכר המדינה, ת' באייר 22
ירושלים – „הכל לנך", מאה שערים 7
חיפה – „תונן", כיאליק פלסוןמחר"; „פאתופל", נתנזון 4
קרית ים – „הכל לתלמיד", דמכ"ים 7
קרית ביאליק – „ברבאבי", קרן היסוד 99
בת־ים – „שירן", רוטשילד; „תותי פרוטי", בלפור
ראשון לציון – „בוטיק צ'יקו", ביאליק 52
הרצליה – „אלון", לב העיר
חדרה – „לי לה לו", רוטשילד 17
חניה – „בובקוכות", ויצמן 17
אשדוד – „עולם הילד אצל אריאלה", מרכז מסחרי ר"א; „צעצועי וילי", מרכז ב'; „כל בו רפי", חיים עוזר 21
פ"ת – „הלבשה רינה", מרכז מסחרי
ראש העין – „מכלול", סוקולוב 83
רמת השרון – „יום שוק", אוסטרובסקי 36
רעננה – „פנינה", הרצל 141
רחובות – „אלי שניב", בנין צמרת
חולון – „צבר", מרכז מסחרי 5/63
דימונה – „בוכי", מרכז מסחרי
בית שמש – „צעצועי שלום", מרכז השלום
אילת –

(כחנויות מובחרות ברחבי הארץ (רשימת חנויות נוספות בהמשך הפרסומים)

טאו־טאו

על כל קניה בחודש פברואר תיק צד צבעוני חינם

כל הרוכש תחפושת של שושי זוהר זוכה ב־20% הנחה למופע „טלפורים"

מוחמד מסרווה: חלק מן האמת של ישראל

הקונסול מכפר קרע

מוחמד מסרווה, ערבי ראשון שייצג את ישראל בחו"ל: „לפי השקפת עולמי, ההתנחלויות מהוות סיכון רציני לשלום והמלחמה היא המצב הקשה ביותר לערבי ישראלי בשירות החוץ ● אם אחליט להיפגש עם אנשי אש"ף אעשה זאת למען התחירה להידברות ורק במסגרת החוק"

מאת סמדר פרי

„אני לא מתכוון למכור את ישראל לעולים בכל מחיר. אני רואה את תפקידי כפשוטו: להציג נתונים. לומר את האמת. והרי אני בעצמי חלק מן האמת של ישראל" – כך מדגיש השבוע מוחמד מסרווה, הערבי הראשון שנתמנה לקונסול של ישראל, את הדרך שבה הוא רואה את תפקידו.

מסרווה, שנבחר מבין 15 מועמדים, איננו מסתיר את קורת רוחו מהמינוי החדש. הוא, כך נראה, כבר הקדיש לכך מחשבה רבה, ומעדיף כעת להתנסח במלים „מסירת נתונים" כתחליף זהיר, מכחינתו, ל„עידוד עלייה". „כל נגזים בחשיבות התפקיד הזה", אומר מסרווה, „כראש הנציגות הדיפלומטית של ישראל באטלנטה, על 60 אלף יהודיה, יהיה עלי למצוא לשון משותפת בין הקהילה המקומית לבין מדינת ישראל". אבל על הדילמה האמיתית הוא איננו מדברו דיפלומט ערבי־ישראלי יוזמן לנאום בארוחות רשמיות – כן. יופיע בכינוסים, בקוקטיילים ובאסיפות, ואפילו בבתי כנסת – למה לאז אבל מה לגבי חוק השבות? ליהודים – כן, לערבים – לאז!

מאוחר מדי

בן 47, קומה ממוצעת, שיער מתולתל וסמיך המסתיים בבלורית, יראה מסרווה את ארה"ב לראשונה בחייו בעוד חמישה חודשים. ביולי ייצא עם אשתו, חיתאם, ושלושת בניהם, לאטלנטה. („הבן האמצעי כבר חושש מניכור בסביבה החדשה. אני לא".)

מה כל הרעש שמקימים סביבו? הוא שואל אותי. בכלל, הוא מעיר, המינוי הזה בא מאוחר מדי. צריך היה לעשות את זה לפני עשר שנים. יש לנו ערבים משכילים שמסוגלים לאייש הרבה תפקידים – בחינוך, באוצר, בתעשייה –: ולהיות שותפים לעשייה של ממש. אני בהחלט שמח על המינוי, וגם אם מאוחר, מוטב עכשיו מאשר, ואינו מסיים את המשפט.

הרעיון למנות דיפלומט ערבי נולד אצל המנכ"ל המדיני של משרד החוץ, יוסי ביילין. כשהוזמן מסרווה לראיון, ביקשו ממנו להציג נתונים אישיים: השכלה, שליטה בשפות, גיל הילדים. איש לא שאל ולא התעניין בראיית עולמו הפוליטי. „נראה לי, כי שר החוץ ומשרדו היו מעוניינים באישיות ציבורית בעלת משקל יחסי, על מנת להפריך את הביקורת כאילו ממנים פקיד שתפקידו יהיה לנבוח בחו"ל".

איזה מין ערבי אתה, מדוע בחרו דווקא בך?

מסרווה בורח מיד מן ההגדרות של „ערבי טוב". „אני ערבי גא. אזרח נאמן. ערבי שאיכפת לו כישראלי – לא רק כערבי". הגדרה מתוחכמת? מי שיקרא בעיון את הניסוח, ימצא בו, אחד לאחד, את כל מרכיבי האמת באישיותו הבאריזמאטית של הקונסול החדש.

„לא יפריע לי לבקר, במסגרת התפקיד, בבתי־הכנסת של אטלנטה. האיסלאם סובלני ומכיר בדת היהודית ומצוותיה. איני רואה סיבה מדוע לא אלך לבתי כנסת – אם אוזמן. בעיה יכולה לצוץ אצל הקיצונים: יש אצל היהודים וגם אצל הערבים קיצונים שאינם מוכנים לפשרות. אולם מי ששואף לחיים משותפים, מוכרח להשיג פשרה. אין דרך אחרת".

האם אין סכנה לחייו, כדיפלומט ערבי־ישראלי ראשון?

מסרווה: דעותי מגובשות וידועות – היהודים והפלשתינים צריכים לחיות זה לצד זה, לאחר ששני העמים אינם מוכנים לחיות זה בתוך זה.

והחוק האוסר מפגשים עם אנשי אש"ף?

הוא מצביע על הסייגים והמיגבלות שהכניס המחוקק לגבי מיפגש בינלאומי או אדם הממלא תפקידו כחוק: „אם אחליט להיפגש, אעשה זאת למען התחירה להידברות, ורק במסגרת החוק".

בעייה נוספת שהתעוררה בעקבות המינוי, הוספת את סיפורה האישי של משפחת מסרווה מכפר קרע. ההורים, (האב בן 91, האם בת 75) מתקשים להיפרד ממוחמד, הנחשב לדבק המלכד בין עשרת ילדיהם. אולם אחיו הצעיר הוא הסיפור האמיתי: לאחר שסיים בהצטיינות את לימודיו בפקולטה להנדסת מכונות בטכניון, לא הצליח למצוא עבודה. האח סירב לוותר על התמחותו ולהתפשר על משרה של מורה בכפר. הוא „יורד" לארה"ב ועובד כעוזר מחקר באוניברסיטה של יוסטון, טקסס. דווקא שם נסגר המעגל: „היורד" מכפר קרע נשא לאשה „יורדת" יהודיה מישראל, ונולדו להם שני ילדים, אחד יהודי, אחד מוסלמי. מסרווה מבטיח השבוע: „האתגר הראשון שהצבתי לעצמי, קשור בברכת הדרך שנתן לי אבא: להחזיר את אחי ומשפחתו לישראל".

ולמרות תפיסת עולמו המוצקה בעניני הדו־קיום ועמדתו המגובשת בשאיפה לשלום, האם אינו חושש שיהפוך מעתה ל„פקיד"?

מסרווה מצביע על הרקורד הציבורי שלו (ראש המועצה המקומית כפר קרע, חבר תנועת „יורו", המכון לדו־קיום, ארגון „אבוקה", הנהלת „ניצני שלום") ועל נסיונו כעורך־דין מצליח („אומרים עלי שמעולם לא הפסדתי במשפט"). „לעולם לא אהיה פקיד. עד היום לא הייתי פקיד, ואעשה הכל על מנת להצליח מבלי להיות פקיד".

היכול הוא להצביע מראש על „הקווים האדומים", על אירוע מסויים, אם יתרחש בישראל, שיגרום לו לארוז את המזוודות ולחזור הביתה?

ה„קווים האדומים"

מסרווה נאנח ומסכים, שזוהי שאלה קשה ומתבקשת. הוא מדבר על הבטחות של „הממונים" לחופש פעולה, כדי להבטיח הצלחתו בתפקיד. אבל „אם תפרוץ מלחמה, דוגמת מלחמת לבנון, ישנה הסיכוי לגשר על הפערים. מצב של עימות טוטאלי בין הערבים לבין ישראל, ששיאו ביציאה למלחמה, יגרום לי לעזוב הכל ולארוז את המזוודות. לפי השקפת עולמי, ההתנחלויות מהוות סיכון רציני לשלום והמלחמה היא המצב הקשה ביותר לערבי ישראלי בשירות החוץ".

בכלל, נדמה שהוא בועט במוסכמות. מסרווה מגלה, שהוא שונא את ההמולה והמוגזמת שעושים לקראת ביקורה של אישיות מסוכרת בכפר הערבי. „אצלי בבית", הוא מספר, „לא שוחטים כבשים אם מתמלא גרעל נפש אמיתי מן הטקסים הללו. יש לי בית פתוח וידידים רבים, יהודים וערבים, וכשהם מגיעים, לא הארוחה היא העיקר".

יש כסף – אין אפיקי השקעה

האם יחזור עם ישראל לקזינו הלאומי, הבורסה? מומחים טוענים: כן, ויש אפילו סימנים ראשונים ● אומנם זרם המשקיעים עדיין אינו גדול, אך המבינים באים ● הכסף מושקע לרוב באמצעות קרנות הנאמנות ● תמונת המצב: ההיגיון אומר שהמת־החי יתעורר, אבל מי יכול לסמוך על ההיגיון

אולם הבורסה בפעילות: חלפו ימי הזוהר של התפ"סים והפק"מים.

מאת לאה אתגר

בין כלכלה מתגררת, אינפלציה מתעוררת או לא, צמיחה כן או לא, ממשלה מתפרקת או לא, מסתובב היום הציבור הישראלי מבולבל מאוד. אין זה סוד שכסף גדול מסתובב במדינה ומחפש לו אפיקים. האזרח הקטן מחזיק היום סכומים עוד מימי אדירור העליות, או סכומים שבאורח פלא הצליח לחסוך. בעלי המקצועות החופשיים מחזיקים סכומים גדולים הרבה יותר (מנהלי תיקי השקעות בבורסה טוענים, כי יש תיקים אישיים של מאה אלף דולר ויותר), ואילו חברות גדולות כמו כלל, דיסקונט השקעות, החברה לישראל, אדלר טולקובסקי ועוד – מיהסמו לא מכבר כי יש להם עודפי נזילות (לעיתים 70 עד 90 מיליוני דולרים), המחפשים אפיקי השקעות.

עד לפני שלושה ימים היתה בבורסה תקווה שהנה או־טו־טו עם ישראל יחזור וישקיע בקזינו הלאומי של המדינה. פתאום הודיע בנק ישראל, שהוא מעלה את שיעורי הריבית (אומנם הריבית הנסיית עלתה באחוז אחד לחודש, אבל במונחים שנתיים חישבו זאת הכלכלנים מייד וטענו שהעליה היא בשיעור 19 אחוז, ובאופן מעשי ישלמו הבנקים למפקידים בין 32 עד 35 אחוז יותר לשנה), וההעלאה הזאת בלמה מעט את הבורסה.

מה קורה בבורסה בימים אלה?

באין ברירה

כמעט טיפין־טיפין, מאז חודש אוגוסט שעבר, מוזרמות כמעט מדי יום ביומו לבורסה פקודות קניה חדשות, המסמנות מגמה של שיבה. חלק לא מבוטל מהפקודות מגיע דרך קרנות הנאמנות של הבנקים, מה שמציין אולי את שיבתו של המשקיע הקטן. בחודשים האחרונים הולכת המגמה ומתחזקת. היו ימים שפקודות הקניה דרך הקרנות הגיעו לסכומים של שלושה עד חמישה מיליון דולר, והיו גם ימים טובים יותר, במיוחד מאז חודש ינואר, שבהם קנו גם בעשרה מיליון דולר.

בבורסה מקווים שבאין ברירה, עם ישראל עוד יחזור לכאן; יש המון כסף ואין מה לעשות איתו. חלפו ימי הזוהר של התפ"סים והפק"מים, הנותנים ריבית ריאלית קטנה אפילו מן האינפלציה. גם איגרות החוב לא הרביקו את האינפלציה. והדולר – זה היושב בפת"ם בלטה, לא רק שהכזיב בשוקי העולם, אלא גם פוחת אצלנו לא מכבר.

מי שיושב בבורסה כבר חמש־עשרה שנה, יום יום, באותו כיסא מוגבה, קרוב מאוד לפרוז, הוא צבי לובצקי (מבעלי חברת ההשקעות אי.בי.אי. בשותפות עם דוד ויסברג ועם חברת „הסנה"). לובצקי, מוותיקי הברוקרים, כבר ראה עליות וירידות רבות. דרך משקפיו הזעירים הוא מעיין בשלווה במיספרים הקטנים שלפניו. האיש כסוף השיער ניזהר לדבר בגדול: „נכון, יש חלק מהציבור שחוזר לבורסה. לא אותה תמונה שהיתה כאן בשנת 82', לא המצב שאלמנות ויתומים משקיעים, אבל יש ציבור שחוזר. אני מכנה אותו אנשי המעגל השני, לא אנשים שממש מקורבים לבורסה, לא המונים, אבל אנשים שמבינים".

הרבה נשים

מי שבא לאולם המיסחר בבורסה ומצפה לראות את נציגי הכסף הגדול, יתאכזב: לכל חברה הרשומה כסוחרת בבורסה (יש עשר חברות פרטיות כאלה ועוד 17 בנקים) יש היום נציגים צעירים: כלכלנים, רואי־חשבון, הרבה נשים, קהל של פקידים.

יוצא־דופן הוא גם מולי אבישר, מנכ"ל ושותף בחברת ההשקעות „בשואה" (בבעלות קבוצת אייזנברג ואליעזר כרמל). אבישר, ג'ינג'י, לובש מיקטורן חום, נוהג אף הוא לשבת בבורסה באופן אישי ו„להשגיח" על ההשקעות.

בסמוך לו הנציגה הצעירה של חברת יוני טרסט, חנה מריצקי, כלכלנית כבר חמש שנים. ה„בוס" של מריצקי, עובד בן־עוזר, מנכ"ל „יוני טרסט" (שהיא חברת השקעות שהוקמה על־ידי קונצרן האחים מאיר), יושב בשעות המיסחר בורסה במישרדו. ההערכה שלו היא, שלרוב החברות יש היום נציגים ומבצעים בבורסה, שהם התלמידים של הברוקרים הוותיקים.

בן־עוזר, המשמש גם יושב־ראש אירגון הברוקרים, מעריך: אחד מאפיקי ההשקעות המעניינים ביותר בשנה זו תהיה הבורסה. בן־עוזר כורך את הצמיחה במשק בעליית הבורסה: „בורסה היא ראי של המתרחש במשק. כשהמשק יציב, הריבית נמוכה והכסף זול, ואז ניכנסים לבורסה". ההערכה שלו היא שהשקעות נבונות בבורסה עדיפות על החזקת דולרים. אף־על־פי־כן הוא זהיר: „הכלכלה אצלנו נזילה, לא ברורה, כרוכה במצב הפוליטי".

גם שמחה רשף, נציג „בטוחה" (חברת השקעות של קונצרן כלל), טוען שיש סבירות גבוהה שהבורסה מתעוררת ותתפקד חיובית לטווח ארוך. רשף מעריך שלציבור היה הרבה כסף בתפ"סים. הפיחות האחרון והפחתת שיעורי המס גרמו לו להבין שעדיפה השקעה זהירה במניות.

לקוחות מתוחכמים

שלמה שרון, מנכ"ל החברה המרכזית לניירות ערך, רואה שינויים במיספרים בחודשים האחרונים: גדל מחזור הלקוחות הבאים להשקיע בבורסה דרך חברתו בכ־30 אחוז. המשקיעים הקטנים עדיין לא באים לבורסה, אבל מגיעים לקוחות מתוחכמים, שיודעים מה זאת מניה ומהו סיכון. שרון מעריך שבאחרונה הצטרפו עורכי־דין ורופאים רבים שיש להם כסף לשורות המשקיעים בבורסה. הוא טוען, שכמו בכל מדינה, צומח סביב הבורסה דור של משקיעים סולידיים, אבל גם דור של גמבלרים, שהרווחים הצפויים מציתים את דימיונם. בורסה, הוא אומר, היא לא קזינו, אבל גם לא מוסד סוציאלי. היא מכשיר אינטליגנטי להשקעות, למי שיש לו כסף. וכסף לא חסר.

הברוקרים הפרטיים אינם מדברים עדיין על שיבתו הגדולה של המשקיע הקטן לבורסה. אבל מנהלי הקרנות בבנקים טוענים, כי הם רואים כבר ניצנים של עם ישראל המתעניין בבורסה, ועושה זאת דרך קרנות הנאמנות. הסיבה: רוב הקרנות אינן משקיעות במניות בלבד. הן מחלקות את הסיכון. המשקיע הקטן מאמין כי בדרך זו, בבוא היום שירצה לממש את כספו, לא יעמוד בפני מניות שאין להן קונים.

מבצעי פקודות הקניה בבנקים הגדולים טוענים שבכל יום גדלים הסכומים המוזרמים לקרנות. אופטימי יותר מכולם נשמע המבצע של בנק אמריקאי ישראלי. לדבריו, בימים האחרונים הזרימו המשקיעים הקטנים אצלו סכומים יומיים של כמעט מיליון דולר בקרן מסויימת אחת.

גם אם השיבה להשקעה בקרנות הנאמנות היא אכן תופעה משמעותית, איש אינו מוכן לנבא בביטחון, שהמת־החי התעורר לחלוטין. נכון, יש כסף, אין אפיקי השקעות אחרים. ההיגיון והמתרחש בבורסה אומרים שעם ישראל מתחיל לחזור לשם. אבל במדינה שבה הכלכלה לא הגיונית, מי כבר יכול לסמוך על ההיגיון.

מי יכול להיות ברוקר

בימי הזוהר היו 28 מורשים לסחור בבורסה: 17 בנקים ו־11 ברוקרים פרטיים. היום נותרו כאן הבנקים, כלי העוצמה והאמון. נותרו גם עשרה ברוקרים פרטיים עם גיבנת קטנה: יורי סלנט וחגי בליך, מבעלי חברת ההשקעות פיס, נרחו. מוריץ את טוכלר עמדו תחת חקירות ואש צולבת. היום, כשמקווים כי הבורסה תשוב לחיות, טוענים שהעבר כבר נמחק, ושאנשים כבר שכחו את הטראומה שכוכר אחד מנהל התיקים שלך נעלם עם הכסף שלך.

היום מתפקדות בבורסה בנוסף לבנקים עשר חברות פרטיות. מנסות לשמור על תדמית סולידית, עניין של אמון. מי הן?

אי.בי.אי של צבי לובצקי, דוד ויסברג וחברת „הסנה". בטוחה של כלל, בהנהלת שמחה רשף. החברה המרכזית לניירות ערך של בנק לאומי, בהנהלת שלמה שרון ואברהם אירני. הראון את לביא, בהנהלת משה לביא. יוני טרסט, בהנהלת עובד בן־עוזר ובבעלות קבוצת אייזנברג. מוריץ את טוכלר, בהנהלת יצחק חלמיש ובשותפות עם אמפא. ניירות ערך והשקעות, בהנהלת נחום אשל. בשואה, בהנהלת מולי אבישר ואליעזר כרמל מקבוצת אייזנברג. סהר השקעות, בהנהלת א. אחיעז. חברת אייל, בהנהלת אליהו חורי ומשה דש.

כדי לקבל רשיון של ברוקר בבורסה צריך ידע, ניסיון, הון מינימלי של חצי מיליון דולר, מינימום מאתיים לקוחות ומינימום תיקי השקעות בערך של 20 מיליון דולר. העמלות מקניות וממכירות עבור הלקוח נעות בין אחוז לאחוז וחצי.

היום, מבקשים שני ישראלים נוספים לקבל רשיונות של ברוקרים (השמות נשמרים בסוריות) ולפתוח שתי חברות זרות מגלות עניין: מריל לינץ' ולהמן ברדרס. בבורסה מאמינים שארבעת החדשים, המעוניינים להצטרף, מריחים שהבורסה עומדת לקום מהאפר.

ב"ה

ט"ו בשבט תשמ"ז

לאבינו היקר

שמואל פרידמן

במלאת לך 70 שנה

הרבה אושר ובריאות

המשפחה האוהבת:

אשתך: אסתר

הילדים והנכדים: משולם ובטי, אורנה

שרון וטלי

משה וליסה, מוטי וגיא

לאה ומשה, תמר

דידי מנוסי

לֹא פִּתְרוֹן
אֲבָל בְּהֶחְלֵט אֶפְשָׁרוּת

כַּאֲשֶׁר הַבִּיאוּס עַד אַפֵּנוּ מַגִּיעַ
וְאֵין לִרְפוּאָה גַּם פֵּרוּר שֶׁמַּרְגִּיעַ
מִיּוֹ"שׁ עַד שַׁבַּ"כּ עַד תַּקָ"ם עַד בַּלַ"ל...
וְהַכֹּל בְּמַסְוֶה שֶׁל טוֹבַת־הַכְּלָל.

כַּאֲשֶׁר הַקּוֹמַנְדּוֹ
שֶׁל שַׂר וְשֶׁל פֶּרֶץ
נוֹגְסִים בַּחֲשָׁאי
בְּטֶרְמִיט וּבְקֶרֶץ
עַד אֲשֶׁר יוֹם אֶחָד,
תִּתְפּוֹצֵץ הַהִתְגַּלּוּת:
שֶׁחֲזַרְנוּ בְּעֶצֶם
לִחְיוֹת בַּגָּלוּת.

כַּאֲשֶׁר הַתַּקְצִיב מְגַלֶּה אֶת הַנָּתָק
בֵּין עַם לְשִׁלְטוֹן מְנֻפָּח וְרַב וָתָק
בְּעֹשֶׁק וְשֹׁחַד וְשֹׁד בְּלִי מִכְסָה –
כִּי אֲפִלּוּ „צְבִיעוּת" כְּבָר בְּגֶדֶר פַּסֶּה.

מַה נּוֹתַר עוֹד? מִלְּבַד לְהַפְנוֹת אֶת הָעֹרֶף
וְלָצֵאת לְטַיֵּל בְּאַרְצֵנוּ שֶׁל חֹרֶף
שֶׁבְּעוֹנַת ט"וּ־בִּשְׁבָט הִיא יָפָה לְהַלֵּל...
וְנֶחָמָה יְחִידָה לַבִּיאוּס שֶׁלְּעֵיל.

הִסְתַּכֵּל עַל גָּלִיל
וְכַרְמֶל וְהַר־נֶגֶב
אֵיךְ כָּסָה הַסַּסְגּוֹן
כָּל צִפְחָה וְכָל רֶגֶב,
כְּשֶׁפְּרִיחָה שֶׁהִקְדִּימָה
לָצֵאת – מְגַנָּה
עַל הָאָרֶץ הַזֹּאת
מִפְּנֵי הַמְּדִינָה.

בֹּא תִּרְאֶה בְּסָגוֹל הַבְּתוּלִים שֶׁל רַשְׁפַת,
וּלְיָדָהּ כַּלָּנִית כְּווּנָה מִתְיַפְיֶפֶת
בְּאֹדֶם שְׂפָתַיִם וְלֵב שֶׁל פֶּחָם –
מַה פֶּלֶא שֶׁתּוּרְמוּס נִרְאֶה מְיֻחָם?

וְחוּם הַזָּהָב שֶׁל מַטֵּה בִּרְמוּי אַבָּר –
מַטֵּה־אַהֲרֹן הַמַּצְהִין לְכָל עֵבֶר
אֲבָל מִתְהַדֵּר בִּמְעִיל הַקְּטִיפָה
לִקְטֹף אֶל תּוֹכוֹ חִפּוּשִׂית עֲיֵפָה.

וְזָהָב חַרְצִית
מוּל תְּכֵלֶת הָרֹתֶם,
וְחָדָן בַּרְקָן
הַנִּצָּב לוֹ כְּטֹטָם
עִם רֹאשׁ אַרְגָּמָן
הַשּׁוֹפֵעַ הָדָר
(בְּקַיִץ נִקְרָא לוֹ,
לִגְנַאי, דַּרְדַּר).

וְאִם זֶה לֹא דַי, עוֹד צָפוּי לְךָ בֵּינֵנוּ
לִצְפּוֹת בְּשִׁמּוּרָה שֶׁקְּנָאִי וְשַׁלְמֵינוּ
וּמֵאוֹת נוֹדְדוֹת עַל עַרְעוֹר וְעָגוּר –
אוֹרְחִים חֲכָמִים שֶׁלֹּא בָּאוּ לָגוּר.

בְּרִיחָה? בְּהֶחְלֵט אֶלָּא מָה, זֶה מַגִּיעַ
כַּאֲשֶׁר אֵין פֵּרוּר לִתְרוּפָה שֶׁמַּרְגִּיעַ
מִשַּׁ"ס וְתַקְצִיב וְתַקָ"ם וּבַלַ"ל...
וְהַכֹּל בְּמַסְוֶה שֶׁל טוֹבַת־הַכְּלָל.

ד"ר ישראל אלדד

מסל החדשות הישנות

מעודי לא הבנתי דבר בענייני כספים. ואם לא הבנתי כשהיינו צמודים לדולר, איך אבין כשאנו צמודים לסל מטבעות בינלאומי? לא נותר לי אלא לסמוך על דירקטורים ונגידים ועל נישא.

לעומת זאת, אני מבין קצת בחדשות, מה עוד כשאני מגלה על־נקלה שרובן אינן חדשות כלל כי אם ישנות נושנות, ואני „שמח" לפגשן, גם אם אין הן נעימות לעין, ערבות לאוזן ומלבבות את הלב. מהרגל או מכורח (מרומה?) אני צמוד לסל החדשות, והיום אני פשוט דולה ממנו אחת את מסלו של יום אחד בלבד, יום ששי שעבר, למשל.

★

„הייל היטלר" בארץ־ישראל. שחקן כדורגל יהודי שעלה מארגנטינה, אומנם עלה ארצה, אך אינו יורד לסוף דעתם של הישראלים.

שחקן כדורגל גרמני נצטעק עליו ברגע התנגשות ב„הייל היטלר". הרצון לא לשמוע שוב גידופים אנטישמיים ודאי היה אחד המניעים לעלייתו, ופתאום, פה בארץ־ישראל, במדינת־ישראל „הייל היטלר" מפי גרמני אורח ספורטיבי. לא במינכן, כי אם בישראל! אך לא זה שהדהים ביותר את ברייזלובסקי השחקן היהודי. הוא אמר: „הרגשתי השפלה אמיתית. חשבתי שמי שמזכיר כאן את היטלר מייד נעצר. אינני מבין למה גבירים ב„מכבי" ביקשו להשתיקני..."

העולה החדש ודאי גם לא הבין כשנאמר לו שהשופט – הישראלי – דווקא „הגיב" ואמר לקפטן הגרמני: „פה מיגרש ספורט, ואין לערבב פוליטיקה". ברור? קריאת „הייל היטלר" זה עניין ל„פוליטיקה", ואין לערבב אותו בספורט. מחוץ למיגרש זה עניין אחר... ברייזלובסקי משפשף עיניים ומצח: הוא בארץ, או עדיין בבואנוס־איירס, שם נתבקש לשתוק במצבים כאלה?

העולה החדש יצטרך להתאמן רבות וקשות עד שיצליח לרדת לסוף דעתם של הישראלים, כי דעתם נמוכה מאוד והמידרון תלול. אפשר לשבור לב.

★

פרוטוקולים של צעירי פלשתין. באותו סל של „חדשות", משמע באותו יום בו מתפרסם מעשה הכדורגלן הגרמני האורח, אנו קוראים על כך שיצירת המופת של האנטישמיות „פרוטוקולים של זקני ציון" נמכרת בחנויות פאריס. זו מהדורה חדשה בהוצאה של כווית (מדינה ערבית „מערבית" בידוע, מתונה, ולא לוב או סוריה).

תיזכורת קטנה לצעירי ציון: לפני כמאה שנה פורסם ברוסיה ספרון אנטישמי זה, כביכול פרוטוקולים מישיבות של זקני־ציון, מנהיגות העם היהודי, המתכננת להשתלט על העולם. לפני חמישים שנה הוכיח בית־משפט בשווייץ סופית(?) את הזיוף המגוחך (חיקוי של פמפלט צרפתי נגד... נפוליאון ה־3). ספרון זה תורגם לכל השפות והיה לרב־מכר עולמי. מן המיותר לתאר מה רב היה חלקה של עלילה זו בהתפתחות האידיאולוגיה והתעמולה של מפלגת „הייל היטלר". ואם שחקן כדורגל אינו בעל רמה מספקת כדי להזהירנו, יבוא פרופסור היסטוריון גרמני נודע, הטוען היום לפיחות אשמת הנאציזם, באשר היהודים התגרו בגרמניה וזמן רב לפני היטלר תבעו להביא כלייה עליה. לא ייתכן, אתם אומרים? ייתכן. ורב מזה: פרופסור זה הוא האיש שהוצב בראש מכון אקדמי יהודי־גרמני משותף, להוצאה מדעית של... כל כתבי הרצל.

הוצאת הספרים של כווית אינה, כמובן, בת יחידה בעולם הערבי המפיצה את ספר היסוד הזה לשינאת ישראל. הפרוטוקולים של זקני־ציון שימשו ומשמשים חומר לימודי בבתי־ספר ערביים במדינות ערב. כל המבקש ידע נוסף על כך ימצאנו בשפע במחקרו הגדול של יהושפט הרכבי „עמדת הערבים בסכסוך ישראל ערב" (עמ' 212–219). אמת נכון, מחקר זה המוכיח את היקפה ועומקה של שנאת יהודים בערב נערך ונכתב על־ידי יהושפט הרכבי לפני שהתאשמאל.

זה אולי משנה את דעותיו של יהושפט הרכבי, אבל לא את עובדת התפוצה של „פרוטוקולים של זקני ציון" ותחיית הנאציזם אצל צעירי פלסטין ועוזריהם. ואם באותו יום מודיעים על הקמת כנסיה נוצרית על שרות ההשמדה באושוויץ (כדי להבליט, כנראה, שצלב־הקרס צמח מן הצלב), למה לא יבקש ואנונו כומר לתאוז... בוגד מתאשף ומתנצר. גשר־של־שלום בין אושוויץ ומינכן וצלב־קרס וערפאת. הסל מלא מכל טוב.

★

ובדי שלא יחשדו בי שאני מצרף רק הרכבים שליליים כגון: הוצאת ספרים ערבית מוסלמית מפיצה בצרפת קאתולית סוציאליסטית ספר אנטישמי שחובר ברוסיה פראבוסלבית, אולה מסל החדשות שבאותו יום ידיעה „חיובית", סיפור יהודי ממש:

„ישראלי יליד מוסקבה הודיע לסוכנות צרפתית, שבשיתוף פעולה עם במאי מצרי, שלמה בבריה?ם ואתו נפגש בניו־יורק, ברוח הסכם קמפ־דייוויד, הם חיברו סרט בשם ‚שיר־ערש יהודי', שבו השחקנים הם ילדים פולנים, גרמנים, בריטים..." היש סיפור יהודי־ישראלי־קוסמופוליטי גדול מזה: שיר ערש יהודי שכזה...

מה פלא איפוא, שבאותו יום מודיעים שיוסי שריד מופיע פתאום בתוכנית טלוויזיה ברבת־עמון? אומנם ממלכת ירדן היא רשמית עדיין אוייב, שרויה במצב מלחמה עם מדינת־ישראל. אפילו מדיניותו של שמעון פרס, היוצא מן הכלים למען ועידה בינלאומית, וכנראה הספיק לשכנע את רייגן ושולץ שיתרככו בהתנגדותם לועידה שכזאת, אך בעיני יוסי שריד, לא די בכך, זו „מדיניות של קרטון", הוא אומר. לא כל שכן שחוקי ישראל וממלכתיות ישראלית וקירבות תכופות של חוסיין עם ערפאת ועם אסד, הם נייר ממש בעיניו של יוסי שריד ואין דבר שימנע בעדו להופיע בתיקשורת רבת־עמונית זו.

כשטיטוס צר על ירושלים, ישבו במטהו בהר־הצופים יהודים אחרים, ליעץ לו לטיטוס איך לקחת את ירושלים: טיבריוס אלכסנדר, אגריפס השני ופלביוס (גם אחות המלך, בירניקה, היתה שם, אבל היא לא ישבה במטה, היא שכבה במיטה... וד"ל), ודיברו משם על לב היהודים הלוחמים שייכנעו, למען השלום כמובן.

יש היום היסטוריונים ואסטרטגים, כיהושפט הרכבי, הטוענים שמתנגדי המרד צדקו, ואני תמה מאוד למה אין הוא ורעיו לדעת, וודאי גם יוסי שריד עימם, מקימים אגודת ספורט ע"ש יוספוס פלביוס, כמו אגודת בר־כוכבא, מכבי, בית"ר וכו'. על־כל־פנים, על־פי הקווים הפוליטיים שלהם, פלביוס לא בוגד, כי אם פטריוט היה, ומן הראוי להציע לוועדת האותות של הכנסת לקבוע אות־כבוד על שם יוספוס פלביוס, ויש עמי רשימה שלמה של מועמדים הראויים לזכות באות.

★

וקנתי את סל השירות שהיינו צמודים אליו באותו יום? לא. היו שם עוד כמה הכתה, אך למה להטיל מרה שחורה ולהלעיט על עצמנו דווקא בשבת של ט"ו בשבט פירות רקובים, הניתכים עלינו ומוגשים לנו מלוא הטנא שלוםז

אדרבה, מן הראוי להתנחם קצת אחרי קריאה בכל פרשיות השבוע של ימינו, בפרשת השבוע שבתוכה. אם החדשות בת מרות נטעם מן הישנות. אותה שבת פרשת „בוא" היתה, והשבת פרשת „בשלח". ממכות שהטיל משה בעזרת המטכ"ל – מטה אלהים, כמובן – מכות על מצרים, ועד להוצאת אבותינו משם – ובתוכם, למרבה הצער, גם דתן ואבירם ועובדים לעגל הזהב ומרגלים, עד ואנונו ושבכו.

ואם במצרים עוד נזקק משה למטה אלהים לבדו, הרי השבת כבר מתבשרים אנו שנגד עמלק הוא מקים מטכ"ל חדש וממנה רמטכ"ל צעיר, את יהושע בן נון, והוא יעבירנו את הירדן. סמוך מאוד, ביריחו, באותו מקום בו עמד השבוע ראש ממשלת ישראל, נפגש עם ראש העיר, עימו שילב זרוע. עלה על הגשר, גשר צר. לא רחב. ורחב היא, האוטונומית באמת, היא חברת בלב תמש לישראל ואפילו יותר מזה, לדעת חז"ל – „הנועניים" ר"ל – שאמרו שנישאה ליהושע בן נון ויצאו ממנה נביאים, אך ודאי התגיירה כהלכה...

ועתה, לרגל ט"ו בשבט, רק ברכה, עוד על ידיהם של כל שבטי ישראל בבקעה ובהר הזורעים ונוטעים ושותלים למרות שנת השמיטה, אם ב„היתר" אם ב„איסור" חלילה שאוסרים תוסיף משם, הרב שך מכאן וכל עוזריהם ועוזרי עוזריהם.

אבל זה כבר עניין לפרוטוקולים אמיתיים, של צעירי ציון אמיתיים.

הערות בשוליים

הרב מנחם הכהן

עצי סרק

מצב לאומי: „אווירה של התפרקות וחלוקת שלל – ממשלת האחדות בהליכי פירוק".

– התביעה: לעצור אותם עד לגמר ההליכים!

★

מצב כלכלי: ט"ו בשבט הגיע: צמיחה ספק אם תהיה לנו מהתקציב, פריחה כבר קיבלנו ממנו.

★

בכנסת יום־הולדת והשמחה רבה: „יקוצץ תקציב החינוך, קיצוץ בתקציבי הרווחה, יקוצץ תקציב הבריאות".

– את יום הולדת הכנסת, יציינו חבריה בקיצוץ בנטיעות.

★

מן הפיוט העברי הקדום: „אץ קוצץ בן קוצץ, קיצוצי לקצץ, בדיבור מפוצץ (מתוך יוצר לשבת זכור).

★

מבית ומחוץ: בביקורו של ראש הממשלה בוושינגטון, ירגיש יצחק שמיר כמו בחיק משפחתו הלוחמת, גם שם ילחצו עליו לקיים את הוועידה.

★

צרת רבים: לא רק בברית־המועצות, גם אצלנו לא אוהבים את הקיבוץ־היהודי ומצרים את צעדיו.

★

אמרת חסידים: רבי שלום מבלז היה אומר: – שלוש גלויות הן ואחת קשה מחברתה: גלות יהודית אצל גויים, גלות יהודים אצל יהודים, והקשה מכולן – גלות אדם אצל עצמו.

★

תשדילים: בפרוזדורים הפוליטיים מכנים את ‚לובי המתנחלים': „יהודים למען ישו"ע" – ראשי תיבות: י'הודה, ש'ומרון וע'זה.

★

פיחות הש"ך: „מחריפה המחלוקת בין החוגים הדתיים, הרב ש"ך תוקף את הרבי מליובוויטש".

– ביחסים דתיים־חילוניים – מתנק; ביחסי דתיים־דתיים – מחש"ך.

★

על המידקע: הפקה מקורית: בוקה, מבוקה ומבולקה, מכף רגל ועד ראש, מן המסך ועד הטפחות.

★

חיים שכאלה: דובר חברה קדישא: „אין עוד מקום לקבור מתים בתל־אביב".

– מדובר רק במתים.

★

פסוקו של טוו: אמרו חז"ל: „אומרים לאילני מאכל: למה אין קולכם הולך? אמרו להם: אין אנו צריכים – פירותינו מעידים עלינו. אומרים לאילני־סרק: למה קולכם הולך? אמרו להם: הלוואי נשמע קולנו ונראהו" (מדרש).

– „כי האדם עץ השדה" – אילנות סרק עיקרם צל, רעש ונצמרת, אילנות פרי, עיקרם פרי לברכה.

אזהרה
לחברי „מועדון שקם"

הנהלת „שקם" מודיעה
כי חברת הביטוח „אושיות"
תפסיק
לתת שירותי ביטוח
לחברי „מועדון שקם",
החל מ־1 במרס 1987.
הפסקת פעילות „אושיות"
מעוגנת בהחלטת
בית המשפט!

שקם
לשרות מגיני העם

החל מ־1.3.87
ינתנו שירותי ביטוח יהודיים
לחברי „מועדון שקם"
אך ורק ע"י
חברת הביטוח „דולב"
(מקבוצת „הפינקס")

„שקם" עם „דולב" - ביטוח עם כל הלב

חיים חפר

צמיחה חדשה

אֶרֶץ יָפָה יְרֻקָּה. אֵין זֶרַע אֲשֶׁר לֹא נָבַט / הֶהָרִים נוֹטְפִים עָסִיס, וּמַגִּיעַ לָהּ ט"ו בִּשְׁבָט / וְכָאן הוֹלְכִים הַשּׁוֹתְלִים, כְּמוֹ שֶׁהָלְכוּ לִפְנֵי עֶשְׂרוֹת שָׁנִים / וּבִידֵיהֶם מַטָּעֵי פְּרִי וּפַרְדֵּסֵי הֲדָרִים וִיעָרוֹת אֳרָנִים / וְהָאָרֶץ כְּבָר מַאֲכִילָה אֶת יוֹשְׁבֶיהָ בְּשִׁבְעַת הַמִּינִים וּבְחָלָב וּבִדְבַשׁ / וְאֵין לָהּ כְּבָר שָׂדֶה, אֲשֶׁר לֹא נִקְצַר וְנֶחֱרַשׁ / אֲבָל, מִתַּחַת לַשּׁוֹבַע הַזֶּה בְּמָזוֹן – מִין רָעָב מוּזָר כָּזֶה מֻרְגָּשׁ / הָרָעָב הַצִּיּוֹנִי הַיָּדוּעַ – לִשְׁתֹּל מִדֵּי פַּעַם עֵץ חָדָשׁ / הָעֵץ, אֲשֶׁר עָלָיו נוּכַל לוֹמַר לְעַצְמֵנוּ וּלְיַלְדֵינוּ: / אַתֶּם רוֹאִים אֶת הָאֲדָמָה, אֶת הַדֶּשֶׁא וְאֶת הַמַּיִם? כָּל אֵלֶּה פְּרִי עֲמָלֵנוּ / אֲנַחְנוּ אֵלֶּה שֶׁהִצַּבְנוּ יְסוֹדוֹת שֶׁל פְּלָדָה מִתַּחַת לְאַרְמוֹנוֹת קְלָפִים / אֲבוֹתֵינוּ תָּקְעוּ כָּאן שֹׁרֶשׁ, אֲנַחְנוּ הִצְמַחְנוּ גֶּזַע – טַפְּחוּ אַתֶּם אֶת הָעֲנָפִים / וּתְנוּ לָאָרֶץ הַזֹּאת אֶת הַפֵּרוֹת הַיָּפִים שֶׁבְּיָפִים! ●●

אָמַרְנוּ – וְעָלִינוּ לְאֶרֶץ הַגָּלִיל, לִרְאוֹת בְּגַנֵּי הַתַּעֲשִׂיָּה / (מַה נֹּאמַר וּנְדַבֵּר – הָיְתָה שָׁוָה כָּל גְּרוּשׁ הַנְּסִיעָה) / בָּאנוּ לִרְאוֹת, הַאִם בֶּהָרֶיהָ הָעֲנָקִיִּים בַּרְזֶל וּנְחֹשֶׁת / יוּכְלוּ לִפְרֹחַ הַמַּתָּכוֹת הַמֻּרְכָּבוֹת בְּמִפְעָלִים וּבָתֵּי הַחֲרֹשֶׁת / הַאִם הַצַּוָּארוֹן הַלָּבָן וְהַכָּחֹל יַחְדָּיו, הַאִם הַמְהַנְדְּסִים וְהֶחָרָשׁ / זוֹרְעִים וְנוֹטְעִים וְקוֹטְפִים לָנוּ צִיּוֹנוּת מִסּוּג חָדָשׁ / צִיּוֹנוּת מְתֻחְכֶּמֶת, שֶׁבָּהּ שְׁנִיּוֹת נִמְדָּדוֹת כְּיָמִים / שֶׁבָּהּ דּוּנָם תַּעֲשִׂיָּה אֶחָד מֵנִיב יְבוּל שֶׁל מֵאוֹת דּוּנָמִים / צִיּוֹנוּת, אֲשֶׁר בִּזְכוּתָהּ נוּכַל לָגֶשֶׁת בְּהַשְׁקָלָה יוֹם אֶחָד / וְלוֹמַר: אֲנַחְנוּ חַיִּים וּפוֹרְחִים, מִבְּלִי לִפְשֹׁט רֶגֶל וָיָד ●●

עָלִינוּ הַגָּלִילָה – וְכָל אִישׁ בְּדַרְכּוֹ מִתְעַטֵּף / וּבָאנוּ אֶל הַט"ו בִּשְׁבָט אֲשֶׁר הֵכִין לָנוּ סְטֵף / בָּאנוּ אֶל הַמַּחֲרָטוֹת וְהַמַּחְשְׁבִים וְאֶל הַמַּאֲזָנַיִם הַמְדֻיָּקִים / כְּמִי שֶׁבָּא אֶל הֶחָרוּבִים וְהַתְּאֵנִים וְאֶל הַשְּׁקֵדִים וְהַצִּמּוּקִים / שֶׁמַּעְנוּ אוֹתוֹ זוֹעֵם וְכִמְעַט נוֹשֵׂא קִינָה / עַל הַבְּיוּרוֹקְרַטְיָה הַחוֹלָה הַפּוֹסֶסֶת בְּאִילָנוֹת הַמְּדִינָה / רָאִינוּ אוֹתוֹ פּוֹרֵחַ וְשָׁר, כְּמוֹ עוֹף הַשָּׁמַיִם / כְּשֶׁהוּא מִתְנַבֵּא: „תְּנוּ לִי אֶלֶף מְסַקְּרֵי פְּלָגוֹת לַתַּעֲשִׂיָּה, וְהַמְּדִינָה עַל הָרַגְלַיִם!" / וְאָהַבְנוּ אֶת הָרֶגַע הַזֶּה שֶׁבּוֹ אַתָּה פּוֹגֵשׁ עֲדַיִן חָלוּץ חוֹלֵם – / הִנֵּה הוּא, סְטֵף וֶרְטְהַיְמֶר – ט"ו בִּשְׁבָט שָׁלֵם ●●

וַהֲרֵי מַה שֶּׁחָסֵר לָנוּ, הֲרֵי זֶה בְּעֶצֶם – חֲלוֹם, הַגּוֹזֵם עֲנָפִים יְבֵשִׁים וְאֶת אַפְרוּרִיּוּת הַיּוֹם־יוֹם / אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ דָּבֵק בְּמֻסְכָּמוֹת, אֶלָּא שׁוֹעֵט אֶל הַמָּחָר / הָאָץ, הַמְמַהֵר, הֶחָשׁ לְהַגִּיעַ – פֶּן מְאַחֵר / הַחַי בָּרְקִיעִים הַגְּבוֹהִים שֶׁל צְלִילוּת מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל הָאָדָם / הַקָּשׁוּב לִצְלִילִים חֲדָשִׁים שֶׁל אֶנֶרְגְּיָה, לִמְקוֹרוֹתֵיהֶם וּלְהֵדָם / הַחֲלוֹם, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ – וְהַדָּם ●●

וְאַתָּה חוֹזֵר אֶל הֶעָבָר – אֶל אֶרֶץ קֵרַחַת וַעֲנִיָּה / אֶל הָעֵצִים הָהֵם שֶׁשָּׁתַלְנוּ בְּשָׁרָב וּבְצִיָּה / וְאֶל הַצִּיּוֹנוּת הַחַקְלָאִית אֲשֶׁר צָמְחָה כֹּה, בְּזֵעָה וּבִתְשׁוּשִׁיָּה / וְאַתָּה עוֹמֵד בַּהוֹוֶה, בְּתוֹךְ הָאָרֶץ הַזֹּאת הַיְפֵהפִיָּה / אֲשֶׁר אַתָּה הָיִיתָ לָהּ הַיָּד הַנּוֹטַעַת וְהַזְּרוֹעַ הַנְּטוּיָה / וְאַתָּה מְחַכֶּה לַנֹּעַר, לְרוּחַ חֲדָשָׁה וּבְרִיאָה / אֲשֶׁר יִשְׁתֹּל כָּאן אֶת הַצִּיּוֹנוּת הַחֲדָשָׁה אֶת עֲצֵי הַתַּעֲשִׂיָּה / וְהַמַּחְשֵׁב יָבוֹא בִּמְקוֹם גַּלְגַּל הַשְּׁנַיִם, וְהַשֶּׁבֶב יַחֲלִיף אֶת הַצֶּבֶת / וּצְמִיחָה מַרְהִיבָה תְּפָאֵר אֶת הָאָרֶץ, בְּפֵירוֹת וּפִרְחֵי ט"ו בִּשְׁבָט ●●

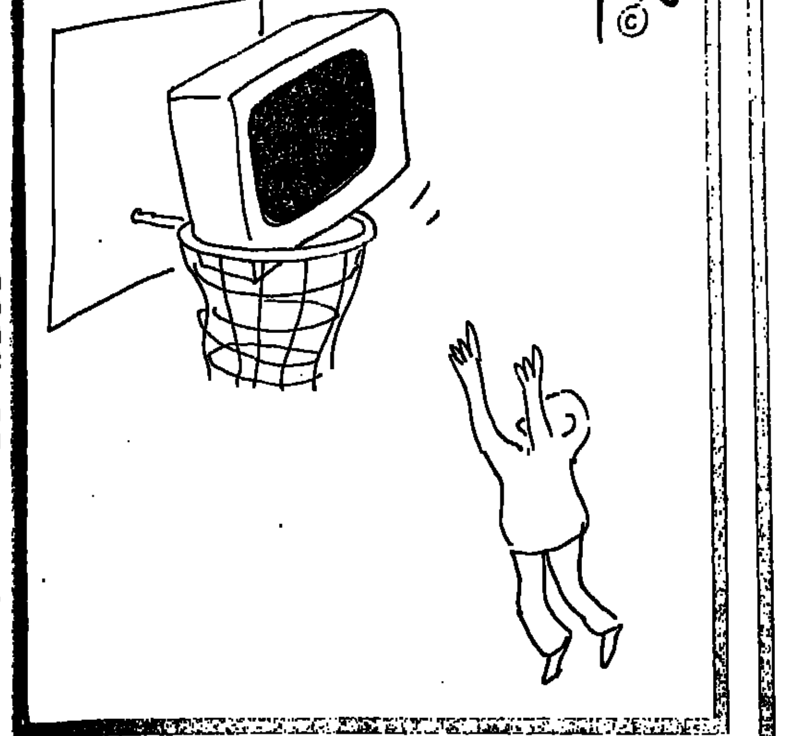

בועז עברון

אוהבי המלחמה

לפני מונה גליון „ניו־יורק טיימס" מה־8 בפברואר ובו ראיון עם נתן שרנסקי (אנטולי שצ'רנסקי לשעבר). בראיון טוען שרנסקי, שתקופת גורבצ'וב עוד גרועה מזו שקדמה לה, שאין ללכת שולל אחרי שיחרורם של עשרות רבות של „דיסידנטים" (לרבות אנדריי סחרוב), ושהמדיניות החדשה של גורבצ'וב אינה אלא תרגיל מירמה והטעייה כלפי המערב, כפי שמעידות תקנות ההגירה החדשות, הקשות עוד יותר מהקודמות. הראייה למירמה זו היא ששני אסירים מתו בכלא צ'סטופול, דבר „שלא קרה כל משך ישיבתו בכלא זה", ושמשטר הכלא אף הוחמר. אלו הן העובדות, מאחורי המלים היפות של גורבצ'וב. הראיון מסתיים בהצעות של שרנסקי, איך צריכה ארצות־הברית לנהל משא־ומתן עם ברית־המועצות.

לא נמסר בכתבה מניין לשרנסקי המידע המדוייק על התנאים בכלא צ'סטופול כיום, אחרי שאינו כלוא שם יותר, ותמוה שהמראיין לא שאל אותו כיצד הגיע לידיו מידע זה. אבל נניח שהמידע נכון. אלא שנשאלת כאן שאלה: האם החמרת התנאים היא תוצאה של הוראה מטעם גורבצ'וב, או אולי היא ביטוי למאבק הפנימי שכל המומחים מדווחים עליו, המתנהל בין השמרנים, כולל כנראה חוגי הקג"ב, לבין גורבצ'וב וסיעתו ומאמציהם לנער ולרענן את החברה הסובייטית? והאם כל מה שקורה בכלא ישראלי, למשל, נעשה על דעתו ובהוראתו של יצחק שמיר, או אפילו של חיים בר־לב?

★

לו היתה ברית־המועצות באמת יעילה כל כך, שכל הוראה מלמעלה מתבצעת בו במקום למטה – לא היה כלל צורך ברפורמות. היא היתה המעצמה היעילה ביותר בעולם. והאם שיחרורם של עשרות (ושילשום דווח על שיחרורם של עוד 140) „דיסידנטים" הוא דבר „חסר משמעות", „מלים יפות" בלבד, כדברי שרנסקי, לעומת מותם של השניים בצ'סטופול? וממה מתו השניים? אולי היו לכך סיבות טבעיות? ואולי דברי אנדריי סחרוב בשובו למוסקבה על אווירה חיובית יותר בברית־המועצות מעידים יותר על הלך־הרוחות שם היום מאשר דבריו של נתן שרנסקי היושב בירושלים?

בראיון מגלה שרנסקי בקיאות בתנאי הכלא בצ'סטופול, לפחות בתקופה שהוא היה כלוא בו. אבל כשהוא מציג את עצמו כמומחה לניהול משא־ומתן עם ברית־המועצות, הוא משכנע קצת פחות, וזה כהולם אינגו תחום הבקיאות שלו. אני מנחש שלשירותי המודיעין של ארצות־הברית, ואפילו של ישראל, יש מידע יותר מפורט ומקיף על ברית־המועצות משיש לשרנסקי, וכמו כן הרבה יותר נסיון במשא־ומתן בינלאומי, והשיקולים הכרוכים בו, משהוא אף מעלה בדעתו. ומעל לכל: כשארצות־הברית או ישראל, ניגשות לניהול משא־ומתן עם מדינה כלשהי, הן מנהלות אותו לפי האינטרסים שלהן כפי שהן מבינות אותם, ולא על פי מה שנראה למר שרנסקי שהאינטרסים שלהן צריכים להיות.

אם ייראו אלה כדברים חריפים כלפי אדם שאת אומץ־ליבו והחישות מעריצים כולנו (אך אין זה מחייבנו להעריץ גם את דיעותיו ושיקול דעתו) – הרי זה משום שבמקרה האחר שישראל נדחפה לנהוג בהתאם לעצות של שרנסקי ודומיו, היינו במשא־ומתן עם הסובייטים שהתקיים אשתקד בהלסינקי, והתפוצץ מיד. ברית־המועצות פשוט אינה מוכנה לקבל תכתיבים מישראל, ככל שנראה לאנשים מסויימים שם ישראל היא מעצמת־על. והדברים חמורים עכשיו מאוד, לאור שמועות על מגעים חשאיים שונים. רק זה חסר, שאנשים המקבלים עצות משרנסקי יגרמו שוב להתמוטטות המגעים.

★

אבל זו הבקורת בדיוק, משום מה נראה ראיון זה כמשתלב לא רק עם התנאים האידיוטיים שהציגו הדיפלומטים הישראליים בהלסינקי, אלא גם עם ההפגנה האווילית לא פחות של חברי הכנסת גאולה כהן ויגאל כאמן בכניסה לחדר בכנסת שבו התארחה המשלחת הסובייטית לפני כשבועיים. נוצר הרושם שיש לאנשים שונים בימין הישראלי אינטרס לטרפד כל אפשרות לשיפור היחסים עם ברית־המועצות.

ונוצרת התרשמות מורה עוד יותר: לפי כל הסימנים, מתחולל עתה בברית־המועצות הנסיון הנועז ביותר שנעשה מזה עשרות שנים לליברליזציה, לכינון „סוציאליזם בעל פני אנוש", ליצירת כלכלה דינמית ופתוחה, להגשמת הבטחות מהפכת אוקטובר. כל אדם בעל רצון טוב בעולם ראוי שיתפלל להצלחת נסיון זה, שישפר את חייהם של מאות מליונים, יפיג מתחים בינלאומיים ויקטין את סכנת המלחמה בעולם.

נגד נסיון זה נערכים כוחות הריאקציה הפנימית (הכוללים ודאי גם את היסודות האנטישמיים שבמשטר הסובייטי) וראה זה פלא גם כוחות הימין והריאקציה החיצונית ואבירי „המלחמה הקרה" במערב מתגייסים למאבק זה נגד גורבאצ'וב וסיעתו הם והשלוחה הישראלית שלהם.

הסיבה? לא קשה לנחש. נגד ברית־מועצות דמוקרטית, ששוררת בה מידה גדולה של חירות הפרט, אי אפשר יהיה לגייס את הלהט האנטי־קומוניסטי הישן. זה רע לאלה שמפיקים תועלת מהמתיחות הבינגושית. יתר־על־כן: מברית־מועצות דמוקרטית ומשגשגת לא ירצו היהודים לצאת יותר משהם רוצים לצאת מארצות־הברית; וסנונית ראשונה למה שעתיד לקרות ראינו כבר בחזרתם של קבוצת יוצאי רוסיה, רובם יהודים, מארצות־הברית למולדתם, ברגע שהריחו שהאווירה שם מתחילה להשתנות.

האם יגברו כוחות ה„דיטנט" החדש בין שני הגושים – מה יוכל הימין הישראלי „למכור" לאמריקאים? הרי הוא מפיק את חיותו מהמתח שבין הגושים, וזו כידוע לכך העיקרים.

בעיניו של מייק

„מזל שקולטים את ירדן!"

עמוס קינן

מבצע קליגולה של הקרן המשתוללת לישראל

עד קום המדינה, היא היתה הקרן הקיימת לישראל. בסך הכל, קופסה כחולה, על הקיר תלויה, ודונם פה ודונם שם, רגב אחר רגב, היא פדתה אדמת העם, מצפון עד נגב.

ביום בו קמה המדינה, היא יצאה מדעתה ונהפכה להיות הקרן המשתוללת לישראל.

על אדמת העם, שנפדתה מצפון עד נגב לא כחצאי גרושים אל תוך הדריך אלא בנחלים של דם, היא החלה להמיט אסון אחר אסון, חורבן אחר חורבן, ואין מי אשר יאמר למשחית, הרף.

החורבן הראשון והנורא, שממנו לא התאוששה אדמת ארץ ישראל כמה מיליוני שנים לפחות, היה ייבוש החולה, מוח קודח וחולה של פקידים עם קופה מלאה כסף ושום מלאכה לעשותה כי, כאמור, אדמת העם נפדתה בדם, החליט על מבצע קליגולה 1.

וכך, ארץ שלושת הימים נהפכה לארץ שני הימים. וכך, ארץ נהדרת זו, שבה על כל 10 קילומטר אתה עובר לארץ אחרת, אדמה אחרת, אקלים אחר, חי אחר וצומח אחר, ארץ קטנה בשיטחה אבל גדולה כמו שתי יבשות – איבדה שכיית חמדה עולמית.

מפני שים־החולה היה ים יחיד במינו בתבל, מבחינת החי, הצומח, העושר שהרעיף על סביביו בארץ עניה בנופי־מים. וכך, הבולדוזר המסומם הזה סתם את הים והפך אותו לשדה תפוחי אדמה, פלוס שואה אקולוגית.

ויתום הכינרת, מקווה המים הלאומי.

אבדן מקווה טבעי למים, אבדן שאין לו תחליף, שהכניס את המדינה להוצאות ענק למקווי מים מלאכותיים בלתי מספיקים והפך אותנו לעניים במים ולשודדי מי התהום שכמעט נגמרו. ושוב, כרגיל אצלנו, דורות יעברו עד שנשיב לעצמנו מה שגזלנו מעצמנו.

וכל זאת, כמובן, גם ללא התועלת הכלכלית: ערכו הכלכלי של השטח המיובש, מבחינה חקלאית, מתקרב לאפס.

בסוף שנות ה־60, כאשר התבררו ממדי השואה שהמיטה עלינו הקרן המשתוללת לישראל, הזמינה ממשלת ישראל סקר אצל ממשלת ארצות הברית.

המומחים האמריקאים ביקרו בגליל, ראו את שדות תפוחי האדמה, והודיעו שהמקום מתאים מאין כמותו לעשות ממנו ים.

★

הקרן המשתוללת לישראל, בדומה לסוכנות המשתוללת לישראל, ובניגוד לממשלה, לצה"ל, אינה זקוקה לאישור הכנסת על כל חורבן שהיא זוממת.

ארץ ישראל, שאיש אינו יכול להזיז בה אבן ללא רשות ושכל צבאות ערב לא יכלו לה, פרוצה לרווחה כאשר מדובר בבולדוזר המסומם הלז.

תעלת־הימים, למשל, מיבצע קליגולה 2, שעמד להאפיל מבחינת גודל האסון על קליגולה 1, הופלה על ידי הכנסת. מבצע קליגולה 3, שהחל בימים אלה, אפילו לא זכה לשאילתה בכנסת ישראל.

★

קליגולה 3 הוא להפוך את הנגב ממדבר שממה בארץ ישראל, לגן פורח, עטור שלג עולמים ויערות אשוח, כהרי האלפים.

בשלב ראשון, כבר התחיל הבולדוזר המסומם לעקור את אדמת הר הנגב, להשמיד את החי הטבעי ואת הצומח הטבעי כך שלעולם לא יחזרו לשם.

בשלב שני, הוציאה הקרן מינשר־שמאלץ לילדי ישראל, שסמאלציותו לא היתה מביישת אפילו את ירחמיאל שהגיע לגילו של מתושלח, ובו הם נקראים לנטוע 700 אלף עצי אורן במקום שהתפנה מאדמתו הטבעית והצומח הטבעי שהיה עליו.

להלן קטעים נבחרים מהמינשר: „אדמה ללא צל וללא גשם, ארץ המדבר, והאזור המשתרע מירוחם ועד למצפה רמון יהיה בעוד שנים מספר, נטוע ומיוער.

דמיון? מדע בדיוני? חלום?

„בעוד חמש שנים, עשר שנים, בבואנו לאזור המדברי והקשה ביותר בנגב, יתגלה לעינינו מראה מרהיב, מראה נשגב. בלב המדבר ישתרע יער ועצי אורן וחרוב ינועו לרוח המדבר. יעברו אז אנשים בדרכם למצפה רמון ולאילת והם יאמרו בגאווה – את היער הזה תרמו ילדי ישראל. את שינוי סידרי בראשית זה חוללו ילדי ישראל. והעיטוי ילך וירחיב ובשלב השני יחפרו גומות על פני 50,000 דונם – והעתיד – מי ישורנו?"

עד כאן המינשר.

ובעתיד – אשר מי ישורנו – לא נמרים, אלא רובי־קרח יהמטו את מירגות החי בקיבוצים, וילדי ישראל יביאו מדי שנה בט"ו בשבט שלג מקרח לפרוש אותו כשלמה על השממה שהופרחה. ומי שירצה לראות את ארץ ישראל, ילך למוזיאון הארץ.

כך הלכו קאקן שני דורות של הגנת הטבע ושמירת הטבע, כך הפכו ללעג הילדים שלימדו את הוריהם לא לקטוף פרחי־בר. כך הלכה קאקן אהבת ארץ ישראל האמיתית כך הלכה קאקוגם ציונות שרצחה אותנו בני הארץ ולא כובש זר, זר לארץ והארץ זרה לו.

★

ארץ ישראל אינה זקוקה ליערות האורן של הקרן הקיימת.

ארץ ישראל אינה זקוקה לקרן הקיימת.

ארץ ישראל אינה זקוקה לכיבוש השממה. לפעמים שממה היא יער של הקרן הקיימת שפעם היה גן פורח.

מידבר אינו שממה למי שנולד וחי בארץ ישראל ומכיר ואוהב אותה. מדבר הוא גן פורח מלא חיים ועושר, ייחודי, מפלטו של כל אדם חפשי ממערכת הציוויליזציה. והגיאוגרפיה של ארץ ישראל אינה זקוקה לשינוי. הגיאוגרפיה של ארץ ישראל היא היא הארץ המובטחת.

הארץ המובטחת היא הארץ שהכל יש בה: הרים (לא חתוכים), יערות (של עצי הארץ הטבעיים), עמקים וגיאיות, מדבר חול ומדבר סלעים, נחלים (זורמים) ומעיינות מים (חיים ומפכים), אגמים (לא מיובשים), והיסטוריה זורמת, חיה.

מזג האוויר של ארץ ישראל אינו זקוק לשינוי. בעיקר, לא לרעה.

מי שזקוק לבולדוזר אינו אדמת ארץ ישראל, אלא החברה הישראלית. על כל מוסדותיה. מן הממשלה ומטה, דרך הכנסת וועדותיה, דרך כל הרשויות וכל השירותים. מי שזקוק לשינוי אינו הארץ אלא איכות החיים בה.

★

את הבולדוזר המסומם צריך היה להרוג, כמאמר הבדואים, עוד כשהיה קטן. ואת הטירוף הממשמש ובא עלינו לרעה בט"ו בשבט, יש למנוע בכל מחיר.

מליאת הכנסת היתה צריכה להתכנס לשם כך. עכשיו יש לה פנאי לאחר שנאסר עליה לעסוק בעיסוקים צדדיים.

הארץ הזאת חשובה יותר מהשעון של פרס, ממי יהיה שגריר בוושינגטון, מכמה כסף יקבל גוף זה או אחר תמורת הכסף שיקבל גוף אחר או זה.

והגיע לשחרר את בת הערובה הזאת מידי [illegible].

זיוה יריב

לחם ושעשועים

מי שאינו צופה בסדרה החינוכית „שושלת" לא יבין למה אני מתכוונת, ועם הדברים המחמיצים יצירת מופת זו הסליחה.

ואני מתכוונת לקטע שבו שתי הנשים, גיבורות הסידרה, הלכו מכות כסאח.

אומנם הקטע כשלעצמו ככל שהיה מצחיק, לא עשה בוודאי את הרושם המיוחל על הצופה הישראלי הרגיל זה מכבר למכות וכיסוחים בין חברי וחברות הכנסת, חברי מרכז חרות, וחברינו הליברלים. אבל זה נתן לי רעיון.

במקום להתווכח שעות וימים על התקציב או כל נושא לאומי אחר, ולהוציא אחד לשני את המיץ, בצרוף קללות וגידופים ולחץ בחזה, במקום להטיח, לאיים, לסחוט ולתכנן קנוניות, ולשגע מדינה שלמה, ובמקום לקיים ועידה בינלאומית לשלום בין המערך לליכוד, מדוע לא להוציא אל הזירה, נניח איצטדיון רמת־גן, את שני מנהיגי המפלגות הגדולות, פרס ושמיר במקרה זה, שילכו מכות.

שימרטו שערות, שיוציאו עיניים, שיתנו בעיטות במפשעה, בוקס בבטן, ואפסטה בצוואר, על כל הקופה. קופת האוצר.

בל נשכח שמי שנא אל העם ברישות חמורות, מטיל עליו עול מסים כבד, שרות מילואים ממושך, וכופה עליו בנקאים עשירים ורבנים אלימים מימי הביניים, חייב לספק לו גם שעשועים. ומשום כך כדאי אולי לחדש את המסורת הרומית שכבר הוכיחה את עצמה, ולהשליך לזירת לקול תרועות החצוצרות את הגלדיאטורים עזי־הנפש פרס ושמיר, שיפתרו את בעיות המדינה אחת ולתמיד בדרך דמוקרטית ותרבותית.

מי שמנצח דעתו מתקבלת. כך גם קהל רבבות הפלבאים יהנה, גם נזכה למופע טלוויזיוני וכירורי ממדרגה ראשונה שיוכל לייצג את ישראל באירוויזיון, והעיקר תהייה לנו הכרעה פוליטית. מהירה וחותכת. ניצחון ברור למערך או לליכוד.

אם־כן, בעצם, מה ההבדל ביניהם.

רגע של עברית

כשיחידת צה"ל נתקלת במחבלים והורגת אותם, מרווחים לנו בתקשורת שצה"ל „חיסל" חוליית מחבלים, שיהיה ברור לכל שההרוגים הם שרצים.

מפני שאם, חלילה, יאמר קריין הטלוויזיה שצה"ל „הרג" מחבלים, מישהו עלול בטעות לחשוב שמדובר בבני אדם, וגרוע מזה, עוד יחשדו בעורך החדשות שהוא עוכר ישראל ואוהב־מחבלים.

לעומת זאת, כשהמחבלים עצמם עומדים לרצוח בני־ערובה חפים מפשע, נוהגת התקשורת בלשונה ומודיעה לנו שבני־הערובה „יוצאו להורג" בחצות, או להיפך, שהמחבלים רוצו את „ההוצאה להורג".

כאן, משום מה, אנחנו משתמשים במינוח המעודן של המחבלים עצמם, וקוראים לרצח שפל ונתעב „הוצאה להורג". כאילו מדובר בביצוע גזר דינם של עבריינים שנידונו למוות. ואותם מחבלים־שרצים־טמאים שאנו „מחסלים" מפעם לפעם, הופכים לפתע להבר שופטים כבודים בבית משפט חוקי.

שיח סיחים

שמעתם על המורה שהודיעה לילדים, שיוצאים לשתול שיחים בט"ו בשבט, והילדים שאלו אותה „סיחים קבאב או סיחים שישליק, ולמה בכלל צריך לשתול אותם, ואיך נאכל אותם אחר כך?"

כך הולכים השותלים

היום, ילדים חביבים, נצא לשתול ולנטוע, כי ט"ו בשבט היום, חג הנטיעות.

כן, ילדים, כל ילד יקבל עציץ מלא בטון ויחויו בצנור של ההוהרש. כל ילד יעקור עץ, ויטע במקומו את עציץ הבטון, למען ישרת המקום, ויצמח ברבות השנים ליער מפואר של עמודי בטון מרקיעי שחקים, כי זה הקטן גדול יהיה.

וכשתגדלו, ילדים, ותקחו את ילדיכם שלכם לעשות פיקניק ביער זה, תוכלו להצביע עליו בגאווה ולומר: „ראו, אנחנו הפרחנו את השממה. אנחנו שתלנו את יערי הבטון, האולפיניונים, הכביש והמולטיפקס. והכנסט והמרמתה וזה הוא מעשה ידינו להתפאר!"

דוד שחם

כסף קטן

גאווה שאינה תלויה

יש מעט מאוד להתגאות בנעשה בעתונות, ואינני יודע אם הדברים נראים יותר רע מבחוץ או מבפנים.

אבל אם, בכל זאת, אפשר וצריך להתגאות בעתונות – הרי הדבר מעיד על הנעשה במערכות הציבוריות האחרות.

ראינו איך הדברים נעשים בממשלה ובכנסת, בעיריות, ובמפלגות, ובבנקים, ובבתי־החולים, וברשות השידור, ואפילו בצה"ל ובמערכת הבטחון.

בהשוואה לכל אלה, העתונות היא אי של יעילות והגינות, הר של יעילות והגינות. ואני מוכן לחזור על הגדרות אלו שוב ושוב, בהשוואה.

הוא שאמרתי, אם אפשר להתגאות בעתונות – הדבר מעיד על הנעשה במקומות האחרים.

★

תיאטרון האבסורד

מן הסתם יגיד שוב, שהתקשורת אשמה בפירסום הידיעה כי בחקירת „האנס חורומי" חלה „התפתחות דרמטית". הידיעה עצמה הוכחשה כעבור שלושה־ארבעה ימים וסופר לנו שהתבססה על „אי־הבנה".

אבל מי הוא זה שאמר כי בחקירה חלה „התפתחות דרמטית", אם לא השופטת שלפניה הובא העציר לארכת צו המעצר?

איפה הם השופטים ההם מדרמות הטלוויזיה האנגלית, המעיינים בפני פוקר בדף הנייר המכיל חומר סנסציוני, שמגישה להם התביעה, וממלמלים בקול נמוך ומאנפף „הוצגו בפני ראיות לכאורה שלפיהן אני קובע כי תקופת המעצר תוארך בשבועיים. המקרה הבא".

הכרזה כזו של שופט לא תגיע לעמוד הראשון ולא ל„מבט לחדשות". לכל היותר תיכנס – בכותרת של 12 פונקט על פני טור אחד – באיזה עמוד פנימי מרוחק. אבל כשהשופטת עצמה נוקטת בלשון תיאטרלית ואומרת שהיתה „התפתחות דרמטית", איך אפשר להתעלם מהכותרת?

תיאטרון אבסורד אמיתי, שבו „התפתחות דרמטית" מתגלה כ„אי־הבנה".

טעות, לעולם חוזר

ד"ר יצחק קרמן, מן האוניברסיטה העברית בירושלים, שלח לי מכתב שבו כתב בין היתר „כתבת בצדק על מותה של הנערה מצפת ועל הצביעות מסביב למושג „ברוכות ילדים", אולם בתגובתך חייתה טעות חמורה ומידע מטעה... על פי החוק אין כל צורך באישור הורים לצורך הפסקת הריון. להיפך, החוק התיר הפסקת הריון ללא אישור הורים, גם במקרה של קטינות".

ד"ר קרמן ביקשני לתקן את המעוות כדי „לסייע למנוע טרגדיות נוספות ומיותרות". ברצון אני עושה כדבריו, טעותי הסתמכה על טעותה של הנערה האומללה מצפת, שפחדה לגשת לוועדה, פן ייוודע הדבר להוריה. בטעות זו חי הציבור כולו.

הנה, תיקנתי כאן את הטעות. אבל, אם ד"ר קרמן רוצה שהציבור כולו ידע, נערות במצוקה, ידעו את מצב הדברים הנכון בכל הנוגע לפנייה אל „הוועדות להפסקת הריון", נראה אותו מביא את הטלוויזיה להכריז על כך בגלוי.

נתן ברון

זה לא נעים לראות קיבוץ סגור

אילו בידי היה הדבר, לא הייתי מהסס אפילו לרגע – ומאשר את הסיוע לתנועה הקיבוצית במלואו. לא הייתי מתנה זאת בשום עזרה לקבוצה אחרת, התנחלויות או ישיבות. פשוט, הייתי עוזר לקיבוצים לצאת מן הבוץ.

הייתי עושה זאת בלב שלם. לא פעם החלפתי מהלומות (מילוליות) עם הקיבוצניקים התביבים. הם אינם אוהבים ביקורת. הם רואים בכל מי שאינו מסכים עם דרכם – אויב מושבע. ומכיוון שפה ושם היו תופעות שלא נראו לי בתנועה הקיבוצית, הגיעו הדברים מפעם לפעם לאקורדים גבוהים למדי.

אבל אף פעם לא זזתי מן ההשקפה, שבתנועה הקיבוצית יש הרבה ברכה למדינת־ישראל, ולמעשה לעם היהודי כולו. זו, באמת ובתמים, יצירה יהודית של העם הזה והמקום הזה. עם כל החיוב – יש גם שלילה. לצד הזכות – נרשמת גם חובה רבה. אבל בסך־הכל, צריך כל אחד להתגאות בתנועה הקיבוצית ובהישגיה עד היום.

מה לזה ולביקורת הנמתחת על הקיבוצים בקשר לפרשיות האחרונות, שהסעירו את התנועה הזו וזיעזעו אותה עד היסוד? ההסתבכויות הכספיות האפלות, הביזבוז המשווע, אורח־החיים הפזרני שכמה וכמה חברים טובים מהקיבוצים סיגלו לעצמם – כל אלה לא הוסיפו לתנועה הקיבוצית אוהדים נלהבים במיוחד, וזאת בלשון המעטה.

התנועה הקיבוצית, בקיצור, חדלה להיות פרה קדושה. פעם, כל מי שמתח עליה ביקורת – נחשב לכופר בעיקר ופוגע בקודשי האומה ממש. היום השתנה המצב, וברור לכל שמה שקרה בתנועה הקיבוצית בשנים האחרונות לא יכול להימשך.

השאלה היא, אם אכן כולם רואים עין־בעין את הסיבות להסתבכות של הקיבוצים, ואם יוסקו המסקנות הנכונות. כאן, למרבה הצער, המצב אינו מעודד כלל ועיקר.

★

הגיע הזמן לנפץ כמה אמיתות מקובלות, המושמעות באחרונה בענין הקיבוצים.

„אבל הם אנשים עובדים", טוענים המצדדים בעזרה לקיבוצים, „הם קמים בבוקר מוקדם לעבודה קשה, וממש משקיעים את חלבם ודמם בעבודה".

הגיע הזמן לשאול בפשטותו: החנווני במכולת העירונית, הקם באישון לילה או באשמורת הבוקר כדי למכור לנו לחמניות וחלב – עובד או לא עובד? הקבלן הקטן, הקם בחורף כאשר חושך מסביב ויוצא לאסוף את הפועלים בטנדר הקטן שלו – עובד או לא עובד? המנהל בחליפה האלגנטית, המגיע למשרד לפני המנקים בבוקר כדי להספיק לגמור כמה ענינים, שוהה במשרד עד הערב ואינו יכול להירדם בלילה בגלל האוברדרפט בבנק – עובד או לא עובד?

כל הסיפור הזה, שרק בקיבוצים עובדים וכולנו פשוט משחקים כל היום – הסיפור הזה צריך להיפסק. גם בעיר עובדים – וגם בקיבוץ יש כאלה שמשחקים. ועדיין אין לדעת מי עובד יותר קשה: פועל־הייצור בבית החרושת באיזור התעשיה בעיר – או החקלאי בשדות האספסת בקיבוץ. לא ברור בריאותו של מי נפגעת יותר ואיכות־חייו של מי גבוהה יותר.

משום כך, כל הנימוק הזה ש„הם אנשים עובדים" – אינו יכול לתפוס בוויכוח המבוסס על היגיון צרוף. ואם כבר להיות מרגיז באמת, אז, צריך לומר בבירור שאפילו רב בישיבה עובד קשה מאוד, נותן שיעור עם שחר, מלמד את תלמידיו כל היום ועוד הוגה בתורה יומם ולילה. זה לא קל, ויעידו הפרופסורים באוניברסיטה כמה קשה ללמד ואילו תנאים משופרים צריך אדם לקבל אם הוא עוסק במקצוע קשה כזה.

★

עוד טענה, הנשמעת כנימוק בזכות העזרה לקיבוצים נוגעת לסיבות ההסתבכות שלהם. „מה הם עשו בסך־הכל", שואלים אנשים בתמימות (או בצביעות), „שיחקו בבורסה? הלכו לקאזינו?".

ובכן, עם כל הצער שבלב, צריך גם כאן לומר כמה דברים בלשון ברורה: ראשית, אכן כן, הקיבוצים הלכו לבורסה (והפסידו), והלכו לכל מיני השקעות ספקולטיביות (והפסידו), ואפילו הלכו ל„קאזינו בלאס" (והפסידו). תפתחו כל יום עיתון, ותראו איך קרה הדבר בדיוק.

אבל בכל הרשימות שהוגשו כדי לתמוך בבקשות העזרה לקיבוצים – מופיעות סיבות אחרות לחלוטין להסתבכות:

קיבוץ א' שקע בהוצאות פירסום גדולות מדי למוצר המיוצר במיפעלו. קיבוץ ב' נכנס להוצאות גדולות בגלל הוצאת חדרים לדירות עם הנהגת הלינה המישפחתית. קיבוץ ג' כורע תחת נטל הריבית מהלוואה שנטל כדי לרכוש מכונות חדשות. קיבוץ ד' – – – רוצים להמשיך?

עכשיו, ידידים יקרים מהקיבוץ, אולי תסבירו לעם ישראל כמה אתם עדיפים על אחרים שהסתבכו. שני רחובות ממני גר אדם, הכורע תחת נטל הריבית בבנק מהאוברדרפט שהסתבך בו בגלל הוצאות פירסום למיפעלו – מגיע לו סיוע או לא? ולמישפחה ההיא, שהוסיפה חדר בביתה בעיר כדי לשכן את הבת הגדולה ונכנסה לחובות – מגיע סיוע או לא? ובעל הנגריה בדרום העיר, המורט את שערות ראשו אחרי שמחיר המכונה החדשה שהזמין הרקיע שחקים – זכאי לסיוע או לא?

הנה כי כן, הבעיה אינה פשוטה כלל ועיקר, ואין להשיב עליה סתם כך, באמירות כלליות.

★

למרות הכל, ועל אף הכל, הייתי מסייע לתנועה הקיבוצית בנדיבות רבה, לו היה הדבר בידי. הייתי עושה זאת, כי אני משוכנע שעוד צפויות לתנועה הזו תקופות יפות ופוריות, שלא יביישו את העבר. אני גם שומע פה ושם מלים ברורות ומעודדות של ביקורת עצמית מפי קיבוצניקים ישרים אמיצים.

למתוח ביקורת, להצביע על פגמים – זה מותר בהחלט. אבל אסור לתת להם ליפול, כי זה מאוד לא נעים לראות קיבוץ נעול.

זוהי הפקולטה האמיתית למדעי החיים

להיות בתוך ההתרחשויות הדרמטיות ביותר - ממש מרגע הלידה. לעזור למי שחלה, לסייע למי שניפצע, לתמוך במי שזקוק לכך ולהיוכח בדרך הממשית ביותר כמה חשיבות יש לאחות בבית-חולים.

אם את עומדת בדרישות הכניסה למוסדות להשכלה גבוהה, הרשמי לבית-ספר לאחיות מוסמכות. פתיחת הלימודים - אוקטובר 87'.

קו פתוח

לקבלת מידע מפורט על מסלולי הלימוד, אפשרויות העבודה, הקידום ופרטי ההרשמה:
03-341706 03-341707 03-345755 03-345764
יום שני, 16.2.87, מ-16.00 עד 19.00

פרטים נוספים יום-יום:
02-638212 03-341706 03-341707

משרד הבריאות/אגף הסיעוד

פירוט מלא על אפשרויות ההרשמה מופיע בעמוד הלימודים. 31

רפואת השיניים בישראל מתדרדרת!

עמותת רופאי שיניים בוגרי אוניברסיטה

הוקמה במטרה להתריע ולהאבק למען הרמה המקצועית של רפואת השיניים בישראל!

אחוות אלפה אומגה העולמית,
(אירגון הגג של רופאי שיניים יהודיים בעולם המונה רבבות)
אשר הקימה את שני בתיה"ס לרפואת שיניים בארץ ותומכת בהם
רואה בחומרה רבה את ההתדרדרות שחלה
ביוקרתה ורמתה המקצועית של רפואת השיניים בישראל
בעקבות צרופם של אנשים חסרי השכלה אקדמאית למקצוע.

דיקני בתי הספר לרפואת שיניים בירושלים ובתל-אביב, ודיקן בית הספר לרפואה באוניברסיטת חיפה
הצטרפו לעמותה והביעו תמיכה מלאה במטרותיה ובמאבקה.

העמותה מונה כבר עתה מאות חברים והיא קוראת לכל רופאי השיניים בוגרי אוניברסיטה להצטרף לשורותיה.

בימים אלה הוחל בחלוקת תעודות חבר ממוסגרות לתליה במרפאות וסמלים להצמדה על שלטי המרפאות.

עמותת רופאי שיניים בוגרי אוניברסיטה

כתובת העמותה: רשב"א, בן-יהודה 119, ת"א 61390.

רשות שמורות הטבע מודיעה כי מתחילה ההרשמה לבחינות לקבלת רישיון צייד לעונת 87/8.

המעוניינים יגישו בקשה בציון פרטים מלאים (כולל ת.ז. ומיקוד) לרשות שמורות הטבע רח' ירמיהו 78 י-ם 94467.

.אבו־שוקרי סלהב

מירושלים, שותף לשעבר של דני כשנקין 13 (לפני 4 שנים), נמצא היום ברחוב אילת 32 ת"א.

אנחנו חכמים יותר

למעלה מ־10,000 בתי אב יודעים זאת היטב

מיחמית
מחמם מים מיידי לכל הדירה

"אלטרנטיבה" למיחמית	חסרונות
תוספת דוד קטן	כמות מים מוגבלת מחיר גבוה לעומת המיחמית
מחמם מים נקודתי	יקר. פתרון לברז אחד בלבד שלא כמו המיחמית
שרוול (אימפרוביזציות)	אינו מחמם מים מיידי. יוצר לחצים על גוף החימום ועל כיפת הדוד ומקצר את חייו.

שבוע אחרון 80 שקלים – ניתן להרכבה עצמית.

★ מים חמים מידיים
★ חסכון מובטח באנרגיה
★ שומרת ומאריכה את חיי הדוד והצנרת
★ פתרון מעולה לדוד "עומד", "שוכב" חשמל או שמש.
★ 3 שנות אחריות
★ הוכר בארה"ב ובישראל כפטנט, עמד בבדיקות ההשוואתיות של מכון התקנים

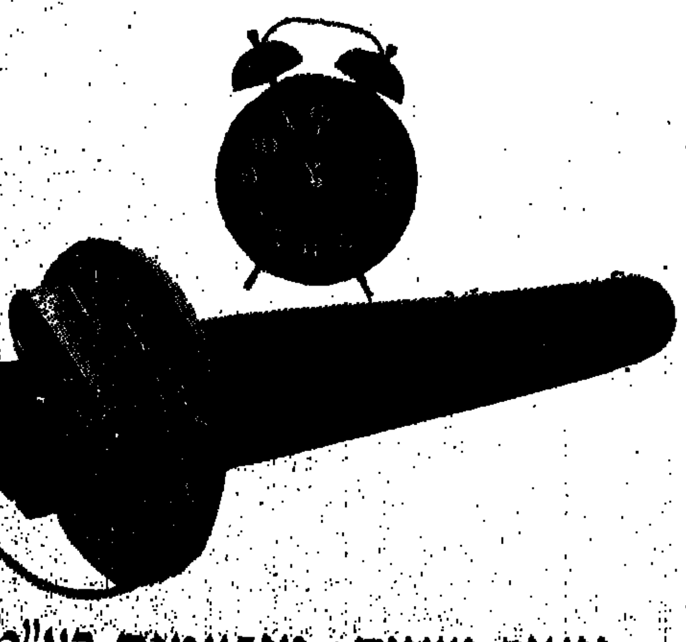

ייצור ושווק: מי־עמית בע"מ, הרצל 92 חיפה טל. 04-660521

משווקים ראשיים

[illegible]

מרכזי שרות והתקנות

חיפה - צמית מחממי מים, רח' הרצל 92 טל' 04-660521,643225; [illegible]

משווקים מורשים

[illegible]

יוסף מונדי: אין אפשרות להשפיע דרך האמנות

מאת יונה הדרי־רמג'

עם סיגריה בפה, מטה לנפול, ושני סלים כבדים בשתי ידיו ביציאה מסופרמרקט „יהודה המכבי", יוסף מונדי, מחזאי, במאי, סופר, נראה כמי שסוחב לא רק את סלי הקניות, אלא את כאב העולם. כבד עליו הכאב הזה ואמיתי מאוד.

ב„הגולם", מחזה־תנועה שכתב על־פי האגדה, שהועלה בברלין בהצלחה רבה ב־1971, ניפח בלון בתנקן לגובה שלושה מטרים. דקירת סיכה בלבד גילתה שגולם־הבלון הוא נאד ריק. במחזותיו מכניס מונדי את הסיכות לתוך כל גולם שהוא חושב אותו לנאד ריק. הרבה „גלמים" קמו עליו ונגדו באיומים, בחרמות וגידופים ובסירובים.

הבית – אשתו צבית ושני ילדיהם – הוא העורף הבטוח, היציב והמסודר, שמאפשר לו לא רק ללכת לקראתך כאילו בעוד רגע יתקיף אותך, אלא גם להתייחס בסובלנות ובחיבה אל „חורוקים" והחריגים למיניהם.

מושגים כמו „חברה מעמדית", „שלטון של שודדים ורומסים", „עם רמוס ועשוק", חוזרים אצלו למשמעותם הראשונית, כיוון שיש במונדי כנות תמימה של אנשי „העולם של אתמול", אף שהוא מצהיר כי „המזרח זה חרא אמיתי עד הסוף, והמערב הוא אותו חרא אמיתי עד הסוף, רק עם דיאודורנט. ואני מעדיף את הדיאודורנט".

לאלה שדואגים לשהייתו המוסרית, לדעתם, הוא משיב בציטוט משל הוראציוס: „מי שמנסה להציל את האדם שרוצה להרוס את עצמו, כאילו הרג אותו במו ידיו".

בגיל 51 הוא מצוי במוסיקה של הפופ, הרוק והפאנק יותר טוב מבנו ומבתו. העולם התרבותי שלו גזור במידות מערביות נדיבות ורחבות, ו„הצברים" הם בעיניו „דפ"רים מבחינה תרבותית".

אף־על־פי שהוא מצהיר כי ישראל היא „סיכה לשום מקום", הוא מצליף, תוקף, מרוחם וכואב כמי שיודע שאין מקום אחר.

בקרוב יראו אור בהוצאת „שוקן" ארבעה מחזות של יוסף מונדי: „אנדרטה הטובה", „מיסטריה אמריקאית" ושני מחזות חדשים, שתיאטרון חיפה יעלה על בימתו בקיץ הקרוב: „שליחי מצווה אינם ניזוקים" ו„לילות פרנקפורט העליזים".

יוסף מונדי: כאב העולם

„אני לא רואה את עצמי כישראלי, אני מחבר רומני שבמיקרה הגיע לאסיה בגיל 16". כך אתה אומר במסרך „השיבה לשום מקום".

אילו האמריקאים היו משחררים את רומניה ולא הרוסים, אף אחד לא היה בא לארץ, פרט למיעוט ציוני מבוטל. כשהגענו לכאן, השכיבו אותנו בואפטה כמו שקסיוס קליי השכיב את סאני ליסטון. מנמל חיפה זורקים אותך לגבעה מול נהלל, מתחת לשניים כנעניים, לאוהל. אתה עזוב. אף אחד לא אומר מלה. רק מכניסים אותך למשאית כבהמה וזורקים אותך. הכל התברר בשנייה. הבנתי שזוהי טעות. הייתי בן שש־עשרה. אמי בכתה בלי סוף. היתה אבודה לגמרי.

● „זה ישראל הבית שלך לא שלי... אני לא אוהב שמש וחום... להיפך... אני אוהב את הקור... את השלג. אין בי שום דבר אסיאתי... נולדתי באירופה וכאן אמות". דברי וילי וולף היהודי לדידי ה„צבר" ב„לילות פרנקפורט העליזים".

וילי הוא כתוכי ואני מבין אותו לגמרי, למרות שאני דוחה אותו.

● גם דידי הצבר אומר בסוף המחזה: „בינתיים עם מה שלמדתי כאן (בפרנקפורט) אני מתכוון לנסוע לאמריקה – כדי לפתוח עוד מועדון מארי־קאמבייטי".

דידי אולי לא יחזור, אבל אני כאן.

● בשעתו „גיטל יריתי ב„פאמתה" נכתב עליך: „מונדי הרומני, שיחזור לרומניה".

עיתון אחד כתב: שצריך לירוק עליו ולשלוח אותו במטורה לדמשק. איימו עלי ברצח. חזרתי לבוקרשט לראות איפה נולדתי, למצוא את הרחוב והבית. חזרתי לדבר רומנית. כשחזרתי שם עקבו אחרי, וכשחזרתי לכאן חקרו אותי.

● המחזות שלך ר'ב לא מתרחשים כאן.

בכל פיצת מירוכה בפאריס, בכל בית בלונדון, יש מגנטיזם אלכימאי שנותן תוקף למלה והופך אותה לחיה ולממשית.

● הספרות והשירה מרגישות כאן בבית.

רק השירה. לא הספרות, למעט מיספר סופרים כמו ברנר, פנחס שדה, יהושע קנז. לשירה יש רצף, על כן היא גם טובה יותר. היהודים תמיד כתבו שירה בשפה העברית, תהילים, תפילות, פיוטים. המשוררים משתמשים בתחביר ובמטבעות לשון של הפיוט הקלאסי. גם אם יונה וולך, דוד אבידן, יאיר הורביץ, דליה רביקוביץ, אשר רייך, מרדכי גלדמן, שוברים את השפה והסכום אותה למשסט ישראלי עכשווי, הם שואבים אותה מעבר שירי רצוף. „תפילין" של יונה וולך, הוא שבירה קיצונית אומנם, אבל זו הליכה אל המקור. נתן זך, אהרון שבתאי המוקדם, כשהם כותבים על רחוב תל־אביבי, הם מביאים אליו רצף ומסורת, וכך יוצרים את המיתוס של המקום.

● מי מכשיל כאן את התיאטרון?

מנהלי התיאטרון, ועדות הרפרטואר, במאים, רובם שייכים לקבוצה מתולעית מאותה סטרוקטורה הבהמית. צברים ממוצא פולני, בנים להורים שיצאו מעיירות זקנות, לא מוורשה. יש ביניהם הבנה מאפיונרית. אלמלא הסיבסוד, רובם לא היה עובד בתיאטרון. השלטון קודם אותם, כי גם הוא פולני.

● לא התנגדת לקבל את פרס ראש־הממשלה, שאיפשר לך ליצור שנה שלמה ללא דאגות.

אילו, למשל, „זה מסתובב" היה מוצג חמש־עשרה שנה בארצות־הברית, כמו שהוצג כאן, הייתי איש עשיר. שילמתי כאן מספיק מס־הכנסה וגם החזירו לי.

● בכל אופן, מיטבת ה„הביטמה".

לאחר הצלחת „זה מסתובב" פנו אלי שמעון פינקל וגבריאל צפרוני. הצעתי לביים את „מעבר לגבולין" של ברנר. הם חשבו שברנר זה משהו ציוני, חינוכי, בונה. לא ידעו כלל ש„מעבר לגבולין" הוא מחזה על התפוררות משפחת מהגרים יהודית מרוסיה ברובע היהודי בלונדון. תוך כדי עבודה גבולו, פינקל וצפרוני, אנשים שאני מכבד ומעריך מאוד, הפסיקו את החזרות בתואנות שווא. בלחץ דעת־הקהל שגייסתי, נאלצו להעלות את ההצגה, שנחשבה לאחר זה לאחד הגדולים של התיאטרון.

● והיא ירדה אחרי שלושים הצגות.

יצחק לבני הקרין את המחזה פעמיים בטלוויזיה. ראית פעם איש יהודי שיכול להתמודד עם מגננה?

● את „מושל ירושלים" כינה אחד העיתונים „מוגמה לטמאית" וביזוהו רוב המבקרים.

המחזה הוצג בפני אולמות מלאים והורד לאחר חמישים הצגות, בעיקבות הוראה מגבוה בתקופת ממשלת יצחק רבין. ישעיהו ויינברג, מנהל „הקאמרי", הוכרח להתפטר, כי הוא יזם את העלאת המחזה. חלק מחבר־הנאמנים של „הקאמרי" התפטר במחאה.

● ייתכן שאתה תוקף את „הקליקות" מפני שאתה מרגיש זר ולא שייך.

יש קליקות גם באירופה, אך הן אידיאות ושיתוף־הפעולה לא מבוסס על זה שאולי הלכו פעם לאותו בית־ספר או שבאו מאותו הכפר. מה פלא שיש מנהל אמנותי של תיאטרון, שאין לו מושג בניהול אמנותי. הוא פוליטיקאי מצוין, הוא צריך להיות במישרד־החוץ, לא בתיאטרון.

● אנחנו העתקנו מיבנה סוציאליסטי לחברה דמוקרטית?

התיאטרון המסובסד בארץ דומה להפליא לזה שבמזרח־אירופה, אלא ששם הוא מותאם למישטר. הוא משמש אמצעי לפורקן אינטלקטואלי. בערב שירה מודרנית בבוקרשט שמעתי שחקנית מדקלמת שיר על תורף: „אלוהים כמה קר פה, כל הזמן תורף, לא נשתחרר מהתורף הזה". הקהל מחא כפיים כמשוגע. כשהמלט אומר שהוא בבית־סוהר, כולם מזדהים איתו בעוצמה.

● גם באנגליה מסבסדת המדינה לתרבות את התיאטרון העירוני.

רק את התיאטרון העירוני. אך כיוון שיש שם חשיבה מערב־אירופית ולא צאריסטית־טוטאליטארית, המענק באנגליה, ובעיקר בארצות־הברית, ניתן ליוזם – לאיש התיאטרון שהוכיח את עצמו, ולא לתיאטרון. את „זה מסתובב" העליתי ב־700 לירות שנתנה לי גברת שולמית שוקן. את רוב מחזותי העליתי בצורה דומה בכוחות עצמי וללא סיבסוד.

● מדוע שלא תמשיך להיות תיאטרון של איש אחד?

אין לי כבר כוח פיסי לזה. יש גם בשיטת המינויים טוטאליטאריות מחולכת של החשיבה: מפתים אותך בהצגות מסובסדות בחצי חינם. ומי שלא מוגן היום על־ידי התיאטרון המסובסד לא יכול להעלות מחזה.

● מדוע רעה בעיניך המחזאות הישראלית?

כי התיאטרון הישראלי הוא דוקומנטארי. מה שנחשב לאמת של החיים, על הבמה הופך לשקר. כדי להבין את פרשת קסטנר אני לא צריך מחזה שאוב ממקורות העיתונות. „נפש יהודי" הוא מחזה טוב, כי יהושע סובול השתחרר מדוקומנטציה. „האיוב" של עמוס קינן הוא מחזה נגד כל־גורדין, לא דוקומנטרי למצור ישראלי. הוצג בארץ רק פה ושם, אך הועלה ברחבי העולם.

● האם צריך המחזאי לביים את מחזותיו?

ארתור מילר אמר שהמחזאי הופך היום לשרת של הבמאי, שהוא משרת היום את הקונצפציה של הבמאי. זוהי מגמה שהתחילה מאוד במזרח־אירופה ועברה למערב. כיוון שהמלה הכתובה נסוגה מפני הגילדה של הבמאים, שתלויה בהנהלת התיאטרון, שרצה ובלעה את המלה. הנה למה לא מביים יותר. מי שהוא צריך במאות אלא אם כן נהר שלא לביים. אני ביימתי מחזות שלי כמו „זה מסתובב", „יומן נוכחות", „מחול אלכוהולי", שהיו גם הצלחות קופתיות. הבמאים הגדולים בתיאטרון היו המחזאים עצמם: מולייר, ברכט, ארתור מילר שמביים עכשיו מחוץ לברודווי. במאי ידוע אמר לי שהוא ישנה מצינות אצל אוריפידס בהתאם לקונצפציה שלו בנימוק שזה למען אוריפידס!

● והגעת לכתיבה בגיל מבוגר יחסית.

במיבצע סיני הייתי בסיירת באבו־עגילה. שאלתי איך אפשר לצאת מזה. ענו עם כדור בראש. כשירדנו לקסיימה שכב שם מצרי מת, כשכידון תקוע בגבו ומעליו שמיים יומים כחולים. התחלתי לכתוב כהצלה נפשית, לשמור לחצים. הייתי בן 21.

● לא שלטת בעברית, היית רק חמש שנים בארץ.

לכן פניתי לתיאטרון. חשבתי שדיאלוג קל יותר מפרוזה. הושפעתי מתיאטרון האבסורד הצרפתי. השבר הלשוני שלהם, שהוא דאדאיסטי, תאם לי, גם אני הייתי שבור מבחינה לשונית ומנטאלית. הרי עד גיל 16 לא ידעתי שליהודי אסור לנסוע בשבת.

● גיבורך וילי אומר ב„לילות פרנקפורט העליזים": „בכלל התיאטרון לא פתר מעולם שום בעייה אנושית. אתה יכול לקום ולצעוק, להזהיר ולהזהיר והנה באים טיפוסים כמו היטלר וסטאלין ומוכיחים לכל יפי הנפש שהכתיבה שלהם לא שווה פרוטה שחוקה".

אריסטופאנס כתב מיספר מחזות נגד המלחמה הפלופונזית. מי שמע לו? ספרטה ואתונה המשיכו להילחם עד שנהרסו. אם ברכט לא הצליח להזיז את הגרמנים והיטלר בכל־זאת הצליח, זה סימן שאין שום אפשרות להשפיע דרך האמנות.

● מדוע אתה כותב אם כך?

מפני חובת האמירה.

(המשך בעמוד 25)

פרץ־דרור בנאי

או יונה יונה

קְשֶׁהָיִית גּוּפָה חַמָּה מוּטֶלֶת
הֵיכָן שֶׁמּוּטֶלֶת
אֲנִי שָׁכַבְתִּי הָרָחֹק, שָׁכַבְתִּי מִתְפַּתֵּל
וּכְבָר עָטוּ עָלַי צַיָּדִים
וְצִלְצוּל הַטֶּלֶפוֹנִים הֵרִיץ אוֹתִי
לִהְיוֹת קָבוּעַ בְּמוֹעֲדִים

וְעִם בּוֹא הַשִּׁטָּפוֹן הַלֵּילִי
עָמוּס בְּשָׁאוֹן הַהֲבָרָה
נִסְגְּרָה לְשָׂרָף כָּל צִיפּוֹתַי
וְכָל עִסּוּקַי (כִּכְלָל וְזֶה מַחְשְׁבוֹתַי)
כִּי אָנוּס הָיִיתִי לִשְׁהוֹת כְּאוֹר הַפֶּרֶא
קָשׁוּר בְּחַבְלֵי לָשׁוֹן, בְּחַבְלֵי הַבָּנָה
מֻגָּה בִּתְפִיסַת הָרוּחַ הַתְּקֵפָה
לְהַכְרִיעַ דָּבָר בְּגַלֵּי הָרַדְיוֹ וְהָאֲוִיר

וְהָיוּ גַּם בְּקָרִים צְחִים
כַּאֲשֶׁר דָּבָר לֹא הֵעִיב
אֶת מָסַךְ הַהַכָּרָה
וּבְאֶשְׁנָב הַצַּר נִגְלוּ חֲזָיוֹת עוֹלָם
וְכָל תְּמוּנָה קְטַנָּה הָיְתָה תְּמוּנָה מַקִּיפָה
כַּאֲשֶׁר כַּלָּה כְּחֻפָּה אֶשְׁיוֹת קִיּוּם
וּפִתְאֹם לָעֵץ הָיוּ כְּנָפַיִם אֲחֵרוֹת
כְּמוֹ הַבַּדִּים שֶׁהָיוּ לַצִּפּוֹר וְלַבַּיִת

וּדְמוּת אַחַת שְׁמֵנָה וַחֲבִיבָה
אֲשֶׁר עָלְתָה לִפְרָקִים
בְּהֵכַל הַמַּשְׁקֶה הַחַם
בְּתֹאַר הָאִישׁוֹן הַסְּגִירָה לְמִסְתַּכֵּל
אֶת כָּל עֲבֹתוֹת הַחַיִּים שֶׁכָּאן

וְחַיֵּינוּ שֶׁהָפְכוּ לְהַפּוּגוֹת שֶׁל הַמַּתָּנָה
הָיוּ נִשְׂרָפִים עִם מְדָרְכִים הַמּוּהָקִים
וְכָל רִשּׁוּם עִם כָּל הָעֲנִיָּה
הָיָה נִמְדָּד עֲדִישׁוּת וְנִסְגַּר
אֶל מַאֲפֵלְיַת הַתִּיקִים.

וְכֹה הָפְכוּ תַּבְלִינֵי הַמִּרְפָּא
לְעַמּוּדֵי הַתָּוֶךְ בְּכַשְׁרֵנוּ הַדָּנָה
אֲשֶׁר גַּם אִם הִרְגִּיעוּ וְסִיְּעוּ
שִׁכְחוּ וְהִשְׁכִּיחוּ
לֹא הָיָה בָּהֶם כְּדֵי לְהָתֵל
אֶת תֹּאַר הַיְּסוֹד שֶׁנִּשְׁבַּר וְהָלַךְ

12.10.86

★

(מתוך הספר „בימים" שיוצא בקרוב בהוצאת [illegible])

בעריכת יוסי סרטני

תרבות ספרות אמנות

האויב כאדם

מאת מיכל סלע

עמליה ואהרן ברנע, ללכת שבי, הוצאת עידנים, ידיעות אחרונות, תל־אביב, 1986, 234 עמ'.

יש ספרים שצריך לקרוא, שכל דברי ההסבר עליהם מיותרים, אבל אפשר לדבר בהם רבות. כל ניתוח של עלילה, דמויות ומשמעויות נסתרות – מיותר. שכן הכל גלוי ומדבר בעד עצמו, מוליך אותך שבי, רק לקרוא, לחוות עם תעאמרי וברנע את המיפגש המתמשך שהתרחש ביניהם ולהבין ש„ללכת שבי" הוא מיסמך חשוב בתולדות המלחמות שלנו. מלחמת לבנון היתה המלחמה שחשפה אותנו, יותר מבעבר, פנים אל פנים עם הפלסטינים כאוייב לוחם, ועם קהילה פלסטינית שונה מזו המוכרת לנו עד כה בשטחים או בתוך ישראל. הפלסטינים של המחנות בלבנון. זו היתה מלחמה שבה נשתלבו אלה באלה, אל מול החייל הישראלי, אורחים ולוחמים. המיפגש עורר ספקות ושאלות רבות אצל החייל, שקיבל הכשרה להילחם בחייל ומצא עצמו מפנה ילדים וזקנים כדי לגלות מיצבור נשק או מחבל מסתתר.

מיפגש מן הסוג הזה הוליד את הספר „פגישות בראשידיה" מאת צבי לניר ועלס דוברונסקי (דביר, 1983) והוליד שבי את עמליה ואהרן ברנע במפגשותיהם עם צלאח תעאמרי ודינה עבד אל־חמיד. שניהם ספרי תעודה, המקפלים בתוכם דראמה אנושית מעודה. מחנה־השבויים „אנצאר" אינו אלא כעין פרק ב' של עיירות הפליטים ראשידיה. הראשון מתאר את התהוותה של העדה הפלסטינית בלבנון. השני מתעד באופן דראמטי את תולדות הפלסטינים, ובעיקר תולדות ה„פתח" כאירגון לוחם.

בעיקבות הגדנ"ע

לוחם – או מחבל? הוויכוח סביב שאלה זאת מתקיים לכל אורכו של הספר בגלוי ובסמוי. מספקי המחבלים בבראמה ובצידון הוא לוחם חרות מסור לחייליו, הוגן כלפי אויביו. חבר האירגון האחראי לטבח הספורטאים במינכן וקטן גרוני נועד פלסטיני לוחם על־פי ספרי הלימוד ועקרי החינוך של הגדנ"ע. הוויכוח קיים מן הרגע שבו נפגשים ברנע ותעאמרי כשהשבוי מתריס: „מה שכואב לי זה לראות איך אתם, היהודים, שעברו את השואה, איך אתם נוהגים בשבויי המלחמה שלכם". השוואה שהכעיסה את ברנע. בעיניו תעאמרי הוא מפקד מחבלים בכיר, אם כי בעל איכויות מיוחדות, ותעאמרי מוחה: „פתח" הוא התנועה לשיחרור פלסטין, התנועה הציונית של העם הפלסטיני. שניהם מסכימים שהמלחמה היא דבר מכוער ושואלים אם טייס המטיל פצצות על בית־ספר הוא מוסרי יותר מצעיר נמהר שקוראים לו טרוריסט.

עם עמוס עוז מתווכח תעאמרי על פוליטיקה ומוסר ועל סכנת המחורת אנשים ועמים, ואבא קובנר פותח לקבלו כלוחם חרות. רק ההשוואה לשואה היא לצנינים בעיניו. עם לובה אליאב, שעימו נפגש השבוי בעת ניהול משותף של המו"מ לשיחרור השבויים, הגיע לידי משהו: יש שתי אהבות צודקות.

תעאמרי הוא אישיות דראמטית, רבת ניגודים. מנהיג כריזמאטי, בעל מזג סוער עד כדי הרס עצמי. לעיתים ילד רגשן המחפש אהבה ומוצא שלווה בחברת ציורים. לעיתים נדמה כאילו הוא מנצל בכוונה תחילה את נטייתו לדרמטיזציה של המצב. בן השבט הבדואי תעאמרה, ליד בית־לחם, שבחר להינשא לאשת־גורלו של המלך חוסיין, בעיצומם של קרבות ספטמבר השחור (1970), אשה המוצאת לנכון למצוא לו מיסתור בארמונה של ארמון המלך בכבודו ובעצמו.

רצון להתאבד

באישיות המקורעת מתחלפים רגעים של התעלות נפשית בהתמוטטות גופנית, מן הנכונות ליפול בשבי, מתוך להתאבדות. עולמם של כל חבריו בארגון „פתח", שבו שום אדם חי יכול להמשיך ולקיים את [illegible] של השתלטות על מרד שבויים מסתיים [illegible] תעאמרי בעילום.

המלכה דינה עבד אל־חמיד נפלה בשבי הענין הפלסטיני ובקיסמו של אותו מנהיג דגול. בתמונתה, כבעלת תואר מלכה, מקבלים הנישואים למנהיג „פתח" הצעיר ממנה בשתים־עשרה שנה משמעות וסמל, מעבר לארוע פרטי. זו האירוניה ההיסטורית של ההיסטוריה הקושרת את הירדנים והפלסטינים בקשר היסטורי־מישפחתי.

בני מישפחת ברנע גם הם אינם פטורים מן הנפילה בשבי. נקודת־המוצא של עמליה אנטגוניסטית, בדומה לזו של תעאמרי כלפי הישראלים, ואופיינית כל־כך אצלנו. בביתה היא אינה רוצה לשמוע אף מלה על המחבל הזה, לא עליו ולא על שום רוצח אחר. שבועיים אחר־כך יושבת בתה על ברכי המחבל.

אהרן ברנע מופיע בספר בתפקיד כפול. הוא הישראלי הנחשף בקשרי אנוש מרגשים אל האויב; אך הוא גם המספר המתבונן מן הצד, מנתח ומסביר. בתפקידו של הצופה הוא מספר ישראלי ומפר בכך את תחושת השיוויון הקיימת בין הידידים. הוא החייל הכובש הפונה אל המחבל. אדם חופשי מול שבוי. ועדיין – הטוב מול הרע, גם אם ברע הזה יש כמה יוצאי־דופן כמו תעאמרי. במיספר מקומות בספר משתף ברנע את הקורא בהתלבטויות הללו של כפילות תפקידו. במיקרים אחרים העניין משתמע. לזכותו ייאמר, שלא לקח לעצמו תפקיד של שופט ופוסק.

טישטוש תחומים

מחנה־השבויים „אנצאר", שהוקם בדרום־לבנון זמן קצר לאחר המלחמה, עומד במרכזו של חסן העלילתי של הסיפור־מיסמך שלפנינו.

מחנות־שבויים ודינאמיקת החיים שבהם זכו לביטוי כבר בספרות כמיקרוקוסמוס קלאסי של אנשים, בעיות ורחפים מנוגדים. המכנה המשותף לכל הסיפורים האלה הוא טישטוש התחומים שבין שובה לשבוי. לכל השותים במחנה יש אינטרס אחד – להישרד. חיי השבוי תלויים בשירותים שיקבל מן השובה, אך לא פחות מכך תלויים חייו של השובה ביכולתו למצוא מנהיג מתאים בתוך חבורת השבויים, שיהיה נתיב תיקשורת בין שני המחנות.

מימין לשמאל: אהרון ברנע, צלאח תעאמרי, עמליה ארגמן־ברנע
צלום: [illegible] היימן

ב„אנצאר" היה זה תפקידו של צלאח תעאמרי. הוא שלט בשבויים וסייע בידי השובים לארגן את שיגרת החיים הקשה, ליצור סדר ותעסוקה, להעלות את המוראל, ולא תמיד באמצעים שהשביעו נחת את הממונים.

מן הרגע שנפל בשבי נפלו שוביו בקיסמו. היה ברור שהוא מלא הפתעות וניגודים ושונה מכל דמות מוכרת של מחבל. מפקדי המחנה יצרו איתו קשרי נאמנות אישית חזקה כל־כך, עד כי ברגעים קשים של חיכוך בין שובה לשבוי התקשו למתוח את קווי ההפרדה. ברגע של חשבון־נפש תודה אחד המפקדים: אני באמת אוהב אותו.

יכולתו להנהיג את אלפי השבויים הפכה את תעאמרי במשך הזמן לשותף פעיל במו"מ על חילופי השבויים, במידה שטישטשה עוד יותר את ההיררכיה של מחנה השבויים. השבוי־המחבל נוסע לתל־אביב, מצלצל לנציגי אש"ף, ולקינוח מקבל מישלוח של שוקולד מובחר ביותר...

מחוץ למישחק

ברנע מציגים ב„ללכת שבי" את המחבל האדם, איש דעת ורגש, את ידידים של סעיד חמאמי, עיסאם סרטאווי ועוד אחרים. שלושתם היו ידועים בעמדתם המתונה כלפי הסיכסוך הישראלי־ערבי, ושלושתם נרצחו בידי פלסטינים קיצוניים.

תעאמרי שוחרר, ותודה לאל עדיין לא נרצח. אך את החוויה המיוחדת שחווה לא היה יכול לתרגם לעמדה פוליטית או הסברתית בקולה. היום הוא מחוץ למישחק. בשל אישיותו יוצאת־הדופן אולי סולחים לו על מורך הלב של לוחם, שהסגיר את עצמו בידי האויב מתוך אהבת החיים.

הזוג ברנע, כעיתונאים, מילאו את שליחותם בהציגם את הסיפור הכמעט־דמיוני הזה, ובכך הסבו את חווייתם הפרטית לנחלת הכלל.

מדף ספרי שירה

זהב בסלע

מאת אילה בלאנדר

שמעון צמרת, לנקום בפרח, שירים, ספרי סימן קריאה, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1986, 50 עמ'.

כתיבתו של שמעון צמרת אינה מקילה על הקורא. מכיוון שהתגובה הראשונה שהיא מעוררת היא לרוב התנגדות, צריך נכונות כדי להמשיך לקרוא בשירים. תנוקשות של התמרים, הבוטות, סוג הדימויים המקאברי ולפעמים סוריאליסטי – מקשים על הירידה לשיר. זהו סוג של שירה שאת טיבו מתחילים לתפוס רק מקריאה שניה, זהירה ומאומצת, הדורשת ריכוז. הספר הנוכחי הוא לדעתי הטוב בספריו: נקי ובהיר, ופה ושם גם מבצבץ בו איזה רוך, כמו עורק זהב בתוך סלע קשה.

שמעון צמרת

התחושה הראשונה בעת הקריאה היא שנזרקים לתוך שיר־דימויים דחוס וצפוף – ולא כך הדבר. אף כי בשירים השונות טובים נשאר גוש הדימויים בלתי עביר – בשירים רבים יש קו מיוחד המצליח לצרף דברים, שכביכול בלתי־מתקבלים על הדעת, וליצור צירוף אמין. לפעמים נשארת רשת האסוציאציות מובנת רק לכותב, אבל בשירים רבים אחרים הוא מצליח להשליך אל הקורא את חוט אריאדנה.

צריך לקרוא לאט־לאט כל שורה כדי שלא להחמיץ את החפר שבו מתחברים הדימויים השונים – והחפר קיים. התחושה הסוריאליסטית, ההרגשה שלא מבינים על מה מדובר – נעלמת בקריאה נוספת. התמרים, זרים כביכול זה לזה, מתחברים, אולם צריך ללכת עקב בצד אגודל, כדי לא להחמיצם. נדמה כאילו הוא מחבר דברים לא בצד החיצון, הברור, אלא מבפנים, מתוך הוויות או איכויות פנימיות של הדימוי הריאליסטי. לקפיצות ה„הרגוליות" האלה מדימוי אחד למשנהו, יש בהחלט מכנה משותף.

אם הייתי צריכה להגדיר את שירתו במלה אחת, הייתי מגדירה אותה כ„מעניינת". לא מרגשת – אבל מורגש בה עולם מורכב מאוד של חשיבה, התבוננות בעולם, עולם שקיימים בו בערבוביה כל היסודות ושדרך המסנן השירי המאוד קשה שלו, נכנסים התמרים כולם – רגש, חושניות, מין, מוות, תהיות מטפיזיות – והכל מוטבע בחותם הקושי. אי־אפשר להתעלם מעושר התמרים ומצורכבותם – אף כי הזוית המיוחדת מוכרת מאוד. עד כמה שזה נשמע אבסורדי, הוא מנוכר אף רגוני – מעין שהוא־לבן כבעלים, מאחורי כל זה מסתתרת חוכמה, אך היא דורשת מהקורא נכונות לצאת לדיאלוג עם הכותב [illegible]

כאמור, הבוטות צורמת לעתים, אף כי ניכרת בספר זה, יותר מבספרים קודמים שלו, נטייה לרסן אותה. אך למרות הריסון – עדיין הכיוון העיקרי הוא הסרת כל העטיפות והמסיכות – אנטי־יופי, אנטי־רוך. החיים הם מוות וגוויות (אגב, כריכת הספר, אנשים תלויים כגוויות שונות), הולמת להפליא את רוח השירים. עולם לא הרמוני וקרוע. קשה להבקיע את החומה הצפופה הזו של הדימויים, המאורגנים בצורה מאוד שיטתית כמו סלוגנים אבסורדיים. על אף שהשירים אינם כל־כך קומוניקטיביים, יש בהם כוח רב – וצריך קצת להתאמץ כדי להתמודד איתם.

□□□

אירוטיקה של הנפש

שירת חבצלת, חבצלת חבשוש, הוצאת לאור: יחזקאל חבשוש, 1986, 165 עמ'.

את „שירת חבצלת" התחלתי לקרוא ללא שום ציפיות ספרותיות – ועם מידה מסויימת של ציפיות שליליות. הרעש התקשורתי שהתעורר לאחר התאבדותה לפני שנתיים, והכיסוי הרחב באמצעי התקשורת שנלווה להופעת הספר – כולל ראיון עם פנחס שדה – עוררו סקרנות מהסוג המציצני. שורת ההאשמות שהעלה דודה כאילו סולפה רמותה ומולפה תרמיתו של ספר מיכתבית – הוסיפו לכל העניין תבלינים חוץ־ספרותיים. העניין בספר נבע בעיקר מההתרחשויות הביוגראפיות של הכותבת – ואולי משום כך כה מפתיעה לטובה הקריאה בו. יותר מכל מליצי היושר שקמו לו – עומד הספר עצמו להרגיש ולחדור את העצב העמוק שליווה את חייה, ואת תחושת התלישות הנפשית שהציקה לה – והוא מנקה את עולמה הפנימי מכל אבק של סנסציה.

קשה אומנם שלא לשאול את השאלה הלא כל כך הוגנת – מה היה רושמו של הספר אלמלא זכה במסע הפירסום הזה, ואילמלא עורר ציפיות שליליות דווקא – שהתבדותן סייעה במידה מסוימת להגברת ההפתעה. על כל פנים – הוא מתבלט בכנותו, בכאב ואפילו בסוג מסויים של טוהר נפשי: „אם לא אשאף עוד לאהבה, / ואם אוכל לתת, / מה אותיר ואחלך / בעיר האחרון. / אם לא אשאף עוד, / אם לא ארחב עוד שום רעיון, / אם לא אוכל עוד לקחת. / מה בין בה ובין אני לוקחת, / ביניכם אני מאמא / יש אתי ודאי לי, מך אי כך / לא ימצאו מה לחלק. / הם היו, כוח היות טפם, איש אינו זכר. / היה זאת אשה קטנה ומה עוורת."

הפגיעות, הכאב, הרגש הרב והישירות – מחפים במידה רבה על דלות הדימוי והעדר מורכבות. בסופו של־דבר העולם מתואר מפרספקטיבה די צרה, מאוד מרוכזת בעצמה, מאוד אישית – ובכל זאת השירים מובנים, ממש מרגשים.

השירים הם שירים של אשה – על עולמה של אשה, תכמיהה שלה, הצורך העז באהבה שציורה השני הוא מוות, והיא המעניקה את טעם החיים. בחלק מהשירים יש מין ארוטיקה בנוסח „שיר השירים" – ארוטיקה עדינה, „ארוטיקה של הנפש". יש בספרה מזיגה מעניינת של איזכורים תנ"כיים ונהיה לרומנטיקה של המקרא – עם עולם מודרני של אשה בודדה, המחפשת קשר ורוך. גם השימוש באמירות פתאומיות, יומיומיות, בתוך הקשר רגשי תרשני – יוצרים אפקט רענן.

יש בספר איזה קסם בלתי־מוסבר המסכל כל ניסיון לבטל את השירים בכלים „אקדמיים" או מתוחכמים. כשמפרקים את הספר לשירים בודדים ואת השירים הבודדים לשורות – לרוב אין ביחידות הקטנות עניין מיוחד – ובכל זאת השיר השלם ובעיקבותיו הספר כולו – מקרינים איזו כנות ורגש אמיתי המעניקים לשירים איכות.

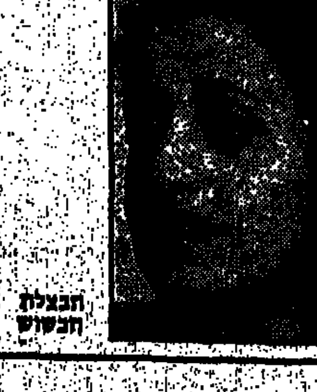
חבצלת חבשוש

□□□

ראייה נוקבת

יגאל בן אריה, כמו בשירים, הקיבוץ המאוחד, סימן קריאה, 1986, 40 עמ'.

„מה היה אז, שאלתי, ספר לי עוד / איך נראתה העיירה ווצר הבית / האגם שקפא ובית־הכנסת והערות / ...מה היה אז, הפצרתי, ספר לי מהתחלה / אניה באה ועגנה בחוף ימו והביאה קליפות / תפוחי־אדמה משובחים לטוהר הגזע / לחיזוק האומה, להשבחת הזנים, לקדושת האדמה / ...והיציאה שלך מהמערכה הזוהרת המפוארת / מעוררת בי חשש עמוק שהתגברות ההולמה / פותחים פתח לשינויים מעוררי תהיה / מכאן ואילך כל הדבר עלול להתרושש / בקלות, ברוחפת, בחלום. יגלה על ארץ לא מובטחת" – כותב יגאל בן אריה באחד משיריו (חלום יהודי) – שירה מעורבת, מגיבה ונבונה.

יגאל בן אריה

מעט שירים, נקיים ומגובשים וללא ספיחים מיותרים. המשורר מצליח להטעין רשמים יומיומיים, קטעי זיכרונות, הסטוריה אישית וכללית – בכתה מנימי וכאב. האמינות נובעת מהמיזוג היפה בין תיאורים ריאליסטיים, מדוייקים, המחולקים או מושחלים לתוך שורות של הגות והתבוננות מופשטת. הוא מנתק את התיאורים מההקשר היומי, ודוחק רגעים פשוטים, זיכרונות ילדות, מורים, רגשות – לתוך הקשר רחב.

למעשה, הוא משרטט דיוקן של המשורר כיצור חברתי, כהשתקפות העולם סביבו העולם המיידי, הרחוב, האנשים – עולם שעולים ממנו הד ההתרחשויות המציאותיות, גיבורי קרקים, סתרים, משורר [illegible] קיים רצון ליצור את הקשר החוליתי – המשך בין העבר להווה, חיפוש השורשים, מיקום האדם כרבה ההיסטורי – כיחיד, כחלק מעם. ראיית האדם כיצור סביבתי, כרואה בלתי נפסקת מחוץ פנימיות ועיבוד כל המקיפים החיצוניים בחותם האישי.

יש בספר דין־וחשבון נוקב, עם עצמו ועם המדינה, אך הראייה הנוקבת אינה מעוררת – היא אינה חוצה עדיין את קו האמפטיה והאהבה נוקשה – רק טמונה הוסרת אשליות. בעיקר ניכר הכאב על בדידות האדם, על חלופיותו, על האפסות של הקיום האנושי, של המוות והמלחמה – החלום ושברו – שירה מאוד אכפתית המעוררת בסביבתה.

החיים סבוכים

אורי סלע

ממכבש הדפוס

סיפורת

אני שונא אותה דוקטור, היא מזכירה לי את המוות / עמלה עינת / ספרית פועלים / תשמ"ז / 96 עמודים.

שמונה סיפורים רגישים העוסקים בתמורות ובהתפתחויות רגשיות. נערות מתבגרות, אנשי מקצוע בתחומי התרפיה הנפשית, וסתם נשים וגברים שהגיעו לנקודה מסויימת בחייהם שממנה אין מוצא ולפעמים אין גם השלמה. בתיאורים מאופקים אך ישירים מונה הסופרת עולמות שונים אך שווים במהותם: החיים סבוכים אך יפים, ובנו מצוי הפיתרון. שמות הסיפורים כשלעצמם מעוררי עניין ומגרים לקריאה, לדוגמה: ותריס נשבר (או – שלושה ימים של דינמיקה קבוצתית) המזרן (או – עולה מן המתחרת), ויעיד על כך גם שם הספר עצמו.

נעורים רחוקים
לשוט בקליפת אבטיח / אהוד בן עזר / רבגולר רשותי – עיירת שגיב / 232 עמודים.

את היסוד האוטוביוגרפי שבספר, המחבר מבהיר ללא שיור באחרית־דבר, שבה חוזרת ונדפסת הרשימה „בטעם זיתים מריר", היא רשימה שכתב בן עזר במענה לפניית עיתון „הארץ" לסופרים לכתוב על המקום שהטביע חותם על חייהם. ברשימה זו הוא מספר על בית ילדותו בפתח־תקווה ומזהה את עצמו עם אורי בן־עמי, מגיבורי הסיפור שלפנינו וספריו האחרים של המחבר, שקדמו לספר הזה, אבל באים אחריו מצד הסדר הכרונולוגי של האירועים. זהו, אם כן, סיפור של נעורים במושבה, של עבודה בכרם בתקופת הבציר, של הווי הנוער, של תירסים קלויים ותפוזים במדורה, של אהבות ראשונות מגושמות ומגומגמות ושל הווי שלהי המנדאט ומלחמת העולם השנייה כפי שהשתקפה כמעט בבי הארץ. בני הדור ההוא ימצאו כאן לא מעט מזיכרונותיהם המתרפקים אל הנעורים.

קץ כל בשר
הג'ונגל / אפטון סינקלר / מאנגלית: יואב הלוי / זמורה, ביתן / 318 עמודים.

כותב שורות אלה אינו נלאה מלשבח את מפעלה של זמורה־ביתן בהחזרה עברית מחודשת של ספרי דורות קודמים והוצאתם לצורך דור חדש של קוראים, ש„הג'ונגל" הוא חוליה נוספת שלו. אפטון סינקלר (1878 עד 1968) היה בן־עניים מבלטימור שפירנס את עצמו בעת לימודיו בכתיבת סיפורים למגזינים עממיים. „הג'ונגל", שנכתב ב־1906, נחשב למשובח שבספריו והוא בישר את אימוץ הרעיון הסוציאליסטי אצלו. אחר־כך כתב כמאה ספרים ברוח זו (בתוכם „המלך פחם" ו„נפט", שראו אור חדש בסידרה זו, ו„מלך המכוניות", „מאת אותו" ו„לגי כאר", שראו אור בתרגומים מוקדמים יותר). „הג'ונגל" הוא חשיפה מזעזעת, כמעט עיתונאית – אף שמדובר בסיפור בדיוני כמובן – של ההתפקרות בתעשיית־הבשר הגדולה בשיקאגו, כפי שהיא משתקפת דרך גורלו של מהגר סלאבי, הנופל קרבן לעושק ולניצול אכזרי. הספר גרם להקמת ועדת חקירה שיזם הנשיא רוזוולט ותוצאתה היתה חקיקה לטוהר־המזון שנתקבלה בשנת צאתו לאור. את הכנסות הספר תרם סינקלר להקמת ישוב שיתופי „הליקון", שבו ביקש לממש את רעיונותיו הסוציאליסטיים, אך דרכו לא צלחה ודליקה שמה לו קץ.

מאפיה, אהבה ורצח
הכבוד של פריצי / ריצ'רד קונדון / מאנגלית: עמשי לוין / זמורה, ביתן / 258 עמודים.

כבר מימי „הסנדק" אנו יודעים שהמאפיה היא נושא מרתק (בתנאי, כמובן, שאין לך נגיעה אישית בפעולותיה). המאפיה של קונדון, כפי שהיא מתוארת בספר זה, היא אחרת מזו של דון קורליאונה. מסובכת לא פחות, אבל איכשהו גם מצחיקה קצת. הסיפור הוא סיפור אהבתם של שניים מגדולי המחסלים השכירים, המעורבים שניהם בעסקי המאפיה. האחד הוא צ'ארלי פארטאנה והשנייה איירין ווקר. בין השניים מתפתחת פרשת אהבה לוהטת תאוות, שאינה מונעת בסופו של דבר את הלילה שבו שניהם מנסים לרצוח זה את זו וסכינו המעופפת של צ'ארלי מתגלה כזריזה יותר מאקדחה של איירין. בכך אולי כבר סיפרנו יותר מן הראוי, אבל עדיין שמורים לקורא די פעולה ודי מיפנים מפתיעים בכל פרק בספר.

מלחמת העצמאות החללית
תחנת פל / קרוליין ג'אניס צ'רי / עברית: עמנואל לוטם / כתר / 428 עמודים.

צ'רי, בת ה־44, היא מורה וסופרת מדע בדיוני, שמשכה תשומת־לב מאז ספרה הראשון „שער איברל" שפורסם לפני עשר שנים, אך „תחנת פל" היקנה לה את מעמדה הוראי בענף ספרותי פורה זה. העלילה מתרחשת במשך קרוב לשנה, מפברואר 2352 עד ינואר 2353. כחמישים שנה קודם לכן, גילתה משלחת בחללית כוכב נוח לחיות בו שנקרא פל, על שם הקברניט. וכמו תושבי ארצות־הברית, שלאחר השתרשותם במולדתם החדשה מרדו בשלטון בריטניה, כך מרדו יושבי החלל באמא־ארץ, שלא רצתה לוותר על הגמוניותה. הסיפור הוא סיפורו של המאבק הזה, כפי שהוא מתנהל בין "תחנת פל" לבין ספינת החלל "נורבגיה", ומתאר את הנפשות הפועלות, החותרות בסופו של דבר אל סוף טוב.

ממעמקים
אוצר טמון בסייקלופס / קלייב קאסלר / מאנגלית – שלמה גונן / מודן / 407 עמודים.

קאסלר התמחה ביצירת מותחנים שהרקע להם הוא מעמקי־הים, וזה ספרו השלישי המתורגם לעברית. עניינו הוא פסל־זהב יקר מאין כמוהו, מקושט באבן־אודם ענקית. פסל זה נמצא באניה „סייקלופס" שטבעה בדרכה מריו־דה ז'אנרו לבוסטון ב־1919 בים הקאריבי. ב־1988 יוצאת ספינת אוויר עתיקה לחפש את השרידים ואת הפסל וגורלה אינו טוב מזה של הספינה. ואז מקבל על עצמו את המשימה מהנדס ימי רב־תושיה ומתחילה הפעילות האמיתית. כיוון שמדובר בספר־מתח עתידני, לא מן הדין לפרט את העלילה, השולחת חוטים למושבת מרענים בירח, לקרמלין במוסקבה ולהוואנה בירת קובה. לקורא מובטחים שפע „אקשן" בנוי באמינות ובצבעוניות, וגם סוף טוב.

קאזינו בחסות רובינס
הימורים בצמרת / ג'ין פישר / מאנגלית: עלינא ארשטיין / סדרת הרולד רובינס מגיש בהוצאת שלגי / 249 עמודים.

סידרת "הרולד רובינס מגיש" היא תוצאה מו"לית מעניינת: המוניטין של רב־מכר בינלאומי (שמו מופיע בשער גדול הרבה יותר משם המחבר) מנוצל כדי להציע לקוראיו להיטים ספרים של אחרים, הכותבים "כמתכונתו", כלומר באותה תערובת תוססת של כסף, מין, אלימות ותנועה מהירה של העלילה. הרקע לסיפור הפעם הוא עולם ההימורים ובמרכזו עומד מייק ספיר, בעל מלון וקאזינו באטלנטיק־סיטי, שייאבק לאורך כל הדרך על נכסיו ועל אהבתו. אי־אפשר שלא להעיר, כי בספר הרואה אור בעברית לא מן הראוי שפסוק מקראי (וגם בספר מצויין כי מקורו בתנ"ך) כמו "מנה מנה תקל ופרסין" יופיע בצורת "מאנה טאקל אפהסין". יש גבול.

דילן תומאס חוזר

דראמה

תחת חורש החלב / דילן תומאס / עברית: שולמית הראבן / שוקן / 120 עמודים.

זהו תרגום שני לעברית של ה„מישחק לקולות" הזה, מחזה הרדיו הפיוטי שכתב המשורר הוולשי וזכה למוניטין רב בעולם וגם אצלנו. מאחורי תרגום זה, ניכרת העבודה הרצינית הן מצד שכלול הניב הפיוטי לדקויותיו והן מצד החקירה וההתירה להבנה נכונה של הטקסט המקורי. מקצת משיקולי התרגום מוסברים במבוא, המוסר גם את המידע על התהוות היצירה וביצועיה.

מהאגוני כסדום
עלייתה ונפילתה של העיר מהאגוני / ברטולט ברכט / מגרמנית: אברהם עוז / האופרה הישראלית החדשה, זמורה־ביתן / 91 עמודים.

בהצגת מחזותיו, עמד ברכט על כך, שכותרות כל תמונה במחזה, המתמצתות את התוכן, יוקרנו לפני הצגתה. כשקוראים את התמליל אחרי ראיית האופרה, אפשר להבחין כמה קלע ברכט לכוונת עצמו בהוראה זו. על הבימה בארץ נעדרו כותרות אלה אך הן מצויות בתמליל הנדפס ומכוונות את האופרה לעבר הביקורת החברתית האגרסיבית והמוגדרת, שעיר החטאים מהאגוני משמשת לה רקע סמלי ושכה מעט נותר ממנה על הבימה.

חינוך

הרקע של רק"ע
ואנשים שבריקיע – סיפורו של בנק „קופת־עם" / מרדכי נאור / מלוא / 220 עמודים.

27 אנשים הקימו במאי 1918 את בנק „קופת־עם" כאגודה שיתופית שמטרתה לסייע לקידומו הכלכלי של המעמד הבינוני. ברבות השנים התבסס יפה, פתח סניפים במקומות שונים בארץ, אך נתגלו סיכסוכים בין השותפים ובסופו של דבר התמזג הבנק באמצע שנות השבעים עם בנק לאומי. אז הקימה הגורה של שותפי הבנק את רק"ע – „ראשוני קופת־עם" – ולתוך קרן זו הכניסו את הכספים שהגיעו להם בעד חלקם. מאז פועלת רק"ע במרץ להקמת מוסדות בריאות (מכוני הל בשיבא ובאיכילוב, בנק עיניים ומחקרים רבים נוספים), חינוך (מעבדת מיחשוב בבית הספר הלאומי, המחלקה למוסיקה בבר־אילן ועוד), ספרות ותרבות (יד בן־צבי, שיפוץ בית הסופר בת"א, אגף הנוער בבית התפוצות ועוד) מפעלים נאים לכל הדעות. בספר נושא בפרטות ההיסטוריה של הבנק, מפעלי רק"ע, ביוגרפיות של החברים ונוספו תמונות רבות.

כתבי־עת

מחודר ומגוון
מפגש, במה לתרבות עברית/ערבית/גיליון 3־4 / עורך: [illegible] / הוצאת המכון [illegible] של ההסתדרות - בית ברל / [illegible] עמודים.

חוברת מהודרת ועשירה, חלקה עברית, חלקה ערבית שמשתתפים בה רבים ושונים: ששון סומך על ספרות בעימות; גרשון שקד על ספרות כשער לתרבות; מחמוד כאמל [illegible] על יצירותיהם של שלושה סופרים ערביים: ג'ברא אברהאים ג'ברא – שני שירים מאוטוביוגרפיה בכתובים; יגאל סרנה על מיפגש בין שתי משוררות, פדוואה טוקאן ודליה רביקוביץ, ושירים וסיפורים רבים שהוזכרו כאן רק מקצתם. חבל רק שחלק ניכר מהמאמרים (כמו פרק ממולכו של א.ב. יהושע [illegible]) או הטיול המאורגן של [illegible] כבר ראו אור בספרים.

מוספים מיוחדים
שופרא / גיליון 8 / עורך: [illegible] שיינפלד / 24 עמודים.

מוספים מיוחדים בשופרא השסתי לספרות פלשתינית, למדור מסות חדש [illegible] להם תמצאו בו שירים, סיפורים ורשימות על קולנוע ועל כפיה לשונית. מאמר המערכת מתייחס לתופעות פוליטיות ויוצא נגד [illegible] שהוא מכנה „גטו קטן במורה" ומעל [illegible] השער, שהיא סקיצה למיצג מאת [illegible] מודה העורך לעיריית תל־אביב שנחלצה לסייע בהוצאת הגיליון.

נגד גזענות

ילדים

עמים ואנשים / כתב וצייר פיטר ספיר / מאנגלית: אורי בלסם / זמורה, ביתן.

הספר בעל התבנית האלבומית והציורים הצבעוניים ההדורים והקליליים אינו מסתיר את כוונתו החינוכית: לשתול בלב הקוראים הצעירים את ההבנה, כי הזר הוא שונה אבל לא אויב וכי יש יופי בשוני ובגיוון של המין האנושי. מינהגים נכריים ושפות לעז אינם צריכים לעורר חרדה או לעג, מפני שמינהגיך ולשונך שלך גם הם זרים לזולתך אף כי לגביך אין כאילו טבעיים מהם. לצורך זה, הספר מציג את התלבושות השונות המקובלות בעולם, את הדתות השונות, את סוגי הכתב המרובים, את מיגוון המאכלים והמקצועות וכדומה. וברור, שספר כזה, כשם שהוא נחוץ בכל אתר כדי לחנך נגד גזענות, דרוש לאותה מטרה גם אצלנו.

כך ניצלה איילוני...
טרן וקדרת הקסמים / וולט דיסני / עברית – לאה נאור / תצלומים מתוך הסרט – אולפני וולט דיסני / יבנה.

מוזר קצת, שמייחסים ספר לאדם שנפטר (וולט דיסני), כשהספר הוא בעצם עיבוד של אחד מסיפורי מלכות פרידיין מהסידרה המפורסמת של לויד אלכסנדר (הרואה אור בתרגום מלא בסדרת מרגניות של זמורה־ביתן). כאן מסופר איך הצילו טרן וחבריו את הנסיכה איילוני (איילונווי במקור) ממאסרה אצל המלך קרנון הרשע ואיך קפץ גורגי באומץ אל תוך הקדרה השחורה הקסומה כדי להציל את חברו ובסופו של דבר ניצל גם הוא עצמו, והכל בלוויית איורים צבעוניים (לא תצלומים, ככתוב בשער) מן הסרט המצוייר.

ארבע מרגניות
ארבעה ספרים חדשים בסידרת מרגניות – ספרי מופת לילדים ולנוער בהוצאת זמורה־ביתן: הרייט המרגלת / לואיז פיצ'יו / מאנגלית: [illegible] / 205 עמודים • פיטר דאק / ארתור רנסום / מאנגלית: רוניה לנטין / 304 עמודים • ג'ים וכנופיית ה־13 / מיכאל אנדה / מגרמנית: [illegible] / איורים: פ.י. טריפ / 258 עמודים • טרן הנודד / לויד אלכסנדר / מאנגלית: אורי בלסם / 165 עמודים.

„הרייט המרגלת" היא ילדה, בת שכונה ניו־יורקית, המצטיינת בסקרנות עד כדי [illegible] ויצר כתיבה שאינו יודע שבעה, והתוצאה היא מחברת גדושה ברשימות מפורטות על כל מה שראתה עיניה (וגם כל מה שהיא חושבת על מה שראו עיניה). מנהגה זה לא תמיד מוצא חן בעיני האחרים ועם חבריה היא נכנסת בסיכסוך לא־קל. הרייט היא יצירת־מופת של הסופרת האמריקאית לואיז פיצ'יו (1928 עד 1974), שהיתה גם ציירת ואיירה בעצמה את הספר. שלושה ספרים נוספים בסדרה זו הם חלקים של סדרות (אף כי כל אחד מהם עומד בכוח עצמו). „פיטר דאק" הוא סיפורו של מלח ותיק, השומר בליבו את סודו של אוצר [illegible] באיי־הסרטנים מאז היה נער סיפון, הנודע [illegible] גם לג'ייק השחור ומבני וגמור אתו [illegible] בחשאי אחרי מחפשי האוצר ולחטוף [illegible]. מאבק זה הוא עניינו של הספר, שהוא אחד מי"ב הספרים בסידרה „הסכנתיות האגמיות" שכתב הסופר האנגלי ארתור מיצ'ל רנסום (1884 עד 1967). גם כאן האיורים הם של המחבר. „ג'ים וכנופיית ה־13" הוא המשך לספר „ג'ים ונהג הקטר", המספר על [illegible] רב־תהפוכות של נער כושי ונהגו המבקשים לעצמם מקום־מגורים חדש. בספר זה יילחמו השניים בכנופיה של שודדים [illegible] יעברו גם הרפתקאות פנטאסטיות [illegible] ואפילו יהפכו את הקטר שלהם (קטר [illegible] נקבה) לשילוב של קטר, מטוס והליקופטר. זו יצירתו של סופר־הילדים הגרמני מיכאל אנדה [illegible] ולכסוף. „טרן הנודד" של לויד אלכסנדר הוא ספר נוסף בסידרה של מלכות פרידיין, שזכה עכשיו בוודאי לפירסום רב, עם הסרטה של [illegible] מסיפוריה על־ידי חברת דיסני. במרכז הסיפור עומדת דמותו של טרן, סגן־החזיר [illegible] בביתו של המכשף דולבן, המבקש לגלות [illegible] הוריו כדי להיות ראוי לאהבתה של הנסיכה איילונווי.

נוער

ממצוקה לפשע
כמעט אבוד / גלילה רון־פדר / ספריה לנוער, שוקן / 218 עמודים.

גלילה רון־פדר היא כמדומה היחידה אצלנו המתמודדת עם דמויותיהם ובעיותיהם של נערי־המצוקה, בני עיירות פיתוח, צעירים שתהליך החיברות שלהם איננו קשוט והולך ועולם הפשע וההפקרות מושיט את ידו לחבקם. גם הסיפור שלפנינו הוא תמונה מכוערת בתחום זה. גיבורו, דני אהרוני, הוא נער לאם שבעלה נטש אותה ובעוד הנער [illegible] בקיבוץ התחברה לסרסור המעסיק אותה ומכה אותה. הנער הרדוי מתחבר לכנופיית פושעים צעירים, משתתף בשורה של פריצות, מתאהב בנערה שוליים הבוגרת בו [illegible] ובסופו של דבר מגיע להחלטה לספר לקצין המבחן שלו את כל האמת ולחזור לקיבוץ כדי לצאת מסיחרור הפשע, הסמים והכסף. הבעייה היא, שההתדרדרות בסיפור ארוכה יותר מהתמונות הטובות.

אורות הבמה
שני ספרים לנוער של [illegible] איורים של ליאת בנימיני [illegible] / [illegible] עמודים • מורה כחולה / 192 עמודים.

בעיתון מתפרסמת מודעה על [illegible] ילדים לפסטיבל שירי ילדים [illegible] של דני נעקב אחרי ההכנות, גינוני הכוכבים, ההתרגשויות, [illegible] הפסטיבל עצמו. [illegible] בטלוויזיה, הספר השני, „מורה כחולה", [illegible] צרור של עשרים סיפורים קצרים [illegible] של מורה [illegible] במקומה של מורות [illegible] תעלולים ו„שיגעונים" וגם רגעי נחת וסיפוק.

כל צמחי הבית

עזר

לקסיקון לצמחי בית ולקקטוסים / אברהם שטיינמן / איורים וציורים: משה אקריש / עם עובד / 404 עמודים.

אברהם שטיינמן הוא כנראה גדול בני־הסמכא בארץ בנושא צמחי־בית וספריו הקודמים בנושא זה היו – כשמדובר בספרות מקורית, לא מתורגמת ולא מעובדת – המקור המבוקש ביותר לידע בנושא זה, שההתעניינות בו מתרחבת בתמידות. עכשיו ריכז את כל הידע לכרך קומפאקטי אחד, אשר בו מסודרים על־פי האלפא־ביתא כ־1,200 ערכים לכל צמחי־הבית, כשבכל ערך תמצא הסבר לשמו של הצמח, תיאורו הבוטאני, מיניו וזניו הנפוצים ותנאי גידולו (טמפרטורה, תאורה, קרקע, דישון, פגעים, הטיפול בהם וכדומה). רבים מאוד מהצמחים אלה מופיעים גם בתמונות צבעוניות. כמבוא לכל זה, התופס כמאה עמודים, תמצא תיאור כללי של מיבנה הצמח, אורח חייו, תנאי גידולו, דרכי הטיפול, דרכי הריבוי, הפגעים והדברתם (פרק זה נכתב בידי שלמה ברוש), המיקום, התיכנון, באדניות, במאסיו, בגינות גג, במטלעה, בבקבוק, גידול צמחים ללא מים וההידרופוניקה ועוד.

מכסיקו, היסטוריה קצרה
ראשי פרקים בתולדות מכסיקו / דניאל קוסיו וילייגאס, איגנאסיו ברנאל, אלחנדרה מורנו טוסקאנו, לואיס גונסאלס, אדוארדו בלאנקל, לורנצו מאייר / תרגם מספרדית עם עריכה, מבוא והערות נחום מגד / הקרן לספרות ע"ש רוסאריו קאסטיאנוס בישראל / 216 עמודים.

זוהי היסטוריה „על קצה המזלג" של מכסיקו, פרי עבודתה המשותפת של קבוצת היסטוריונים שעליה הוסיף העורך העברי פרקי־השלמה, מבוא והערות. מסופר כאן על התקופה „הטרום־קולומביאנית" (המונח האמריקאי המקובל לכל מה שהתרחש לפני שהאירופים גילו את אמריקה), התרבויות, הקונקיסטה, הכיבוש הספרדי והחיים תחתיו, מהפכת העצמאות והתגבשותה של מכסיקו העצמאית וביתר פירוט – על תולדות מכסיקו במאה הזאת בכלל ובשנות השבעים בפרט. מובאות גם תמונות צבעוניות, אך רמת הדפסתן (הספר נדפס במכסיקו) נמוכה מזו שאנו מורגלים בישראל. הספר הוא פרי יוזמתה של הקרן שהוקמה על־שם המשוררת רוסאריו קאסטיאנוס, שהיתה שגרירת ארצה בישראל ונפטרה כאן [illegible]. שגריר מכסיקו בישראל ראול ואלדס אגילאר הקדים מבוא לספר.

משפט הממשלה
משפט מינהלי – כרך ראשון / ברוך ברכה / הפקולטה למשפטים אוניברסיטת ת"א, שוקן / 346 עמ'.

משפט מינהלי, טוען שאין לו תחומים מדויקים, הוא בעיקרו המשפט החל על המינהל הציבורי, כלומר הממשלה ושלוחותיה, ומבחינה זו הוא בעל זיקה מובהקת למשפט הקונסטיטוציוני, גם בארצות (כמו שלנו) שאין בהן חוקה. המחבר ניגש לסכם את המצב בתחום זה בישראל, הן בחקיקה והן בפסיקה הרבה, ודן כאן במקורותיו ובקורותיו של המשפט המינהלי בישראל, בסמכויות המינהל הציבורי בתחומי ביצוע, חקיקה ושפיטה, באבחנה שבין סמכויות רשות וסמכויות חובה, בחובתה של הרשות לשקול את המעלות [illegible] סמכותה, בהליכים פנים־משרדיים ובין־משרדיים, בסוגיות של שיתוף הציבור ושמיעת צדדים מעוניינים בהליכי חקיקה מינהלית, בשיתוף הכנסת והפיקוח הפרלמנטרי, בחובת פירסום והפרתה, בתחולתו ותוקפן של תקנות ותוקפנו וכדומה. הספר מצוייד במערכת המפתחות הדרושים למעיין וללומד.

נדודי שינה של הילד
מה עושים עם ילד שלא ישן / ד"ר דוד האסלאם / מאנגלית: איילה רזנב / כנרת / 160 עמודים.

לא מכבר יצא לאור ספר עברי מקורי באותו נושא, אך ההורים הנאבקים בייאוש בילד צורח בשלוש בבוקר אולי זקוקים ליותר מאחד. ד"ר האסלאם הם ימצאו את לצרה, מהקדמתו אנו למדים שהתוודע אל הנושא בדרך הקשה, באמצעות שני צאצאים שלא נתנו לישון בלילה. הספר דן בסיבות לתופעה זו, בבעיות המיוחדות הגורמות לה, כגון שינה טרופה, הרטבה לילית, בעיית שינה של ילדים נכים, מחוננים והיפראקטיביים ומה לעשות (או לנסות לעשות) בכל מקרה. הוא דן באפשרויות של הלנת הילד במיטת ההורים, מתן, טיפול ותרופות, השימוש בסמי שינה ועוד. הוא דן אפילו בשאלה כיצד יצליחו ההורים לשמור על שפיות דעתם אם כל העצות לא יישרו את המצב. והעיקר, יש אור בקצה המנהרה: לגבי הרוב המכריע של הילדים, הבעייה נעלמת כשהם מגיעים לגיל ארבע, צריך רק להחזיק מעמד עד אז.

משחקים לשניים
טובים השניים – 32 לוחות משחק / ליב משחקים / סידרת [illegible].

זה, לשעשע, אינו ספר (אף כי צורתו [illegible] כצורת ספר אלבומי) אלא מישחק ולא מישחק אחד אלא רבים. יחד עם ההוראה תקבל שקית פלסטית ובה 24 לפתורי משחק, חציים אדומים וחציים צהובים (אם תאבד, לא נורא – אפשר להשתמש באבנים קטנות או בכפתורים סתם). העמודים מקרטון עבה וכל אחד מהם לוח מישחק, הכולל גם את הוראות המישחק. אתה מניח את הספר בין שני אנשים שיש להם פנאי והם יכולים לבלות שעות על שעות ב„המשימה 17", „זברה", „מחול הריבוע", „חסם", „סגרונים" או כל משחק אחר, על־פי דרגת הקושי וההתיחכום המתאימים להם.

מלחמת העצמאות לתלמיד
שיעורים בתולדות מלחמת העצמאות / ד"ר מנחם [illegible] / אור־עם / 201 עמודים.

הספר נועד לתלמידים ומתאר – בתוספת מפות – את כל שלבי מלחמת העצמאות, החל מהרקע והכוחות הפועלים, דרך כל השלבים המיבצעים ועד להסכמי שביתת הנשק. יש גם מפתחות למקומות, לאישים ולמיבצעים ורשימת ספרים למבקש להעמיק.

„דרושים" במוכבים
קריירה מוצלחת בעזרת אסטרולוגיה / רוברט ג'. סיוול / מאנגלית: גילה ורלף / אור־עם / 96 עמודים.

אם נועצת באסטרולוגיה בעניין בחירת קריירה, אולי תרצה עצה מאותו מקור גם בעניין בחירת תעסוקה וקידום מקצועי ולכלכלי במקביל לעיון במדור „דרושים". הספר יכול אולי להכיר את כישוריך (ואת מיגבלותיך) ויסטר לך מהם [illegible] והעיתוי המצוין לפעולותיך בתחום זה. ואם לא יועיל, אולי גם לא יזיק.

שער: ראשי פרקים בתולדות מכסיקו

עברית של ט"ו בשבט

מאת יואל רפל

מה מקורותיה של לשון בני־האדם? מאין היא מתפתחת ומה היא מתעשרת? אין ספק, שהנוף הגשמי והנראה בחיי היום־יום הוא הבסיס והיסוד להתגבשותה ולמורכבותה של השפה. על־כן, אדם החי בחיק הטבע מרחיב את לשונו ומעשיר אותה בביטויים ובתמונות שמקורם בצומח; אדם החי ביער וניזון מבשר החי של הציד יעשיר את לשונו בביטויים מן הטבע החי; ואילו איש הים והדייג יעטר את לשונו בביטויים מחיי הספנות והדייג.

אבותינו עובדי־אדמה היו, ולקשריהם בלב ובנפש אל הארץ „הטובה והרחבה" נתנו ביטוי עשיר שמקורו בצומח ובגידולי השדה. עד כדי כך נשתרשו הביטויים בשפתנו, וכבר אמרתי מלה שמקורה בצמח – השתרשו – שאין אנו חשים בייחודם ובערכם כמבטאים את יחודנו.

★

במקורות רבים מתואר האדם לא כיצור חי, אלא כאילן או כפרי: „בחור כארזים", „רך כקנה וקשה כארזים", „אפילו ריקנים שבישראל מלאים מצוות כרימון". ועוד: האשה הנכונה, „קומתך דמתה לתמר", ואילו אדם המבקש סיוע לעמידתו ולהשקפת עולמו „נתלה באילן גבוה". אך מכל הביטויים, הרי זה שנדבק בט"ו בשבט הוא הקצר והקולע: „כי האדם עץ השדה" (דברים, כ' י"ט), שמשמעו: האדם מתפרנס מפירותיו של העץ ואינו יכול להיות אויב לו.

חז"ל קבעו „חייו של האדם אינם אלא מן האילן", (ספרי, שופטים) ועל כן ייחסו לאילנות תכונות אנושיות רבות. „כל האילנות משיחין אלו עם אלו כאילו משיחין עם הבריות" (בראשית רבה); ובמקום אחר (אבות פ"ג) מושווה האדם לאילן: „כל שחכמתו מרובה ממעשיו דומה לאילן שענפיו מרובין, וכל מי שמעשיו מרובין דומה לאילן שענפיו מועטין".

הקשר ההדוק בין האדם לעץ יצר את הביטוי „מרוב עצים לא יראו את היער", אך גם אם אין אנו נתפסים לפרטים לא נוכל „לרדת אל העצים", שהרי מי יודע חוכמתם של אלו שנמשלו לטיפשים ולקשיי תפיסה „בולי עץ" עד שאנו בבחינת לוקחים מכל הבא ליד ומדברים „על העצים ועל האבנים".

★

לא רק בודדים נמשלו לעצים, אף העם כולו נמשל להם: „כי כרם ה' צבאות בית ישראל ואיש יהודה נטע שעשועיו" (ישעיה, ה', ז'), ואילו אלוהים מצא את ישראל „כענבים במדבר" (הושע).

מוצאו של האדם הרי הוא „שורשיו", ועל כן האדם הנכבד שורשו במשפחת חכמים, והוא עצמו מגזע מיוחס. והתעשרה השפה עד שחיברה את השורש והגזע, כפי שקורה כשבא, ונוצר הביטוי פלוני הוא „נצר משורש אלמוגי".

הביטויים המדמים את חיי האדם לצומח נשתרגו בשפתנו עד שאין אנו נותנים את הדעת על משמעותם. באמרנו כי חברנו הוא „בחור כארז והחזון כאלון", האם שני העצים לנגד עינינו כלל ועיקר לא. אך הביטוי שנשתרש מבטא את המחשבה ואת המראה.

השפה חיה ומעלה חידושי לשון בכל עת ובכל דור, ועל כן לא תמיד אנו מרגישים בראשוניותם של הביטויים בחיי העץ. לכן הפעילות הענפה בכל תחומי היצירה, אף היא מקורה בענף שיסודו בעץ.

קערת־חרס לט"ו בשבט, המאה הי"ט, מאוסף מוזיאון־ישראל

מכתבים לעורך

מה נשאר מאחד־העם

בדיוני על הרעיון המוצלח, שבוצע בצורה מהודרת ומעניינת במוסף זה (6.2.87), והוא הקדשת עמוד שלם במלאת ששים שנה למותו של אחד־העם. הגלריה של המתראיינים היתה מאלפת כשלעצמה, ואם לא איראה כמוסיף תבן לעפרים, ברצוני למלא דבר־מה שמקומו נגרע, ולדעתי רבה חשיבותו במשנת אחד־העם שפרדה. כוונתי לפרקים שכתב והנחיל למחשבה הציונית בדבר ביסוס זכויותינו הלאומיות וההיסטוריות. דבריו בנושאים אלה, בניסוחם הבהיר ובקולם הצלול, והמשמעות המשוטה שלהם, הם מאושיות הטיעון המדיני והדיפלומאטי שלנו, שאיתנותו האידיאולוגית תישמר לדורות. מאז תורגמו כתבי אחד־העם לאנגלית בידי אחד מתלמידיו המצוינים, סר ליאון סיימון, הם הוקנו בצורה מעמיקה לעולם החיצון, ובטיעוניו המנוסחים נעזרו לא רק דוברי הציונות, אלא גם גופים זרים, כמו הכנסיות הנוצריות, שאימצו לצורכיהן את הפילוסופיה של טיעונים אלה.

רבות מתנותיו של אחד־העם הופרכו ברבות השנים. לא מעט מנבואותיו התבדו, כמקובל בדברים הנאמרים לשעתם לצורכי פולמוס והתנצחות, ברם, הדברים שהוסיף מדי פעם להבהרת זכויותינו ההיסטוריות חיזקו ואמצו את הטיעון המדיני ואת עמדתנו המוסרית־לאומית. קצרה היריעה להביא דוגמאות, ואסתפק בדבריו של שליח ההסתדרות הציונית בשלהי מלחמת־העולם הראשונה, נחום סוקולוב, אל האפיפיור פיוס ה־11, שציינו פרק חשוב ביחסי הוותיקאן לציונות וליחם לא נס עד היום.

אילו לא כתב אחד־העם את דבריו ולא קיבצם למישמרת לדורות הבאים, יתכן שלא היינו משגיחים בטעויות שטעה. כיוון שהם סדורים לפנינו, אין גם תוכה לתקנם. אולם חלקו בטיעון המדיני לביסוס זכויותינו חשוב ביותר, והכל שדבריו אלה אינם נלמדים בבתי־הספר, בצד מאמריו על נושאים אחרים.

גבריאל צפרוני

תל־אביב.

אשה בראש מדעי־היהדות

שיחה עם פרופ' שרה יפת, שנבחרה לראש המכון למדעי־היהדות באוניברסיטה העברית

מאת מיכאל ששר

פרופ' שרה יפת

כאשר נוסדה האוניברסיטה העברית על הר־הצופים ב־1925, היתה תיפארתה כראשונה־וכראשונה על המכון למדעי־היהדות. מעמד־בכורה זה של המכון נשמר במידה רבה עד היום, כאשר 1,600 סטודנטים שומעים בו תורה וחוכמה בשבעה חוגים (מקרא, תלמוד, היסטוריה של עם־ישראל, ספרות עברית, לשון עברית, מחשבת־ישראל ויידיש) ושתי חטיבות (פולקלור ולשונות היהודים וספרויותיהם) מפיהם של כ־150 מורים. המכון מוציא לאור ביטאון רב־יוקרה משלו, „תרביץ", המופיע יותר מיובל שנים, וכן פירסומים קבועים נוספים („מחקרי ירושלים" בספרות, פולקלור, מחשבת־ישראל, מסורות הלשון ועוד), ובמיסגרתו נערכים מיפעלי־מחקר רבים וחשובים.

על כל אלה מופקדת, לראשונה בתולדות המכון, פרופסור שרה יפת, שכיהנה עד לאחרונה כראש החוג למקרא במכון. אומרת על כך שרה יפת: „נשים פרופסוריות הן תופעה חדשה יחסית בעולם האקדמי, ובמדעי היהדות – עוד יותר. במכון למדעי־היהדות מכהנות ארבע נשים כפרופסוריות: רבקה ש"ץ־אופנהיימר בחוג למחשבת־ישראל; רות קרטון־בלום בחוג לספרות עברית; חווה טורניאנסקי בחוג ליידיש – ואנוכי. אני בהחלט מייחסת משמעות לכך שבפעם הראשונה נבחרה אשה לעמוד בראש המכון. יש בכך עדות לרוח הזמן. נדמה לי, שהדבר לא היה אפשרי עד לפני מיספר שנים, מה גם שהמכון נחשב לשמרני למדי באוניברסיטה. עם זאת", היא מוסיפה, „אני בראש וכראשונה חוקרת ואשת אקדמיה".

בין שני עולמות

יש לשרה יפת זכות ראשונים גם בתחום נוסף. היא „מוצר מקומי", ילידת־הארץ (פתח־תקווה), שהגיעה לראש הסולם האקדמי לאחר שקיבלה את חינוכה במוסדות־חינוך ישראליים.

„למדתי מקרא, ספרות עברית, לשון עברית וחינוך וכן לשונות שמיות עתיקות וקצת בלשנות", היא מספרת. „מורי המובהקים היו י.א. זליגמן וי. קוטשר זיכרם לברכה, וייבדלו לחיים ארוכים ש.א. ליוונשטאם וע.א. סימון". נושא עבודת־הדוקטור שלה היה: אמונות ודעות בספר דברי־הימים ומקומן בעולם המחשבה המקראית (הופיע כספר בהוצאת מוסד ביאליק, 1977). דרכה לעולם חקר המקרא, לא היתה סלולה מראש. „יש בי כמיהה לעולם הרוח ולשורשים היהודיים מחד־גיסא, ומשיכה למדעי־הטבע ולעולם התופעות הפיסיות מאידך־גיסא. בסופו־של־דבר, גבר בי הצד ההומאניסטי, אבל המתח בין שני העולמות קיים אצלי עד היום".

כיווני מחקר חדשים

„פעולתי", היא אומרת, „מבוססת על עקרון ההמשכיות. איני מאמינה במהפכות. גוף כמו המכון למדעי־היהדות הוא גוף חי ומתפתח מבפנים ולא על־פי קונצפציות מבחוץ. בתפקידי איני רואה מקום לשינויים דראסטיים במיבנה המכון. עם זאת, אפעל ליתר אינטגראציה של מדעי־היהדות. כיום בנויים הלימודים על חוגים, ולכל חוג עולם מלא של מחקר והוראה משלו; אבל כתוצאה מכך הוזנחו שני דברים: תחומים הנופלים בין החוגים, כמו התקופה הבתר־מקראית ומחשבת היהדות בתקופה זו, כת מידבר־יהודה, המגלמת בכתביה עולם מלא של יצירה יהודית, שאינו נלמד באופן שיטתי כיום. גם נושא האפיגראפיה, לאמור: לימוד כתבי־יד, קריאתם וזיהויים, אינו מטופל באוניברסיטה כנושא אקדמי. כן חסרה, במיסגרת המכון, ראייה אינטגראטיבית של היהדות. לכאורה זה עניינו של החוג למחשבת־ישראל, אבל גם שם עוסקים המורים בתקופות מוגדרות (קבלה, מחשבת ימי־הביניים, העת החדשה וכו') והראייה הכוללת נמצאת חסרה. עם זאת, איני חושבת שיש לשנות את מיבנה המכון, משום שאיני מאמינה בלימוד שהוא כללי מלכתחילה. חוקר חייב להגיע למיצוי מלא של המחקר בתחום שבו הוא עוסק, על־מנת להבין את [illegible], שאליה אפשר להגיע במחקר. אבל יש מקום לראות את המכון כמקום היוצר יותר מגע ויתר אינטגראציה של מדעי־היהדות. כן יש מקום לעידוד דרכי מחקר חדשות, תוך פתיחות למה שמתרחש במדעי־הרוח הכלליים. [illegible] וחקר הלשון והפילוסופיה הכללית, מתקדמים כיום כיווני מחקר חדשים (יישום של הפסיכולוגיה, האנתרופולוגיה והסוציולוגיה), ויש מקום ליישם שיטות אלו גם במדעי־היהדות".

גרעין אליטיסטי

גם על רמת הלימודים והתלמידים יש בפיה של שרה יפת דברים מגובשים: „בהשוואה לעבר, דומני, שאנחנו מעניקים היום לתלמידים לימודים טובים יותר, הן מצד רוחב הידיעה והן מצד העדכנות לתחומי המחקר. אנו יוצרים תוכנית־לימודים רחבה, המקיפה את הנושא הנלמד ככל שניתן. בשנים עברו לימדו המורים מה שידעו, כשהם מהווים מיקבץ מיקרי, ואילו היום ניכרת התכוונות רבה יותר לשטח ולצרכיו; כלומר, מה דורש תחום המחקר ומה צריך התלמיד לדעת. בסך־הכל אנחנו משפרים כל הזמן את מערכת ההוראה שלנו, ויש לנו במה להתגאות.

„לעומת זאת", מוסיפה פרופ' יפת, „ניתן לומר שרמת התלמידים כיום נמוכה מהרמה בתקופה שאני למדתי. אבל יש לזכור, שהאוניברסיטה חדלה להיות מוסד אליטיסטי והיא נעשתה יותר דמוקרטית. הגרעין האליטיסטי קיים גם עכשיו, אבל נוספו אליו רבים, שרמת חינוכם היסודית והתיכונית נמוכה. זו בעיה סוציולוגית כללית, שאינה נוגעת רק לאוניברסיטה, אלא למערכת־החינוך בכללה. אני מייחסת חשיבות עליונה לחינוך, אך איני סבורה שגם המימסד במדינה מייחס לו אותה חשיבות".

אני מעלה לפני שרה יפת, שכיהנה, כאמור, כראש החוג למקרא, את התרשמותי שחוג זה – מן החשובים ביותר במכון – מתעסק יותר מדי ב„קטנות", כלומר בביקורת הנוסח ובצד הספרותי של המקרא, אבל לאו־דווקא בעולם האמונות והדעות, שהוא בסופו של דבר העיקר. בעבר בנו חוקרים וחכמים כמ.צ. סגל, מ.ד. קאסוטו וי. קויפמן היכלות בעולם המקרא; כיום, נדמה שלא נשמעים דברי חוקרי החוג ברמה, מעבר לעולמה הצר של האוניברסיטה על הר־הצופים.

נקודת הכובד

„אין זה נכון", מוענת שרה יפת. „באמונות והדעות עוסק, למשל, פרופ' משה גרינברג, המתמודד עם מקום המקרא בעולם היהדות עד ימינו אלה. עוסקים בכך שמריהו טלמון ומשה ויינפלד וגם אני. נקודת־הכובד של החוג למקרא היא מחקר הספרות והאמונה המקראית, ומובן שבתוך תחום זה יש היבטים רבים ושונים. אי־אפשר לחקור את הטקסטים בלא לבדוק את הלשון, ואסור לשכוח שהלשון המקראית אינה זהה עם העברית החדשה. כאן לפנינו בעיה קשה, הניצבת לפני מי שהעברית היא לשון אמו, משום שהוא מזהה את העברית שבפיו עם העברית המקראית. במרכז יש לבדוק את בעיית הנוסח והמסירה של הטקסט, ובשנים האחרונות אנחנו מפתחים את הניתוח הספרותי של היצירה המקראית. בכך עוסקים מאיר וייס, שמריהו טלמון ויאיר זקוביץ. החוג רב־צדדי מאוד. ודומני שרוב החוקרים שלנו אינו נופל מן הדור הקודם. אמנם אי־אפשר לדבר על „אסכולה ירושלמית" במובן המצומצם של חקר המקרא, משום שקיימות אצלנו גישות ודעות שונות; אבל ניתן להכיר באסכולה ירושלמית במובן של שאיפה לשילוב המסורת העתיקה עם השיטות והחישגים של ימינו. זהו מיזוג של המסורת היהודית לדורותיה עם המחקר המודרני".

אידית בן־ארי

שני שירים

★

★ ★

ביום בהיר
אפשר לראות לנצח
לנצח שחלף, לנצח שיבוא.
ביום בהיר
אפשר לדעת בטח
קץ על הנצחים, כן קץ האהבות.

וגם אפשר
הרחק ראות מעבר,
למה שיהיה אל מה שכבר היה.
ובסוף דבר,
יד להציב לקבר
עלומי מותה של עוד תקוה פתיה.

ביום בהיר
אפשר לראות מעבר
לקבר עלומי אהבתנו זאת
ביום בהיר
אפשר לראות את שבר
כל הנצחים, קץ כל האהבות.

★

★ ★

ואם ההתחלה כלה היתה שלנו
וכל מלא הדרך ומאונה,
ואם חמדת לילות רבים היתה שלנו
וכל מתק הידידות וגאונה
ואם אותם ימים אמנם היו שלנו
וכל יפעת האהבה ועונה,
הרי תתני להרפות משנות לא לנו,
הרי תתני גם לבוא בדלת אחרונה.

רונית מזוז־סלהוב

★

★ ★

הרוחות נשבו מעבר לחמות על האין והיש
ועל האבק שמצטבר
אשה קשה יושבת בשורה החושים
והגרה חפוש בשערה
האבן הגדולה נופלת מהרגלה לרגליה
והשמים ששם לשבי שם אינם עוד
מנגדים הרחק ואין מי שיאבק את חסר ישותם
אשה קשה האור השקוף הנה נספג
בגבעות עיניה שלא צופות לשום מקום
אשה קשה
הרוחות נשבו חזק מעבר לחמות על האין
ועל האין ועל האין שמצטבר

הישראלי המתנחל

מאת יואל רפל

ישראל פינקלשטיין, הארכיאולוגיה של תקופת ההתנחלות והשופטים, הוצאת הקיבוץ המאוחד והחברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה. תשמ"ו.

לאמר מיד ובמפורש, הספר שלפנינו מביא מימצאי מחקר השופך אור חדש על תקופה רבת חשיבות בתולדות עם ישראל בארצו. קבלת מסקנותיו של ד"ר ישראל פינקלשטיין מחייבת שידוד מערכות במסכת הבנתם של פרקים רבים בתנ"ך. על-כן, רבים ינסו לערער על מסקנות החוקר, הן מנקודת המוצא של המסורת היהודית והן מבחינת הגישה המחקרית למקרא.

הספר מדגים גישה חדשה למחקר ההתנחלות בכלל ולבעיות ארכיאולוגיות-היסטוריות בפרט. הוא מתבסס על דרך המחקר הסביבתי שהפך בדור האחרון לחלק בלתי-נפרד ממחקר התנ"ך. ניתן לומר כי בכך ממשיך ד"ר פינקלשטיין את מוריו פרופ' בנימין מזר, פרופ' משה כוכבי ופרופ' יוחנן אהרוני ז"ל ועמיתיהם לחקר התקופה המקראית.

בספר ארבעה חלקים מרכזיים. הראשון מציג את תמצוי מהתקופה הנחקרת. השני עובר מהכלל אל הפרט, ומתאר איזור אחד – ארץ אפרים. השלישי עוסק בניתוח התרבות החומרית המקבלת ביטוי במימצא הארכיאולוגי ואילו החלק האחרון מעלה לדיון את הבעיות ההיסטוריות.

מי שזוכר את ההתקפות הקשות על דוד בן-גוריון בעת שטען כי לא שש-מאות אלף איש יצאו ממצרים אלא רק 600, עשוי לצפות להתקפות דומות על ד"ר פינקלשטיין המנפץ מסורות ומגיחן כאילו לא היו.

העדר עדויות

מיהם הישראלים ומתי התנחלו בארץ? האם היה בכלל תהליך רציף של התנחלות? הסיפור המקראי מתאר את תהליך כיבוש הארץ, על-ידי שבטי-ישראל בהנהגת יהושע בן-נון והשופטים. לדעת המחבר העובדה כי באותה תקופה (ברזל א') חיו בארץ עמים נוספים – פלישתים; גויייהים; מואבים, פיניקים ועוד – וכי באתרים לא נמצאו עדויות חד-משמעיות לתהליך ההתנחלות, מעוררת בעיה. כאשר הארכיאולוגיה אינה מספקת תשובות נאלצים לפנות לעדות המקראית. במיקרה זה אין לדעת איזו תקופה היא מייצגת. תולשה זו נהירה גם למחבר ומביאה אותו למסקנה כי הישראלים של תקופת השופטים וראשית תקופת המלוכה הם אנשים שראו עצמם חלק מהישות הישראלית המתארגנת. לגבי החוקר, המחליט עבורם, הם הישראלים אף אם לא ידעו כיצד לכנות את עצמם. משמע, יתכן שהיו בארץ עוד טרם כניסת בני-ישראל הבאים ממצרים.

שלוש אסכולות

ההגדרה מיהם הישראלים וכיצד הפכו לשאלה, מעלה בעיות כרונולוגיות סבוכות. הראשונה בהן היא: מתי החל תהליך ההתנחלות? עד לפני דור התמקד מחקר ההתנחלות בשאלת זיהויין של שכבות ההרס בתילים הגדולים (חצור, מגידו), ובמעשים שניתן היה לייחס אותם למעשי בני-ישראל הנכנסים לארץ. אך לא נחקרו אתרי ההתנחלות ואזוריה. בשנים האחרונות עוסקת קבוצה של חוקרים מאוניברסיטת תל-אביב במחקר זה שהוא המשך למיפעלו של פרופ' אהרוני ז"ל. אדם זרטל במנשה; אבי עופר ביהודה; צבי גל בגליל התחתון; רפי פרנקל בגליל העליון וכמובן, מחקרו של ד"ר פינקלשטיין על ארץ אפרים. מכל המחקרים עולה כי ראשית ההתנחלות במאה ה-13 לפנה"ס.

במחקר הארכיאולוגי-היסטורי התגבשו שלוש אסכולות שונות לגבי ההתנחלות. האחת, מבית-מדרשם של אולברייט וידין, ראתה את ההתנחלות על פי המסופר בספר יהושע, דהיינו חדירה ממזרח שהתנהלה תוך כיבושים והריסת ערים כנעניות. השניה, מבית-מדרשו של החוקר הגרמני אלט, נצמדה למסופר בפרקים הראשונים של ספר שופטים ומכאן שהחדירה היתה תחילה לאזורים ההרריים בתהליך של מרעה עונתי ורק לאחר-מכן הוחל במאבק צבאי עם הכנענים. והאסכולה השלישית, מבית-מדרשם של מנדנהול וגוטוולד, שראשיתה בשנות ה-60 למאה ה-20 גרסה שישראל, בארץ ועם, נוצר מתוך האוכלוסיה שהיתה קיימת בארץ-כנען ולא על ידי גורמים חיצוניים, דהיינו, קבוצות תושבים שיצאו מתוך הערים הכנעניות והתיישבו בהר.

החידוש בספר שלפנינו הוא בגישה המשלבת את שלוש האסכולות. לדעת ד"ר ישראל פינקלשטיין יש לקחת בחשבון את האפשרות כי רבים מתוך אלו שהתיישבו בארץ חיו בה עוד קודם ההתנחלות. דהיינו הסיפור המקראי על הכיבוש מעיר לעיר ומהר להר היה בעל משמעות פחותה מאוד מבחינת מספר האנשים וההישגים הצבאיים. השקפה חדשה ומקורית זו היא עיקרו של הספר.

שיחזור של בורות

מאת דוד שחם

לפני שבועות מיספר הלכתי לראות את הסרט "כספות". את הרומאן של דן צלקה קראתי זמן קצר לפני-כן. היתה בו איזו קריאה בראשת של נפש מצועת שהתחפשה לסיפור מאצ'ו על מתאגרף צעיר בתל-אביב של שלהי שנות השלושים. לכאורה, עוד סיפור על מתאגרף יפה-נפש ועל לבטיו. אבל מה ששבה בספר את לבי היה השיחזור של אווירת המקום והזמן. איך מצליח מספר, שהגיע ארצה רק אחרי השואה, לתאר את תל-אביב של השנים האחרונות לפני מלחמת העולם, עיר שלא היה בה ואף לא ראה אותה? רחובות. מקומות. בני-אדם. מיקצועות ועיסוקים. מושגים ותחושות. כלל הדברים שצירופם הוא זמן ותקופה. תקופה.

אין פלא שהיתה בי סקרנות לראות את הסרט, לבחון כיצד מצליחים עושיו להמחיש את המראות ולהעביר בי תחושות שהיו חלק ממני, כנער בתל-אביב של אז.

איזו אכזבה! איני מתכוון למה שקרה לעלילה, אף לא למישחק. איני מתכוון גם לאוסף השטויות הקטנות המעיד על העדר תשומת-לב, שאם תרצה אפשר לקרוא לו חוסר-מיקצועיות, כגון: איזכור מקומות שטרם היו קיימים אז, שימוש במלים שנכנסו לשפה רק עשרים שנה אחרי מועד העלילה, השמעת תקליט אריך-נגן, שטרם הומצא אז, או הליכה למקרר בלי גופיה ושתיה ממנו עם. מי שיש לו עין בוחנת יכול למצוא פגמים כאלה בסרטים רבים.

★

אבל מעבר לכל הפרטים האלה – כמה עלוב הוא עצם השיחזור של תל-אביב ואנשיה בשנת 38-1937. הרי השיחזור הוא כמעט הריינדו-דאטר של סרט קזח, לבו של העניין. הילדים שהסתובבו שם לא היו דרושים לעלילה כי אם לאווירה: כל מי שהיה ילד או ראה ילדים בתל-אביב של שנות השלושים, לא יכול שלא לחייך בלעג עצוב למראה הילדים שנראו כמו פליטי רחוב נאלבקי מוורשה. לראשם חבשו קסקטים והמיכנסיים השלושת-רבעי שלהם היו – שבה אחיהו – אחוזים בשלייקס. קשה לדמות ניתוק רב מזה מן המציאות התל-אביבית. ילדי שנות השלושים לבשו מיכנסי חאקי סופר-קצרים. אם הביאה אמא מן החנות של ירקוני מיכנסיים שהיו ארוכים בכמה סנטימטרים מן התקן המקובל, היו מקפלים את שוליהם פעם ופעמיים, עד שקצה הכיס השתרבב מלמטה. קסקטים? שלייקס? – אלוהים ישמור! רעמה פזורה ברוח. חגורה צוקית רחבה ככל האפשר ועליה אבזם בשביל אולר מתקפל. ילדי גולה, שהיו בישי-מזל להיראות בציבור בלבוש של הילדים מ"כספות", היו מושא ללעג ולעלעליות ובמהרה למדו להשיל מעליהם את הבגדים שהביאו משם ולהתלבש כמו הצברים, שכן בעינייני לבוש היינו חברה קונפורמיסטית מאוד, כמו בדברים רבים אחרים.

עוול גדול יותר גרמה המצלמה לעיר עצמה. אני מבין שהצלם האמין שהרחובות של נווה-צדק והסימטאות העקומות שלידם הם "תל-אביב הקטנה", מושג השייך לעשור הראשון והשני של המאה ולא לעשור הרביעי. תל-אביב של שנות השלושים [illegible] ברחוב אלנבי, ליד שדרות רוטשילד. פינת "שיינקין" היתה כבר אז עיר מודרנית, לבנה, כמעט כל האיזור שמצפון למוגרבי ועד הירקון, ורוב הבתים שבסביבות רוטשילד-שיינקין-חכימה נבנו בקווים הנקיים והפונקציונאליים של הבאוהאוס הגרמני, סיגנון שהובא הנה בידי יוצאי גרמניה. העיר היא עד היום מוזיאון חשוב לסיגנון הזה. יש מעט ערים בעולם שנותרו בהן בתים רבים כל-כך שנבנו בו. הסימטאות החשוכות של נווה-צדק ונווה-שלום – המושכות אליהן היום מחפשי "אווירה" – היו אז מחוץ לזמן ולמקום. כל שכונות הדרום, הסמוכות ליפו, היו "האזורים" שמן הצד האחר של מסילת הברזל, גם במימסד העבותי וגם במימסד המטאפורי. רחוב אגגל, מכל מקום, [illegible] גיבורי "כספות", היו מן הצד האחר של המסילה. [illegible] שהצליח לשחזר באמון אותנטי תקופה וסיגנונה.

אם לא ידע, היה עליו לדעת שבשנת 1937 כבר היתה כיכר דיזנגוף והמזרקה הצבעונית שבמרכזה וסביבה בתי הקולנוע העומדים שם היום. אוטובוס קומתיים היה נוסע בקו 4 לאורך הרחובות אלנבי ובן-יהודה עד מיגרשי התערוכה בצפון. ומיגרשים אלה לא היו, כמו היום, מיצבור מוסכים וקרטיפים מוזהמים, כי אם מרכז אלגנטי שבו ביתני תצוגה צבועים בצבעים עליזים ואולם קונצרטים גדול שבו ניגנה התזמורת הארצישראלית תחת שרביטו של טוסקניני וקפה גלינה הנוצץ שמירפסתו נשקפה אל שפת ים עטורה חול זהוב ונקי. גם בית הבימה כבר היה בנוי וקופת-חולים של זמנהוף ובית ברנר ועוד בתים אחרים, שמדרך הטבע היו אז הרבה יותר חדשים ומבהיקים משהם היום.

★

אילו היתה כאן רק בורות, לא היה איכפת לי כל-כך. גם לא איכפת לי שיש כאן רשלנות מרושעת, שהרי אפשר להיעזר בארכיוני-צילום ולהסתמך על אנשים שיש להם מה שבחידוני הרדיו קוראים "ידע אישי". איכפת לי שמתגלה כאן ליקוי בסיסי בהתייחסות של החברה שלנו אל עצמה, המתבטא בהתייחסותה אל עברה. אין מקום להכחיש, העבר בכללו – ואפילו העבר הקרוב – נתפס אצלנו כמציאות מצחיקה, נלעגת, אנכרוניסטית, מציאות שיש להתבייש בה. ילדים בגיל העשרה אומרים להוריהם בני השלושים-ארבעים: אלו הן דעות מיושנות, היום כבר לא מדברים – או חושבים – כך. ילדים, ילדים, גם המבוגרים חושבים כך.

הסתכלות כזו, המבזה את העבר הקרוב, מזמינה יחס דומה להווה. אם לא עכשיו – בקרוב, בקרוב מאוד. תחושת הניכור מן האתמול מכשירה את הקרקע לניכור מן העכשיו, שהוא האתמול של המחר. מחר יהיה כל זה מסכן כל-כך, נלעג, ראוי לבוז. מכאן שהוא כזה כבר עכשיו. מי שאינו מבין שבני הדור שקדם לו לא היו מפגרים כי אם, לכל היותר, אחרים – וגם זה לא כל-כך כמו שהוא סבור – מגיע לו שיתייחסו אליו כאל מפגר. נדמה לי שזהו מה שעשה הסרט, יותר מתוך תחושה של ניתוק ולאו דווקא מתוך ידיעה, ליוצרי "כספות".

עברית אפשרית

מאת משה זינגר

לחם ושעשועים

טור זה אינו עוסק בביקורת ספרותית, וגם הדברים הנכתבים להלן אינם ביקורת ספרותית במובנה הרגיל. הדברים נכתבים לרגל הופעתה של יצירה ספרותית, ויש בהם ביקורת מסוג מסוים – ואולי גם דברי התרעה ובקשה, אף כי ללא כל אשליות.

הדברים מוסבים בעיקר להוצאת עם-עובד, עם צאת ספרו של יהושע קנז "התגנבות יחידים", וכן לרגל הופעתם של ספרי שירה ופרוזה אחרים, בעיקר בעם-עובד, ואולי ניגע גם במצב השורר בהוצאות אחרות.

מדיניות של עריכה

הוצאת עם-עובד היא כיום, כמדומה, הוצאת הספרים היחידה שבה קיימת מדיניות של עריכה לשונית במנותק מהיצירה ומהקורא. מדיניות זו שמה לה למטרה להעביר לקורא מידע נוסף, כמין "ערך מוסף" לספרות, לפתור לקוראים בעיות שספק אם הן קיימות, וכדומה. אך יותר מכל נועדה מדיניות זו, כנראה, להרגיע את מצפונו של העורך הלשוני. כתוצאה מכל זה נוצר טקסט לא שקט, לא שקוף, מלא הפרעות מיותרות.

יהושע קנז

בידי ספרו האחרון של יהושע קנז, ולשם השוואה מונח לידי גם ספרו הראשון של קנז, "אחרי החגים", שראה אור באותה הוצאה ב-1964. והנה, בספר שיצא ב-64 הקריאה הרבה יותר קולחת, והטקסט אינו מנוצל בידי ההוצאה להעברת מסרים מיותרים. הוא הדין גם בספרי נוער הרואים אור בהוצאת עם-עובד כיום. עיין בספרו הנהדר של גבריאל צורן – "מגור חומר" – שראה אור לאחרונה באותה הוצאה ותלמד כי הכוס עוברת רק עלינו, המבוגרים. לנוער לא צריך להפריע...

להלן דוגמאות אחרות שמהן נוכל ללמוד על עקרונות אחרים של השיטה. "עינים", "מצב בינים" – זוהי צורת הכתיב של הזוגי. מה שבספר רגיל ייכתב כיום "עיניים", "ביניים" – בעם-עובד הוחלט לכתוב זאת ביו"ד אחת והיריק מתחתיה. למה לא?

חריגות מפריעות

לא ניכנס כאן לכל פרשת היו"דים והוי"וים שלעם-עובד יש תסביכים איתן. נעיר רק כי טקסט שזרועות בו נקודות פה ושם אינו בהכרח קל יותר לקריאה מטקסט ללא סימני העזר הללו. האם "לוּתֵר" ברור יותר מ"לוותר"? – ספק גדול. בתפיסתו של הקורא, כל חריגה מהמקובל עלולה להפריע, גם אם לכאורה יש בה יסודות מבהירים (ניקוד). גם "חבלי" שאנו רגילים בו נראה ברור ושקט יותר מ"חבולי" של עם-עובד. אנו קוראים עיתונים וספרים ללא ניקוד. הן הבעיות המועלות מדי פעם בעניין קריאותה של העברית הן בעיקרן תיאורטיות – למעשה הכתיב המקובל בעיתונים ובספרים מתפקד יפה מאוד. שיטתה המיוחדת של עם-עובד לא יצרה דבר קריא יותר. היא יוצרת דבר שונה מהמקובל, מכניסה גורמים חדשים לטקסט, ויוצרת הפרעות בשקיפותו.

ברכה לעצמו קובע הקמץ הקטן. לסימן חביב זה רוחשת הוצאת עם-עובד, משום מה, חיבה יתרה. 600 עמודי "התגנבות יחידים" שופעים קמצים-קטנים (וגדולים) לאין מספר. וכיוון שאותה צורה וגודל לשני הסימנים הללו – מה תועלת ההוצאה בתקנתה?

החיבה לקמץ הקטן הגיעה לשיא של גיחוך באחד מספרי השירה הנאים שראו אור לאחרונה באותה הוצאה. "בנק דיסקונט" זכה שם לניקוד הכביכול-מקראי "דיסקָנט". למחז ככה.

הנאה ולא חינוך

ספרי קריאה נועדו לקריאה, להנאה ספרותית, שאין לה ולא כלום עם "חינוך" לשוני. הגיע הזמן שהוצאה המקדישה כל-כך הרבה כוחות לטיפוח ספרות טובה תדע זאת. כשאדם קורא בטקסט בלתי מנוקד אין שום חשש שהוא יטעה בקריאה. ההוצאה אינה חייבת לתרום לו בהתנדבות תוספת של מידע מסוג "דקדוקים" – וזהו ניקודה של מלה זו באורח שיטתי בכל "התגנבות יחידים". זוהי, למעשה, תפיסת טרמפ על הספרות, הגנבת השקפות לשוניות של איש זה או אחר דרך היצירה הספרותית, שנועדה לחוויות שונות לחלוטין.

שלא לדבר על משפט כגון "תביא את המסטין שלך" – כותב שורות אלה שירת בצה"ל 4 כמעט בתקופה שבה עוסק ספר זה, ובכל הידוע לי, איש לא קרא למסטינג בשם "מסטין". האם יצירה ספרותית היא המקום להעביר לנו בין השיטין ידיעות והשקפות על גלגוליה של מלה זו, ועל צורתה ה"נכונה"? התייחסות לא רצינית ליצירה ולקורא כאחד.

ניצול הספרות

בספרו היפה של דן צלקה – "משחק המלאכים" – שהופיע גם הוא לאחרונה בעם-עובד, הושמה נקודה אחת במלה "גוריסטים" בתוך הו"ו. שוב, ניצולה של הספרות כדי ללמד אותנו כל מיני דברים שמחוץ לעניין. כללית, דומה שספרו של צלקה יצא נקי יותר מבחינה זו. ובאותו עניין, עלי לציין כי הופתעתי והשתוממתי לגלות "עריכה" מסוג זה בספר שראה אור לא מכבר בתרגומי בהוצאת זמורה-ביתן. כוונתי לספר "בן וארד". שם, למשל, מצאתי שהעורך התנדב ללמד את הקוראים מהי הגייתה ה"נכונה" של המלה "זוועתי", והוא ניקד להם את זה – "זְוָעָתִי". ללמדך מה תוקף הוא יצר העריכה באדם – מה גם שהמכונות החדשות, שבאחת מהן גם אני מתקתק ברגע זה את דברי, מאפשרות לנקד בקלות כל מה שרוצים...

קריאת ספרות היא חוויה מורכבת. והיא גם חוויה שיש להתייחס אליה בכבוד, ואולי אף בחרדה. ניצולו של הטקסט הספרותי להעברת מסרים שאינם שייכים לעניין, למימוש חזיותיו של אדם זה או אחר מהמביאים לבית הדפוס – זהו מעשה לא כל-כך נכון, ותועלתו מפוקפקת ביותר. התייחסות לקורא המבוגר כאל תלמיד נחות באולפן – יש בזה משהו פוגע, העושה את הקריאה בספרים הללו לחוויה קשה מבחינה זו, לחלק נכבד מהקוראים.

יהודה גיב

הרעב מציק ביושבי לכתוב

לנתן יונתן

הרעב מציק בישבי לכתב, אם אכתב אולי
יעבר הרעב. שא ברכה אדון משורר -
לדרדעמה ראיתיה, הלכה שוררת, נעלים לבנות,
השנאה חסמה בגרוני באצבעות מסלרות;
מרחוק מן הציצים האחרונים קשה לראות
אם פניך לבנות או אדמות, אני נוטה להאמין
שאתה רגיל למעמדים מכבדים מן
הסוג הזה, אני מכל-מקום נרגש, מאד נרגש.
מהפסקה הרתכתי-עו ונגשתי כדי לאחל
לך חג שמח, חג מצות שמח, למרות הפלא האדם לך
פנים

באמנות

מאת עודד ברושי

מחשבה בעיקבות היד

מיכאל דרוקס, גלריה ג'ולי מ., רח' גליקסון 7, ת"א. גלריה מישכנות שאננים, ירושלים.

מיכאל דרוקס, היושב זה מיספר שנים בלונדון, מגיע לארץ כאמן אורח במישכנות-שאננים ומציג במקביל בירושלים ובתל-אביב. דרוקס הוא אחד המעטים מבין האמנים שפעלו כאן בשנות ה-70 שנחרתו בזיכרון התרבותי. דרוקס מזוהה עם אותו "גוש מודעות" מפורסם, שנתלש מלוח מודעות תל-אביבי תמים שהוצג כציון-דרך באמנות הישראלית בתערוכה המוצמבת של מוזיאון-ישראל לפני כשנה. דרוקס מזוהה גם עם סידרת הדיוקנאות העצמיים הפוטוגראפיים "דרוקסלגור".

ככל שדרוקס היה מושגי לפני יותר מעשור, הוא מופיע עתה מן העבר השני של הפוסט-מודרניזם כצייר של מיברשות, טינר ותחושות בטן. המחשבה נודדת עתה בעיקבות היד. האינטואיציה המושגית של הניסוחים והתמציתים עברה מעתק לאינטואיציה ציורית של צבע וקו, המתעוררת מתהליך טראנס יצירתי.

בסידרת ציורי השמן בגלריה ג'ולי מ. מפגין דרוקס יכולת להפוך ניסוח סיגנוני אסוציאטיבי למסכת ציורית בעלת זהות עצמאית. הבדים המוצמדים לקיר ללא מיסגרת נושאים בחובם הוראה סיגנונית כמעט לכל סיגנון קאנוני של המאה העשרים, עם קריצות ברורות יותר לאמנים כקלימט, קנדינסקי או קיטאי. אלה ציטוטים סמויים-למחצה. בניגוד לציטוטים אקספרסיוניסטיים וניאומטריים חדשות, שבהן מוצג חוסר המקוריות כחלק מן האמירה, ציטוטיו של דרוקס אינם מודעים לעצמם כבאלה, וכאן טמון סודם. טכניקת הנחת הצבע ומשיכות המיברשת משתנות בציור תוך מעבר מטקסטורה צפופה ומעובה למישטח חד-צבעוני.

דרוקס דולה רימויים של צורות והצללות קווים מפותלים מתוך אוסף של מוטיבים, הרובץ באמתחתו של כל צייר בעל ניסיון פיגורטיבי. הוא הגר מרכיבים ציוריים מישניים כשובל של חפץ בתנועה. ריצוד לבנבן הגר מישטח צבע כחול לפני אגם, או קו מתכנס לנושאים עצמאיים. אלו הן דוחות-חרסאים של הציור הפיגורטיבי, התאוצה ללא הגוף הנופל, האור ללא השמש והכובד ללא הנפח. הוא מקנה למשולש סתמי חיות על-ידי נקודה עגולה המרומה לעין והופכת אותו ל"חיה גיאומטרית". ההנחה הסמויה היא, שעין הצופה משלימה את הפרטים שיד האמן מסירה.

ברישומים המוצגים במישכנות מופיע דרוקס אחר. גם כאן, כמו בציורי השמן, הפעולה היא ספונטאנית, אולם היא סובלת מרזון ומגלה מידה גדולה יותר של חרדה וחוסר ביטחון. בציורי הצבע מהלך דרוקס על חבל דק ליד תהום של תחטאות אפשריות. □

מוצר ישן ומופר

דב אור-נר, גלריה סדנאות האמנים, יד-חרוצים 6, ירושלים.

דב אור-נר, אמן מושגי נוסף, שעובר לשפה ציורית. אור-נר רושם על קרטוני ענק (2x5 מטרים לערך) בטופרלק שחור. העיסוק של אור-נר נתפס כמוטמטם לדחפים, ליצרים ולפחדים של האמן. רישומי הענק הם סוריאליסטיים ונבואיים. הם משופעים באברי-מין זקופים ובזוגות העוסקים בפעילות פוריה. יצורים קרחים על כיסאות-גלגלים, ורקים עולים, כתמי-רורשאך וטילים בליסטיים.

הסימבוליקה המופרזת של אגרסיה-טילים-אברי-מין-סקס משדרת נאיביות של בעל חזון תמים. היא בוטה והצהרתית מדי מכדי לעבור במישור הציורי הטהור, ועוברת ככרזה גדולה בעלת אטרקטיביות ראשית מסויימת, המוכרת מוצר ישן ומופר.

ארועים והודעות

תוכנית רדיו על "פמליה"

[illegible]

ספרים, רבותי, ספרים

[illegible]

דואר אוויר PAR AVION

אנני המתוקה

מאת אדם ברוך ניו-יורק

היה טעם לחכות לתערוכה חדשה של אנני ליבוביץ'. התערוכה אמורה היתה לאפשר הכרעה: גימיק מרהיב או אסתטיקה טעונה.

בתחילת שנות ה-80, אנני ליבוביץ' וסינדי שרמן קבעו לעצמן מעמד מוחלט בעולם הצילום האמריקני. שרמן נבעה מתוך 'האמנות'. ליבוביץ' מתוך עולם הפירסום, העיצוב, הצריכה, השיווק. 'עולם' המסוגל לפרנס אמירה אמנותית מלאה, עצמאית.

שרמן פיתחה את המושג 'דיוקן עצמי' – מבויים, משוחק, נאראטיבי-יחידתי, משמר חזות 'קלאסית', נסמך על פורמאטים גדולים (יחסית לצילום), בעל תכונות 'ספרותיות'.

ליבוביץ' התאפיינה בתצלומי אנשים מפורסמים (מריל סטריפ, באריישניקוב, קלינט איסטווד), בעיצוב מגאזיני-פלקאטי, שיווקי מובהק.

פיתויים קלים

ההתמודדות שלה עם 'הפירסום של המפורסמים' היתה פשוטה, בסיסית. פשטות מלאה פיתויים קלים, פיתויי סיגנון. פיתויים שזיכו אותה בתשומת-לב נרחבת.

היא בנתה על גורמי הפירסום (יופי, גבריות, מיניות) של המפורסמים, העצימה אותם, לפחות הרגישה אותם. ליבוביץ' לא הציעה דבר-מה חדש ביחס למריל סטריפ. כלומר, לא צילום פרשני, או פסיכולוגיסטי. צילום "כמות שהוא". מין מאטר-אוף-פאקט. אבל גרנדיוזי, מועצם, אסתטי לעילא, מסוגנן. אולי מסוגנן עד כדי ריקות מעט מעיקה.

היא צילמה את 'הסנוורים' עצמם עבור מוסף הסנוורים. אנחנו, הצרכנים, מוכי-הסנוורים.

חלל התצוגה של ליבוביץ' היה אחד מדפי המגאזין. המגאזין היה הגלריה, העולם, חזות הכל. בכך, בחזות-כל זו, הוטמעה גם כעין טענה אמנותית-פילוסופית, טענה אמריקנית מובהקת, הקושרת יחד אמנות וסיגנון ותיקשורת ונסיבות הזמנה ותנאי-תצוגה ואינסטנט-קיום.

ההצלחה של ליבוביץ', במונחים אמריקניים, היתה מסחררת, נטולת הומור או ספק. ורק טבעי שהיתה מסחררת. הלא מדובר באמריקנים ובתרבות מגאזינית אמריקנית, שהיא סיגנון הבא במקום תרבות.

הגימור החלק, הגיבורים, הצבעוניות, המיניות המיסחרית, הפורמאט, הוויתור המודע על כל אניגמטיות שהיא, ו'חלא בעיה' שחוקרנה מן הדימויים – ענו לביקוש מובן, לא בהכרח וולגארי.

מיומנות, נוכחות, מתוחכמת, בעיקרה נוכחות בעצמה פירסומית, ביצוע נבון, ומין 'סליקיות' (חלקלקות) – הכניסו את ליבוביץ' לתשומת לב עולם האמנות. 'הביזנס' אהב אותה, אהבה טבעית ומתבקשת ואמבוקשת. אנני המתוקה.

'הביזנס' נתפירסם, והתהליך ההתקבלות המואץ של הצילום, עשו אותה אורחת לגיטימית של הגלריות, והמוזיאונים, גם אם אורחת טעונת-הוכחה.

ההוכחה לא סופקה. התרומה של ליבוביץ' לצילום המודרני צנועה. אין מימד מודרניסטי (עיוני או טכני) בצילום שלה.

תקדים עכשווי

בפועל, אנני ליבוביץ' שייכת לעולם העיצוב והפירסום (הסיגנון). ההקשר הטבעי לה הוא זה של ויינטי-פייר, מגאזין מבריק, אופנתי ביותר. דייאן ארבוס איננה ההקשר שלה.

'האינסטנט' הוא ההקשר שלה. היא היתה אמורה (מטעם מי, בעצם?) להיות נציגת 'האינסטנט', מי שתגביה אותו ותציג אותו כ'אמנות'.

ההקשר קובע את ההגדרה. ההקשר של סינדי שרמן טעון, אמנותי. ההיסטוריה של האמנות היא ההיסטוריה שלה. היא יכולה להיחשב כנקודת ציון, כעין תקדים עכשווי של הצילום הנאראטיבי, או הסמי-נאראטיבי.

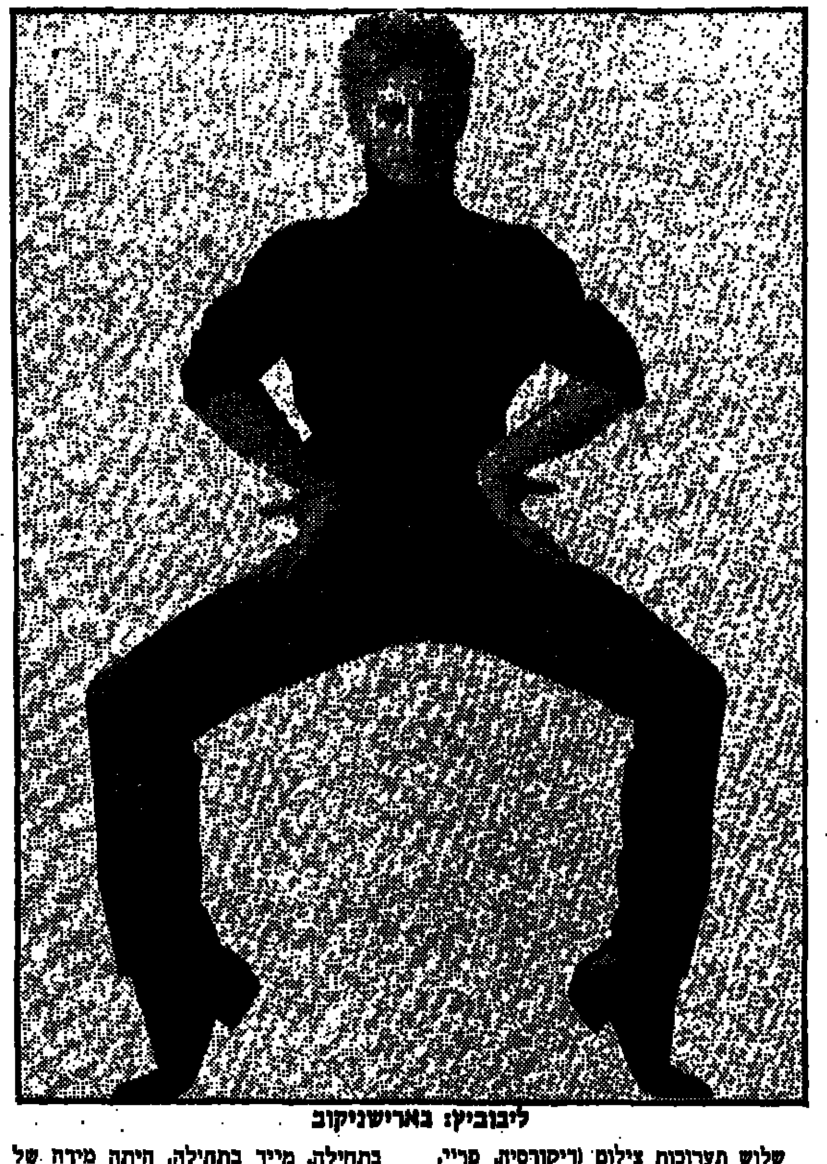

ליבוביץ: באריישניקוב

שלוש תערוכות צילום (ויקורסיה, פריי, האנסון), המוצגות במודרן ארט מוזיאום של ניו-יורק, מחזירות את טורנטון, מבקר הצילום של ה"ניו-יורק טיימס", אל סינדי שרמן כמסמנת הצילום הנאראטיבי העכשווי.

האוצר של שלוש התערוכות מבקש להבחין בין הנאראטיבי לבין האנקדוטלי. הנאראטיבי נחשב השקפה מחייבת והאנקדוטלי אינו הנה בתחום האמנות.

"ליבוביץ'", עליפה התערוכה בגלריה סידני ג'אניס, התישה את עצמה. אותם 'שטיקים' טכניים, אותם אפקטים, אותה תפיסה שטוחה-מבריקה.

השיעמום הוא החטא המיסחרי הגדול. ליבוביץ' נדחקת במהירות, אולי במהירות מעט אכזרית, לשוליים של הצילום 'החשוב', ומתבצרת במרכז הטריטוריה המגאזינית. התבצרות חגיונה מרוטינה, ממאביירה, מהשתלבות גמורה בתעשיית הפירסום והשיווק, וכן מיכולת יצרנית טובה, מציות ומהתאמה לנסיבות ההזמנה הפירסומיות והמגאזיניות.

אפתעה אסתטית

יש מידה של חינוכיות בדיון באנני ליבוביץ' במוסף אמנות ישראלי. היא נעשתה מעין ערך או תקדים עבור לא מעט צלמים ישראליים. היא הציעה, לכאורה, מודל פיענוח של 'רוח הזמן השיווקית-פירסומית', של 'האינסטנט'. פיענוח ישיר, מעצים; הפירסום מוצג באמצעות פירסום, היופי באמצעות יופי, הגבריות באמצעות גבריות.

בתחילה, מייד בתחילה, היתה מידה של 'אפתעה אסתטית' (קלמנט גרינברגיות מעוותת) בהצגת הסטריאוטיפ (איסטווד, וודי אלן) באמצעות רכיביו הבנאליים של הסטריאוטיפ עצמו. ניצול חוזר של אפתעה אסתטית זו, מעייף. האפתעה, אם כן, היתה טכנית, תוצאה של אפקטיביות שיווקית.

לגבולות הצעירה היה ביר משהו אינסטינקטיבי, המתכתב עם תיאוריה וארהולית ("לכל אחד יוסף שניות פירסום טלוויזיוני") ממוסממת עד תום. אבל עדיין אפשרית; אבל, וארהול-תמיד עדיין אפשרי.

ליבוביץ', תודעה רעה, אינה מסוגלת לשאת משימה פרשנית. אף לא באורח אינסטינקטיבי. היא חלק עטום-משוכלל מן 'האינסטנט'. היא לא פרשנית שלו, או נוסחית שלו. היא לא אומרת דבר ממשי. היא ממשיכה לצלם את 'הפירסום' על-פי הדיספציפלינה של הפירסום.

ההיסטוריה של הצילום היא ההיסטוריה של ההצעות הפורמאליות שהוצעו לצילום: צילום חכרתי, אידאי, ישיר, אישי, עיתונאי, אנקדוטלי, נאראטיבי, מושגי.

סינדי שרמן, באמצעות ההצעה שלה (דיוקן עצמי, נאראטיביות), שייכת להיסטוריה האמנותית של הצילום.

ליבוביץ' שייכת לסוציולוגיה ולביזנס של הצילום.

★

(רשימה חמישית מתוך סידרה בת שבע רשימות)

מונדי: בוהמי בפאריס, שמרן בבית

(המשך מעמוד 20)

• ב"חשיבה לשום מקומי" אתה אומר שמקור העיוות התרבותי-חברתי הוא "צמצום מכוון מלמעלה".

העיוות מתחיל עוד ב-1948, כשלא הנהיגו חינוך חינם מגן-הילדים עד לאוניברסיטה. עשו זאת במכוון, בגלל מנטאליות של באי עיירות קטנות. [illegible] רק בן הנגיד יכל היה ללמוד בתיכון ולא "עמך". גם כאן רצו ליצור אליטה של בן הנגיד ולהבדילה מן המרוקאי של הקסטות ורמלה. והרי בני [illegible] שלהם בפאריס הם עורכי-דין, רופאים ואנשי-רוח.

• ב"משיח" אומר שבתאי צבי [illegible]: "מדוע לא האמנתם לשבתאי צבי? הייתם חוזרים לארץ-ישראל ולא היתה מתחוללת השואה. מדוע [illegible] את הנביאים והמשיחים שלכם?"

כן, אחרי שקראתי את גרשם שלום הבנתי ששבתאי צבי היה דמות חיובית. [illegible]. הוא רצה לשים קץ לסיפור הזה, לגלות, רצה שתקום מדינה וגם היא קמה.

• מבקריך אומרים שהשירה שלך היא סוריאליסטית [illegible] נוסח שנות העשרים.

עדיף להיות מושפע מהסוריאליזם מאשר מ"אנשי [illegible]".

• על [illegible] נגד ישראל [illegible] משנות השישים באירופה.

[illegible] אני בוחר בגמר ג'ים מוריסון של סוף שנות השישים ולא בברוס ספרינגסטין של שנות השמונים, [illegible] רק בחמיות, כוח ואנרגיה לשמה.

• האם כשאתה [illegible] חיי בוהמה [illegible] בין קלושארים, זונות ופושעים קטנים אתה "שב הביתה" יותר מאשר בישראל?

[illegible] אני מרגיש טוב בחברתם. [illegible] את השמרנות [illegible] – סדר, בית, אורח חיים [illegible] תקין.

• גיבוריך הם שיכורים, זרוקים, אנשי שוליים [illegible].

טיפוסים כאלה הם קודם-כל תיאטרליים יותר. [illegible] להפיק מן הבנאליות את העמוק ביותר. אבל זה [illegible].

• באמן [illegible], השורשים שלך כאן הם [illegible] השורשים, בעיקר הלשוניים.

אני לא יכול לזוז מכאן יותר. זו השפה היחידה שהתחלתי לכתוב בה, לא ברומנית. ריקמת החשיבה שלי היא בעברית והיא לא חזקה, וכשאני מתרחק ממנה אני חושש לאבד אותה.

• מדוע שוב הרחקת עד פרנקפורט במחזה האחרון [illegible] בישראל?

בשנה שעברה הייתי בצרפת ובהולנד. בצרפת ראיתי סיסמאות של אנשי הימין הפאשיסטי האנטישמי [illegible]. באמסטרדם ראיתי את [illegible] של הישראלים [illegible]. יש שם מועדוני פורנו עם שלטים בעברית. [illegible] במחזה הזה את השאלות [illegible] מדוע הם לא רוצים לבוא לכאן ומדוע הם הולכים מכאן.

• האם יש לכך תשובה ב"לילות פרנקפורט העליזים"?

רק אולי זה שהעולם שמחכה לנשארים שם ולהולכים מכאן הוא עולם של [illegible].

פרשת השבוע

בשלח

מאת מנחם הכהן

"ותקח מרים הנביאה, אחות אהרן, את התוף בידה, ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות" (ט"ו, כ').

בפסוק זה מכונה מרים "אחות אהרן" ועל כך תמהים חז"ל במסכת מגילה (י"ד, ע"א): וכי היא "אחות אהרן" בלבד, ואינה "אחות משה"? ומשיבה על כך הגמרא, שהיתה מרים מתנבאת כשהיא "אחות אהרן" ואומרת: עתידה אמי שתלד בן, שיושיע את ישראל (הכוונה למשה).

רש"י בפירושו מביא תשובה זו של חז"ל ומציינים, שמרים נתנבאה כשהיתה "אחות אהרן" – קודם שנולד משה – ולכן נקראה כאן על שם אחיה הגדול.

בהמשך דבריו מביא רש"י נימוק נוסף לכינוי "אחות אהרן" בפסוק שלפנינו: לפי שמסר (אהרן) נפשו עליה כשנצטרעה (= כשלקתה מרים בצרעת, גילה אהרן מסירות-נפש על אחותו – במדבר י"ב, י"א-י"ב), נקראת כאן על שמו.

★

לדברי הרשב"ם (רבי שמואל בן מאיר, בן-בתו של רש"י: 1080–1158), טבעי הדבר שהאחות נקראת על שם הבן הבכור; כמו שמצינו בסוף פרשת "תולדות" (בראשית כ"ח, ט'), שמחלת בת ישמעאל קרויה "אחות נביות" (שנביות היה בכור-הבנים של ישמעאל – בראשית כ"ה, י"ג–ט"ו); וכן נאמר בבראשית ל"ו, כ"ב "ואחות לוטן – תמנע" (על שם הבכור בבני שעיר).

כיוצא בכך כותב רבי יוסף בכור שור (מבעלי התוספות בצרפת במאה הי"ב, שהיה מתלמידי הרשב"ם ורבינו יעקב תם): דרך הכתוב, כשמזכיר אישה מזכיר אחיה הגדול. כמו שנאמר (בבראשית ל"ו, ג'): "בשמת בת ישמעאל, אחות נביות"; וכן נאמר (בשמות ו', כ"ג): "אלישבע בת עמינדב, אחות נחשון".

הרמב"ן (רבי משה בן נחמן: 1194–1270) בפירושו מציין גם כן, שדרך הכתובים לייחס אל גדול האחים; אך בצד הסבר זה הוא מביא נימוק נוסף לכינוי "אחות אהרן" בסיום שירת הים: "מפני שהוזכרו בשירה משה ומרים, ולא הוזכר אהרן – רצה הכתוב להזכירו (=להזכיר גם את אהרן) ואמר "אחות אהרן" דרך כבוד לו, שהוא אחיה הגדול ואחותו הנביאה מתייחסת אליו".

★★★

בפסוק שלפנינו מוכתרת מרים בתואר תרם "הנביאה" (שלא מצינו כמותו בכל התורה אצל אישה אחרת). וכן שנינו במסכת מגילה (י"ד, ע"א): "ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל"; ושבע הנביאות הן: שרה אימנו, מרים אחות אהרן ומשה, דבורה השופטת (הקרויה "אישה נביאה" – שופטים ד', ד'), חנה אם שמואל, אביגיל אשת דויד, חולדה הנביאה בימי יאשיהו מלך יהודה (דברי הימים ב' ל"ד, כ"ב), ואסתר המלכה.

לפי מסורת זו של חז"ל, היתה מרים השנייה בנביאות ישראל והשלימה כראוי את שני אחיה הדגולים (אהרן ומשה), שהנהיגו את בני ישראל כארבעים שנה בדרך הארוכה מארץ השעבוד לארץ היעודה להם.

עובדה זו באה לידי ביטוי בברייתא השנויה במסכת תענית, דף ט': "שלושה פרנסים (=מנהיגים) טובים עמדו לישראל, ואלו הם: משה ואהרן ומרים; ושלוש מתנות טובות ניתנו (לבני ישראל במדבר) על-ידם (=בגללם, בזכותם), ואלו הן: באר (שסיפקה מים לישראל), וענן (שהגן עליהם והנחה אותם בדרך), ומן (המזון היומי שלהם). באר – בזכות מרים; עמוד-ענן – בזכות אהרן; מן – בזכות משה".

ממדרשי חז"ל

"ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה" (י"ד, כ"ב)

אם בים – למה נאמר "ביבשה"; ואם ביבשה – למה נאמר "בתוך הים"? אלא מכאן אתה למד, שלא נקרע להם הים עד שבאו לתוכו עד חטמם, ואחר-כך נעשה להם יבשה (בני ישראל זכו לנס קריעת ים-סוף, אחרי שגילו אמונה וביטחון באלוהים ונכנסו למעמקי המים עד מעבר לצווארם).

★

"נחשון בן עמינדב למטה יהודה" (במדבר ז', י"ב) – למה נקרא שמו "נחשון"? על שום שירד תחילה (=ראשון מכל בני ישראל) לנחשול (=לגל) שבים.

תפילתו של צדיק אוהב ישראל

על הכתוב "ויצעקו בני ישראל אל ה'" (י"ד, י') מפרש רש"י על-פי המכילתא: בני ישראל תפשו אומנות אבותיהם (שהתפללו לה' בצר להם). באברהם הוא אומר "וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה'" (בראשית י"ט, כ"ז); ביצחק נאמר: "ויצא יצחק לשוח בשדה" (שם כ"ד, ס"ג – ואין "שיחה" אלא תפילה); וביעקב נאמר: "ויפגע במקום" (שם כ"ח, י"א – ואין "פגיעה" אלא תפילה).

בעניין זה מספרים חסידים: הצדיק רבי לוי יצחק מברדיצ'ב ("סניגורם של ישראל": 1740–1809) ראה פעם יהודי אחד מפשוטי העם, שנשמטו לו התפילין של ראש וכמעט נפלו לארץ. אולם אותו יהודי גילה דיאגה רבה בתפיסת התפילין בעודן באוויר, ומיד חזר והניחן בלהיטות ובשמחה רבה.

נשא רבי לוי יצחק שתי ידיו כלפי מעלה וקרא בהתרגשותו: ריבונו של עולם! הרי גם אתה, כביכול, מניח תפילין; כפי שהורו לנו חכמינו הקדמונים: "תפילין דמרי עלמא מה כתוב בהון? (=התפילין של ריבון העולם מה כתוב בהן?) ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ" (ברכות ו', ע"א). והנה זה רבות בשנים שתפילין שלך, עמך תפארת ישראל, נפלו לארץ. וכיצד אתה רואה תפיליך נתונים ללעג ולקלס, כשהם נרדפים ונרמסים כטיט חוצות, והנך מחשה? הלא תעשה, ריבונו של עולם, לישראל – "תפיליך", מה שעשה זה עתה יהודי פשוט בברדיצ'ב לתפילין שלו!

שמיר: אדם צריך להיות נאמן לעקרונות – וגמיש בדרכי הביצוע

(המשך מעמוד ראשון)

המוצר אינו טוב, אי-אפשר למכור אותו.

● והמוצר טוב?

זאת אני משאיר לשיפוטם של הצרכנים.

● ב"חרות" הזה המאבק על הירושה. האומנם יש כבר ירושה באופק? במלים אחרות, האם כבר מנוי וגמור איתך שלא להציג את מועמדותך במיספר אחד ברשימת הליכוד בבחירות הקרובות?

אין ספק כי יבוא יום, שבו אפסיק את פעילותי.

● זה נכון לגבי כל אדם. שאלתי התייחסה למועד ספציפי.

יש סוף לכל דבר. ברגע זה איני יכול לתת תשובה על כך.

● אבל אנחנו נמצאים רק עשרים חודש לפני הבחירות.

בסדר. זה הרבה זמן בישראל.

● בימים אלה מלאו 76 שנה לנשיא רייגן, ובארה"ב טוענים כי הגיל נותן את אותותיו לא רק במצבו הבריאותי, אלא גם בתיפקודו המדיני. אתה כיום בן 71. האם זה מעורר אצלך חומר למחשבה?

אוכל לדבר איתך על כך בעוד חמש שנים.

● מכל מקום, מהו, לדעתך, הגיל שבו צריך מדינאי לפרוש?

אין לכך שום כללים ושום חוקים. יש ארצות שבהן ההתייחסות היא כזאת, ויש ארצות שבהן היא אחרת. קח את סין. קח את סינגפור. קח כל מיני ארצות, אפילו את ארה"ב. אני חושב שזה אינו ענין התלוי בגיל. יכול אדם לעשות שגיאות גם בגיל צעיר יחסית, ויכול אדם לעשות עבודה מצויינת גם בגיל מתקדם יחסית.

● במיפלגתך מתריסות והולכות היריבויות בין המחנות השונים – וזאת על רקע פרסונאלי מובהק. האם אתה רואה עצמך כדמות, שמאחוריה יכולים להתלכד היריבים כדי להחזיר את שלום-הבית?

תראה, עד היום לא כפר אף אחד מהמחנות בתפקידי כיושב-ראש התנועה וכראש-הממשלה.

● וגם לא דוד לוי?

פעילותו אינה מכוונת נגדי אישית. היא מכוונת לקידומו בהירארכיה של התנועה.

● אם בבוא היום הוא יירש את כיסאך – תתוכל לישון בשקט?

אני לא ממליך מלכים ואיני קובע יורשים. אקבל את כל מי שתבחר התנועה בבוא היום.

לשים קץ למריבות

● דוד לוי, שהצטייר בעבר כאחד המתונים בקרב ראשי "חרות", מצטייר בתקופה האחרונה כמטרונן של ההתנחלויות – והוא מאשים אותך ב"ניסיון גלוי להפר מחוייבויות". האומנם חל מיפנה בגישתך לנושא?

לא חל שם מיפנה. אני טוען תמיד שאדם צריך להיות נאמן לעקרונות, וגמיש בדרכי הביצוע. על כך אני שומר.

● מהו, אם כן, הרקע להתקפותיו עליך?

את זה צריך לשאול אותו.

● שאלת אותו?

קשה לנסח שאלה אישית ישירה בלשון זאת, אבל איני חושב שזה רציני.

● היו ביניכם הידברויות בתקופה האחרונה?

אנחנו מדברים.

● יש הבדל בין דיבורים להידברויות.

טוב, מנסים גם להידבר. הרי איני מעוניין במצב הזה של מחלוקת הריסה.

● המיפלגה הליברלית שרויה במלחמות פנימיות חמורות עוד יותר מאשר אצלכם. האם במצב-עניינים זה יש לך עדיין ענין באיחוד הליכוד?

אני בהחלט מעוניין בכך. אני חושב שאיחוד הליכוד יכול במידה רבה לשים קץ למריבות האישיות האלה.

● בחוגים רבים נמתחת ביקורת קשה על אופן תיפקודו של אברהם שריר כשר-המשפטים. מלכתחילה זה אמור היה להיות מינוי זמני בלבד. היש לך מועמד ריאלי לתפקיד זה?

קודם כל, יש הפרזה רבה בביקורת על השר שריר. נכון שאיושו בתפקיד זה הוא זמני – ויש לי מועמד. אבל אני זקוק להסכמתו של המערך.

● כוונתך, כמובן, ליצחק מודעי. האם נראה לך שתצליח להחזיר אותו לתפקיד זה בעתיד הקרוב?

אני חושב שכן.

לא לשכוח אף לרגע

● חבריך בליכוד תקפו בשבועות האחרונים את הקיבוצים בצורה קשה. גם מנחם בגין התייחס בזמנו אל חברי הקיבוצים כאל "מיליונרים מתנשאים". כיצד אתה מתייחס אליהם?

אין לי מאומה נגד התנועה הקיבוצית בתור שכזאת. אבל זה ידוע שבשנים האחרונות נוצרו שם תופעות שליליות, כמו בתחומים ובחוגים אחרים. ההתנשאות היא תופעה שלילית מאוד, שיש לגנות בכל הזדמנות.

● זאת אומרת, שגם אתה, בדומה למנחם בגין, מייחס להם התנשאות?

אני לא אומר זאת. במידה שיש התנשאות בכלל, יש מידה מסויימת של התנשאות גם שם.

● האין בפיך אפילו מלה טובה אחת על התנועה הקיבוצית?

לא אמרתי זאת. יש להם פרקים מפוארים בעברם. יש שם אנשים רבים שאני מוקיר ומכבד. מצד שני, אין להפריז בזכויות או בכך שהם ראויים לאיזושהם יתרונות מיוחדים אשר אינם ניתנים לחלקי אוכלוסיה אחרים.

● השבוע פירסם דובר "חרות" הודעה רשמית, שבה נאמר: "ממלא-מקום ראש-הממשלה ממשיך בעלילות-כזב על בלהה הליכוד, בעוד הוא האחראי לריבית הרצחנית שהרסה בין היתר גם את התקיים ומיפעלים אחרים". אתה שלם עם דברים אלה?

טוב, איני שלם עם הסיגנון, אבל את העובדה אי-אפשר להכחיש.

● איך היית מגדיר את יחסיך עם שמעון פרס מאז הרוטציה?

זהו אותו מערך יחסים, שהיה גם קודם לכן. אנחנו מנסים ומשתדלים לשתף פעולה מבלי לשכוח אף לרגע שאנו מייצגים שני גושים. החלוקים ביניהם בבעיות עקרוניות חשובות.

סיור הורים בביה"ס הטכני של חיל האויר בבאר-שבע

הורי תלמידים בוגרי כיתות ח', ט', מוזמנים לביקור בביה"ס עם ילדיהם

ביום ד' 25 פבר' 1987

במגמה להתרשם מרמת ביה"ס ומהנושאים הנלמדים בו.

שעות הביקור בביה"ס: משעה 14.30 עד 17.00. לביה"ס ניתן להגיע באוטובוס מסטר 2, היוצא משוק באר-שבע לנווה-נוי (משוק עזה), או בהסעים מטעם ביה"ס שיצאו מתחנות אגד ב"ש (מול מגרש החניה) החל משעה 14.15 כל שלושים דקות.

ביה"ס הוא ללא פנימיה.

פרטים והרשמה: בכל לשכות הגיוס בארץ ובדואר צבאי 2348 א-ש. טלפונים: 03-234735; 03-693800

בתי זיקוק לנפט בע"מ

ת.ד. 4, חיפה 31000

מכרז למכירת מכוניות מס' 1/87

רכב משומש	שנת ייצור	רשיון בתוקף עד
סובארו 1800 אוטומטי	1981	28.08.87
סובארו 1600 אוטומטי	1982	28.09.87
סובארו 1300 אוטומטי	1983	28.05.87
סובארו 1300 אוטומטי	1983	28.05.87
סובארו 1300 אוטומטי	1983	28.05.87
סובארו 1300 אוטומטי	1983	26.05.87
סובארו 1300 אוטומטי	1983	09.05.87
סובארו 1300 אוטומטי	1983	11.10.87
סובארו 1300	1981	22.08.87
סובארו 1300	1982	21.04.87
סובארו 1300	1982	06.10.87
טנדר סובארו 1800	1979	17.11.87
טנדר דודג' 31	1977	04.04.87
ג'יפ 3803 סמ"ק	1978	04.04.87
משאית דודג' D-400	1968	08.07.87

את הרכב ניתן לראות וגם לקבל את טפסי המכרז ופרטים נוספים, בבתי הזיקוק בחיפה, אגף האפסנאות, בין התאריכים 16.2.87 עד 19.2.87.

• המועד האחרון להגשת ההצעות: עד 23.2.87

• על המציע לצרף להצעתו המחאה בנקאית בשעור של 10% מערך הצעתו למכר!

• פרטים נוספים ניתן לקבל בטלפונים: 04-746378, 04-746267

אוניברסיטת תל-אביב

המרכז למחקרים אסטרטגיים ע"ש יפה

הרצאה שנתית לזכרו של אל"מ שמעון סירקין

בן-גוריון והקמתו של צה"ל

פרופ' יואב גלבר

ההרצאה תתקיים ביום ה', 19 בפברואר 1987, בשעה 17.00 באולם כס המשפט ע"ש מלכה ברנדר בנין טרובוביץ (הפקולטה למשפטים) אוניברסיטת תל-אביב.

הכניסה לקמפוס דרך שער רמניסיאנו (4)

אוניברסיטת בר-אילן, הפקולטה למדעי היהדות · עירית ירושלים – המחלקה לתרבות, האגף למפעלים תורניים

המכון ליהדות ולמחשבה בת-זמננו ע"ש קוטלר

הציבור מוזמן לערב עיון לרגל הופעת הספר

מחצית האומה

עיונים בתרבות ובמעמד של יוצאי המזרח בישראל

בעריכת שלמה דשן

יו"ר: פרופ' משה שוקד

דברי ברכה ד"ר מנחם פרידמן, ראש המכון

מדיינים: פרופ' חיים אדלר

ארז ביטון

פרופ' יהודה נייני

דיון בהשתתפות הקהל

מסכם: פרופ' שלמה דשן

ערב העיון יתקיים ביום שני י"ז בשבט (16 בפברואר) בשעה 8 אחה"צ בבית האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים רח' ז'בוטינסקי 43, טלביה, ירושלים

ספרי המכון יימכרו במקום בהנחה.

ניתן להשיג הספר בכל חנויות הספרים המובחרות

המפיץ: א' ערמוני, בלפור 4, ת"א, טל': 292026

קיבוץ שער הגולן שבעמק הירדן

קולט קבוצות חצ"ב

•עבודה בענפי חקלאות, תעשיה, חינוך

•חיי חברה ותרבות עם צעירי הקיבוץ

אתה מחליט כעבור חצי שנה: לבקש מועמדות בשער הגולן או – "היה טוב וטוב שהיה..."

פניות וקבלת פרטים:

שער הגולן, עמק הירדן 15145

טלפונים: 06-767211, 06-767383 (גם בשבת)

יד ושם, רשות הזיכרון לשואה ולגבורה · מרכז הסברה

יום עיון בנושא:

דוד בן גוריון ושואת יהודי אירופה

יתקיים ביום רביעי, י"ט בשבט תשמ"ז, 18.2.87, באודיטוריום של יד ושם, ירושלים.

התכנית

ישיבה ראשונה: 10.00–12.00.

פרופ' יואב גלבר – השפעת השואה על תפישתו הציונית של בן גוריון. ד"ר דינה פורת – בן גוריון ובעיות העזרה וההצלה בתקופת השואה.

ישיבה שנייה: 12.30–14.30.

מר טוביה פרילינג – בן גוריון ויהודי הגולה בתקופת השואה. מר שבתי טבת – השואה בעיני בן גוריון – תיעוד ומעשה.

פרטים נוספים בלשכות המחוזיות של מרכז ההסברה טלפונים: 02-242248–9, 03-216040, 04-640991, 057-33906–7.

מוטורולה ישראל

רח' קרמנצקי 16 תל-אביב

מכרז רכב מס' 2/87

מוצעות בזה למכירה המכוניות הבאות:

מס' רישוי	סוג הרכב	סמ"ק	מזגן	בעלות ע"ש
17-436-81	קורטינה L אוטו'	1600	+	מוטורולה ישראל בע"מ
21-155-81	קורטינה L אוטו'	1600	+	מוטורולה ישראל בע"מ
17-434-81	קורטינה L אוטו'	1600	+	מוטורולה ישראל בע"מ
17-431-81	קורטינה L אוטו'	1600	+	מוטורולה ישראל בע"מ
17-430-81	קורטינה L אוטו'	1600	+	מוטורולה ישראל בע"מ
17-435-81	קורטינה L אוטו'	1600	+	מוטורולה ישראל בע"מ
17-439-81	קורטינה L אוטו'	1600	+	מוטורולה ישראל בע"מ
17-438-81	קורטינה GL אוטו'	1600	+	מוטורולה ישראל בע"מ
55-914-82	פיאסטה L	1100	−	מוטורולה ישראל בע"מ
31-452-82	פיאסטה L	1100	−	מוטורולה ישראל בע"מ
31-137-82	פיאסטה L	1100	−	מוטורולה ישראל בע"מ
55-885-82	פיאסטה L	1100	−	מוטורולה ישראל בע"מ
55-916-82	פיאסטה L	1100	−	מוטורולה ישראל בע"מ
55-774-82	פיאסטה L	1100	+	מוטורולה ישראל בע"מ
55-912-82	פיאסטה L	1100	−	מוטורולה ישראל בע"מ
55-887-82	פיאסטה L	1100	−	מוטורולה ישראל בע"מ
55-892-82	פיאסטה L	1100	−	מוטורולה ישראל בע"מ
16-765-82	רנו 9 T.C	1100	+	מוטורולה ישראל בע"מ
18-964-82	טנדר פיג'ו 504 סגור ומושבים	1600	−	מוטורולה ישראל בע"מ
59-527-82	טנדר סובארו סגור ומושבים	1600	−	מוטורולה ישראל בע"מ
59-644-82	טנדר סובארו סגור ומושבים	1600	−	מוטורולה ישראל בע"מ

המכוניות כשרות לנסיעה לבלון מבחן (טסט) שנתי. כל המכוניות בבעלות חברה. את המכוניות ניתן לראות בחניון "דליה" ברח' שונצינו 23, ת"א, בימים א'-ה' מתאריך 15.2.87 עד 20.2.87 בין השעות 8.00 עד 16.00. (ביום שישי 20.2.87 עד השעה 13.00). טפסים להגשת ההצעות ניתן לקבל בחניון "דליה" טל' 03-337700. את ההצעות בצרוף המחאה בנקאית בסך 10% מגובה ההצעה יש להגיש לפקודת מוטורולה ישראל בע"מ במעטפה סגורה לתיבת המכרזים בחברה ברח' קרמנצקי 16, ת"א (ליד השומר) עד לתאריך 20.2.87 שעה 13.00. העברות בעלות במקום וחלה על הקונה. מע"מ ברכב מסחרי חל על הקונה. אין לרדת לחניון לבדיקת כלי הרכב בשום אופן עם רכב פרטי. אין החברה מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.

ספרי חמד מציעים

בריטניקה לנוער

אנציקלופדיה ב-17 כרכים

האנציקלופדיה לנוער המומלצת ביותר

אף אחד לא מנסה להתחרות בה.
אף אחד לא מעז לחקות אותה.
אף אחד לא מצליח להגיע לרמתה.

באנציקלופדיה נוסף כרך 18 המעדכן את האנציקלופדיה עד לימים אלו.

במבצע 6 תשלומים חודשיים של 61 ש"ח כל תשלום (ס"ה 366 ש"ח)

ניתן להזמין טלפונית או למלא את הספח הרצ"ב – וכן דרך כרטיס אשראי טלפון: 03-289480, 290907, 298338, 194904

לכב' ספרי-חמד רח' דפ"י 32 תל-אביב 63265

מצ"ב 6 שקים ע"ס 61 ש"ח כ"א לפקודת ספרי חמד עבור בריטניקה לנוער – 17 כרכים.

שם משפחה .... שם פרטי .... ת.ז. ....

כתובת .... טלפון ....

מלון שרתון פלאזה ירושלים

מציע למכירה

מערכת כלי חרסינה

מדגם רוזנטל

בת 20.000 חלקים

לפרטים לפנות אל יונתן מרכוס

טל. 02-228133

ההצעה מופנית אל מוסדות ובתי עסק

בזק החברה הישראלית לתקשורת בע"מ

דרושה חנות בחיפה

לחברת בזק דרושה בשכירות, חנות במרכז הכרמל, באזור התחנה הסופית של הכרמלית, בחיפה.

על החנות להיות בשטח של כ-70 מ"ר ורצוי שיהיה בה מיזוג אויר.

המעוניינים יגישו הצעות בכתב למחלקת בינוי ונכסים, חברת בזק, רחוב חורב 17 חיפה 34341.

חברת בזק אינה משלמת דמי תיווך.

חברה ציבורית

מעוניינת לרכוש חנות בגודל של כ-60 מ"ר במרכז המסחרי של בת-ים.

מוך העצמאות או רח' רוטשילד במיקום הסמוך למסבה.

בהצעות יש לפנות לטלפון 02-219366

א. א. שפוצים

סיוד חדרי מדרגות ושיפוצים כלליים כולל צבע

טל' 03-394146

03-302496

SELL YOUR PRODUCTS IN JAPAN NOW!!

Need help in promoting your products? We can help you do that. Send your brochures with cover letter to A. Winkler, P.O.Box 4270, Acco, not later than 20.02.87.

מרכז הספורט בית ברל

טכס חנוכת מרכז השחיה החדש – בית-ברל

יתקיים בבריכה המקורה של מרכז הספורט והנופש ביום ראשון 15.2.87 בשעה 17.30

בתכנית:

דברי פתיחה: עמוס בר-חמא – מנהל המרכז

ברכות: ח"כ אהרון הראל – מנכ"ל בית ברל

פרופ' אליעזר קפלינסקי יושב ראש אגודת לב.אל.לב. ישראל

יצחק אופק – מנכ"ל הפועל

קטעים אומנותיים: מקהלת הסטודנטים – ביה"ס "עמי-אסף"

מופע קארטה – דן – בית-ברל (תגורות שחורות)

תצוגת שחיה – ע"י אלופי ישראל בשחיה

(מרכז השחיה – הפועל בית-ברל)

קטעי קישור והנחיה: השחקן וביימאי התיאטרון יוסי שחום

כיבוד: אדרי מזונים

במושב יד נתן

5 משקים למכירה

אפשרות לקבוצה מאורגנת

בבוקר, בימי חול 051-48678 • בשבת 051-48189

צור משתלות

מברכת את מרכז הספורט לפתיחת הברכה.

משתלות מעולם אחר

מושב צופית 052-20897

ברכות לבביות

למרכז הספורט – בית ברל

ולמנהל – עמוס בר-חמא

לפתיחת הברכה המקורה.

שירותי מים

ת.ד. 8032 טל' 053-57281

לבית ברל, ומרכז הספורט,

איחולי המשך הצלחה לפתיחות הבריכה המחוממת והמקורה.

המבער, שרותי הסקה וקטור בע"מ 052-38620

עם גמר פרויקט הקירוי במרכז השחיה החדש בבית ברל ברכות חמות לעמוס בר-חמא וצוות העובדים במרכז הספורט בברכה

הקבלן המבצע:

מסינגר יהושע

חברה לבנינים

מכללת בית ברל

מברכת את מרכז הספורט ועובדיו

בברכת יישר כח עם סיום פרויקט הקירוי ופתיחת מרכז השחיה החדש במרכז הספורט בבית ברל

ברכות לפתיחת הבריכה המקורה במועדון הספורט – בית ברל

אדריכל ... בריל - אבני בוחן

חיפה, חורב 34

שפות והשכלה תיכונית | למד והשכל | קורסים והכשרה מקצועית

מישלב מכון ישראלי להשכלה

קורס מתקדם ליחסי ציבור, פרסום ושיווק

שלב ב

הפתיחה: 22.2.87

שיווק • תקשורת המונים • מבצעי מכירה • הלימודים יכללו עבודה מעשית בשטח

לפי דרישת הקהל ייפתח קורס נוסף של שלב א׳

קורס ליחסי ציבור ולפרסום כולל שיווק ויחסי אנוש, מחזור חורף 87

שלב א

פתיחת הקורס ב־8.3.87 • לעומדים בבחינות חוענק תעודת גמר

פרטים והרשמה: מישלב, רח׳ ויצמן 53 ת״א, טל. 03-263185-9, 03-265861
בשעות 08:00 — 13:00 לפני הצהריים 16:30—20:30 אחר הצהריים, הפתיחה 8.3.87

קריאה מהירה

ילדים, נוער ומבוגרים עוברים קורסים לקריאה מהירה של מכון ישראלי למנהל בשיטה האמריקאית החדשה - בעזרת מכונת ההנזקה - EXCEL-O-READER ומשפרים את הישגיהם בכל תחומי החיים.

מנהלים, סטודנטים, מהלים ועובדים בכירים, אנשים הרוצים להיות בעמדה, כבר עברו קורס קריאה מהירה. אין שום סיבה שלא תהנו גם אתם, כבר עכשיו, את האפשרות להיות התלמיד הטוב ביותר בלימוד. אין שום סיבה שאתם לא תוכלו להתמודד ולשלוט בכמויות חומר רבות.

הרשמו לקורס לקריאה מהירה - ויפה שעה אחת קודם!

מחיר מוזל מיוחד:
137 ש״ח בלבד (כולל מע״מ)

הינך מוזמן/נת לביקור בלתי מחייב בסניף הקרוב למקום מגוריך להדגמת השיטה.

משרדינו פתוחים בין השעות 19.30-8.00 רצוף	תל-אביב טל׳ 228646	חיפה טל׳ 669401	ירושלים יפו 36 טל׳ 221913	באר-שבע החלוץ 88 טל׳ 32872	רמת-גן ביאליק 47 טל׳ 734191
הרצליה [illegible]	חולון סוקולוב 48 טל׳ 880888	פתח-תקוה אחד העם 13 טל׳ 913665	ראשל״צ רוטשילד 35 טל׳ 968801	רחובות הרצל 163 טל׳ 453532	כפר-סבא טל׳ 444208
נתניה [illegible]	בת-ים טל׳ 868410	ק. חיים טל׳ 740410	אשדוד טל׳ 38624	אשקלון הרצל 36 טל׳ 28486	רמלה הרצל 84 טל׳ 242388

מכון ישראלי למינהל

בית הספר הריאלי העברי בחיפה

הרשמת תלמידים חדשים לשנת הלימודים תשמ״ח

לכיתה א׳ יסודית בלבד (גיל 6)
תתנהל ההרשמה ביום שני, א׳ באדר תשמ״ז 2.3.87, בשעות 08.30–12.30 בסניפים בלבד: בחדר, מרכז/הכרמל ובאחוזה.
בימים הבאים תימשך ההרשמה במשרד ההרשמה במזר בלבד, בשעות: 10.00–12.00 לפנה״צ, בימי שני גם בשעות 16.00–17.00 אחה״צ.

לכיתות ב׳–ו׳ יסודיות –
תחל ביום שלישי, ח׳ בניסן תשמ״ז, 7.4.87, בשעות 08.30–12.30.

לכיתה א׳ תיכונית –
בימים ראשון ושני, ד׳–ה׳ בניסן תשמ״ז, 5–6 באפריל 1987, בשעות 08.30–12.30.

לכיתות ב׳–ה׳ תיכוניות –
תחל ביום ראשון, ד׳ בניסן תשמ״ז, 5 באפריל 1987, בשעות 08.30–12.30.
ההרשמה לכיתות ב׳–ו׳ יסודיות ולכיתות התיכוניות תתקיים בחדר בלבד.

לנרשמים א׳ יסודית
יש להביא תעודת לידה (תוחזר אחרי הצגתה) ואישור מקופ.

הנרשמים לכיתות ב׳–ו׳ יסודיות ולכיתות התיכוניות — יביאו עמם את:
1. תעודת סיום של שנת תשמ״ו
2. תעודת של מחצית שנת תשמ״ז
לנרשמים לכיתה ד׳ תיכונית – תעודת מקור – תצלום שבידי התלמיד.
הערה: התנאי להרשמה:
ציון תקין בהתנהגות
ציון 7 ומעלה במתימטיקה ובאנגלית.
חומר לבחינות הכניסה ומידע נוסף ניתן לקבל במשרד ההרשמה בחדר, יום יום בשעות 10.00–12.00 וביום ג׳ גם בשעות 16.00–17.00, טל׳ 668115.

משרד החינוך והתרבות
המכללה לחינוך ולספורט לחוף הכנרת אוהלו

מפעל זכרון לברל כצנלסון

א. מסלולי הכשרה להוראה
1. גננות
2. גננות ומורות לגיל הרך
3. מורים לכיתות ג׳ - ו׳
4. מורים לחינוך גופני

ב. השתלמויות מורים
1. לתואר: א. מורה בכיר/ה
ב. גננת בכירה
ג. מורה בכיר/ה לחינוך גופני
ד. לימודי הסבה להוראה
2. לגמול: במכללה קיימים תחומי לימוד והעשרה רבים המקנים זכות לצבירת שעות גמול.

פרטים נוספים במזכירות המכללה.

נפתחה ההרשמה לשנה״ל תשמ״ח

* במוסד פנימיה מעולה.
* לוקוקים- מילגות ומענקים.
* עתודאים מתבקשים להקדים ההרשמה

המכללה לחינוך ולספורט אוהלו

כתובתנו: המכללה לחינוך ולספורט ״אוהלו״ ד.נ. עמק הירדן, מיקוד 15110 טל. 50330/50296/52270-067

תבוא אותנו במיליה:

עם ״פרקטיס״ - שיטת האסימונים של מיל״ה, תדבר אנגלית בדרך המהירה ביותר

אנגלית שפה קשה! בהחלט לא!
״פרקטיס״ שיטת האסימונים החדשנית והבלעדית למיל״ה, מאפשרת לך ללמוד אנגלית ביעילות, במהירות ובקלות.

מה אומרים התלמידים!
יצחק פירלינג: ״שיטה מצויינת. נכנס לך טוב לראש אם אתה רוצה ואם אתה לא רוצה. בעוד שבשיטה הרגילה אתה נרדם, בשיטה זו אתה מתעורר״
דוד ברק: ״השיטה של מיל״ה מאפשרת להתבטא בחופשיות כאן יש יותר רצון לשאול ולענות.״
רחל ברון: ״בשיטה זו אני מדברת הרבה יותר מכל שיטת לימוד אחרת וקולטת הרבה יותר מילים ודקדוק, השיעור עובר מהר ואני ממש נהנית.״

בוא להכיר את ״פרקטיס״ - שיטת האסימונים של מיל״ה
שעורי הדגמה חינם יתקיימו:
בת״א בבית ציוני אמריקה, אבן גבירול 26, ביום א׳ 15.2.87 וביום ה׳ 19.2.87 בשעה 18.30.
בנתניה בבית לינת הנשים, מקדונלד 5, ביום ב׳ 16.2.87 וביום ד׳ 18.2.87 בשעה 18.30.
בכפר־סבא - בית תרבות לצעירים, גאולה 12, ביום א׳ 15.2.87 וביום ד׳ 18.2.87 בשעה 17.30.
בפתח־תקוה - בית מיל״ה, בר-כוכבא 63 קו״א מול אולמי גאולה החדגמה תתקיים ביום א׳ 15 2 87 וביום ג׳ 17.2.87 בשעה 18 30.

קורסי בוקר וקורסי יום ו׳: יתקיימו במלון מלאס, הירקון 277, ת״א. המעוניינים להרשם לקורסי בוקר מוזמנים ביום א׳ 15.2.87, וביום ג׳ 17.2.87, בין השעות: 10.00-11.00. המעוניינים להרשם לקורסי יום ו׳ בבוקר, מוזמנים ביום ד׳ 18.2.87 בין השעות: 18.00-19.00.

פרקטיס שיטת האסימונים של מ י ל ה

טל. 916185, 03-912093

בצלאל — אקדמיה לאמנות ולעיצוב ירושלים

מודיעה על

המשך ההרשמה לשנה״ל תשמ״ח 1987/88

במחלקות
• אמנות • צורפות
• עיצוב גרפי • צילום *
• עיצוב סביבתי • עיצוב קרמי
• עיצוב תעשייתי

ההרשמה מתקיימת בחודש פברואר-1987 בימים א׳–ה׳ בין השעות 09.00 – 16.00
חוברות מידע, טפסים והרשמה בקמפוס בצלאל הר־הצופים, טלפון 02-822181, 02-822191
או באמצעות הדואר: ת״ד 7314 ירושלים 91072
* לא תתקיים הרשמה לתשמ״ח

הסביבה.
סדנא לעיצוב ואדריכלות.

הרשמה לשנת הלימודים תשמ״ח

המגמה לאדריכלות:	המגמה לעיצוב:
עיצוב פנים · 4 שנים	סביבה, מוצר, גרפיקה
עיצוב אורבני · 5 שנים	טקסטיל ותלבושות · 4 שנים

מסלול מיוחד להנדסאים. תכנית מיוחדת לבוגרי אוניברסיטה

הלימודים בסדנא תואמים למערכות הבינלאומיות בפקולטות לאדריכלות ולעיצוב.
הדיפלומה של הסדנא מאפשרת המשך לימודים לתואר שני בצרפת, אנגליה וארה״ב.
מידע והרשמה: רח׳ מנורת המאור 8 (נחלת יצחק 36) תל־אביב א׳ — ה׳ בין השעות 08.30 — 14.00 טל. 03-255184/5 בדואר: באמצעות בקשה בצרוף המחאת דואר על סך 16 ש״ח ל״סביבה״ ת.ד. 21192 תל־אביב 61211.
בחנויות סטימצקי דיזנגוף 109 אלנבי 71 תל־אביב

למד, למדי, למדו !!!
חדש ויחודי בישראל

קורסים לאנגלית אוקספורד אוניברסיטי בשיטת הקסטה הניידת.
הקורס כולל ספר, 4 קסטות, 12 חוברות־עבודה 12 קסטות אישיות, מילון ותיקוני עבודה.
– הצלחה מובטחת –

פרטים וייעוץ ללא התחייבות של המבקש !!! גם בתשלומים ללא הצמדה או ריבית !!!

שפות זרות אחרות:
גרמנית, ספרדית, צרפתית, איטלקית, ערבית ועוד. ״המורה הפרטי בביתך״
3 רמות שונות

פרטים בדואר או בטלפון: ״טיוטור־טייפ״ – רח׳ בצלאל 8, ת.ד. 9032 מיקוד 91090 ירושלים. טל׳ 02-243040

מכון שי נפתחים קורסים בוקר וערב
הנהלת חשבונות

סוגים 1+2, 3 ★ הנחהיש ממוחשבת ★ קורס חשבי שכר חינם ★ אפשרות לשתי פגישות לנסיון ★ פתיחה: 4.3.87 ★ למעוניינים קורס בכתב
פרטים והרשמה: ז׳בוטינסקי 106 ת״א (מגין גמנסיה הרצליה) טל. 263114 בשעות 16.00-19.00

אוניברסיטת תל־אביב

הפקולטה להנדסה — המרכז למידשם ענף רישום וקבלה

רישום לתכנית לימודים מיוחדת להנדסאי אלקטרוניקה לקראת התואר B.Sc. בהנדסת חשמל ואלקטרוניקה לשנה״ל תשמ״ח

• **מטרת התכנית** – להכשיר הנדסאי אלקטרוניקה כמהנדסים במשך תקופה של שנתיים (6 סמסטרים רצופים, כולל לימודי קיץ).

• **זכאים להרשם** – בעלי תעודות בגרות שהינם בעלי תעודת הנדסאי באלקטרוניקה, העונים על דרישות הרישום המפורטות בחוברת המידע למועמדים (עמ׳ 170 סע׳ 1+2, ועל הדרישות הכלליות המפורטות בתחילת חוברת זו.

החל משנה זו זכאים להרשם גם בעלי תעודת הנדסאי במכשור (מיחשוב) ובקרה שלמדו לפי תכנית הלימודים של משרד החינוך, העונים על כל יתר הדרישות הנ״ל.

רישום יסתיים ב־26.2.87

• **בחינת הכניסה הפסיכומטרית** – כל המועמדים חייבים בבחינת הכניסה הפסיכומטרית הנערכת ע״י המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, לא יאוחר מיום 12.4.87. המועד האחרון לרישום לבחינה זו הוא 27.2.87 (עד מועד זה חייב טופס הרישום לבחינה להגיע למרכז הארצי).

• **תהליך הקבלה** – מבוסס על תוצאות בחינת הכניסה הפסיכומטרית ועל הציונים בתעודת הבגרות ובתעודת ההנדסאי. תנאי נוסף לקבלה הוא שממוצע הציונים בבחינות הגמר הממשלתיות במקצועות הטכנולוגיים בבתיה״ס להנדסאים * (לא כולל פרויקט) הוא 80 לפחות. מועמד שממוצע ציוניו נמוך מ־80, יכול לתקנו ע״י לימודים במסגרת מיוחדת בביה״ס להנדסאים מאירהוף של אוניברסיטת תל־אביב. לימודים אלה מתקיימים פעמיים בשנה: בסמסטר א׳ ובסמסטר ב׳, הלימודים בסמסטר ב׳ יחלו בחודש אפריל.
פרטים במזכירות ביה״ס להנדסאים ע״ש מאירהוף, טל: 03-420021.
* לא כפי שפורסם בטעות במודעה הקודמת מיום 6.2.87.

חוברת מידע וטופס רישום לאוניברסיטה וכן בנפרד טופס הרשמה לבחינת הכניסה הפסיכומטרית – ניתן לרכוש בג׳ינוס (חנות הספרים שבבנין האקדמיה למוסיקה ע״ש רובין שבקרית האוניברסיטה) בימים: א׳–ה׳ בין השעות: 09.00–17.00, ביום ו׳ בין השעות 09.00–13.00.

אנגלית הכנה לאוניברסיטה

בבנין גימנסיה ״הרצליה״ בתל־אביב
קורס ערב, קורס בכתב
20 שנות נסיון מרצים אוניברסיטאיים חומר לימוד בלבד. התרשמת 5–7 בערב
ההרשמה עד 18.2
תל־אביב: ז׳בוטינסקי 106

אוניברסיטאות בארצות הברית

יעוץ ★ הכוונה ★ הרשמה
★ כל סוגי לימודים אקדמיים לקראת תואר ראשון, שני או דוקטורט
★ אפשרות ללימוד שנתיים ראשונות בארץ והמשך בארה״ב
• מבדקי אנגלית טופל • תרגום נוטריוני של תעודות • ניסוח מכתבים ומילוי טפסים.
משרדינו פתוחים בימים א׳, ד׳ 16.00-19.00 – בימים ג׳, ה׳ 9.00-12.00
תל־אביב בן יהודה 32 בנין אל על חדר 510 טל. 03-201392

Israel American Institute
COLLEGE ADVISORS

המכון לשפה הספרדית

נפתחות כיתות חדשות • 20 שנות נסיון • מורים בעלי נסיון
• 7 רמות • קורס אינטנסיבי • קורס לשפה שוטפת
• ספריה בספרדית קלה • קסטות ללימוד
הקורס למתחילים מאפשר לדבר תוך 4 חדשים
שעות קבלה קהלכל יום 19–30 ד׳ 16–30 דיזנגוף 184 טל׳ 230023

האולפן לאנגלית

The English Ulpan

הדרך הרצינית ללמוד אנגלית
צוות מורים מקצועי, שיטה המביאה לדיבור שוטף והבנת הנקרא מלאת אפילו מרמה של ABC

חדש !! אנגלית לאנשי שיווק קורס מיוחד

אצלנו אתה מתקדם בדיבור וזוכר מה שלמדת!
• התלמיד מטיל בכתה • מדבר, חוזר, משנן וקולט • תרגול בעזרת וידיאו • למידה חיה ולא משעממת.

תרגישי בטוח — ברמה המתאימה לך!
מבחן שיבוץ והדגמה חשיפה חינם

יותר אנגלית — בפחות כסף
62 שעות לימוד במשך 2 חדשים ב־340 ש״ח לשעה

מהפכה בלימודים

אבן גבירול 83, תל־אביב (בין העיריה לארלוזורוב)
טל׳ 03-248089
בגבעת, הרצל 57

למדי הנהלת חשבונות בביתך בזמנך הפנוי

[illegible]

מכון מגדלור

מאיר שאול בירולת
★ קורסים ללימוד ביולוגיה – תורת בן חוד
★ קורסים ללימוד ביולוגיה בהתכתבות
★ קבלה לקמות לנתה אמו, הבנות
ללמטצע ויעוץ בכל שעתי החדים
תל־אביב, רחוב אלנבי 80, טל. 660869 / 03-662773

מודעות לימודים והכשרה מקצועית

ראה במוסף 7 ימים שער אחורי פנימי

מכללת לוינסקי לחינוך

מוסד אקדמי להכשרת מורים

מודיעה על ההרשמה לשנת תשמ״ח לקבלת תואר אקדמי ראשון

״בוגר בהוראה״ (B.Ed.) ותעודת ״מורה מוסמך בכיר״ בכל מסלולי ההכשרה להוראה:

גיל הרך: גן ילדים וכיתות א׳-ב׳, מיקוד בהכשרה ללמידה פעילה, התמחויות: מוסיקה, אמנות, ספרות ילדים.

החינוך המיוחד: לביה״ס היסודי, חטיבות הביניים של החינוך המיוחד, כיתות מקדמות וטיפוליות בחינוך הרגיל.

חטיבת הביניים: (כתות ז׳־י׳) המגמות: לשון, ספרות, מקרא, היסטוריה, אנגלית (חד־חוגי), ביולוגיה (חד־חוגי), מתמטיקה (חד־חוגי).

ביה״ס היסודי: (כיתות ג׳־ו׳) המגמות: מדעי הסביבה והחיים (טבע), למודי ארץ־ישראל (מולדת וגיאוגרפיה), מקרא, ספרות, מתמטיקה.

המגמה לערבית: לביה״ס היסודי ולחטיבות הביניים.

המדרשה למוסיקה: הגיל הרך, ביה״ס היסודי, חטיבת ביניים, חטיבה עליונה, חינוך מיוחד, התמחויות: מוסיקה ותנועה בחינוך המיוחד, ריתמיקה, ניצוח מקהלה.

יוצאי אוניברסיטאות (אקדמאים): לימודים בתכנית אישית בכל המסלולים.

המדרשה למוסיקה קיבלה ״היתר״ לקיום לימודים לקראת תואר ראשון.

לימודי שנה ד׳ לקראת תואר ראשון בהוראה [illegible]

מכללת לוינסקי היא המוסד היחיד שקיבל הכרה אקדמית מלאה והסמכה להעניק תואר ראשון בכל מסלולי ההכשרה.

השתלמויות מורים למורים בשנת שבתון ולמורים בפועל
– קורסים למרכזי מקצוע ומנחים מוסדיים בביה״ס היסודי.
– ״הסמכה״ ו״בכיר״ בחינוך המיוחד.
– לימודים לתואר ״מורה בכיר״ ו״מורה בכירה בגיל הרך״ במסלולי המכללה, עפ״י תכנית אישית.

פרטים והרשמה: ביחידה לרישום - קרית חינוך, תל־אביב, ת.ד. 48130, מיקוד 61480, טלפון: 03-426162-9.

למורים לוינסקי
הוראה עם תואר אקדמי

250,000 למדו כאן!

רבע מיליון תלמידים למדו לקראת בחינות הבגרות אצלנו,
38 שנות נסיון, עם צוות מורים מעולה,
מעניקים גם לך את ההזדמנות לתעודת בגרות.

מישלב, רשת בתי ספר למבוגרים כתות בוקר וערב.
רחוב ויצמן 63, תל־אביב טל. 263185-9
ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ־ישראל

פרטים והרשמה: בימים א׳–ה׳
משעה 8.00–14.00 לפנה״צ,
20.30–16.30 אחה״צ. ביום ו׳ 8–12 בלבד.

לחיילים ולחיילות משוחררים עד שנה וחצי — 25% הנחה

מישלב ערב להצלחתך

נמשכת ההרשמה ללימודים במועד יוני־יולי 87 לכל מקצועות הבגרות.

★ כיתות הכנה מיוחדות במתמטיקה ואנגלית
★ כיתות מיוחדות למתמטיקה ופיסיקה מורחבת (4–5 יחידות)
★ כיתות מיוחדות- לביולוגיה סוציולוגיה תולדות האמנות תנ״ך, 3 יחידות לנבחנים אקסטרנים

פתיחת כיתות:
בערב: 15, 16, 19 לפברואר 87
בוקר: 15 לפברואר 87

מישלב בגרות עם תעודה

בפיקוח משרד החינוך והתרבות

להצליח בבגרות

בפיקוח משרד החינוך והתרבות

בת״א: עברנו מבנין גמנסיה הרצליה לביה״ס תיכון חדש!!

נמשכת ההרשמה לכיתות בוקר וערב למועד יוני 87 לכל המקצועות כולל: מתמטיקה מורחבת, פיזיקה 5 יח׳ + מעבדה, כימיה, ביולוגיה, אמנות, בחינות פסיכומטריות.

רק באולפן לבגרות בהנהלת מתמטיקאי א. לחמן (מחבר הספרים): 1. לימוד עד להצלחה בבחינה, או החזר שכר לימוד במקרה של כשלון שני; 2. 80% מתלמידנו עברו בהצלחה את בחינות הבגרות במתמטיקה במועד ינואר 1986 (33% קבלו ציונים 9 ו־10); 3. מלמדים את כל החומר הדרוש לבחינה, כך שלא נדרש ידע מוקדם; 4. מורים מעולים בכיתות קטנות; 5. שעורי תגבור לתלמידים מתקשים ללא תשלום; 6. נבחרנו ככית הספר האקסטרני הטוב ביותר בתל אביב, בחיפה ובירושלים בסקרי דעת קהל של חברת ״יקלע״.

ההרשמה לבחינות הבגרות במשרד החינוך מסתיימת בימים אלה

ג.ד. (בהמתנה): ״מ־3 בתיכון ל־10 באולפן לבגרות במתמטיקה 3 יחידות.״

בני אביגד (אב לתלמיד שמיניות): לאחר הקורס הפך בני לאדם אחר, לא רק בלבד

ההרשמה: תל־אביב: רחוב דרך חיפה 81 (ביה״ס תיכון חדש חדר 7), טל׳ 5461106, 03-5460618.
ירושלים: רח׳ המלך ג׳ורג׳ 16 טל׳ 222375, 02-222340.
חיפה: רח׳ יל״ג 3 (בית ליגת נשים), טל׳ 667411, 04-641040.
באר שבע: בנין העצמאות, רח׳ העצמאות 40, קומה 6, טל׳ 73146, 057-71690. מיזוג אויר מלא בכיתות.
ראש העין: פרויקט שיקום השכונות, טל׳ 03-9369459.

שהוא מתמצא היטב בחומר, אלא שקיבל בטחון עצמי שממש אין להכירו.
חיים גרוס (בהמתנה): ״לימודים עם יחס אישי הציון הגבוה 9 במתמטיקה בזכות המורה דיקי״.

האולפן לבגרות בהנהלת **א. לחמן**

רשת עמל

משרד העבודה והרווחה
ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י

המוסד להכשרה, להשתלמות ולהסבה מקצועית

קורסי ערב למבוגרים
בפתח־תקוה ג'

נותרו מספר מקומות לקורס
אלקטרונאי

פרטים והרשמה: בימים א'–ה'
בשעות: 16.30–19.30, טל' 03-9222332

בוגרי הקורס שיעמדו בהצלחה בבחינות יקבלו תעודת גמר מטעם משרד העבודה

„עמל" רשת מכללות לטכנאים והנדסאים, בתי־ספר תיכוניים טכנולוגיים ומקיפים, בתי־ספר לחניכים ובתי"ס תעשייתיים, נתיבים טכנולוגיים בהתיישבות ומרכזי הכשרה למבוגרים.

המוסד להשכלה גבוהה במינהל עסקים בתל־אביב
מכינה בהנה"ח

לנרשמים למגמת חשבונאות־ראיית חשבון בשנה"ל תשמ"ח.
המכינה מיועדת למי שטרם רכשו סווג בהנה"ח.
משך הקורס: 4 חודשים ומכשיר את הלומד לסוג 3 בהנה"ח.
פתיחה: יום א' 22.2.87.

פרטים והרשמה: ימים א'-ה' במזכירות המכללה למינהל, קרית החינוך, מכללת לוינסקי, רח' פרסיץ 15, טל: 429297.

המכללה למינהל מיסודה של הסתדרות הפקידים

נתיב פתוח - לעתיד בטוח

אוניברסיטת בר־אילן

משוררים ומו"לים המעוניינים שספריהם אשר ראו אור בשנתיים האחרונות ולא זכו בפרס ספרותי,
יובאו לדיון וועדת השופטים לפרס וורטהיים
מתבקשים לשלוח את יצירותיהם:
א. ספר שירה ראשון (ספר ביכורים)
ב. ספר שירה שראה אור בתקופה האמורה, עד י"ז אדר, תשמ"ז (18.3.87)

לפי המען: וועדת פרס וורטהיים, מכון קורצווייל, אוניברסיטת בר־אילן, רמת־גן.

נפתחה ההרשמה לקורסים במרץ 87

צילום • וידאו • ציור

אחה"צ וערב
תחילת הלימודים 8/3/87.
ת"א — טל: 298191, 298291
י-ם — טל: 668269. חיפה — טל: 662775

קמרה אובסקורה.

תיכון ברק

נפתחות כיתות בוקר, צהרים וערב בכל המקצועות, לנוער ולמבוגרים.
אחריות להצלחתך בבחינות
בגרות
בוא להתייעץ עם מנהל בעל־נסיון של 25 שנה.
אוטובוסים: כל קווי דן ואגד העוברים בדרך פתח־תקוה
ת"א, שד' יהודית 30 (כניסה משד' החשמונאים 6) מול הקריה. טל: 339017
שעות הרשמה: בכל יום 10.00–12.00, 17.00–19.00

"אני לומדת חינם - בקורס הטוב ביותר בארץ לעיבוד תמלילים"

חברת מנפאואר מקיימת את הקורסים המקצועיים והיסודיים ביותר בארץ למקצועות המשרד הממוחשב.
הקורסים של מנפאואר נערכים לפי תכניות לימוד אשר פותחו במיוחד ע"י מנפאואר בארה"ב, בהדרכת הטובים שבאנשי המקצוע בארץ ועל פי שיטות המשלבות עבודה מעשית על סוגי הציוד הנפוצים והמתקדמים ביותר יחד עם הנסיון המצטבר של דרישות המקצוע בחיי היומיום במשרד המודרני.
אין כיום אף קורס אחר המתקרב ברמתו לקורסים של מנפאואר.
אם את כתבנית אנו מציעים לך לרכוש את מקצועות העתיד — בקורסים של מנפאואר. על חשבוננו. יתר על כן, לאחר סיום הקורס נאפשר לך לרכוש נסיון מעשי תוך כדי עבודה בשכר גבוה בשרותנו.
כמובן שכעובדת מנפאואר תהני גם מכל ההטבות המיוחדות השמורות לעובדי מנפאואר.
אם ברצונך לרכוש מקצוע מבוקש יחד עם מקום עבודה מבטיח פני אל מנפאואר בהקדם. כדאי לך.

מנפאואר MANPOWER
החברה הגדולה בעולם לעבודה זמנית

ירושלים — רח' החבצלת 5, טל. (02)233436
תל־אביב — רח' בן יהודה 12, טל. (03)298877
חיפה — רח' העצמאות 104, טל. (04)530051
באר שבע — רח' רמב"ם 31, טל. (057)79523
רחובות — רח' הרצל 190, טל. (08)461717

המכללה לעיצוב
של הדסה־ויצו קנדה ע"ש גרי בלומפילד

ביה"ס לחינוך והכשרת מורים
משרד החינוך והתרבות
המחלקה להכשרת עובדי הוראה

הרשמה לשנה"ל תשמ"ח
15.1.87 — 31.3.87 למגמות:

- עיצוב גרפי
- עיצוב אדריכלי
- צילום
- עיצוב אופנה
- קרמיקה
- תכשיטנות

משך הלימודים — 4 שנים

מינהל, מזכירות וחשבונאות
משך הלימודים - 3 שנים

מועמדים מתאימים יכולים, בנוסף להכשרה המקצועית, להשתלב גם במסלול להכשרת מורים לקראת תואר מורה מוסמך בכיר להוראת מקצוע התמחותם בבתי הספר העל־יסודיים, במגמות עיצוב אופנה, קרמיקה, תכשיטנות ומינהל — מסלול הכשרת מורים רווחה; קיימת אפשרות להשתלב במסגרת העתודה האקדמית.

פרטים והרשמה:
במשרדי המכללה, רח' חנה סנש 12, חיפה. טל. 04-381153
בימים א'–ה' בין השעות 9.00 — 14.00
...
להרשמה יש להביא: תעודת בגרות, תעודת זהות, 3 תמונות, דמי הרשמה.

האגודה לקידום החינוך
המחלקה ללימודים קדם־אקדמיים

משרד הבטחון
המחלקה להכוונת חיילים משוחררים

ברית התנועה הקיבוצית

מכינה
קדם־אקדמית טכנולוגית סל"ע
(סטודנטים לומדים עובדים)
מדרשת רופין עמק חפר

חייל/ת משוחרר/ת עד גיל 25, בוגר י"א – י"ב כיתות, אם ברצונך להשלים בגרות במקצועות: מתמטיקה, פיזיקה, אנגלית והבעה עברית ולהשתלב בלימודים אקדמיים בתחומי הכלכלה המינהל והטכנולוגיה בוא/י הירשם/י למכינה שתפתח במאי 1987.

— **הלימודים במכינה במסגרת אינטנסיבית של 3 ימים בשבוע**
— **הלומדים ישולבו בקיבוצי הסביבה**
— **משך המכינה — 13 חודש**

פרטים במדרשת רופין, טל. 9—053-685131 או בלשכות להכוונת חיילים משוחררים.

את תעודת הטכנאי - רכשתי בטכני

חיל האויר פותח אופקים חדשים לבוגרי כתה ט', י' וי"א
בביה"ס הטכני של חיל האויר בחיפה ובבאר שבע

בוגרי הטכני מצליחים בבחינות הבגרות ורוכשים מקצוע טכני תעופתי רב ערך לעתיד.

פרטים והרשמה: בכל לשכות הגיוס
דואר צבאי 02348/א-ש
טלפונים: 03-234736, 03-660800

מכללה לחינוך
סמינר הקיבוצים ת"א

החלה ההרשמה
לשנת הלימודים תשמ"ח
בכל מסלולי ההכשרה

לקראת תואר אקדמי ראשון "בוגר חינוך" (B.Ed)* לתעודת מוסמך בכיר.

פרטים והרשמה בסמינר הקיבוצים
דרך חיפה 149 ת"א טל' 03-424221

* על פי החלטת ממשלת ישראל מיום 8.9.1985 ניתן למכללה סמינר הקיבוצים היתר לקיים מסלולים בתכנית לימודים ארבע־שנתית, כמוסד להשכלה גבוהה לקראת תואר "בוגר חינוך" (B Ed)

ביה"ס תעשייתי 4 שנתי
מלט"ב
המרכז הלימודי לטכנולוגיות הבניה
שד' ירושלים 101 חולון טל' (03)804208

משרד העבודה והרווחה
האגף להכשרה ולפיתוח כח־אדם

עירית חולון

תלמידי כיתות ח' וי"ט'
חולון – בת־ים – תל־אביב והסביבה

הנכם מוזמנים להרצאה ולסיור במוסדנו לקראת הרישום לשנה"ל תשמ"ח

לקבלת פרטים וקביעת מועדים נא להתקשר טלפונית למזכירות המרגנית
טל' (03)804208

מכללת בית ברל
המרכז ללימודי עבודה וניהול
נותרו מספר מקומות
ל־2 קורסים ללימודי תעודה ברמה אקדמית.

קורס ניהול משאבי אנוש מתקדם
מיועד לבעלי השכלה אקדמית (3 סמסטרים)
הלימודים הוכרו בלימודי תעודה לצורך גמול השכלה.

קורס ניהול משאבי אנוש מקיף
מיועד לבעלי תעודת בגרות. חסרי תעודת בגרות יתקבלו לאחר מיון ועדת חריגים. (4 סמסטרים)

הקורסים מיועדים לעוסקים או המתעתדים לעסוק בניהול משאבי אנוש, ברמה גבוהה, במפעלים תעשייתיים, חברות עסקיות או מוסדות ציבור.
הלימודים יתקיימו ביום לימודים ארוך בכל יום חמישי בשבוע בנוסף למס' ימים מרוכזים בסוף כל סמסטר.

תחילת הלימודים 5.3.87

מספר המקומות מוגבל.

המעוניינים מתבקשים לפנות טלפונית או אישית אל המרכז ללימודי עבודה וניהול, דאר כפר סבא 49005 טל: 052-25155/42, 450597, 448733

האוניברסיטה העממית
עירית תל־אביב־יפו
מינהל החינוך והתרבות

רח' אוטולנסקי 4 (כניסה מרח' אבן גבירול 108) ת"א, טל. 247896, 03-242460

לימוד לשם הנאה
לימודי בוקר וערב
הכוללים שעור שבועי בן שעתיים או שלוש שעות

בסמסטר ב' עומדים לבחירתך מבחר קורסים עיוניים ויצירתיים.

קורסים במדעי ההתנהגות:
• סדנא לביטוי יצירתי • יחסי אנוש • מודעות עצמית • פסיכולוגיה של המאה ה־20 • פסיכוטרפיה • גרפולוגיה • יחסים בין אישיים בקבוצה

קורסים עיוניים:
• סדנא ללימוד מקורות ישראל • הכנה לבחינות מיון באנגלית באוניברסיטאות • סדנא לאנגלית מדוברת (פעמיים בשבוע).

קורסים בנושאי אומנות:
• ציור • רישום • גרפיקה שימושית • תחרה אומנותית • קרמיקה • אמייל אומנותי • צורפות־תכשיטנות • הדפס רשת • סידור פרחים • אדריכלות/עיצוב פנים

פעילות גופנית:
• חינוך גופני • יוגה • ריקודי עם.

קורסים שונים במגוון נושאים:
• אמנות התאטרון • אמנות הקולנוע • מיומנויות ניהול • הצצה לעולם המסתורי של הודו • מחשבים.

ידיעון מפורט ניתן להשיג במזכירות האוניברסיטה העממית.

ההרשמה נמשכת בימים א'-ה' מ־9:00–12:00, 17:00–19:00.

הלימודים מתחילים ביום ראשון 1.3.87.
(האוניברסיטה העממית אינה מוסד להשכלה גבוהה ואינה מעניקה תארים).
תושבי ת"א בעלי תעודת תושב זכאים ל־20% הנחה.
כן ניתנות הנחות לאנשי כוחות הבטחון, גימלאים, נכי צה"ל, סטודנטים ומורים.

ל. פריגר צמ"ח לעבודות ציבוריות בע"מ (בפרוק)
מכירת עגלה להובלת ציוד כבד

1. מוצעת בזה למכירה עגלה נגררת להובלת ציוד הנדסי כבד במיוחד מתוצרת „עגם מפעלי מתכת בע"מ" מספר רישוי 94-166-16
2. הצעות והרישא יש להגיש בכתב עד ליום 28.2.87 למפרק חברה, עו"ד עזריאל חשין, רח' שמאי 16, ירושלים טל' 243524, בצירוף המחאה בנקאית על סך 5% ממחיר ההצעה.
3. אין המפרק מתחייב לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא ושומר על זכותו לנהל מו"מ עם המעוניינים.
4. הסכום מפורט לאישור בית"מ.

עזריאל חשין, עו"ד
מפרק החברה

ל־**קטרהוט**
יצרני ספות ודהום מעץ אורן
דרושות חנויות מפעל
בגודל בין 60—100 מ"ר
באזורים הבאים:
ת"א – רמת־גן – פתח־תקוה – רעננה – ירושלים
באר־שבע – נתניה – קרית־שמונה
לפנות בשעות הערב טלפון: (03)886301 לפנחס

משרד הבריאות – אגף הסיעוד
החלה ההרשמה
לשנת הלימודים תשמ"ח לבתי ספר לסיעוד
לקבלת תואר אחים ואחיות מוסמכים

מועמדים העומדים בדרישות הקבלה של המוסדות להשכלה גבוהה יפנו אל:

א. בתי הספר האוניברסיטאיים לסיעוד:
(מקנים תעודת אח/אחות מוסמכ/ת (תואר בוגר)

★ בי"ס לסיעוד ע"ש הנרייטה סאלד, ירושלים
★ בי"ס לסיעוד אסף־הרופא, צריפין
★ בי"ס לסיעוד קפלן, רחובות (קופ"ח)
(ההרשמה במשרד קבלת תלמידים של האוניברסיטה העברית בירושלים)
★ בי"ס למקצועות בריאות קהילתיים ע"ש רקנאטי
(ההרשמה במדור הרישום של אוניברסיטת בן־גוריון, באר־שבע) (קופ"ח).

ב. בתי הספר לאחים ואחיות מוסמכים
(מקנים תעודת אח/אחות מוסמכ/ת, נקודות זיכוי אקדמאי)

★ ביה"ס לסיעוד ע"י בי"ח זיו צפת — טל. 06-978031
★ ביה"ס לסיעוד שרמן, מרכז רפואי בעמק, עפולה — טל. 06-524240 (קופ"ח)
★ ביה"ס לסיעוד ע"ש ילין, מרכז רפואי רמב"ם, חיפה — טל. 04-510003
★ ביה"ס לסיעוד ע"ש זיידה, ביה"ח רוטשילד, חיפה — טל. 04-380333
★ ביה"ס לסיעוד ליד בי"ח הכרמל, רח' מיכל 7, חיפה — טל. 04-254373 (קופ"ח)
★ ביה"ס לסיעוד ע"ש מתנוס, בי"ח הלל־יפה חדרה — טל. 06-339804
★ ביה"ס לסיעוד לניאדו, מסלול רגיל – ההרשמה בביה"ס לניאדו, קרית צאנז נתניה, טל. 053-36135
מסלול מיוחד – בשילוב עם מכללת אורות־אלקנה – ההרשמה במשרדי מכללת אורות טל' 03-9362174
★ ביה"ס לסיעוד ליד ביה"ח מאיר, כפר סבא — טל. 052-914147 (קופ"ח)
★ ביה"ס לסיעוד ליד ביה"ח השרון, מרכז רפואי גולדה, פ"ת, טל. 03-9263347 (קופ"ח)
★ ביה"ס לסיעוד דינה, מרכז רפואי בלינסון, פ"ת — טל. 03-9220028 (קופ"ח)
★ ביה"ס לסיעוד, המרכז הרפואי ע"ש שיבא, תל־השומר — טל. 03-349474
★ ביה"ס לסיעוד ע"ש שיינבורן, מרכז רפואי איכילוב, ת"א — טל. 03-219870
★ ביה"ס לסיעוד ע"ש א. וולפסון, בי"ח תל־גיבורים, חולון — טל. 03-881783
★ ביה"ס לסיעוד, המרכז הרפואי ע"ש ברזילי, אשקלון — טל. 051-45447-8
★ ביה"ס לסיעוד, ביה"ח שערי צדק ירושלים — טל. 02-555494

מסלול מקוצר (הסבה מקצועית) לאקדמאים
★ ביה"ס לסיעוד אסף־הרופא, צריפין — טל. 08-225111

מועמדים – בחורים ובחורות – החייבים בשרות בצה"ל יוכלו ללמוד במסגרת עתודת אחים ואחיות.

★ לפרטים נוספים ניתן לפנות לבתי הספר או לאגף הסיעוד של משרד הבריאות ירושלים – טל. 02-638212, תל־אביב – טל. 03-341707, 03-341706, 03-345755, 03-345764.

עירית תל־אביב־יפו — האגף לשרותי רווחה

הודעה לקהל הפונים

לרגל מיון תיקים שנתי באגף לשרותי רווחה אנו מודיעים בזה על סגירת הלשכות לקהל לשלושה ימים כמפורט להלן: –
ימים ראשון, שני, שלישי – 15 בפברואר – 17 בפברואר 1987
בימים אלה תהיה בלשכות תורנות מצומצמת לפניות בענינים דחופים בלבד.
הנהלת האגף לשרותי רווחה

משרד החקלאות
מינהל המחקר החקלאי
מרכז וולקני, ת"ד 6 בית דגן 50250
המזכירות המדעית

קורסים מתקדמים במדעי החקלאות

בשנת הלימודים הקרובה ייפתחו קורסים למתקדמים, במסגרת מינהל המחקר החקלאי, בנושאים הבאים:

סמסטר אביב התשמ"ז – התחלת הלימודים 22.2.1987

1. ד"ר ד. בלומברג (מרכז) — חזרה משולבת של מזיקים בחקלאות	5. ד"ר י. אלעד — יחסי גומלין בין חיידקים, פטריות וצמחים
2. ד"ר מ. בנאי (מרכז) — מבואות למיקרוביולוגיה	6. ד"ר י. בן יעקב (מרכז) — חידושים בענף הסובטרופים
3. פרופ' י. בקר — סדנא בטכניקות בביוטכנולוגיה	7. ד"ר מ. בר יוסף — וירולוגיה של צמחים – אספקטים בסיסיים ומעשיים
4. ד"ר ה. קריקון — מיקוריזה בטבע ובחקלאות	

הקורסים מיועדים לחוקרים, רופאים וטרינריים, עובדי מעבדות בתעשייה, מרכזי משקים, מדריכים ועובדי חברות, מורים לחקלאות ולביולוגיה ולחקלאים בעלי השכלה מתאימה

המעוניינים יפנו אל המזכירות המדעית במינהל המחקר החקלאי לשם קבלת פרטים, חוברת הקורסים ולהרשמה, טלפון 03-980209.

* מספר המקומות במרבית הקורסים מוגבל

המשביר לצרכן
למכירה
סובארו „אצבקי" 1300
מס' רשוי 53-378-11
את המכונית אפשר לראות ברחוב שלמה 58 בחצר מתאריך 15.2.87 עד 20.2.87
הצעות במעטפות סגורות יש להגיש לאגף ביטוח ותיעוד רח' שלמה 58, לא יאוחר מיום 22.2.87
אין לראות בפרסום זה התחייבות לקבלת הצעה כלשהיא.

למכירה
טנדר דודג' 300 — D
עם ארגז סגור, מודל 71
סימקה פרטית
1100 מודל 77
להתקשר מיום א' 03-731111

אם אתה מחפש רהוט מקורי!!! פנה אל
נגרית לואיס דניאל
בנצרה
שם תמצא את הדגמים החדישים ביותר בתכנונם של מיטב המעצבים, עבודה עצמית, נסיון של 38 שנים.
חדרי שינה, מזנונים, חדרי ילדים, מטבחים וכו'
ותנאי תשלום נוחים והסדרי תשלומים...
נגרית לואיס דניאל
טל. 03-535016 שיכון צנחה